

Konstitutionsutskottets betänkande

1977/78:35

med anledning av granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

Jämlikt regeringsformen åligger det konstitutionsutskottet att granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning. För detta ändamål har till utskottet överlämnats de protokoll som förts i regeringen under år 1977. Beträffande vissa ärenden har utskottet även tagit del av de till ärendena hörande handlingarna.

I det följande lämnas först en redogörelse för granskningsarbetets omfattning och inriktning och sedan en översiktlig redovisning av regeringsprotokollens innehåll m. m. Den verkställda granskningen och dess resultat upptas därefter i betänkandets huvudavsnitt. Till betänkandet har fogats ett antal bilagor, vari redovisas vissa inom utskottets kansli upprättade granskningspromemorior m. m.

Granskningsarbetets omfattning och inriktning

I förra årets granskningsbetänkande (KU 1976/77:44) redovisades vissa organisatoriska förändringar som vidtagits i regeringskansliet i anslutning till regeringsskiftet efter 1976 års val. Beträffande regeringsärendenas beredning lämnades redogörelser bl. a. för vissa ändringar inom kommittéväsendet, för omfattningen av lagrådsgranskningen samt för vissa förberedelser för tillämpningen av den nya medbestämmandelagen vad gäller beredningen av regeringsärendena. Vidare redovisades en särskild undersökning beträffande omfattningen av enskilt statsråds beslutanderätt.

Utskottet har även i år tagit upp vissa frågor rörande regeringsärendenas beredning. Bl. a. har behandlats den förhandlingsverksamhet avseende vissa regeringsärenden som handhas av statens förhandlingsråd, vilket organ inrättades fr. o. m. den 1 januari 1977. Utskottet avser att i höst fortsätta granskningen av dessa frågor och avstår sålunda från att nu lämna någon redovisning av denna förhandlingsverksamhet. I betänkandet lämnas vidare uppgifter om förekomsten av vissa särskilda beredningsorgan för samråd med departementen i olika frågor. Som aviserades i samband med förra årets granskning har utskottet behandlat frågan om rätten att föra talan mot enskilt statsråds beslut. Vidare har utskottet på sedvanligt sätt följt utvecklingen beträffande lagrådsgranskningen och propositionsavlämnandet till riksdagen. Utskottets granskning har som tidigare år även avsett författningarnas utgivning liksom behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen.

Vad gäller riksdagens kontrollmakt har praxis beträffande det s. k. frågeinstitutet undersökts. Det har gällt förhållandena under såväl den

nuvarande som den tidigare regeringens tid i fråga om bl. a. tidpunkten för besvarande av interpellationer och frågor.

Regeringens handläggning av vissa frågor inom byggnadslagstiftningens ram har granskats av utskottet. Det gäller dels regeringens prövning av några uppmärksammade planärenden där åkermark berörts, dels praxis i fråga om dispens från det s. k. tätbebyggelseförbudet. Vidare lämnas i betänkandet en redovisning av regeringens åtgärder i fråga om stöd till Norrbottens järnverk mot bakgrund av den granskning av Stålverk 80-frågan som utskottet företog förra året. I likhet med förra året har granskningen även i år berört vissa frågor om handläggningen av energifrågor. Förra årets devalveringsbeslut såvitt avser regeringens handläggning har varit föremål för utskottets uppmärksamhet under granskningen. Regeringens handläggning av vissa frågor rörande de s. k. SAS-frikorten, som tidigare tilldelats bl. a. vissa regeringsledamöter, har granskats av utskottet.

Ett antal ytterligare ämnen har tagits upp till granskning. Bland dessa kan nämnas handläggningen av vissa utvisningsfall enligt den s. k. terroristparagrafen, vissa frågor om lokaliseringsstöd m. m., vissa kommunindelningsfrågor samt fråga om information från justitiedepartementets sida med anledning av vissa reformer på familjerättens område.

Översiktlig redovisning av regeringsprotokollens innehåll m. m.

I de senaste årens granskningsbetänkanden har lämnats vissa statistiska uppgifter beträffande antalet regeringsärenden och fördelningen av dessa på olika departement. En motsvarande redovisning av förra årets ärenden har tagits in i bilaga 1, där även 1976 års statistik har tagits med. Såsom utskottet tidigare har redovisat har utvecklingen beträffande det sammanlagda antalet regeringsärenden (tidigare s. k. konseljärenden) under den senaste tioårsperioden inneburit först en successiv minskning från närmare 32 000 ärenden år 1966 till omkring 25 000 ärenden under åren 1969 och 1970 och därefter åter en kontinuerlig ökning till drygt 28 000 ärenden under åren 1973–1975. Under 1976 skedde en minskning med närmare 800 ärenden, vilket 1977 följdes av en ökning med knappt 300. Totala antalet regeringsärenden uppgick detta år till 27 811. De senaste åren har det således skett en stabilisering kring 28 000 ärenden.

I tabellen i *bilaga 1* har regeringsärendena fördelats dels på resp. departement, dels på tio olika ärendegrupper. Beträffande antalet ärenden i de olika grupperna kan konstateras, att en tredjedel av samtliga ärenden hänförs till gruppen dispens- och övriga partsärenden. Här har skett någon minskning jämfört med förra året, främst hänförlig till utbildnings- och budgetdepartementen. Besvärsärendena utgör en nästan lika stor andel av regeringsärendena. Arbetsmarknads-, utbildnings- och bostadsdepartementen har flest besvärsärenden, vardera ca 1 000. Nämnvärda förändringar har skett för arbetsmarknadsdepartementet, vars ärendemängd ökat med ca 50 % och

försvarsdepartementet vars ärenden minskat till nästan hälften jämfört med 1976. Totalt har antalet ärenden i gruppen minskat något i förhållande till föregående år. Gruppen tjänsteärenden omfattar ca 20 % av samtliga regeringsärenden och är ungefär lika stor som 1976. Budget- och utbildningsdepartementen svarar för flest tjänsteärenden. Betydande ökningar inom denna grupp under 1977 kan noteras för utrikes- och kommundepartementen, medan utbildningsdepartementet har något färre än föregående år. Den fjärde och sista gruppen av mer betydande omfattning utgörs av regleringsbrev samt anslags- och statsbidragsärenden, vilken innefattar drygt 4 000 ärenden. En viss minskning har skett jämfört med 1976. Stora förändringar i ärendebelastningen har här skett mellan arbetsmarknads- och industridepartementen beroende på överflyttningen av de regionalpolitiska frågorna till industridepartementet. Vidare har minskningar i ärendemängden skett för justitie- och utbildningsdepartementen, medan ökningar kan konstateras för jordbruks- och bostadsdepartementen. Beträffande gruppen övriga ärenden kan noteras, att denna omfattar drygt 400 fler ärenden än förra året. Detta förklaras av att vissa ärenden som 1976 fördes till gruppen dispens- och övriga partsärenden nu förts till gruppen övriga ärenden. Det gäller bl. a. anmälningar till propositioner, vissa generella föreskrifter eller anvisningar, godkännande av internationella överenskommelser samt vissa riksdagsskrivelser, som ej föranlett utfärdande av lag, författning eller regleringsbrev utan endast anmälts för regeringen och därefter lagts till handlingarna eller överlämnats till utredning eller dylikt.

Vad beträffar fördelningen av regeringsärenden på departement kan konstateras, att förändringarna i förhållande till år 1976 för de flesta departement är ganska små. Mest har industri- och försvarsdepartementen ökat (ca 400), och största minskningen hänförs till justitie- och ekonomi/budgetdepartementen (ca 300).

Vidare kan här nämnas att särskilda protokoll förs vid konselj då regeringen sammanträder under statschefens ordförandeskap. Under år 1977 har förekommit fyra konseljer. 1976 hölls tre konseljer.

Utskottets granskning

1. Vissa frågor rörande regeringsärendenas beredning

a) *Allmänt om beredningsförfarandet*

I samband med 1974 års granskningsarbete företog utskottet en undersökning av organisation och arbetsformer i de olika departementen, varvid statsrådsberedningens verksamhet översiktligt berördes. Vid 1975 års granskning gjordes en närmare genomgång av statsrådsberedningens förhållanden. Därvid belystes bl. a. statsrådsberedningens samordnande funktion för departementsarbetet i stort och det sedan flera år pågående arbetet inom

statsrådsberedningen med frågor om decentralisering av olika ärenden och ärendegrupper från regeringen till underlydande myndigheter. Utskottet återkom vid 1977 års granskning, i samband med sin redogörelse för regeringsskiftet, till frågan om organisationen inom regeringskansliet.

Under årets granskningsarbete har inom kansliet upprättats en promemoria angående beredningen av ärenden inom regeringskansliet, vilken fogats som *bilaga 2* till detta betänkande. I promemorian redovisas kortfattat de regler och anvisningar som styr dels beredningen av ärenden inom ett visst departement, dels beredningen av ärenden där mer än ett departement skall medverka (gemensam beredning).

Grundläggande bestämmelser om beredningen av regeringsärenden finns i regeringsformen (RF). I departementsförordningen finns fastställt hur regeringsärendena skall fördelas på de olika departementen. I anknötning till denna förordning har utfärdats en förordning med instruktion för regeringskansliet, i vilken bl. a. ges allmänna föreskrifter om departementens uppgifter, deras organisation och arbetsfördelningen inom departementen. Vissa ytterligare bestämmelser om beredning finns i resp. departements arbetsordning, vilken utfärdas av departementschefen. I syfte att uppnå likförmighet mellan departementen avseende arbetsordningen utarbetades 1969 en förebild till arbetsordning för departement. Avvikelserna från denna är fåtaliga och i allmänhet oväsentliga.

Beträffande gemensam beredning finns de generella reglerna i departementsförordningen och i instruktionen för regeringskansliet. Dessutom har i olika anvisningar och promemorior inom regeringskansliet angivits mera detaljerade regler för förfarandet vid gemensam beredning.

Vidare har till utskottet från statsrådsberedningen överlämnats en promemoria av den 7 november 1977 angående statsrådsberedningens organisation och arbetsuppgifter m. m., vilken fogas som *bilaga 3* till detta betänkande. Av denna promemoria framgår, att statsrådsberedningens organisation från 1975 i huvudsak fortfarande är gällande. Tillkomsten av samordningskanslierna i ekonomi- och arbetsmarknadsdepartementen har dock inneburit vissa förändringar. Statsrådsberedningen bär huvudansvaret för samordningsarbetet inom regeringen, men detta ansvar utövas i samarbete med samordningskanslierna. Bedöms en fråga vara av större politisk vikt eller av annat skäl av större politisk betydelse sker samråd mellan de tre i regeringen ingående partierna på ett tidigt stadium i beredningsprocessen. Det kan nämnas, att en representant för vart och ett av samordningskanslierna deltar i de allmänna beredningarna. Tidigare var statssekreteraren i statsrådsberedningen den ende icke regeringsmedlem som deltog i de allmänna beredningarna. Av promemorian framgår också, att statsrådsberedningen tillsammans med departementen har vidtagit olika åtgärder under hösten 1977 för att effektivisera decentraliseringsarbetet över huvud taget. Bl. a. prövas ett system med särskilda kontaktmän för decentraliseringsfrågor i varje departement.

Till utskottet har också överlämnats en promemoria från statsrådsberedningens språkexpert med en redogörelse för språkvården inom regeringskansliet. Promemorian bifogas detta betänkande som *bilaga 4*.

Av redogörelsen framgår att det f. n. finns två språkexperter anställda inom statsrådsberedningen. Dessa arbetar med utbildning, granskning, rådgivning och översyn av språkregler. Utbildningen betraktas som språkexperternas viktigaste uppgift och är i första hand inriktad på handläggarna i departementen och utredningsssekreterarna. Granskningen av författningar, propositioner, kommittédirektiv, svar på frågor och interpellationer sker vid den interna delningen inom regeringskansliet. På grund av den stora textmängden koncentreras granskningen till viktiga författningar etc. som kommer att få betydelse för den enskilde medborgaren. Språkexperterna ägnar sig också åt rådgivning och information i språkfrågor till departementens personal men även till myndigheter, kommuner och olika institutioner. Vidare medverkar de i den fortlöpande översynen av språknormer och skrivregler.

Utskottet har inte funnit anledning till något särskilt uttalande med anledning av de lämnade redogörelserna.

b) *Särskilda samrådsorgan*

Inom utskottet har tagits upp frågor om förekomsten av särskilda organ för samråd med departementen. Från statsrådsberedningen har inkommit förteckning dels över nuvarande samrådsorgan, *bilaga 5*, dels en sammanställning upprättad inom statsrådsberedningens informationsgrupp i januari 1976 över motsvarande samrådsorgan under den förutvarande regeringens tid, *bilaga 6*. Statsrådsberedningen utfärdade i juni 1975 särskilda anvisningar för arbets- och samrådsgrupper. Anvisningarna, som alltför gäller, har fogats som *bilaga 7* till detta betänkande.

Utskottet avser att även i fortsättningen följa utvecklingen beträffande särskilda samrådsorgan. Den lämnade redovisningen har ej gett anledning till något uttalande från utskottets sida.

2. Talerätt mot enskilt statsråds beslut

I förra årets granskningsbetänkande tog utskottet upp frågan om enskilt statsråds beslutanderätt (KU 1976/77:44 s. 12–15). I betänkandet redovisades bl. a. dem konstitutionella ramen för och omfattningen av statsrådets beslutanderätt. Granskningen grundade sig på en promemoria utarbetad inom utskottets kansli (bilaga 5). Utskottet uttalade *sammänfattningsvis* att granskningen inte gett anledning till erinran mot de beslut av regeringen varigenom statsråd bemyndigats att avgöra visst ärende eller viss grupp av ärenden. I betänkandets ingress (s. 2) framhöll utskottet sin avsikt att i årets granskningsbetänkande behandla frågan om rätt att föra talan mot enskilt

statsråds beslut i departementsärende.

Inledningsvis bör framhållas att som huvudregel i svensk förvaltningsrätt anses gälla att beslut av statlig myndighet får överklagas. Något uttryckligt stöd i författning behövs i princip inte för att överklagande skall vara tillåtet. Däremot kan besvärsrätten normalt inte inskränkas utan stöd av föreskrift i författning. Från huvudregeln om besluts överklagbarhet gäller emellertid vissa undantag, bl. a. beträffande beslut utan rättsliga verkningar och beslut under förvaltningsförfarandet.

Frågan om besvär över myndighets beslut regleras vanligen genom regler i de specialförfattningar som innehåller de materiella föreskrifterna på olika förvaltningsområden. Härutöver finns för statsförvaltningens del bestämmelserna i 18 § allmänna verksamhetsstadgan (1965:600), som är tillämpliga på statsmyndighet i den mån regeringen har bestämt det. Bestämmelserna innebär bl. a. att talan mot myndighets beslut förs hos regeringen genom besvär, om ej annat framgår av paragrafen i övrigt, av annan särskild föreskrift eller av lagen (1971:309) om behörighet för allmän förvaltningsdomstol att pröva vissa mål.

Enligt förvaltningslagen (11 §) föreligger besvärsrätt för "den som beslutet angår, om det gått honom emot". Besvärsrätten tillkommer alltså bara den som i något avseende närmare berörs av ett beslut. (Här bortses från den i kommunallagen medgivna klagorätten för kommunmedlem.) För att besvär skall tas upp till saklig prövning av högre instans krävs sålunda att det överklagade beslutet har sådana verkningar för den klagande, att det framstår som rimligt att beslutet omprövas. Allmänt sett brukar för besvärsrätt krävas att beslutet antingen påverkar vederbörandes rättsliga ställning eller att klaganden annars har ett intresse i saken som är skyddat av eller på något sätt erkänt av rättsordningen.

Besvärsrätt kan tillkomma inte bara enskild fysisk eller juridisk person utan också offentlig myndighet som företrädare för allmänna intressen. Statlig myndighet anses dock i regel inte vara behörig att föra talan mot ett beslut, om inte klagorätt tillagts myndigheten genom uttrycklig författningsföreskrift.

Det har länge rått viss osäkerhet om statsråds beslut i departementsärende är överklagbart. I äldre framställningar på detta område framskyntar uppfattningen att statsrådet i de ärenden han avgjorde var högsta instans och att hans beslut följaktligen inte var överklagbara. Endast i ett speciellt fall – ärende om utbekommande av allmän handling – stadgades dock tidigare ett uttryckligt förbud mot överklagande av departementschefs beslut. Nu gällande departementsinstruktion (numera kallad förordning med instruktion för regeringskansliet) innehöll vid ikraftträdandet 1965 visserligen en besvärshandläggning (28 §) men den avsåg endast besvär över tjänstemans beslut i departementsärende. Bestämmelsens utformning kunde ge upphov till den motsatsvisa slutsatsen att besvär över statsråds beslut i departementsärende inte var tillåtet.

Osäkerheten om rättsläget har emellertid skingrats på flera väsentliga punkter under de senaste tio åren. I utslag i ett besvärsmål år 1967 fastslog regeringsrätten att departementschef genom den beslutanderätt i personalärenden som anförtrotts honom i departementsinstruktionen fick anses intaga ställning som Kungl. Maj:t underställd myndighet. Eftersom inget förbud mot överklagande föreskrivits "eller eljest kan anses gälla" så följde enligt regeringsrättens mening av allmänna grundsatser om besluts överklagbarhet, att besvär fick anföras över departementschefs beslut i personalärende. Rättsläget har ytterligare befästs genom att Kungl. Maj:t i statsrådet har prövat besvär över departementschefs beslut i tjänstetillsättningsärenden (statsrådsprotokoll den 8 december 1967, besvär av S. Sehlstedt).

Det senaste steget i denna utveckling av rättsläget är att regler om besvär över beslut av departementschef under år 1974 (1974:834) infördes i förordningen med instruktion för regeringskansliet. Bestämmelsen (30 §) lyder:

I fråga om besvär över departementschefens eller tjänstemans beslut äger 18 § allmänna verksstadgan (1965:600) motsvarande tillämpning.

Huvudinnehållet i den återopade paragrafen i allmänna verksstadgan har återgetts ovan.

Genom regeringsrättens utslag, regeringens beslut med anledning av besvär i tjänstetillsättningsärende och 30 § förordningen med instruktion för regeringskansliet får enligt utskottet anses klarlagt att frågan om överklagbarhet i princip inte skall bedömas annorlunda när det gäller statsråds beslut i departementsärende än när det gäller andra förvaltningsbeslut. Det föreligger således en presumtion för överklagbarhet i de ärenden där statsråd tillerkänts en självständig beslutanderätt och därmed är att betrakta som en myndighet underställd regeringen.

I promemoria till 1977 års granskningsbetänkande (KU 1976/77:44, bilaga 5) redovisades en kartläggning av de beslutsbefogenheter som tillkommer enskilt statsråd. Som framgår av promemorian är rättsgrunden för dessa befogenheter given antingen i författning eller i särskilt regeringsbeslut. I de specialförfattningar, som innehåller bestämmelser om beslutanderätt för statsråd, finns besvärregler endast när det gäller beslut om utlämnande av allmän handling. Som framgått ovan rådde tidigare förbud mot att överklaga sådana beslut men genom ändring av tryckfrihetsförordningen under år 1976 (prop. 1975/76:160, KU 1975/76:48 och 1976/77:1) är det numera möjligt att besvär sig över statsråds beslut att vägra utlämnande av allmän handling. Besvären skall anföras hos regeringen (2 kap. 15 § TF). Lagändringen trädde i kraft 1 januari 1978.

Beträffande övriga beslut saknas särskilda besvärregler. I den mån beslutet anses överklagbart får alltså den nyss återgivna bestämmelsen (30 §) i förordningen med instruktion för regeringskansliet tillämpas.

Sammanfattningsvis vill utskottet framhålla att rätten att få en under-

ordnad myndighets beslut prövat i högre instans är en viktig princip i det svenska rättssystemet. Något skäl för att undantaga från denna princip beslut som fattats av statsråd i departementsärende finns enligt utskottet inte. Ett statsrådsbeslut som gått en part emot skall alltså kunna överklagas av denne i den mån beslutet kan anses ha sådana rättsliga verkningar att det framstår som rimligt att beslutet underkastas förnyad prövning. Om beslutet bedöms vara överklagbart skall i ärende om myndighetsutövning mot enskild i enlighet med förvaltningslagens bestämmelse besvärshänvisning i allmänhet lämnas.

3. Remisser till lagrådet under år 1977

8 kap. 18 § RF innehåller följande bestämmelse om lagrådet:

För att avge yttrande till regeringen över lagförslag skall finnas ett lagråd, vari ingår domare i högsta domstolen och regeringsrätten. Även riksdagsutskott får inhämta yttrande från lagrådet enligt vad som närmare angives i riksdagsordningen. Närmare bestämmelser om lagrådet meddelas i lag.

Hänvisningen till riksdagsordningen (RO) syftar på bestämmelsen i 4 kap. 10 §, som har följande lydelse:

Statlig myndighet skall lämna upplysningar och avgiva yttrande, då utskott begär det. Sådan skyldighet åligger dock ej regeringen. Myndighet som ej lyder under riksdagen kan hänskjuta begäran från utskott till regeringens avgörande.

Begär minst en tredjedel av ledamöterna i ett utskott vid behandlingen av ett ärende att upplysningar eller yttrande skall inhämtas från myndighet som avses i första stycket, skall utskottet föranstalta om detta, såvida det icke finner att därmed förenat dröjsmål med ärendets behandling skulle leda till avsevärt men.

Lagrådets närmare sammansättning, arbete på avdelningar m. m. regleras i lagen om lagrådet (1965:186), senast ändrad den 10 maj 1974 (1974:578). Enligt lagen utgörs lagrådet av en ordinarie och högst två extra avdelningar, varje avdelning i normalfallet bestående av tre justitieråd och ett regeringsråd. Det stadgas vidare, att extra avdelning träder i tjänst endast när regeringen förordnat därom och att sådant förordnande må meddelas när arbetsbördan i lagrådet kan antas bli särskilt betungande. Beträffande rekryteringen till lagrådet skall enligt lagen högsta domstolen utse justitieråden och regeringsrätten regeringsråden. Regeringen kan förordna ledamot som inte är justitieråd eller regeringsråd att tjänstgöra i lagrådet.

Den viktigaste ändringen beträffande lagrådets uppgifter infördes genom beslut av 1970 och 1971 års riksdagar. Härigenom upphävdes Kungl. Maj:ts skyldighet att beträffande viss lagstiftning inhämta yttrande av lagrådet. Denna s. k. obligatoriska lagrådsgranskning omfattade bl. a. allmän civil- och kommunallag, svenskt medborgarskap och statstjänstemännens rättsställning. Utanför detta obligatoriska område föll t. ex. grundlag, kommu-

nallag, vallag, sekretesslag och skattelag.

Vid slopandet av den obligatoriska lagrådsgranskningen framhöll konstitutionsutskottet (KU 1970:20) särskilt värdet av att lagrådsgranskningen kunde utsträckas till lagförslag utanför det obligatoriska området. Det framstod för utskottet som en brist att det inte tidigare funnits utrymme härför med hänsyn bl. a. till att enligt utskottet en lagrådsgranskning inom andra områden i åtskilliga fall kunde vara en angelägnare uppgift än granskningen av vissa lagförslag inom den obligatoriska sektorn.

Vid riksdagsbehandlingen av författningsreformen förelåg inte enighet inom konstitutionsutskottet angående den framtida utformningen av lagrådsgranskningen (KU 1973:26 s. 55 och s. 125). Riksdagen följde utskottets majoritet, som under hänvisning till utskottets uttalande i samband med obligatoriets avskaffande bl. a. framhöll värdet av att lagrådsgranskningen kunde utsträckas till lagförslag utanför det tidigare obligatoriska området. Reservanterna i utskottet (c, m, fp) förordade å sin sida i princip återinförande av obligatorisk lagrådsgranskning och framhöll därvid som sin åsikt att lagrådsgranskningen utgjorde ett vidgat skydd för rättssäkerhetsintresset och för enhetlighet, konsekvens och klarhet i rättssystemet.

Lagrådsgranskningen har därefter vid ett flertal tillfällen behandlats av riksdagen dels i samband med utskottets dechargegranskning, dels med anledning av motioner (KU 1974:22 och 57, 1975:12, 1975/76:50 och 56 samt 1976/77:44). KU 1975/76:56 avsåg behandlingen av de nya reglerna i RF av de grundläggande fri- och rättigheterna. I propositionen (1975/76:209 s. 96) uttalade departementschefen bl. a. att han inte hade något att invända mot att lagrådets ställning blev föremål för en förutsättningslös utredning som gällde lagrådets uppgifter inom hela lagstiftningsområdet. Under riksdagsbehandlingen framfördes i motioner yrkanden bl. a. om införande av ett granskningsobligatorium inom större delen av lagområdet. Utskottet anslöt sig till propositionens förslag och hemställde att riksdagen måtte anhålla hos regeringen om en förutsättningslös utredning om lagrådets ställning och uppgifter. I en reservation (c, fp, m) yrkades att 8 kap. 18 § RF ändrades på så sätt att lagrådet i princip skulle yttra sig över lagförslag, hänförliga till 8 kap. 2 och 3 §§ RF. Riksdagen biföll efter lottning utskottets hemställan.

Den år 1977 tillsatta utredningen om förstärkt skydd i regeringsformen för de medborgerliga fri- och rättigheterna (rättighetsskyddsutredningen) skall enligt sina direktiv även pröva frågan om lagrådets framtida ställning. Direktiven (JU 1977:2) utgår från att obligatorisk lagrådsgranskning införs på vissa områden. En särskilt tillkallad utredningsman har i juni 1977 till rättighetsskyddsutredningen överlämnat betänkandet Lagrådets ställning och uppgifter (Ds Ju 1977:10).

Rättighetsskyddsutredningen väntas lägga fram sitt betänkande i maj 1978. Enligt en presskommuniké från utredningen innebär förslaget för lagrådets vidkommande att inriktningen av lagrådets granskning av lagför-

slag skall preciseras i regeringsformen, där det också skall anges på vilka lagstiftningsområden lagrådets yttrande skall inhämtas samt att regeringen i den mån den underlåter att höra lagrådet inom detta område skall redovisa skälen härtill för riksdagen.

Lagrådet har under hela år 1977 arbetat på två avdelningar. I *bilaga 8* till detta betänkande upptas de propositioner som under 1977 granskats av lagrådet. Som framgår av bilagan omfattar granskningen 26 propositioner. Som jämförelse kan nämnas att motsvarande antal var 1972 15, 1973 13, 1974 10, 1975 20 och 1976 11. Antalet lagrådsremisser har således ökat i förhållande till tidigare år.

Inriktningen och omfattningen av lagrådsgranskningen är som framgår av det föregående under utredning. Avsikten är att proposition på grundval av rättighetsskyddsutredningens förslag skall föreläggas riksdagen före riksdagsvalen 1979. Utskottet saknar därför skäl att nu göra några uttalanden i frågan.

4. Propositionsavlämnandet till riksdagen

Sedan 1975 har utskottet årligen granskat propositionsavlämnande till riksdagen. Detta har varit naturligt mot bakgrund av den centrala roll för riksdagsarbetet som propositionsavlämnandet spelar. Koncentreras avlämnandet till vissa korta tidsperioder uppstår nämligen en rad olägenheter i riksdagsarbetet. Det gäller bl. a. de enskilda ledamöternas möjligheter att hinna lämna motioner, utskottens beredningsarbete samt kammарbehandling. Vidare försämras massmediernas möjligheter att ge en tillfredsställande redovisning av de behandlade frågorna. Avlämnas propositioner sent under våren tvingas utskotten forcera sitt beredningsarbete, och kammaren nödgas behandla och avgöra många ärenden med åtföljande starka tidspress under riksmötets sista veckor.

Vid förra årets granskning konstaterade utskottet att det varit vanligt med förseningar i förhållande till uppgjorda planer och de i RO fastställda propositionstiderna. Vidare konstaterade man att en stark anhopning av propositionsavlämnandet skett till vissa, mycket korta tidsperioder. Visserligen hade en del förbättringar skett under 1976 jämfört med tidigare år, men i vissa avseenden hade det även inträffat klara försämringar. Som särskilt otillfredsställande framhölls att en mycket stor andel av propositionerna avlämnats mot slutet av propositionstiderna – nästan hälften av samtliga under sista veckan. Utskottet ansåg det då angeläget att framhålla att den propositionsförteckning som lämnas av statsrådsberedningen i januari blir så realistisk som möjligt, eftersom den i stor utsträckning kommer att styra riksdagsarbetets planering.

Som underlag för årets granskning har framtagits ett statistiskt material motsvarande vad som skett tidigare år, *bilaga 9*. Dessutom har gjorts en noggrannare analys av höstens propositionsavlämnande än vad som skett

tidigare år, främst mot bakgrund av att allt fler propositioner numera avlämnas under hösten.

Avseende spridningen i propositionsavlämnandet (tab. A) kan konstateras, att den tidigare starka koncentrationen till slutet av mars månad nu har avtagit. I stället har nu en del propositioner avlämnats tidigare, en del senare, några så sent som i senare hälften av april månad. Fortfarande blir dock en stor mängd propositioner avlämnade sista veckan och sista dagen av resp. propositionstider. Av tabellen framgår, att ca 35 % av vårens propositioner avlämnades under sista veckan och ca 15 % under sista dagen av resp. propositionstid. Här har dock skett en förbättring jämfört med 1976. Under 1977 har andelen propositioner som avlämnats efter propositionstidernas utgång uppgått till drygt 26 %. Därmed har denna andel ökat varje år sedan 1971. Dock bör anmärkas, att riksdagens behandling av 7 av de 27 propositionerna som avlämnats efter propositionstidernas utgång uppsköts till 1977/78 års riksmöte.

Förseningen i propositionsavlämnandet (tab. B) har studerats med utgångspunkt i de av statsrådsberedningen överlämnade förteckningarna över vilka propositioner som regeringen avser att lämna samt när man avser att lämna dem. Det visar sig att ca 40 % av propositionerna under 1977 avlämnats senare än planerat. Detta innebär en viss förbättring jämfört med tidigare år. Den genomsnittliga förseningen för propositioner som avlämnats senare än enligt statsrådsberedningens ursprungliga förteckning har jämfört med tidigare år minskat något.

Uppgifter om de skilda departementens propositionsavlämnande under våren resp. hösten 1977 återfinns i tab. C och D. Ett stort antal propositioner som aviserats av regeringen blev ej avlämnade, ca en tredjedel under våren och drygt en fjärdedel under hösten. Detta innebär väsentliga ökning jämfört med 1976. Antalet avlämnade propositioner som ej aviserats uppgick under våren 1977 till 26 och på hösten till 12, vilket innebar en viss minskning i förhållande till motsvarande perioder föregående år.

Utskottets granskning har gett vid handen, att de otillfredsställande förhållanden rörande propositionsavlämnandet som utskottet under flera tidigare år påpekat fortfarande kvarstår. Även om det skett förbättringar i vissa avseenden avlämnas fortfarande alltför många propositioner under vissa, korta tidsperioder under våren, och ett inte obetydligt antal propositioner avlämnas efter att propositionstiderna gått ut. Vidare har utskottet kunnat konstatera att det skett en kraftig ökning av antalet aviserade men ej avlämnade propositioner under år 1977. Ett icke obetydligt antal propositioner avlämnades också utan avisering i de propositionsförteckningar som lämnats av statsrådsberedningen. Det är för utskottet angeläget att framhålla att propositionsförteckningarna blir så realistiska som möjligt, eftersom de i stor utsträckning kommer att styra riksdagsarbetets planering.

5. Utgivningen av Svensk författningssamling

I likhet med tidigare år har utskottet granskat utgivningen av Svensk författningssamling (SFS).

Från den 1 januari 1977 gäller ny lagstiftning angående kungörande av lagar och andra författningar (SFS 1976:633). Därtill har regeringen utfärdat en författningssamlingsförordning (SFS 1976:725) med närmare anvisningar för utgivningen av SFS och övriga författningssamlingar.

Lagen om kungörande av lagar och andra författningar är tillämplig på författning som beslutas av riksdagen, regeringen eller myndighet under riksdagen eller regeringen. De publikationer som förekommer för kungörande är, förutom SFS, riksdagens författningssamling, författningssamlingar för centrala myndigheter samt en författningssamling för varje län.

För författningar som utfärdas av regeringen skall kungörandet liksom hittills i princip ske i SFS. Enligt 13 § skall av författning framgå när den träder i kraft.

Beträffande tidpunkten för kungörandet stadgas i 8 kap. 19 § RF att beslutad lag skall utfärdas av regeringen utan dröjsmål och kungöras så snart det kan ske samt att samma regel skall gälla beträffande förordning, om ej annat föreskrives i lag.

Statsrådsberedningen har i en den 6 september 1976 dagtecknad promemoria om rutinerna vid handläggningen av regeringsärendena m. m. beträffande ikraftträdandetiden förordat att den dåvarande allmänna minimitiden av en vecka mellan kungörandet (dvs. utkomstdagen från trycket) och ikraftträdandet skulle förlängas med en vecka och underströk samtidigt att denna "tvåveckorsfrist" skulle anses som en minimitid. Om möjligt borde tiden vara längre och – liksom hittills – ikraftträdandet sättas till en bestämd dag.

Vid riksdagsbehandlingen av propositionen om kungörande av lagar och andra författningar (1975/76:112) underströks i flera motioner vikten av att en författning kan nå sina adressater i god tid före ikraftträdandet. Med anledning härav uttalade konstitutionsutskottet (KU 1975/76:51 s. 8) följande:

Utskottet kan instämma med motionärerna när det gäller vikten av att planeringen av författningsutgivningen sker med beaktande av informationsfrågorna. Som allmän riktlinje bör härvid gälla att en författning skall träda i kraft först efter erforderligt rådrum för information om författningens innehåll m. m. Utskottet förordar att planeringen av arbetet med nya lagar och andra författningar sker med utgångspunkt från att om möjligt minst fyra veckor bör förflöta mellan en författnings kungörande och dess ikraftträdande. Är detta ogörligt bör helst åtminstone två veckor skilja kungörandet och ikraftträdandet. Kortare tid än en vecka bör endast kunna komma i fråga i undantagsfall. Till de absoluta minimikraven hör att en författning skall kungöras på ett sådant sätt att möjlighet föreligger för envar som berörs av författningen att ta del av författningens innehåll innan den träder i kraft.

Vad utskottet sålunda uttalat gav riksdagen regeringen till känna (rskr 1975/76:362).

I anledning av förra årets granskning av utgivningen av SFS anförde utskottet följande:

Granskningen ger liksom tidigare år utskottet anledning framhålla vikten av att informationskravet blir tillgodosett genom att erforderlig tid får förflyta mellan författningars utgivning av trycket och ikraftträdandet. Det är därför tillfredsställande att statsrådsberedningen i promemorian den 6 september 1976 förordat att den allmänna minimitiden av en vecka mellan utgivningsdag och ikraftträdande förlängs med en vecka.

Utskottet vill tillägga, att behovet av information om en författningens innehåll i god tid före ikraftträdandet självfallet varierar beroende på författningens innehåll. Att s. k. beredskapslagstiftning, t. ex. förordnande om prisstopp, för att vara effektivt måste ges omedelbar verkan kan inte ifrågasättas. Liknande skäl kan tala för att bestämmelser om skatter och avgifter ibland sätts i kraft genast. Vidare kan det beträffande ändringar i verksinstruktioner och liknande förordningar som inte omedelbart påverkar andra än viss myndighet enligt utskottets mening accepteras att kort tid förflyter mellan utgivning och ikraftträdande.

Bemyndigande till regeringen att förordna om ikraftträdande av lag har ansetts möjligt genom bestämmelsen i 8 kap. 13 § RF. Den i det föregående återgivna regeln i 13 § lagen om kungörande av lagar och författningar att det av författning skall framgå när den skall träda i kraft har heller inte ansetts hindra ett sådant bemyndigande.

Utskottet är medvetet om att det i särskilda fall kan föreligga svårigheter att ange exakt ikraftträdandetid, när lagar antas av riksdagen. Detta gäller t. ex. lagstiftning i anledning av att Sverige tillträtt en konvention som skall tillämpas först sedan visst antal länder anslutit sig. Vidare kan ibland ikraftträdandet vara beroende av annan lagstiftning eller av svåröverskådligt följdarbete. En till innehållet så obestämd ikraftträdandebestämmelse som att frågan överlämnas till regeringens avgörande är emellertid enligt utskottets mening inte tillfredsställande från informationssynpunkt. Det är därför angeläget att en sådan ordning inte används annat än i undantagsfall och när det av alldeles speciella skäl är motiverat.

I övrigt har granskningen inte föranlett något särskilt uttalande från utskottets sida.

Under 1977 publicerades i SFS 1 195 författningar. Av dessa utkom 805, dvs. två tredjedelar, två veckor eller längre före ikraftträdandet. För 390 författningar har således den uppställda tvåveckorsfristen inte iakttagits. 135 författningar utkom mellan en och två veckor före ikraftträdandet. Resterade antal, dvs. ca 20 %, har således utkommit mindre än en vecka före ikraftträdandedagen.

49 författningar har satts i kraft omedelbart eller dagen efter utgivningsdagen. Av dessa utgör 12 fastställelse av basbelopp enligt lagen om allmän försäkring, fyra har samband med förordnande av prisstopp, åtta rör andra ekonomisk/politiska åtgärder och tolv författningar rör ändringar i skattelagstiftningen. Vidare har ikraftträdandedagen efter utgivningsdagen gällt ändring i departementsförordningen (1977:14), ändring i utlänningskungö-

relsen (1977:36), förordning om utbetalning av statliga tjänstepensionsförmåner och vissa socialförsäkringsförmåner (1977:110), lag om tillstånd till överlåtelse av fartyg (1977:494), förordning om tillstånd till överlåtelse av fartyg (1977:495), ändring i förordningen om den svenska fiskezonens omfattning (1977:1182) samt ändring i kungörelsen om tullfrihet för varor från utvecklingsländerna (1977:1192). Det bör också nämnas att förordningar om taxor för vissa enskilda vägar, linjesjöfarten på Gotland, viss linjetrafik med buss samt ändring i förordningen om taxor för postverkets busslinjetrafik (1977:644–647) har trätt i kraft två dagar efter utgivningsdagen.

Ikraftträdande före utgivningsdagen har förekommit i sex fall. Två skatteförfattningar (1977:1173–1174) som trädde i kraft den 1 januari 1978 utkom från trycket den 11 januari samma år. Förordningen om ändring i kungörelsen om avtalet mellan Sverige och Europeiska ekonomiska gemenskapen samt förordningen om ändring i EFTA-konventionen (1977:1193, 1195) trädde båda i kraft den 1 januari 1978 och utkom den 9 februari 1978. Lagen om upphävande av vissa författningar om skyldighet att föra räkenskaper som underlag för taxering utkom från trycket den 17 maj 1977 men trädde i kraft den 1 maj samma år.

För 12 författningar har ikraftträdandet angetts till dag som regeringen bestämmer. Tio av dessa är lagar och de två övriga är förordningar, nämligen högskoleförordningen (1977:263) och förordningen för Sveriges lantbruksuniversitet (1977:344). Av lagarna berör fem erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område (1977:595–599) och i övrigt avses lag om ändring i förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik (1977:251), lag om ändring i lagen om bevisupptagning åt utländsk domstol (1977:435), lag om ändring i lagen om användning av vissa tvångsmedel på begäran av främmande stat (1977:436), körkortslag (1977:477) samt lag om ändring i lagen om straff för vissa trafikbrott (1977:478).

I samband med 1976 års granskning uttalade utskottet tillfredsställelse över de förbättringar av registren till SFS som uppnåtts bl. a. genom de s. k. kumulativa kvartalsregistren. Utskottet ansåg dock att det borde prövas om inte dessa register skulle kunna ges ut månadsvis. Inom statsrådsberedningen har tagits fram uppgifter om den månadsvisa fördelningen av SFS under 1977. Därav framgår, att det föreligger en stark koncentration av nya författningar till sista månaden i varje kvartal. Man anser därför att en månadsvis registerutgivning knappast ter sig meningsfull.

Utskottet konstaterar, att den av statsrådsberedningen rekommenderade tvåveckorsfristen mellan utgivning och ikraftträdande har iakttagits för merparten av författningarna, men att ca 20 procent har utkommit mindre än en vecka före ikraftträdandedagen. Utskottet vill understryka vikten av att informationskravet blir tillgodosett genom att erforderlig tid får förflyta mellan författningars utgivning av trycket och ikraftträdandet. Utskottet är dock medvetet om att behovet av information om en författnings innehåll i god tid före ikraftträdandet varierar beroende på författningens innehåll.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att antalet författningar för vilka ikraftträdandet angetts till dag som regeringen bestämmer har minskat till knappt hälften jämfört med föregående år. Det är angeläget att en sådan ordning inte används annat än i undantagsfall och när det är motiverat av alldeles speciella skäl.

I övrigt har granskningen inte föranlett något särskilt uttalande från utskottets sida.

6. Riksdagens skrivelser till regeringen

a) *Allmänt*

Regeringens redovisning av behandlingen av riksdagsskrivelserna – regeringens skrivelse 1977/78:102 – har i likhet med tidigare år varit föremål för en översiktlig genomgång med avseende på balansen av oavgjorda ärenden. Resultatet redovisas i tabellform i *bilaga 10* till detta betänkande. Av tabellen framgår bl. a. att det totala antalet skrivelser som kommit in till och med den 30 november 1976 och som inte hade slutbehandlats senast nämnda dag uppgick till 143. Av dessa slutbehandlades 66 skrivelser under perioden 1 december 1976 – 30 november 1977. Under samma tid avlämnades vidare 71 skrivelser, som inte hade slutbehandlats senast den 30 november 1976. Balansen av oavgjorda ärenden föranledda av riksdagens skrivelser ökade således under den aktuella tiden med 5.

Av de den 1 december 1977 kvarstående ärendena är 47 delvis slutbehandlade. Beträffande sammanlagt 100 riksdagsskrivelser anges att de är beroende på regeringens prövning. Knappt hälften av dessa skrivelser har inkommit före den 1 december 1976.

b) *Angående behovet av särskilda regler för regeringens handlande i nödsituationer*

Utskottet har vid flera tillfällen under de senaste åren berört frågan om behovet av särskilda regler för regeringens handlande i nödsituationer. I förra årets granskningsbetänkande noterade utskottet att man erfarit att förutsättningarna för en översyn av nämnda regler tagits upp i justitiedepartementet under våren 1977.

Utskottet har inhämtat att man inom justitiedepartementet har övervägt frågan och kommit till slutsatsen att gällande regler ger anvisningar om vilka handlingsmöjligheter regeringen har i nödsituationer och om regeringens ansvar för sitt handlande i sådana situationer. Utskottet har inte funnit anledning att ifrågasätta denna bedömning men förutsätter att regeringen fortlöpande ägnar uppmärksamhet åt frågan om sin och berörda myndigheters handlingsberedskap för sådana situationer.

7. Interpellationer och frågor

Ett led i riksdagens kontrollmakt är det s. k. frågeinstitutet enligt vilket riksdagsledamot har rätt att ställa interpellation eller fråga till statsråd i angelägenhet som angår dennes tjänsteutövning (12 kap. 5 § KF). Ytterligare bestämmelser om frågeinstitutet finns i RO. Någon uttrycklig skyldighet för statsråd att besvara interpellation eller fråga föreligger inte. Angående förarbetena till frågeinstitutet hänvisas till prop. 1973:90 (s. 425 och 565 f.).

I 6 kap. 1 § RO föreskrivs att interpellation skall ha bestämt innehåll och vara försedd med motivering. Interpellation bör väckas endast i angelägenhet av större allmänt intresse. Riksdagen beslutar om interpellationen får framställas. Beslutet fattas utan föregående överläggning.

Det åligger statsråd, som inte besvarar interpellation inom fyra veckor från det att riksdagen medgav att interpellationen fick framställas, att före utgången av denna tid muntligen meddela riksdagen varför svar uteblir eller anstår. Sådant meddelande får ej följas av överläggning. Interpellation förfaller om den ej har besvarats vid det riksmöte då den väcktes. Interpellation inges till kammarkansliet och anmäls av talmannen vid sammanträde med kammaren utan dröjsmål efter det att interpellationen har delats ut till riksdagens ledamöter. Frågan huruvida interpellationen får framställas avgörs vid närmast följande sammanträde och tas upp på föredragningslistan till detta sammanträde. Medger riksdagen att interpellationen får framställas, skall talmannen skyndsamt tillse att statsrådet får del av den (6.1.1 RO). När statsråd ämnar besvara interpellation, bestämmer talmannen efter samråd med statsrådet och interpellanten vid vilket sammanträde svaret skall lämnas (6.1.2 RO). I interpellationsdebatt får även andra ledamöter än interpellanten delta.

Beträffande fråga finns bestämmelser i 6 kap. 2 § RO. I motsats till interpellation får när fråga besvaras endast den ledamot som har framställt frågan och det statsråd som lämnar svaret ta del i överläggningen. Fråga inges till kammarkansliet. Det åligger talmannen att utan dröjsmål tillse att statsrådet får del av frågan och att anmäla den vid närmast följande sammanträde (6.2.1 RO).

Om inte särskilda skäl föreligger, skall frågor besvaras vid en eller två frågestunder varje vecka. Fråga bör besvaras vid den frågestund som infaller närmast efter sex dagar från det att frågan lämnades till kammarkansliet. I likhet med vad som gäller om interpellation förfaller fråga om den ej har besvarats vid det riksmöte då den väcktes (6.2.2 RO).

Som *bilaga II A* till detta betänkande har intagits ett diagram angående omfattningen av frågeinstitutets utnyttjande under tiden efter enkammarformen.

Som framgår av diagrammet uppgick antalet interpellationer förra året till sammanlagt 186. Av dessa besvarades 82 under perioden januari–maj och

återstoden hösten 1977. Som tidigare framgått skall vederbörande statsråd, som inte besvarar interpellationen inom fyra veckor från det att riksdagen medgav att interpellationen fick framställas, före utgången av denna tid muntligen meddela riksdagen varför svar inte lämnats. Under våren 1977 lämnades 28 sådana meddelanden och under hösten 22, alltså sammanlagt 50 meddelanden. Vad gäller frågor framgår det av diagrammet att antalet sådana uppgick till 554 under 1977. Härav besvarades 329 under våren och 225 under hösten. Som nämnts bör frågor besvaras inom en vecka. I *bilaga 11 B* har angetts vilka tidsöverdrag som förekommit beträffande frågesvar hösten 1975, våren 1976 och hösten 1977. Av bilagan framgår att av 157 framställda frågor hösten 1975 besvarades 62 först inom två veckor eller senare. Våren 1976 uppgick antalet frågor till 225 varav 92 besvarades för sent. Hösten 1977 var det 124 frågor av 225 som besvarades senare än inom den i RO högst angivna tiden.

Enligt utskottet är det självfallet omöjligt att helt undvika vissa tidsöverdrag när det gäller besvarandet av interpellationer och frågor. Det kan t. ex. vara sjukdomsfall eller utrikes tjänsteresa som nödvändiggör senareläggning av svar, vilket i sin tur sammanhänger med antingen vederbörande statsråds eller frågeställares förhållanden. Även måste hänsyn tas till det stora antalet interpellationer och frågor som förekommit under senare år. Det kan särskilt under mycket arbetstyngda perioder vara svårt att vid planeringen av kammarens arbete få tid för alla interpellations- och frågedebatter. Utskottet vill dock framhålla angelägenheten av att tidsöverdrag i möjligaste mån undviks. Inte minst ur allmänhetens synpunkt är det av stor vikt att en fråga inte har förlorat sin aktualitet när den besvaras.

Beträffande både interpellation och fråga tillämpas inte sällan den ordningen att svar lämnas av annan ledamot av regeringen än den till vilken frågeställaren riktat sig. Detta kan sammanhänga med ändringar av ärendefördelningen mellan departementen e. d. När spörsmål riktas till statsministern, dvs. i sådana fall där vederbörande frågeställare anser det vara av särskild vikt att svar lämnas av regeringens främste företrädare, gör statsministern en motsvarande bedömning. Denna bedömning kan leda till att statsministern anser att svaret i stället bör lämnas av vederbörande fackminister.

I *bilaga 11 C* redovisas vilka interpellationer och frågor som framställts till statsministern och besvarats av denne eller annat statsråd under riksmötena 1975/76 och 1976/77 samt hösten 1977.

Den lämnade redovisningen har inte gett anledning till något uttalande från utskottets sida.

Vad slutligen gäller frågeinstitutet allmänt vill utskottet erinra om att enligt RF måste en interpellation eller fråga gälla någon angelägenhet som angår statsrådets tjänsteutövning. Detta innebär enligt förarbetena att endast regeringens eller enskilt statsråds beslut eller åtgärder eller underlåtenhet att vidta åtgärd får bli föremål för interpellation eller fråga. Frågeinstitutet får

inte användas till att föra fram kritik mot enskilda. Utskottets granskning har även avsett frågeinstitutets användning i detta hänseende. Denna granskning har inte gett anledning till något uttalande.

8. Handläggningen av ärenden enligt byggnadslagstiftningen

Vid 1976 års granskning företogs en ingående undersökning av regeringens handläggning av besvärärenden (KU 1975/76:50 s. 5–13, *bilaga 2*). I denna undersökning konstaterades att bostadsdepartementet (tidigare i huvudsak civildepartementet) framstod som ett av de mest "besvärstygda" departementen. Enligt undersökningen hade sedan 1972 andelen besvärärenden av det totala antalet regeringsärenden i departementet legat över 50 % med ett högsta värde på 67 % under år 1974, motsvarande drygt 1 100 ärenden. Huvudtendensen var ökande fram t. o. m. år 1974. Mellan sistnämnda år och år 1975 visade statistiken en viss minskning, som enligt undersökningen dock borde ses mot bakgrunden av en samtidig ökning av antalet oavgjorda besvärärenden. Som framgår av förra årets granskningsbetänkande (KU 1976/77:44 *bilaga 1*) ökade åter antalet besvärärenden inom bostadsdepartementet under år 1976.

I 1976 års undersökning framhölls att det ökade antalet besvärärenden inom departementet framför allt gällde olika byggnads- och planfrågor. Av den mer detaljerade ärendestatistik som redovisades i undersökningen (underbilaga 2 j, s. 149) framgår att ärendegrupperna "planer och tomtindelningar" samt "övriga planärenden" tillsammans svarade för i genomsnitt 29 % av hela antalet besvärärenden under perioden 1973–1975. Den i särklass största ärendegruppen var dock besvär rörande byggnadsföretag och byggnadsförbud, som utgjorde 54 % av det totala antalet ärenden.

En undersökning har i samband med årets granskning företagits av handlägningspraxis i besvärärenden på stads- och byggnadsplaneområdet såvitt avser remissförfarande m. m. Undersökningen avser ärenden som avgjorts under perioden januari–april 1977. Antalet avgjorda besvärärenden beträffande stadsplanefrågor uppgick under perioden till 69 och beträffande byggnadsplanefrågor till 23.

Knappt hälften av dessa ärenden har avgjorts utan föregående remiss. Häri ingår bl. a. de ärenden som inkommit efter besvärstidens utgång (deserta ärenden). En något mindre andel av ärendena har remitterats till en instans, vanligen vederbörande länsstyrelse. I några fall har ärendet även remitterats till två eller tre myndigheter. Undersökningen ger vid handen att någon rutinmässig remittering inte sker av dessa ärenden. Remissbehovet prövas från fall till fall i överensstämmelse med statsrådsberedningens anvisningar som ansluter till förvaltningslagens bestämmelser i detta hänseende.

När ärendet remitterats till två eller tre myndigheter har remissen skett stegvis, dvs. en remissinstans yttrande har inväntats innan ärendet remitterats vidare. Detta förfarande stämmer visserligen mindre väl med den

allmänna rekommendation om samtidig remiss till flera myndigheter som ges i statsrådsberedningens anvisningar och förvaltningslagen. Enligt såväl anvisningarna som lagen får emellertid "särskilda skäl" föranleda annat förfarande. I anvisningarna anges sådana skäl kunna föreligga just i planärenden. I sammanhanget bör erinras om att förvaltningslagen formellt inte är tillämplig på handläggning av ärende hos regeringen men att de principer som kommit till uttryck i lagen – enligt uttalanden i förarbetena – i stor utsträckning borde följas även hos regeringen.

Handläggningstiden, dvs. tiden från det ärendet inkom till departementet till beslutdagen, varierar starkt. I några fall är den endast några veckor, i åtskilliga fall mer än ett år. Den viktigaste anledningen till dessa variationer ligger självfallet i att vissa ärenden går på remiss, ibland i flera omgångar. Mer än hälften av de icke-remitterade ärendena undersökningen avser har avgjorts efter mindre tid än tre månader. Om ärendet remitterats till en myndighet rör sig handläggningstiden, inklusive remisstiden, vanligen mellan 6 och 9 månader. Vid remiss till flera myndigheter i olika omgångar ökar som nyss sagts handläggningstiden avsevärt.

Av nedanstående uppställning framgår ärendeutvecklingen inom bostadsdepartementets planenhet åren 1971–1977 (avrundade tal för åren 1971–1974).

	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977
Inkomna ärenden	940	1 400	1 370	1 350	1 430	1 557	1 893
Avgjorda ärenden	1 270	1 240	1 400	1 420	1 218	1 533	1 508
Balans 31/12	860	1 020	990	920	1 136	1 160	1 545

Som nämnts är bostadsdepartementet jämfört med andra departement hårt arbetsbelastat av förvaltningsärenden av olika slag. Inte minst gäller det prövningen av det stora antalet ärenden på byggnadslagstiftningens område. Ärendeanhopningen har medfört långa handläggningstider. En anledning till de långa handläggningstiderna är som tidigare framgått att man från departementets sida i betydande utsträckning måste inhämta yttrande från olika myndigheter. I sammanhanget kan erinras om utskottets uttalanden i samband med förenämnda besvärundersökning (KU 1975/76:50 s. 10). Utskottet framhöll därvid, att det självfallet är angeläget att ärendena efter avslutad remissbehandling tas upp till avgörande av regeringen så snart det kan ske. Bl. a. måste strävan givetvis vara att undvika en sådan tidsutdräkt i brådskande ärenden att frågan förlorat sin aktualitet, då regeringens beslut fattas.

Utskottet har inhämtat att man inom bostadsdepartementet ägnar frågan om de långa handläggningstiderna största uppmärksamhet. Vissa åtgärder i form av bl. a. begränsning av remissförfarandet har vidtagits. Vidare har departementet genom en särskild projektgrupp under ledning av statssekre-

teraren och expeditionschefen företagit en översyn av departementets organisation och arbetsformer. Härvid har anlåtats expertis på organisationsfrågor från statskontoret. Resultatet av arbetet kommer att redovisas inom kort. Avsikten är att på grundval av detta arbete företa vissa organisatoriska förändringar inom departementet och dessutom öka antalet handläggare av förvaltningsärenden.

Enligt utskottet är det angeläget att man på olika vägar söker nedbringa handläggningstiderna inom bostadsdepartementet. Som utskottet uttalade 1976 måste givetvis strävan vara att undvika en sådan tidsutdräkt i brådskande ärenden att frågan förlorat sin aktualitet, då regeringens beslut fattas. Enligt utskottet är det värdefullt att man inom bostadsdepartementet avser att genom organisationsändringar och andra åtgärder komma till rätta med handlägningsfrågorna. I övrigt har utskottets granskning i denna del inte föranlett något uttalande.

Utskottets granskning har utöver nyss redovisade genomgång av vissa frågor rörande handläggningsordningen inom bostadsdepartementet avsett dels dispenser från det s. k. tätbebyggelseförbudet under både den nuvarande och den förra regeringens tid, dels några uppmärksammade planärenden där högvärdig åkermark berörts, vilka ärenden avgjorts av regeringen förra året. I en inom utskottets kansli upprättad promemoria – *bilaga 12 A* till betänkandet – lämnas en kort översikt av gällande rätt på angivna områden samt vissa uppgifter om bakgrunden till byggnadslagstiftningen m. m.

Vad först gäller tätbebyggelseförbudet skall erinras om att en förutsättning för att mark skall få användas till bebyggelse enligt 5 § byggnadslagen (BL) är att den prövats från allmän synpunkt lämpad för ändamålet. Denna allmänna lämplighetsprövning skall ske vid planläggning i någon av de former som BL anvisar. När det gäller glesbebyggelse får dock prövningen också, som ett alternativ, ske i samband med prövningen av ansökan om byggnadslöv. Fr. o. m. den 1 juli 1977 står detta alternativa prövningssätt även öppet för tätbebyggelse av mindre omfattning.

Enligt 136 § BL kan regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer för särskilt fall medge tillstånd till nybyggnad, vilken innefattar tätbebyggelse, utan hinder av att förhållande ej föreligger som enligt BL förutsätts för att mark skall få användas till tätbebyggelse.

Denna paragraf tillkom på hemställan av lagrådet, som påpekade, att regeringen enligt det till lagrådet remitterade förslaget till BL inte ägde medge undantag från den i lagen uppställda allmänna principen om vad som förutsattes för att mark skulle få användas till tätbebyggelse. Rätt för regeringen att under speciella förhållanden besluta om sådan avvikelse syntes dock böra finnas. Regeringens befogenhet att i särskilda fall medge undantag har inte begränsats av någon särskild förutsättning.

I 56 § byggnadsstadgan (BS) har föreskrivits att inom område, som inte ingår i stadsplan eller byggnadsplan, lov ej får medges till nybyggnad, som skulle innefatta tätbebyggelse. I enlighet med stadgandet i 136 § BL har

emellertid länsstyrelsen i 67 § BS fått befogenhet att, om särskilda skäl föreligger, lämna tillstånd till sådant nybyggnadsföretag. Sådant befogenhet kan under vissa förutsättningar även anförtros byggnadsnämnden. Denna rätt att medge undantag omfattar befogenhet att dispensera från den i 5 § BL uppställda allmänna principen om vad som förutsätts för att mark skall få användas till tätbebyggelse.

1971 ändrades 6 § BL som definierar begreppet tätbebyggelse. Innebörden av ändringen var dels att även sådan samlad bebyggelse som kan väntas nödvändiggöra gemensamhetsanordningar skall anses som tätbebyggelse, dels att vid prövning om tätbebyggelse föreligger hänsyn skall tas även till bebyggelse som är att vänta. I samband med ändringsförslaget uttalade departementschefen att det låg i sakens natur att bestämmelsen om dispens från tätbebyggelseförbudet skulle tillämpas restriktivt. Departementschefen ansåg att den ändring av tätbebyggelsedefinitionen som han förordade och motiven för ändringen ytterligare markerade att dispens borde vara en ren undantagsföreteelse. Enligt departementschefen borde dispensgivning sålunda t. ex. inte få leda till att ett bebyggelseområde, för vilket detaljplan borde ha upprättats, blir utbyggt utan föregående detaljplanering (prop. 1971:118).

1972 utsträcktes 5 § BL att gälla även glesbebyggelse. Avsikten med denna lagändring var att stärka samhällets, i synnerhet kommunernas, ställning i den lokala planeringen.

Till grund för lagändringarna låg prop. 1972:111 om hushållningen med mark och vatten. Det förutsattes därvid att det i vissa angivna situationer skulle finnas möjligheter att medge dispens från detaljplanekravet för tätbebyggelse. Detta skulle kunna ske med stöd av antagen översiktsplan eller annat översiktligt bedömningsunderlag. Bl. a. framhölls det i propositionen att den nya ordningen medförde att också enstaka byggnadsföretag som innefattar tätbebyggelse skall kunna tillåtas dispensvägen i fall där detta oftast inte dittills varit möjligt. Som exempel härpå nämndes bebyggelse i anslutning till befintlig jordbruksbebyggelse (se prop. s. 321). Även civilutskottet anförde i sitt yttrande över propositionen (CU 1972:35 s. 17) att en lokalisering av fritids- och permanentbostäder i anslutning till befintlig jordbruksbebyggelse i många fall otvivelaktigt är en lösning som medför ömsesidiga fördelar.

Som inledningsvis framgått har tätbebyggelseförbudet uppmjukats med verkan fr. o. m. den 1 juli 1977. I propositionen 1976/77:122 som antogs av riksdagen i slutet av förra riksmötet (CU 1976/77:35) lades fram förslag till ändringar i BL och BS i det angivna syftet. Ändringarna innebär bl. a. att tätbebyggelse av mindre omfattning kan lämplighetsprövas i samband med prövning av ansökan om byggnadslov. Det principiella krav på detaljplan för tätbebyggelse som tidigare gällt har således upphävts för dessa fall. Enligt propositionen skall ändringarna ses mot bakgrund av dels uttalanden i regeringsförklaringen den 8 oktober 1976 om enklare regler för viss byg-

gelse, dels riksdagens beslut (rskr 1975/76:201) att som sin mening ge regeringen till känna att redan gjorda överväganden i planeringsfrågor bör knytas som motiv till ändringar i byggnadslagstiftningen m. m.

En statistisk jämförelse har gjorts beträffande av regeringen prövade dispenser från tätbebyggelseförbudet under första halvåret 1976 resp. motsvarande tidsperiod 1977. Det gäller sålunda sådana fall där vederbörande länsstyrelse vägrat dispens och frågan förts till regeringen genom besvär. Resultatet av jämförelsen redovisas i följande uppställning.

<i>Första halvåret 1976</i>		<i>Första halvåret 1977</i>	
Bifall	Avslag	Bifall	Avslag
7	170	47	130
3,95 %		26,6 %	

I en inom utskottets kansli upprättad promemoria – *bilaga 12 B* – lämnas en kort redogörelse för samtliga dessa dispensärenden.

Utskottets granskning, som alltså avser tid före 1977 års uppmjukning av det s. k. tätbebyggelseförbudet, har gett vid handen att antalet bifallna dispenser ökade tämligen kraftigt under de två jämförda tidsperioderna, dvs. med närmare 23 %. Av redovisningen framgår vidare att i de fall där förra regeringen bifallit besvär över länsstyrelsens beslut hade byggnadsnämnden tillstyrkt dispens i sex fall och motsatt sig dispens i ett fall, medan motsvarande antal avseende den nuvarande regeringens dispensbeslut var 28 resp. 19.

Inom utskottet har gjorts gällande att den nya regeringen utnyttjat dispensinstitutet på ett sätt som avviker från den restriktivitet i detta avseende som regering och riksdag tidigare gett uttryck för skulle gälla.

Utskottet vill framhålla att regeringens befogenhet att i särskilda fall meddela dispens från tätbebyggelseförbudet inte begränsats av någon särskild förutsättning i BL. Det bör erinras om att i samband med de tidigare angivna lagändringarna 1972 förutsattes att det i vissa situationer skulle finnas möjligheter att medge dispens från detaljplanekravet för tätbebyggelse. Beträffande de av den nya regeringen beviljade dispensererna har vidare vederbörande byggnadsnämnd i flertalet fall tillstyrkt dispens. Enligt utskottet är det naturligt att den nya regeringens något liberalare syn på byggnadslagstiftningens tillämpning i hithörande frågor som också angetts i regeringsförklaringen även kommer till uttryck i samband med dispensgivningen. I övrigt har utskottets granskning i denna del inte gett anledning till något uttalande.

Utskottets granskning har även avsett några uppmärksammade planärenden som behandlades av regeringen förra året och där åkermark berördes av planförslaget. Det första gäller ett beslut i augusti 1977 där regeringen vägrade fastställelse av två stadsplaner för del av det s. k. Opc-Torvallömrådet i Östersunds kommun. De andra besluten fattades av regeringen i juni 1977 och avsåg fastställelse av två byggnadsplaner berörande åkermark i

Staffanstorps kommun i Skåne. Besluten fogas som *bilaga 12 C, D och E* till detta betänkande.

Som framgår av översikten av gällande rätt intar BL principiellt den ståndpunkten att ett områdes läggande under stads- eller byggnadsplan är en kommunal angelägenhet. Ett uttryck härför är att länsstyrelsen eller regeringen vid fastställelseprövningen inte kan göra några ändringar i planförslaget utan i princip endast kan säga ja eller nej till detta.

Vad gäller de statliga myndigheternas uppgift vid fastställelseprövningen saknas närmare bestämmelser i BL som anger vad denna prövning skall avse. Av förarbetena till BL framgår att denna prövning skall avse både lagligheten av kommunernas planbeslut och att enskildas rätt inte trätts för när. Vidare skall tillses att erforderlig hänsyn tagits till viktiga intressen som är gemensamma för hela landet, t. ex. att natursköna områden skonas från bebyggelse eller att god åkerjord bevaras.

I sammanhanget bör enligt utskottet vidare erinras om den fysiska riksplaneringen beträffande vilken allmänna riktlinjer lades fram för riksdagen 1972. Statsmakternas beslut på detta område innebär bl. a. att de av riksdagen fastlagda riktlinjerna för hushållningen med mark och vatten utan uttryckligt lagstadgande skall bli vägledande för regeringen och underställda myndigheter vid alla beslut om sådan markanvändning som riktlinjerna avser. Dessa riktlinjer är av sådant slag att det vid fastställelseprövningen av stads- och byggnadsplaner ankommer på de statliga myndigheterna att bevaka att de beaktas.

I beslutet angående Ope-Torvallärendet erinrades om att riksdagen under senare år gett uttryck för en ökad restriktivitet i synen på användningen av jordbruksmark för annat ändamål än jordbruk. Detta framgår bl. a. av behandlingen av prop. 1975/76:1 med redovisning av programskedet i den fysiska riksplaneringen. I beslutet beträffande byggnadsplanerna i Staffanstorps åberopades vissa riktlinjer för den fysiska riksplaneringen i Malmöhus län. Även i dessa framhölls att stor restriktivitet bör iaktas i samband med ianspråktagande av högvärdig jordbruksmark för annat ändamål.

Beträffande Ope-Torvallaplanen har inom utskottet gjorts gällande att regeringens beslut innebär att kommunens inflytande på planfrågor åsidosatts på ett sätt som står i mindre god överensstämmelse med det s. k. planmonopolet.

Med hänvisning till vad nyss angetts beträffande vilka intressen som skall beaktas av regeringen vid en prövning av stads- och byggnadsplaner har utskottet inte kunnat finna att fog för kritik mot regeringen föreligger.

9. Angående regeringens åtgärder rörande Norrbottens Järnverk (NJA) efter utskottets granskning av Stålverk 80-ärendet

I förra årets granskningsbetänkande behandlade utskottet frågan om den förra regeringens handläggning av Stålverk 80-projektet (KU 1976/77:44 s. 28

ff.). Utskottet har vid årets granskning följt upp frågan genom att undersöka vilka åtgärder den nuvarande regeringen vidtagit beträffande Norrbottens Järnverk (NJA) efter förra årets granskning.

Som närmare framgår av granskningspromemorian, *bilaga 13* till detta betänkande, samt den i samband med förra årets granskning upprättade promemorian (KU 1976/77:44 s. B 87) rekommenderade NJA:s styrelse hösten 1976, att projektet Stålverk 80 skulle skjutas på framtiden. Regeringen underrättades härom i februari 1977. Dessförinnan hade regeringen – i december 1976 – fattat beslut om att i en proposition till riksdagen (1976/77:57) begära anslag för NJA:s fortsatta verksamhet med omkring 1,8 miljarder kronor för att åstadkomma en finansiell rekonstruktion av företaget och därmed säkra NJA:s fortbestånd. Bl. a. planerades en ökning av valsverkskapaciteten. I propositionen uttalade industriministern, att han hade för avsikt att i annat sammanhang återkomma beträffande Stålverk 80. Riksdagen beviljade det begärda anslaget. I sitt betänkande över propositionen förutsatte näringsutskottet (NU 1976/77:21) att riksdagen successivt skulle få ta del av – och i den mån så behövdes ta ställning till – planerna för den fortsatta utbyggnaden. Enligt utskottet innebar beslutet ett klart principiellt ställningstagande till förmån för en positiv utveckling av NJA.

Stålbranschrådet beslutade i februari 1976 att utreda frågan om den svenska handelsstålsindustrins framtida utveckling och struktur. En av förutsättningarna för utredningen var att ett nytt stålverk skulle uppföras i Luleå. I denna del ändrades direktiven sedan NJA:s styrelse i oktober 1976 fattat beslutet att skjuta planerna på ett nytt stålverk på framtiden. Utredningen lämnade i april 1977 sitt betänkande Handelsstålsindustrin inför 1980-talet (SOU 1977:15–16). Omedelbart herefter började Gränges AB, Statsföretag AB, NJA och Stora Kopparbergs Bergslags AB överlägga om bildandet av ett gemensamt handelsstålsföretag. Dessa förhandlingar avslutades i november 1977 och ledde till att de berörda företagen föreslog, att ett gemensamt handelsstålsföretag, Svenskt Stål AB (SSAB), skulle bildas.

Nämnda förslag har legat till grund för den proposition om det framtida statliga engagemanget i handelsstålsindustrin (prop. 1977/78:87) som i januari 1978 förelades riksdagen. I enlighet med propositionens förslag har riksdagen den 6 april 1978 beviljat anslag med ca 3,5 miljarder kronor för bildandet av Svenskt Stål AB, vari skall ingå stål- och gruvrörelserna i Gränges AB, NJA, Stora Kopparbergs Bergslags AB samt Gränges järnvägsrörelse. Staten skall erhålla 50 % av aktierna i det nya bolaget (NU 1977/78:45).

I propositionen anför industriministern, att han anser ett fullföljande av Stålverk 80-projektet f. n. vara helt orealistiskt. Näringsutskottet ansluter sig i denna del till propositionen utan någon särskild kommentar. I en reservation (s) till betänkandet erinras om tidigare riksdagsbeslut rörande NJA, vari bl. a. förutsatts en finansiell rekonstruktion av företaget samt en utbyggnad av valsverks- och stålämneskapaciteten. Reservanterna utgår från att vad

riksdagen sålunda uttalat skall infogas i den långsiktiga planeringen.

Det kapitaltillskott på 1,8 miljoner som NJA erhöll våren 1977 har använts på följande sätt: Sammanlagt 841 miljoner kronor har åtgått för att säkra företagets förluster för åren 1975 och 1976. Extraordinära avskrivningar och utrangeringar för år 1976 belöper sig på 214 miljoner kronor. Förlusten för 1977 beräknas preliminärt till 390 miljoner kronor. Det återstår således 355 miljoner av kapitaltillskottet. Dessa medel skall enligt riksdagsbeslutet tillföras SSAB.

I samband med Stålverk 80-projektet träffades avtal med Kröchnerkoncernen i Västtyskland om viss export av stålämnen. Enligt avtalet som ingicks i januari 1976 och löper t. o. m. 31 december 1981 har NJA förbundit sig att leverera 50 000 ton stränggjutna billets per år från Luleå till ett valsverk som ägs av Kröchner i Haspe i Västtyskland. Kröchners tillverkar armeringsjärn av det exporterade materialet. (Det ursprungliga Stålverk 80-projektet avsåg export av ca 4 miljoner ton stålämnen per år.) Leveranserna fullföljs avtalsenligt av NJA. Avtalet innebär bl. a. att NJA får en viss andel av Kröchners försäljningspris för armeringsjärnet. Denna andel uppgår nu till ca 70 % av försäljningspriset. F. n. bedöms avtalet, som innehåller en indexklausul, som mycket ogynnsamt för NJA beroende på de mycket låga priser på armeringsjärn som råder i Västtyskland.

Den verkställda granskningen föranleder utskottet att göra följande uttalande.

Läget inom stålbranschen har fortlöpande försämrats under de senare åren. Detta gäller såväl den inhemska marknaden som världsmarknaden. NJA har under denna tid visat ökade förluster. En finansiell rekonstruktion av företaget gjordes våren 1977 genom ett kraftigt kapitaltillskott. Situationen inom NJA visade sig emellertid vara allvarligare än man förutsåg vid denna tidpunkt. Kapitaltillskottet konsumerades därför till större delen för täckning av företagets förluster för åren 1975–1977.

Den framtida utvecklingen av handelsstålindustrin hade börjat utredas 1976. I april 1977 avgav utredningen sitt betänkande, som gick ut på en betydande rationalisering av branschen för att åter söka få till stånd en rimlig lönsamhet. I enlighet med utredningens förslag inleddes överläggningar mellan de större handelsstålsföretagen om ett samgående, vilka överläggningar ledde till beslutet om att förorda bildandet av Svenskt Stål AB. Riksdagen har nu beviljat anslag för statens medverkan i det nya bolaget.

Redan genom NJA:s beslut att skjuta Stålverk 80-projektet på framtiden upphörde enligt utskottets mening förutsättningarna för de tidigare riksdagsbesluten om Stålverk 80. Alla av projektet direkt berörda har varit medvetna därom, vilket bl. a. ersättningsanspråken från Luleå kommun vittnar om.

Enligt utskottets uppfattning har regeringen inte rimligen kunnat underlåta att i den uppkomna krissituationen avvakta det pågående utredningsarbetet om handelsstålbranschen innan slutlig ställning togs till NJA:s framtida utveckling.

Redan omkring två månader efter det att de berörda stål företagen avslutat sina överläggningar avgav regeringen proposition till riksdagen angående Svenskt Stål AB.

Det anförda visar enligt utskottets mening att regeringen handlagt det svårlösta och allvarliga problemet om NJA:s framtida utveckling med den omsorg och skyndsamhet som var påkallad. I övrigt har granskningen inte gett anledning till något uttalande från utskottets sida.

10. Regeringens handläggning av energifrågorna

Liksom föregående år har utskottet i årets granskning tagit upp regeringens handläggning av energifrågorna.

Regeringsskiftet 1976 har inneburit nya förutsättningar för energipolitiken i vårt land. I regeringsförklaringen anförde regeringen att den skulle föra en energipolitik som tryggar energiförsörjning och sysselsättning samt ger handlingsfrihet inför framtiden. Detta skulle enligt deklARATIONEN bl. a. ske genom insatser för effektivare energianvändning, ökad forskning kring förnyelsebara energikällor som solenergi och vindkraft samt ett effektivare utnyttjande av vattenkraften i redan exploaterade älvar. De outbyggda norrlandsälvarna och andra värdefulla älvsträckor skulle bevaras.

Energi politiken har inriktats på åtgärder av det slag som aviserades i regeringsförklaringen. Mest uppmärksammas har utvecklingen på kärnkraftsområdet blivit. Den viktigaste förändringen i regeringspolitiken på detta område är att säkerhetsfrågorna givits en mer framskjuten plats än tidigare. Genom tillkomsten av den s. k. villkorslagen har garantier skapats för att några nya kärnkraftsaggregat inte kommer att startas innan det klarlagts att de säkerhetsproblem som är förknippade med den slutliga förvaringen av det högaktiva avfallet kan lösas. Enligt lagen skall ägare till kärnkraftsreaktor för att få tillstånd att ladda denna kunna visa hur och var en helt säker slutlig förvaring av det vid upparbetningen erhållna högaktiva avfallet kan ske. Om använt kärnbränsle inte avses bli upparbetat krävs för tillstånd att reaktorinnehavaren har visat hur och var en helt säker slutlig förvaring av det kan ske. För reaktorn Barsebäck 2, vilken var färdigställd vid regeringsskiftet, gäller enligt lagen särskilda föreskrifter. För tillstånd till drift av reaktorn efter den 31.12.1977 krävdes att reaktorinnehavaren (Sydkraft AB) företett avtal, som på ett betryggande sätt tillgodoser behovet av upparbetning av använt kärnbränsle eller har visat, att hanteringen av använt ej upparbetat kärnbränsle kan ske på ett helt säkert sätt.

Vid årsskiftet 1976-1977 tillsatte regeringen också en särskild utredning, energikommissionen, för att förbereda det energipolitiska beslut som riksdagen skall fatta under hösten 1978. Kommissionen, som arbetat snabbt, har i dagarna presenterat ett betänkande. Säkerhetsfrågorna kommer dock att behandlas utförligare i ett nytt betänkande som enligt planerna skall föreligga

först under sommaren.

Genom dessa insatser från regeringens sida har tagits fram ett viktigt underlag för det för energiförsörjningen på längre sikt viktiga beslut som riksdagen har att fatta senare i år. Samtidigt har säkerhetsfrågorna ägnats det intresse som är nödvändigt av hänsyn till vårt ansvar för framtiden. Särskilt villkorlagen har varit av stor betydelse i detta avseende. De säkerhetskrav som stipuleras i lagen för tillstånd att tillföra reaktor kärnbränsle har föranlett kärnkraftsintressenterna att initiera och genomföra ett internationellt sett unikt forsknings- och utvecklingsarbete rörande säkerhetsfrågorna. Detta arbete är ännu ej slutfört. En första rapport som behandlar förvaringen av upparbetat avfall presenterades i december 1977. Arbetet fortsätter nu med frågan om möjligheterna att finna en helt säker slutlig förvaring av icke upparbetat utbränt kärnbränsle. Den första rapporten överlämnades till regeringen i samband med att Vattenfall ansökte om tillstånd att ladda reaktorn Ringhals 3.

Vid riksdagens behandling av energipolitiken 1975 uttalades att en förnyad prövning av energiförsörjningen i hela dess vidd borde komma till stånd 1978. Energikommissionens arbete är som framhållits ett led i förberedelserna inför det kommande energibeslutet. Den i förhållande till ursprungliga planer långsammare byggnadstakten vad gäller reaktorn Forsmark 3 motiveras av den osäkerhet som finns rörande möjligheterna att uppfylla de villkor som stadgas i villkorlagen och innebär att handlingsfriheten för framtiden bevaras.

Regeringens handläggning av energifrågorna präglas av denna målsättning vilken riksdagen f. ö. ställt sig bakom bl. a. vid behandlingen av kompletteringspropositionen 1976/77:150, i vilken regeringen aviserade ett uppdrag till Vattenfall att utreda konsekvenserna av en senareläggning av byggnationen av reaktorn Forsmark 3.

Energipolitiken hör till näringsutskottets arbetsområde. Konstitutionsutskottets granskning av dessa frågor gäller den praxis och administrativa rutin som tillämpas inom regeringen. Handläggningen av energifrågorna står enligt utskottets mening väl i överensstämmelse med den vilja att fästa ytterligare vikt vid säkerhetsfrågorna som riksdagen ställt sig bakom genom att anta villkorlagen. Det är självklart att varje avgörande enligt villkorlagen måste föregås av en noggrann prövning av huruvida de särskilda villkoren är uppfyllda. Det är väsentligt att beslutsprocessen inte påskyndas på ett sådant sätt att säkerhetsfrågorna åsidosätts. Utskottet har vid sin granskning inte funnit annat än att regeringen handlagt dessa frågor med det ansvar som medborgarna har rätt att kräva. I övrigt ger granskningen inte anledning till något uttalande från utskottets sida.

11. Beslut om devalvering 1977

Devalveringsbesluten förra året fattades av riksbanksfullmäktige. Enligt RF har riksbanken som är en myndighet under riksdagen en viktig funktion när det gäller landets penning- och kreditpolitik. Bestämmelser om riksbanken och riksbanksfullmäktige finns i RF:s kapitel om finansmakten (9 kap.). Beträffande samordningen med regeringens ekonomiska politik skall erinras om några uttalanden från förarbetena till den nya författningen. I grundlagspropositionen (prop. 1973:90 s. 354) anslöt sig departementschefen till grundlagberedningens förslag att riksbanken även i fortsättningen borde vara en myndighet under riksdagen. Departementschefen uttalade, att det får som hittills förutsättas att den kredit- och penningpolitik som riksbanken bedriver samordnas inom ramen för den av regeringen förda ekonomiska politiken. Med de av grundlagberedningen föreslagna reglerna om val av fullmäktige i riksbanken reduceras ytterligare enligt departementschefen risken för motsättningar mellan regering och riksbank. Förslaget innebär nämligen att man alltid kan räkna med att det parti eller de partier på vars förtroende regeringen grundar sin ställning också har det bestämmande inflytandet i riksbankens fullmäktige.

Besluten 1977 om nedskrivning av kronans kurs fattades av riksbanksfullmäktige dels den 4 april, dels den 28 augusti. Till betänkandet fogas presskommunikéer från riksbanken rörande de vidtagna åtgärderna (bilaga 15 A och 15 B).

Frågan om regeringens handläggning av berörda valutapolitiska åtgärder har tagits upp under årets granskningsarbete. Det kan nämnas att frågan diskuterats i riksdagen vid ett flertal tillfällen bl. a. i en frågedebatt den 18 oktober 1977 mellan ekonomiminister Gösta Bohman och Kjell Olof Feldt. I samband med ärendets behandling har utfrågning av ekonomiministern ägt rum inför utskottet. Som *bilaga 15 C* till detta betänkande fogas vissa intervjuuttalanden (engelsk ursprungstext samt i svensk översättning) av ekonomiministern som gjordes i juni till en ekonomisk forskare representerande Danielle Hunebelle's International Letter.

Inom utskottet har gjorts gällande att devalveringen förra hösten och i samband därmed utträdet ur det s. k. ormsamarbetet skedde utan tillbörliga kontakter och överläggningar med berörda länder bl. a. de nordiska samt med det förra regeringspartiet. De nämnda intervjuuttalandena av ekonomiministern som återgavs av nyhetsbyrån AP och även omnämndes i svensk press före devalveringen var vidare ägnade att medverka till en avsevärd valutaspekulation med åtföljande valutaförluster för landet.

Av utfrågningen med ekonomiministern framgick bl. a. följande. Beslutet om devalveringen och utträdet ur ormsamarbetet hade föregåtts av underhandsdiskussioner med företrädare för vissa i ormsamarbetet ingående länder under förhållandevis lång tid. Slutgiltig kontakt med ormenländerna togs i början av den vecka som föregick åtgärderna, dvs. näst sista veckan av

augusti 1977. I slutet av denna vecka togs kontakter med företrädare för det socialdemokratiska partiet. Några besked om socialdemokraternas inställning till åtgärderna gavs inte vid dessa kontakter. Riksbanksfullmäktiges beslut fattades på lördagen. Dagen efter sammanträdde ormenländerna i Frankfurt. Beslutet blev dock känt sent på fredagskvällen. Regeringen följde tidigare praxis när det gällde informationen till oppositionen. Några förhandlingar i sådana frågor med oppositionen har inte förekommit tidigare.

Vid utfrågningen lämnade ekonomiministern även en redogörelse för bakgrunden till intervjuuttalandena som gjordes i juni och blev kända genom ett AP-meddelande den 29 juli 1977. Redovisningen av intervju svaren var enligt ekonomiministern korrekt om än i förkortad form.

Regeringens och ekonomiministerns handläggning av devalveringsfrågorna vad gäller kontakter med berörda länder och det tidigare regeringspartiet har inte gett anledning till erinran från utskottets sida. Utskottet, som tagit del av de nämnda intervjuuttalandena, har inte heller i detta avseende kunnat finna fog för någon kritik.

12. Regeringens handläggning av frågor med anknytning till de s. k. SAS-frikorten

År 1951 träffades mellan Scandinavian Airlines System (SAS) och de skandinaviska luftfartsmyndigheterna överenskommelse om att myndigheternas personal skulle i viss utsträckning erhålla fria eller rabatterade resor med SAS enligt särskilda regler. Förmånen kom också att utgå till bl. a. vissa regeringsledamöter.

I december 1977 beslutade SAS styrelse att förmånerna i vad gäller utanför SAS styrelse stående personer skulle upphöra.

Inom utskottet har fråga väckts rörande regeringens handläggning av ärenden med anknytning till frikorten. En redogörelse för dessa ärenden lämnas i det följande.

Skattechefen hos länsstyrelsen i Stockholms län begärde i mars 1977 från SAS en fullständig förteckning över samtliga de personer, som eventuellt kunde bli aktuella för beskattning av förmån för innehav av s. k. gula och blå frikort. Skattechefens begäran innefattade också uppgift om kortens utnyttjande i varje särskilt fall. I juli månad 1977 överlämnade SAS en sådan förteckning till skattechefen. I augusti 1977 begärde en person, A., hos länsstyrelsen i Stockholms län att få ta del av förteckningen. Länsstyrelsen avslög denna framställning genom beslut den 31 augusti 1977 med hänvisning till att förteckning åtnjöt sekretesskydd enligt 17 § sekretesslagen (1937:249). A. anförde besvär till regeringsrätten, som i dom den 11 oktober 1977 anförde följande:

De handlingar som avses med A:s framställningar såvitt de fullföljts till regeringsrätten har på skattechefens begäran avlämnats till myndighet för att vara till ledning vid taxering. Enligt 17 § sekretesslagen får handlingarna inte

utlämnas till A. utan de skattskyldigas samtycke. Sådant samtycke föreligger ej. Framställningarna har därför rätteligen avslagits.

Regeringsrätten lämnar besvären utan bifall.

I skrivelser till regeringen, som inkom den 21 oktober resp. 6 december 1977, yrkade A., att regeringen med stöd av den rätt som enligt 38 § första stycket sekretesslagen tillkommer regeringen att meddela dispens från sekretesslagens regler måtte förordna att ifrågavarande förteckning måtte utlämnas till honom. A. åberopade därvid att utlämnandet fordrades för att tillvarata allmän rätt. Han uppgav bl. a., att han ämnade se till att berörda taxeringsnämnder fick uppgifter om frikortinnehavarna inom resp. taxeringsdistrikt.

I beslut den 22 december 1977 avslog regeringen framställningen med följande motivering:

Den handling som avses med A:s framställning får enligt 17 § första stycket sekretesslagen inte lämnas ut utan de berörda skattskyldigas samtycke. Utan hinder av vad som i övrigt föreskrivs i lagen kan regeringen enligt 38 § första stycket förordna om utlämnande av handling bl. a. om det är erforderligt för tillvaratagande av allmän rätt. Enligt 17 § taxeringslagen (1956:623) skall skattechefen bevaka det allmännas rätt i taxeringsfrågor och verka för att taxeringarna blir likformiga och rättvisa.

Regeringen finner att det inte är erforderligt för tillvaratagande av allmän rätt att den handling som avses med A:s ansökan lämnas ut till honom.

Regeringen lämnar ansöknings utan bifall.

Ärendet handlades inom kommundepartementet med justitieministern som föredragande. I beslutet deltog på grund av jäv inte statsråden Bohman, Ahlmark, Antonsson, Krönmark och Burenstam-Linder.

38 § första stycket sekretesslagen har följande lydelse: "Där det finns erforderligt för tillvaratagande av allmän eller enskild rätt, må utan hinder av vad eljest i denna lag stadgas regeringen förordna om handlingarnas utlämnande."

Stadgandet hade ursprungligen en något annan lydelse. I stället för "allmän eller enskild rätt" användes formuleringen "Kronans, menighets eller enskilds rätt".

Offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén (OSK) föreslog i sitt betänkande med förslag till lag om allmänna handlingar i 62 § en dispensregel, motsvarande den i 38 § sekretesslagen och liksom 38 § försedd med ändamålsbestämmelser. Det framhölls i kommentaren till stadgandet (SOU 1975:22 s. 294) att bestämmelsen var avsedd att tolkas restriktivt.

Den promemoria med förslag till ny sekretesslag som på grundval av bl. a. OSK:s betänkande utarbetats inom justitiedepartementet och som nyligen blivit föremål för remissbehandling innehåller också en motsvarighet till 38 § sekretesslagen. I förslagets 2 kap. 15 § stadgas således, att regeringen får för särskilt fall förordna om undantag från sekretess om det är påkallat av synnerliga skäl. Till skillnad från OSK:s förslag föreslås alltså inte några ändamålsbestämmelser. Det framhålls i kommentaren till stadgandet, att en

undantagsbestämmelse som denna bör användas med stor restriktivitet och att man kan räkna med att regeringen i praktiken ytterst sällan är beredd att gå till mötes'krav på utlämnande av sekretesskyddade förtroliga uppgifter om enskild.

Beträffande frågan om den skatterättsliga behandlingen av förmåner i form av fria resor med SAS hänvisas till i *bilaga 16* intaget beslut av JO. Det bör tilläggas att vid regeringssammanträde den 19 januari 1978 beslöts en översyn av reglerna om beskattning av traktamenten och resekostnadsersättningar. I det sammanhanget skall också tas upp frågan om beskattning av reseförmåner som inte betraktas som tjänsteresor i vanlig mening. Härmed avses i första hand fria eller prisnedsatta resor som arbetsgivare, särskilt inom resesektorn, tillhandahåller anställda och uppdragstagare samt deras familjer. Även reseförmåner utan samband med anställningsförhållande omfattas emellertid av direktiven. Budgetministern anför i detta hänseende, att rättviseskäl talar för att dessa förmåner skattemässigt bör behandlas efter samma principer som gäller för naturaförmåner i övrigt. Förmånerna bör därför enligt direktiven göras skattepliktiga i den mån deras värde är någorlunda betydande och möjligt att fastställa med tillfredsställande säkerhet.

Den verkställda granskningen ger endast utskottet anledning uttala, att det av utredningen får anses klarlagt att regeringen handlagt den i ärendet aktuella sekretessfrågan helt i överensstämmelse med gällande lagstiftning och praxis.

13. Vissa uttalanden av kommunministern

Som närmare framgår av kanslipromemoria (*bilaga 17*) har utskottet tagit upp vissa uttalanden av kommunministern rörande förutsättningarna för ändringar i den kommunala indelningen, speciellt avseende delning av kommun, och granskat dessa uttalanden mot bakgrund av gällande bestämmelser i lagen om kommunal indelning.

Kommunministern har vid olika tillfällen, bl. a. i en intervju i Kommunal Tidskrift berört kommunindelningsfrågorna: Han framhöll därvid som sin ståndpunkt, att regeringen eller han själv i nuläget inte skulle ta initiativ till indelningsändringar. I de fall där en kommun vill återgå till att vara självständig kommun var kommunministerns ståndpunkt att man först måste utröna om det inom denna kommun finns en folkmajoritet för att återgå som egen kommun. För det andra måste en sådan kommun ha ett godtagbart befolkningsunderlag. Vidare borde det enligt kommunministern finnas eller kunna skapas möjligheter för en tillfredsställande kommunal service.

I regeringsdeklarationen sägs, att regeringen är beredd att positivt pröva framställningar om ändringar i den kommunala indelningen som är motiverade av hänsyn till den kommunala demokratin. Genom kommunministerns

uttalanden har understrukits, att indelningsändringar som motiveras med hänsyn till den kommunala demokratin kan få en positiv prövning endast om de angivna förutsättningarna är för handen. Det kan noteras, att regeringen ännu inte fattat beslut i de indelningsärenden som blivit aktuella sedan regeringsskiftet. Utskottet har vid sin granskning inte kunnat finna att vad som förevarit i ärendet ger anledning till något särskilt uttalande.

14. Övriga frågor

Förutom de granskningsärenden som redovisats i det föregående har utskottet tagit upp några ytterligare frågor. Sålunda har utskottet granskat regeringens handläggning av ärenden rörande *utvisning av utländska medborgare*, som misstänks tillhöra viss terrororganisation. En redogörelse för gällande lagstiftning på området m. m. lämnas i granskningspromemorian *bilaga 18*. Vidare har granskningen omfattat regeringens handläggning av ärenden angående *regionalpolitiskt stöd m. m.* (se *bilaga 19*) samt frågan om *information från justitiedepartementet* angående innehållet i 1976 års reform på vårdnadslagstiftningens område. Beträffande nu angivna frågor har utskottet inte funnit anledning göra något särskilt uttalande.

Den granskning som sålunda utförts samt resultatet därav får utskottet för riksdagen

anmäla

Stockholm den 6 april 1978

På konstitutionsutskottets vägnar
KARL BOO

Närvarande: Karl Boo (c), Hilding Johansson (s), Anders Björck (m), Holger Mossberg (s), Bertil Fiskesjö (c), Olle Svensson (s), Sven-Erik Nordin (c), Ove Karlsson (s), Lars Schött (m), Bengt Kindbom (c), Yngve Nyquist (s), Britta Hammarbacken (c) och Wivi-Anne Cederqvist (s) Marianne Stålberg (s) och Daniel Tarschys (fp).

Vid beslut under nedan antecknade avsnitt har beträffande avsnittet 8. Handläggning av ärenden enligt byggnadslagstiftningen Per Unckel ersatt Lars Schött, Björn Eliasson ersatt Britta Hammarbacken och Gusti Gustavsson ersatt Marianne Stålberg, beträffande avsnittet 9. Angående regeringens åtgärder rörande Norrbottens Järnverk (NJA) efter utskottets granskning av Stålverk 80-ärendet Torkel Lindahl ersatt Daniel Tarschys, Björn Eliasson ersatt Sven-Erik Nordin och Kerstin Nilsson ersatt Marianne Stålberg, beträffande avsnittet 10. Regeringens handläggning av energifrå-

gorna Per Unckel ersatt Anders Björck, beträffande avsnittet 11. Beslut om devalvering 1977 Björn Eliasson ersatt Sven-Erik Nordin och Kerstin Nilsson ersatt Marianne Ståhlberg.

Reservationer

av Hilding Johansson, Holger Mossberg, Olle Svensson, Ove Karlsson, Yngve Nyquist, Wivi-Anne Cederqvist och Marianne Ståhlberg (alla s). I reservationen 2 har Gusti Gustavsson ersatt Marianne Ståhlberg, i reservationen 3 och 5 har Kerstin Nilsson ersatt Marianne Ståhlberg.

1. Beträffande avsnittet 7. *Interpellationer och frågor*

Reservanterna anser att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar "Enligt utskottet" och på s. 18 slutar "något uttalande" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottet är det självfallet omöjligt att helt undvika vissa tidsöverdrag när det gäller besvarandet av interpellationer och frågor. Statsråds sjukdom, tjänsteresa eller andra förhållanden kan göra det nödvändigt att senarelägga svar. Även frågeställaren kan få förhinder. Hänsyn måste också tas till det stora antalet interpellationer och frågor som förekommit under senare år. Det kan särskilt under mycket arbetstyngda perioder vara svårt att vid planeringen av kammarens arbete få tid för alla interpellations- och frågedebatter. Utskottet vill dock framhålla angelägenheten av att tidsöverdrag i möjligaste mån undviks. Inte minst ur allmänhetens synpunkt är det av stor vikt att en fråga inte har förlorat sin aktualitet när den besvaras. Utskottets granskning har som tidigare framgått givit vid handen att påfallande många tidsöverdrag beträffande svar på frågor förekommit under hösten 1977. Inte mindre än 48 frågor besvarades först inom tre veckor eller längre tid, i några fall efter hela 5-7 veckor. Utskottet anser denna utveckling oroande och synnerligen otillfredsställande.

Beträffande både interpellation och fråga tillämpas inte sällan den ordningen att svar lämnas av annan ledamot av regeringen än den till vilken frågeställaren riktat sig. Detta kan sammanhånga med ändringar av ärendefördelningen mellan departementen e. d. När spörsmål riktats till statsministern, dvs. i sådana fall där vederbörande frågeställare anser det vara av särskild vikt att svar lämnas av regeringens främste företrädare, gör statsministern en motsvarande bedömning. Denna bedömning kan leda till att statsministern anser att svaret i stället bör lämnas av vederbörande fackminister.

I *bilaga 11 C* redovisas vilka interpellationer och frågor som framställts till statsministern och besvarats av denne eller annat statsråd under riksmötena 1975/76 och 1976/77 samt hösten 1977.

Den lämnade redovisningen visar bl. a. att under den nuvarande regeringens tid påfallande många interpellationer och frågor till statsministern

överlämnats till annat statsråd för besvarande. En genomgång av ämnena för dessa interpellationer och frågor bestyrker frågeställarnas bedömning att det i allmänhet gällt fall där det varit av särskild vikt att svar lämnas av statsministern. Enligt utskottet måste det inte minst när regeringsmakten innehas av en koalitionsregering vara av största betydelse att regeringens främste företrädare inte undandrar sig sitt ansvar att redovisa regeringens politik i viktiga frågor.

Vad slutligen gäller frågeinstitutet allmänt vill utskottet erinra om att enligt RF måste en interpellation eller fråga gälla någon angelägenhet som angår statsrådets tjänsteutövning. Detta innebär enligt förarbetena att endast regeringens eller enskilt statsråds beslut eller åtgärder eller underlåtenhet att vidta åtgärd får bli föremål för interpellation eller fråga. Frågeinstitutet får inte användas att föra fram kritik mot enskilda. Utskottets granskning har även avsett frågeinstitutets användning i detta hänseende. Granskningen har gett vid handen att under den nuvarande regeringens tid någon fast praxis inte finns när det gäller svar på frågor som innehåller kritik mot enskilda.

Det anförda ger utskottet riksdagen till känna.

2. Beträffande avsnittet 8. *Handläggningen av ärenden enligt byggnadslagstiftningen*

Reservanterna anser

dels att det avsnitt på s. 22 som börjar "Utskottet vill" och slutar "något uttalande" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill erinra om det förut återgivna departementschefsuttalandet från 1971 i samband med vissa ändringar i BL varigenom bl. a. tätbebyggelsebegreppet preciserades. Enligt uttalandet som godtogs av riksdagen låg det i sakens natur att dispens från tätbebyggelseförbudet skulle tillämpas restriktivt. Departementschefen ansåg att ändringen av tätbebyggelsedefinitionen och motiven för ändringen ytterligare markerade att dispens borde vara en ren undantagsföreteelse. Enligt departementschefen borde dispensgivning sålunda t. ex. inte leda till att ett bebyggelseområde, för vilket detaljplan borde ha upprättats, blir utbyggt utan föregående detaljplanering.

Som förut nämnts visar utskottets granskning att antalet bifallna ansökningar om dispens från tätbebyggelseförbudet ökat påfallande under första halvåret 1977 jämfört med samma tidsperiod 1976. Denna ändrade praxis tillämpades alltså före de ändringar i BL som trädde i kraft den 1 juli 1977 och som innebar en viss uppmjukning av tätbebyggelseförbudet. Utskottet anser att den nya regeringens bedömningar i detta avseende står i mindre god överensstämmelse med de tankegångar som ligger bakom intentionerna för den fysiska riksplaneringen. Utskottet vill tillägga att saken också har en ideologisk sida på det sättet att den nya regeringens markering visar en återgång vad gäller markanvändningen i vårt land till en enligt utskottet föråldrad syn när det gäller samhällets resp. markägarnas inflytande på utvecklingen.

Det anförda ger utskottet riksdagen till känna.

dels att det avsnitt på s. 23 som börjar "Med hänvisning" och slutar "regeringen föreligger" bort ha följande lydelse:

Utskottet har tidigare i detta avsnitt i samband med granskningen av ärenden om dispens från det s. k. tätbebyggelseförbudet konstaterat att den nya regeringen gett uttryck för en annan syn på hithörande frågor än som ligger bakom intentionerna för den fysiska riksplaneringen. Behandlingen av Ope-Torvala-ärendet är ett exempel på att regeringen till förmån för markägarintresset inte beaktat det inflytande som förutsätts att kommunerna skall ha genom det s. k. planmonopolet. I detta fall rubbas uppenbarligen i hög grad på ett olyckligt sätt det långvariga planeringsarbetet för bostadsförsörjningen i kommunen som legat till grund för stadsplaneförslagen i fråga.

Det anförda ger utskottet riksdagen till känna.

3. Beträffande avsnittet 9. *Angående regeringens åtgärder rörande Norrbottens Järnverk (NJA) efter utskottets granskning av Stålverk 80-ärendet.*

Reservanterna anser att den del av utskottets yttrande som på s. 25 börjar "Den verkställda" och på s. 26 slutar "utskottets sida" bort ha följande lydelse:

Som framgår av det föregående förutsatte 1977 års riksdagsbeslut att kapitaltillskottet till NJA skulle användas bl. a. till planering av en utbyggnad av valsverkskapaciteten och den metallurgiska kapaciteten. Redovisningen för användningen av kapitaltillskottet visar att riksdagens intentioner inte följts. Det hade enligt utskottets mening ålegat regeringen att bevaka hur medlen kommit till användning.

Skulle regeringen önskat en annan användning av medlen borde den omedelbart ha förelagt ärendet för riksdagen, så mycket mer som riksdagen den 3 mars 1977 uttalat att riksdagen kontinuerligt skulle hållas underrättad.

I stället för att som förutsattes i riksdagsbeslutet riksdagen successivt skulle få ta del av planerna för den fortsatta utbyggnaden inom NJA har regeringen valt att fördröja det slutliga ställningstagandet. Detta har enligt utskottets mening varit ägnat att motverka en positiv utveckling av NJA.

I stället för att skapa 2 300 nya arbetstillfällen i enlighet med de tidigare riksdagsbesluten, tvingas NJA att skära ned antalet anställda med omkring 1 000 personer. Självfallet kan planerna att bilda Svenskt Stål AB inte motivera att regeringen – som skett – åsidosatt riksdagens intentioner om en positiv utveckling av NJA.

Det anförda ger utskottet riksdagen till känna.

4. Beträffande avsnittet 10. *Regeringens handläggning av energifrågorna*

Reservanterna anser att utskottets yttrande i detta avsnitt (s. 26–27) bort ha följande lydelse:

Utskottet har under årets granskning tagit upp regeringens handläggning av energifrågorna. Utskottet får med anledning av denna granskning anföra följande:

Riksdagen godkände år 1975 (prop. 1975:30, NU 1975:30, rskr 1975:202) ett energipolitiskt program för tiden fram till år 1985. Programmet karaktäriserades av målsättningen att dämpa ökningen av energiförbrukningen, att föra en aktiv oljepolitik, trygga kraftförsörjningen och främja ett ökat internationellt samarbete på detta område. Beslutet innebar bl. a. att energikonsumtionens ökning skulle pressas ned från i genomsnitt 4,5 % per år till 2 % per år fram till 1985. För att trygga tillgången till elektrisk kraft beslöts en begränsad utbyggnad av kärnkraften – från 11 till 13 reaktorer. I propositionen anfördes att Sverige har en betydande teknisk kunskap om kärnkraften och stora urantillgångar. Samtidigt konstaterades att det fanns skäl som manade till försiktighet och som talade mot att man binder sig för ett omfattande och långsiktigt utbyggnadsprogram för kärnkraft. Förslag beträffande energipolitiken under resterande del av 1980-talet förutsattes bli framlagda år 1978, då bl. a. bättre erfarenhetsunderlag väntades föreligga beträffande dels energisparinsatsernas effekter, dels driftssäkerhet m. m. i svenska och utländska kärnreaktorer. Behovet av att bevara handlingsfriheten och samtidigt undvika onödiga kapitalförluster motiverade den försiktiga kärnkraftsutbyggnad som en bred majoritet i riksdagen ställde sig bakom 1975.

Utskottets granskning av regeringens handläggning av energifrågorna har givit vid handen att regeringen och enstaka statsråd i flera fall handlat på ett sätt som äventyrar genomförandet av 1975 års ännu gällande energipolitiska program. Regeringen har på olika sätt fördröjt handläggningen av nödvändiga energibeslut, och genom uttalanden från olika statsråds sida har en osäkerhet skapats om framtiden för vår svenska kraftindustri. Utskottet vill lämna några exempel som belyser den nya situation som inträtt sedan regeringsskiftet.

Enligt den s. k. villkorlagen krävs för fortsatt drift av kärnkraftsreaktorn Barsebäck 2 efter den 31/12 1977 att reaktorinnehavaren (Sydkraft AB) företett avtal, som på betryggande sätt tillgodoser behovet av upparbetning av använt kärnbränsle eller har visat, att hanteringen av använt ej upparbetat kärnbränsle kan ske på ett helt säkert sätt. Kraftföretaget ansökte den 14 september 1977 om sådant tillstånd och hänvisade till ett avtal med det franska företaget COGEMA om upparbetning av 1970-talets avfall från bl. a. Barsebäck 2. Reaktorn var vid denna tidpunkt i drift. Regeringens beslut, som innebar ett tidsbegränsat tillstånd att fortsätta driften, lämnades inte till bolaget förrän omedelbart före julhelgen, dvs. vid en så sen tidpunkt att ett negativt besked skulle ha skapat utomordentliga svårigheter för reaktorinnehavaren att i enlighet med lagens bestämmelser stoppa driften.

Ett annat exempel på de svårigheter som regeringens tillämpning av villkorlagen leder till är handläggningen av vattenfallsverkets ansökan om tillstånd att tillföra den nu färdigställda reaktorn Ringhals 3 kärnbränsle. Enligt villkorlagen skall tillstånd till laddning av kärnkraftsreaktor ges om reaktorinnehavaren har företett avtal som på betryggande sätt tillgodoser behovet av upparbetning av använt kärnbränsle och har visat hur och var en helt säker slutlig förvaring av det vid upparbetning erhållna högaktiva avfallet kan ske. Om använt kärnbränsle inte avses bli upparbetat krävs för tillstånd att reaktorinnehavaren har visat hur och var en helt säker slutlig förvaring av det kan ske. Reaktorinnehavaren har alltså två alternativ att grunda sin ansökan på.

När vattenfallsverket i december 1977 ansökte om tillstånd att få ta Ringhals 3 i drift byggde ansökan på det alternativ som regeringen redan i regeringsförklaringen pekat på – upparbetningsalternativet. Under hand lämnade då energiministern sådana besked till chefen för vattenfallsverket att det kunde uppfattas som om regeringen ville ha möjlighet att jämföra båda alternativen. Det var därför önskvärt med en komplettering av ansökan med alternativet direktdisponering. Detta uttalande från energiministerns sida har inget stöd i villkorlagens formuleringar och synes ha tillkommit utan stöd i något beslut i regeringen. Till bilden hör att en komplettering av ansökan skulle ha försenat en redan långt utdragen beslutsprocess rörande reaktorns start ytterligare. Den redan färdigbyggda reaktorn kommer av uttalanden från regeringens företrädare att döma, även utan en komplettering av ansökan, att stå oanvänd åtminstone till någon gång under sommaren 1978.

Fördröjningen av driftstarten i Ringhals föranleder extra kostnader. Fördröjningen och bristen på besked rörande framtiden för det tredje aggregatet i Forsmark leder inte bara till ökade kostnader utan också till otrygghet och arbetslöshet för många byggnadsarbetare som är knutna till Forsmarksbygget. Enligt de ursprungliga planerna skulle det tredje aggregatet i Forsmark ha tagits i drift år 1982. Den osäkerhet, som skapades genom regeringsdeklarationen och villkorlagens utformning samt av olika statsrådsuttalanden, har föranlett Forsmarksbolaget att begränsa utbyggnadstakten. Redan före regeringens uppdrag till vattenfallsverket att förhandla med övriga intressenter och leverantörer om en senareläggning av utbyggnaden stod det sålunda klart att en försening med minst två år var oundviklig.

I likhet med oklarheten rörande den fortsatta utbyggnaden i Forsmark har också de uttalanden som energiministern och jordbruksministern i olika sammanhang gjort angående statens samarbete med ASEA inom kärnkraftsområdet skapat förvirring och otrygghet. Av det material som redovisas i bilaga 14 till utskottets betänkande framgår att dessa uttalanden givit upphov till en utbredd oro bland de anställda i ASEA-ATOM rörande framtiden för företaget. Även i andra för sysselsättning och energiförsörjning vitala frågor som uranbrytning, uranprospektering och vattenkraftsutbyggnaden råder en betydande osäkerhet rörande fullföljandet av de riktlinjer som framgår av

1975 års beslut. Besked rörande utbyggnaden av vattenkraftsverken i Åseleforsen och Stenkullafors har t. ex. inte lämnats förrän i en proposition under innevarande riksmöte.

Enligt utskottets mening har den borgerliga regeringen genom sitt sätt att handlägga de för folkhushållet så viktiga energifrågorna bidragit till otrygghet och ökad osäkerhet rörande den framtida energiförsörjningen hos stora grupper i vårt land. Tolkningen av villkorslagens bestämmelser om hanteringen av utbränt kärnbränsle är efter energiministerns kontakter med vattenfallsverkets chef oklar. Regeringens handläggning av energifrågorna har åstadkommit en stor förvirring och avsevärda förseningar. Utskottet riktar stark kritik mot denna handläggning.

Det anförda ger utskottet riksdagen till känna.

5. Beträffande avsnittet 11. *Beslut om devalvering 1977*

Reservanterna anser att den del av utskottets yttrande som på s. 28 börjar "Besluten 1977" och på s. 29 slutar "någon kritik" bort ha följande lydelse:

Riksbanksfullmäktige beslutade om nedskrivning av kronans kurs dels den 4 april, dels den 28 augusti 1977. Den kredit- och penningpolitik som riksbanken bedriver samordnas inom ramen för den av regeringen förda ekonomiska politiken. De partier som utgör regeringens parlamentariska underlag har det bestämmande inflytandet i riksbankens fullmäktige.

Till betänkandet fogas presskommunikéer från riksbanken rörande de vidtagna åtgärderna (bilaga 15 A och 15 B).

Frågan om regeringens handläggning av berörda valutapolitiska åtgärder har tagits upp under årets granskningsarbete. I samarbete med ärendets behandling har utfrågning av ekonomiministern ägt rum inför utskottet. Som bilaga 15 C till detta betänkande fogas vissa intervjuuttalanden (engelsk ursprungstext samt i svensk översättning) av ekonomiministern som gjordes i juni till en ekonomisk skribent representerande Danielle Hunebelle's International Letter.

Enligt en nyligen publicerad analys av två experter, som arbetar vid riksbankens ekonomiska avdelning, föregicks den svenska devalveringen i augusti 1977 av ett kraftigt valutautflöde. Enligt deras sammanfattande kalkyl uppgick skillnaden mellan den faktiska och "normala" ändringen av valutaservens till 6 å 8,5 miljarder kronor, vilket kan tas som en uppskattning av det förväntningsstyrda valutautflödet. I uppsatsen, som publiceras i Ekonomisk Debatt 2/78 noteras vidare att "det kan sägas vara skattebetalarna som i sista hand betalar företagens dispositionsvinster."

Enligt vad utskottet har kunnat finna genomförde regeringen den tredje devalveringen den 29 augusti 1977 i former som avvek från vad som tidigare varit vanligt i vårt land. Den tidigare socialdemokratiska regeringen genomförde endast en devalvering under efterkrigstiden, nämligen den som skedde

1949 och som föränleddes av den kraftiga nedskrivningen av det engelska pundet. Valutapolitiska överläggningar skedde dock vid flera andra tillfällen, bl. a. i samband med ytterligare förändringar av pund-kursen och först och främst i samband med de olika valutapolitiska ställningstaganden som följde efter de s. k. "Smithsonian Agreement" i december 1971:

Såväl när det gällde devalveringen 1949 som de senare under 1960-talet och 1970-talet följande valutapolitiska diskussionerna tog den socialdemokratiska regeringen på ett så tidigt stadium som omständigheterna medgav kontakt med företrädare för de stora oppositionspartierna. Det finns skäl att understryka att dessa kontakter togs innan regeringen hade bundit sig för ett bestämt ställningstagande. Under dessa år förelåg alltså ett reellt samråd i dessa frågor med företrädarna för de borgerliga partierna.

Även i fråga om kontakterna med de nordiska länderna skedde olika former av samråd innan regeringen tog slutlig ställning. I en del fall tog sig dessa formen av improviserade sammanträden på Arlanda – i andra fall på finansdepartementet eller i andra tillfälliga sammanträdesrum. Men det rörde sig då om reella samråd i den meningen att de uppfattningar som redovisades från de andra länderna vägdes in i den totala bedömning som sedermera låg till grund för de beslut som regeringen kom att fatta.

Detta gäller i lika mån även de icke nordiska länder som deltog i samarbetet inom den s. k. valuta-ormen. Detta samarbete hade ju som ett av sina syftemål just att skapa förutsättningar för ett samråd om de valutapolitiska frågorna innan regeringarna tog ställning i dessa frågor.

Mot denna bakgrund har utskottet kunnat konstatera att i varje fall devalveringen i augusti 1977 genomfördes under former som klart avviker från vad som tidigare har varit vanligt under efterkrigstiden i vårt land. Gemensamt för alla de olika kontakter som den borgerliga regeringen hade i denna fråga var att man endast meddelade eller informerade om ett redan fattat beslut. Varken i fråga om kontakterna med ormenländerna eller de nordiska länderna eller vid kontakterna med den socialdemokratiska oppositionen var det fråga om samråd utan endast en information om regeringens ställningstagande.

Som framgår av utskottets utfrågning av ekonomiminister Bohman har denne försvarat brister i förtroende och öppenhet gentemot andra länders regeringar och gentemot hemlandets parlamentariska opposition med att frågor om valutakursförändringar är av särskilt känslig karaktär och att blotta förekomsten av sammanträden i anslutning till överväganden av sådana beslut lätt leder till spekulationer. Utskottet finner det anmärkningsvärt att ekonomiministern trots denna sin restriktiva hållning till att ens lämna begränsad information till oppositionen om för nationen centrala frågor inte tvekat att ge en intervju till en ekonomisk skribent representerande Danielle Huncbelle's International Letter. Ekonomiministern uttalade sig till företrädaren för informationsbladet, vilket har en spridning i tusentals exemplar främst till på kapitalmarknaden strategiskt placerade kretsar i skilda länder,

mitt under den värsta valutaoron och valutautflödet i juni månad 1977. Då intervjun blev känd för svensk allmänhet i slutet av juli månad tolkades den på ledarplats i Sveriges största morgontidning som en bekräftelse på "misstanken att kronan är på väg att skrivas ner". En så "lösmynt ekonomiminister" har de, som handlar med kronor, nog aldrig kunnat drömma om, skrev tidningen. Den tolkningen gjordes således en hel månad före devalveringsbeslutet. Enligt utskottets mening borde ekonomiministern i intervjun ha undvikit varje formulering, som kunnat leda till en sådan tolkning. Mot bakgrund av ekonomiministerns eget uttalande att kravet på försiktighet omöjliggjorde önskvärd information till dem som främst borde ha informerats är det förvånande att han inte fann det erforderligt att kontrollera sina egna uttalanden i en för nationen så viktig fråga.

Utskottet anser att ekonomiministern genom sina uttalanden bidragit till de mycket omfattande spekulativa valutautflödena.

Utskottet finner sålunda anledning att rikta skarp kritik mot regeringen för dess handläggning av devalveringsfrågan och mot ekonomiministern för dennes uttalanden före devalveringsbeslutet.

Det anförda ger utskottet riksdagen till känna.

6. Beträffande avsnittet 13. *Vissa uttalanden av kommunministern*

Reservanterna anser att det avsnitt som på s. 31 börjar "Kommunministern har" och på s. 32 slutar "särskilt uttalande" bort ha följande lydelse:

Kommunministern har genom sina uttalanden skapat osäkerhet om regeringens tillämpning av indelningslagen. De av kommunministern uppställda kriterierna för indelningsändring har icke stöd av bestämmelserna i indelningslagen och kan ej heller här ledas från hittills tillämpad praxis.

Uttalandena har haft till följd att osäkerhet skapats om vilka kriterier som gäller för genomförande av indelningsändring vid kommuns bestridande härav. Detta bestyrks bl. a. därav att under föregående år genomförd opinionsundersökning inom Vadstenadelen av Motala kommun, medborgarna icke erhållit korrekt information om indelningslagens bestämmelser om indelningsändring, utan enbart om vilka förutsättningar som enligt regeringens uppfattning skall gälla vid delning av kommun. Dessa förutsättningar har emellertid icke varit föremål för riksdagens prövning. Oavsett om de av kommunministern angivna kriterierna är uppfyllda eller icke skall frågan om ändrad kommunal indelning prövas enligt indelningslagens bestämmelser. Endast om de ovan angivna s. k. kvalificerade förutsättningarna är för handen har regeringen möjlighet att besluta om indelningsändring därest kommunen bestrider denna.

Det anförda ger utskottet riksdagen till känna.

BILAGEDEL

Bilaga I

Regeringsärenden år 1976

Ärendegrupp	Ju	UD	Fö	S	K	Fi ¹	U	Jo	H	A	B	I	Kn	S:a
1 Propositioner	31	4	8	8	12	45	15	6	10	15	6	12	4	176
2 Lagrådsremisser	7	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	9
3 Utfärdade författningar (SFS)	252	6	43	93	82	236	117	102	39	55	34	30	27	1 116
4 Kommitté- och utredningsdirektiv	9	1	4	3	7	11	19	8	7	5	-	6	6	86
5 Regleringsbrev samt anslags- och statsbidragsärenden	526	85	301	266	127	442	661	296	80	700	205	198	584	4 471
6 Tjänsteärenden	773	212	488	303	242	1 336	1 126	265	137	166	92	251	241	5 632
7 Besvär-ärenden	315	16	589	238	899	881	988	602	161	813	1 238	92	82	6 914
8 Dispens- och övriga partsärenden	2 500 ²	75	459	623	380	1 993	683	204	180	778	483	213	59	8 630 ²
9 B-protokoll-ärenden ³	11	59	59	1	2	127	1	-	86	10	1	1	-	358
10 Övriga ärenden	15	-	30	5	7	43	23	26	1	3	2	7	3	165
Totalt	4 439	458	1 981	1 540	1 758	5 114	3 633	1 509	701	2 546	2 061	811	1 006	27 557

¹ Hit har förts även regeringsärenden inom ekonomi- och budgetdepartementen (fr. o. m. 76-11-25).

² Inkl. 1 820 nådeärenden.

³ Ärenden som inte omedelbart har offentliggjorts.

Regeringsärenden år 1977

Ärendegrupp	Ju	UD	Fö	S	K	E	B	U	Jo	H	A	Bo	I	Kn	S:a
1 Propositioner	28	1	6	12	12	7	32	15	14	12	14	6	10	2	171
2 Lagrådsremisser	13	—	1	2	1	—	—	—	—	2	4	1	1	—	25
3 Utfärdade författningar (SFS) ¹	230	9	56	122	97	30	197	256	93	65	54	40	57	44	1 350 ¹
4 Kommitté- och utredningsdirektiv	26	3	6	20	8	6	8	14	10	9	5	2	11	5	133
5 Regleringsbrev samt anslags- och statsbidragsärenden	334	112	224	281	113	19	364	573	367	81	285	315	507	509	4 084
6 Tjänsteärenden	677	370	476	313	201	75	1 222	926	230	132	162	97	233	343	5 457
7 Besvärärenden	251	11	309	280	922	92	769	1 174	750	206	1 222	1 044	108	121	7 259
8 Dispens- och övriga partsärenden	2 557 ²	32	326	556	411	55	1 684	350	235	256	936	535	227	127	8 287
9 B-protokollärenden ³	9	44	70	—	2	—	137	1	1	138	48	—	—	1	451
10 Övriga ärenden	46	28	39	44	47	22	82	89	41	31	40	14	65	6	594
Totalt	4 171	610	1 513	1 630	1 814	306	4 495	3 398	1 741	932	2 770	2 054	1 219	1 158	27 811

¹ Inkl. 169 författningar kungjorda i annan författningssamling än SFS.

² Inkl. 2 281 nådeärenden.

³ Ärenden som inte omedelbart har offentliggjorts.

PM angående beredningen av ärenden inom regeringskansliet

1. Allmänt

Grundläggande bestämmelse om beredningen av regeringsärenden finns i *regeringsformen* (7 kap.). Där stadgas att det skall finnas ett regeringskansli för beredning av regeringsärenden. I detta kansli skall ingå departement för skilda verksamhetsgrenar. Hur ärendena skall fördelas mellan departementen avgörs av regeringen (7 kap. 1 §). Beträffande formerna för beredning av regeringsärenden finns i *regeringsformen* endast en bestämmelse och den avser remissförfarandet. Enligt denna bestämmelse skall behövliga upplysningar och yttranden inhämtas från berörda myndigheter. Sammanslutningar och enskilda skall "i den omfattning som behövs" lämnas tillfälle att yttra sig (7 kap. 2 §). I grundlagspropositionen (prop. 1973:90 s. 287) anförde departementschefen att formerna för regeringens rent interna beredning av olika slag av regeringsärenden inte borde låsas fast i grundlag. De borde liksom tidigare kunna gestaltas på det sätt som framstod som mest ändamålsenligt. Det betydelsefulla moment i beredning av ärendena som remissförfarandet utgör borde enligt departementschefen ägnas särskild uppmärksamhet. Det var därför naturligt att ordningen med remisser från regeringen som ett led i beredningsarbetet kom till uttryck i den nya *regeringsformen* liksom var fallet i den gamla.

Genom *departementsförordningen* (1963:214) fastställer regeringen hur regeringsärendena skall fördelas på de f. n. 14 olika departementen. I förordningen (2 och 3 §§) anges sålunda genom uppräknig för varje departement de ärenden (förvaltningsärenden och lagstiftningsärenden var för sig) som skall handläggas inom departementet.

2. Den interna departementsberedningen

Gällande regler

Förordningen med instruktion för regeringskansliet (1965:386, omtryckt 1977:434) ger i anknytning till departementsförordningen bl. a. allmänna föreskrifter om departementens uppgifter, deras organisation och arbetsfördelningar inom departementen. Instruktionen tillämpas inom alla departement utom UD som har en egen instruktion. I instruktionen (2 §) fastslås som en huvuduppgift för departementen att bereda regeringsärenden. Arbetet skall bedrivas inom olika sakområden. För vart och ett av dessa skall som chef finnas en huvudman med titeln departementsråd eller kansliråd (5 §). Det är enligt instruktionen huvudmannen som inom sitt sakområde, med biträde av den personal som står till förfogande, bl. a. svarar för beredningen av ärendena (11 § första stycket).

I varje departement finns också ett antal chefstjänstemän. I de flesta departementen utgörs chefstjänstemännen av en statssekreterare, en expeditionschef och en rättschef. I budgetdepartementet är chefstjänstemannabefattningarna dubblerade och i industridepartementet finns två statssekreterare. I ekonomi-, handels- och kommundepartementen finns utöver statssekreteraren endast en chefstjänsteman som utövar såväl expeditionschefens som rättschefens funktioner (4 §).

Arbete med ärende som ankommer på huvudman och föranleder författning skall bedrivas i samarbete med departementets rättschef. Enligt departementschefens bestämmande kan lagstiftningsärende överlämnas till rättschefen att handläggas av honom med huvudmans ansvar i samarbete med huvudmannen för det sakområde som berörs (12 §).

Om det krävs för ett ärendes beredning, att förklaring, upplysning eller yttrande infordras, får chefstjänsteman och, efter departementschefens bestämmande, annan tjänsteman besluta härom (17 §).

Ytterligare bestämmelser om beredning finns i departementets *arbetsordning*, vilken utfärdas av departementschefen. Något krav på att arbetsordning skall finnas föreligger inte. I instruktionen (13 §) heter det endast att departementschefen får meddela ytterligare föreskrifter om arbetsfördelningen och även besluta om avvikelser från instruktionens bestämmelser om denna. F. n. finns arbetsordning inom alla departement utom social-, kommunikations- och utbildningsdepartementen. UD har, som nämnts, särskild instruktion. Nu gällande arbetsordningar har samtliga utfärdats under något av de tre senaste åren.

I skrivelse till expeditionscheferna den 7 maj 1969 överlämnades en förebild till arbetsordning för departement. Denna förebild hade utarbetats i samråd med expeditionscheferna. Den tog sikte på departement med ordinär organisation och det angavs därför i skrivelsen att det i särskilda fall kunde finnas skäl att frångå förebilden. I den mån sådana skäl inte förelåg borde enligt skrivelsen förebilden följas.

Enligt denna mall för en arbetsordning ankommer det på huvudman (eller motsvarande) att vidta *förberedande åtgärder* för att bereda inkommet ärende. Inkomna förslag till författningsföreskrifter skall överlämnas till rättschefen. Denne skall också underrättas om vilka föreskrifter som behöver utarbetas i den mån förslag till föreskrifter ej föreligger i ärendet (16 §).

I arbetsordningsmallen kompletteras vidare instruktionens bestämmelser om *inhämtande av yttrande* med stadgandet att huvudman (eller motsvarande) inom sitt verksamhetsområde får infordra förklaring, upplysning eller yttrande som fordras för beredningen av förvaltningsärende (17 §).

Föredragning av ärende inför departementschefen skall ske vid *veckoberedning* om inte ärendets natur gör det lämpligare med föredragning i annan ordning (18 §).

Ärendet *föredras* inför departementschefen av chefen för arbetsenhet eller den tjänsteman som denne uppdragit föredragningen åt. Statssekreteraren

skall närvara vid föredragning, om det är påkallat med hänsyn till ärendets art. Vid föredragning av förvaltningsärende skall expeditionschefen vara närvarande och vid föredragning av lagstiftningsärende rättschefen. Om ett ärende föredras av annan än huvudman, skall denne, om möjligt, vara närvarande vid föredragningen (19 §).

En genomgång av bestämmelserna om beredning i de olika departementens arbetsordningar ger vid handen att avvikelserna från mallen är få och i allmänhet oväsentliga. Flertalet avvikelser är betingade av att departementet i fråga har en annan organisation än i normalfallet.

Några intressanta avvikelser kan dock noteras i justitiedepartementets arbetsordning, som fastställdes i maj 1977. I denna saknas bestämmelserna om förberedande åtgärder och veckoberedning (16 och 18 §§ i förebilden till arbetsordning). Vidare får enligt arbetsordningen informationssekreteraren närvara vid föredragning inför departementschefen.

3. Gemensam beredning

Gällande regler och anvisningar

Ärende som faller inom två eller flera departements verksamhetsområden skall enligt departementsförordningen handläggas inom det departement, till vilket ärendet huvudsakligen hör, och beredas i samråd med cheferna för det eller de övriga departementen (gemensam beredning). Särskilda bestämmelser finns om gemensam beredning av ärenden som är av betydelse för totalförsvaret och ärenden som gäller avgifter (5 §). Vidare skall ärende som gäller civilrättsligt, straffrättsligt eller processrättsligt ämne men som tillkommer annat departement än justitiedepartementet alltid beredas i samråd med chefen för justitiedepartementet (3 § 1) sista stycket).

Ansvarig för att ärende bereds gemensamt med annat departement är huvudmannen för det sakområde som berörs (11 § tredje stycket instruktionen för regeringskansliet). För gemensam beredning av lagstiftningsärende svarar dock rättschefen utom i justitie- och budgetdepartementen (12 § tredje stycket samma förordning).

I promemoria från statsrådsberedningen den 16 september 1969 ges vissa anvisningar för gemensam beredning. Speciell uppmärksamhet ägnas den särskilda form av gemensam beredning som kallas delning. Delning innebär att samtliga statsråd och vissa tjänstemän i regeringskansliet utanför det beredande departementet ges tillfälle att lämna synpunkter på utkast till viktigare regeringsbeslut m. m. Beträffande delning har nya anvisningar utfärdats av statsrådsberedningen den 20 december 1976. Dessa anvisningar har tagits fram efter samråd med departementen och tillämpas på delningar efter den 1 januari 1977.

För gemensam beredning med finansdepartementet utfärdade finansdepartementets statssekreterare den 23 september 1969 vissa närmare anvis-

ningar. Mot bakgrund av finansdepartementets uppdelning i ekonomi- och budgetdepartementen hösten 1976 gjordes en formell och teknisk översyn av dessa anvisningar. De nya anvisningarna ges i promemoria angående gemensam beredning med budgetdepartementet, daterad den 22 november 1976.

Beträffande *gemensam beredning* framhålls i 1969 års PM att det är av betydelse från både sakliga och arbetsmässiga synpunkter att den sker så tidigt som möjligt. I regel bör den i huvudsak vara avslutad, innan förslag i ärendet delas. Enligt promemorian bör det uppmärksammas att redan fråga om remiss i ett ärende kan behöva beredas gemensamt. Vidare bör beaktas att fråga om utfärdande av pressmeddelande eller annan extern information skall beredas gemensamt med annat departement som berörs av sakfrågan.

Enligt 1976 års PM från budgetdepartementet skall *gemensam beredning med budgetdepartementet* ske när det gäller

1. ärende som inrymmer finansiell eller organisatorisk fråga
2. a) ärende som rör avlöningsförmåner (däri inbegripet arvode för uppdrag) eller sådana förhandlingsfrågor inom det statligt reglerade området som inte redovisas under b) och c)
b) ärende som rör statligt reglerade personalpensionsförmåner eller statliga skadeståndslivräntor
c) ärende som rör personaladministrativ planering, personalhälsovård, personalsocial verksamhet inom det statligt reglerade förvaltningsområdet eller utbildning av statens arbetstagare och
d) medbestämmandefrågor och andra former av samverkan mellan staten och dess arbetstagare
3. ärende som gäller frågor enligt såväl punkterna 1 som en eller flera av punkterna 2.

Ärenden av typ 1 ovan handläggs inom departementets budgetavdelning och skall av fackdepartementet överlämnas till departementets kontaktman på budgetavdelning för gemensam beredning. När det gäller ärenden av typ 2 skall den gemensamma beredningen ske med budgetdepartementets löne- och personalenheten. Därvid skall ärenden av typ 2 a överlämnas till fackdepartementets kontaktman på löneenheten eller, om ärendet rör skälighetsfråga inom löneområdet, till chefen för skälighetssektionen och ärenden av typ 2 b, c och d till huvudmannen för närmast berörda enhet inom löne- och personalenheten. Kombinationsärenden av typ 3 skall beredas gemensamt med såväl löne- och personalenheterna som budgetavdelningen.

Enligt såväl 1969 som 1976 års *delningsanvisningar* delas (1) propositioner, (2) lagrådsremisser, (3) förordningar och andra författningar, (4) kommittédirektiv och (5) svaren på interpellationer och frågor. Följande personer skall enligt 1976 års anvisningar alltid få del av materialet:

statsråden
 statssekreteraren, SB
 statssekreterare Tham, A
 sekreterare Carl Bildt, E
 rättschefen, SB
 departementets kontaktman, SB
 kanslirådet Berggren, SB
 statssekreteraren, B
 statssekreteraren, E
 budgetchefen, B
 departementets kontaktman på budgetavdelningen, B
 chefen för Jus enhet för stats- och förvaltningsrätt (L 6)
 sekretariatet åt kommittén för att utreda frågor om jämställdhet mellan män
 och kvinnor, m. m.
 språkexperten Per Lundahl, SB.

Proposition med författningsförslag (lagproposition), lagrådsremiss och
 förordning delas dessutom med

statssekreteraren, Ju
 rättscheferna, Ju.

I förhållande till 1969 års anvisningar har tillkommit personer som sysslar
 med

1. politiska samordningsuppgifter (statssekreterare Tham, sekreterare Bildt,
 departementets kontaktman i SB)
2. decentraliseringsfrågor (kanslirådet Berggren)
3. konstitutionella frågor (chefen för justitiedepartementets enhet för stats-
 och förvaltningsrätt)
4. jämställdhetsfrågor
5. språkfrågor.

Dessutom har statssekreterarna i budget- och ekonomidepartementen
 ersatt departementschefens statssekreterare i finansdepartementet.

Det framhålls i 1976 års anvisningar att listan inte är uttömmande. Listan
 kan kompletteras med personer inom eller utom departementet som bör få ta
 del av och komma med synpunkter på förslagen. Anvisningar med motsva-
 rande syfte fanns även i 1969 års anvisningar.

Enligt 1976 års anvisningar bör delningstiden som regel inte vara kortare än
 en vecka. I fråga om svar på interpellation eller fråga gäller givetvis kortare tid.
 Enligt 1969 års anvisningar var normal delningstid – utom för svar på
 interpellation och enkel fråga – en vecka.

Trycklov fick enligt 1969 års anvisningar inte meddelas förrän delnings-
 exemplar återställts från någon av granskningskonsulterna eller från rätts-
 chefen i statsrådsberedningen. Inrymde ärende finansiell eller organisatorisk

fråga fick inte heller trycklov meddelas förrän något delningsexemplar återgått från budgetavdelningen i finansdepartementet.

I 1976 års anvisningar sägs att trycklov inte får meddelas eller offentliggörande ske förrän departementets kontaktman inom statsrådsberedningen antingen har återställt sitt delningsexemplar eller på annat sätt har meddelat att så får ske. I ärenden med betydelse från finansiell eller organisatorisk synpunkt skall minst ett exemplar från budgetdepartementet (budgetavdelningen) ha återställts innan trycklov meddelas eller offentliggörande sker.

Praxis

Vinde-Petri anför i "Hur Sverige styres" följande (s. 78-81):

Normalfallet är alltså att en departementschef ensam svarar för beslutet. I detta fall sker i princip ingen kommunikation med de andra statsråden före regeringssammanträdet. Vid sammanträdet finns emellertid framför varje statsråd listor över alla departements ärenden. Dessa listor tillställs statsrådsberedningen redan dagen före sammanträdet. Ett statsråd som anser att han borde ha haft tillfälle att delta i den förberedande handläggningen av ett ärende från ett annat departement kan då begära att ärendet "lyfts ut" från listan. Ärendet får då bli föremål för ytterligare överläggningar innan det på nytt förs upp på föredragningslistan.

Det är naturligtvis mycket ovanligt att ett ärende lyfts ut från listan för att det är otillräckligt berett. I vanliga fall har tjänstemännen i det ansvariga departementet i förväg haft överläggningar med de andra departement som berörs. Detta förfarande betecknas "*gemensam beredning*". Gäller det ett inte alltför vidlyftigt ärende brukar den gemensamma beredningen gå till så, att förslaget till beslut (konceptet) skickas över för granskning till berörda departement, vanligen tillsammans med handlingarna i ärendet. Berocnde på ärendets betydelse kommer det mottagande departementet att göra sitt ställningstagande på olika nivåer. I vissa fall kan detta ske på sekreterar- eller huvudmannanivå, t. ex. när det gäller att se till att beslutet stämmer med en redan etablerad praxis, men ibland anses frågan vara av sådan vikt att den bör anmälas för statsrådet. Sker avgörandet på tjänstemannanivå anses det alltid vara på grundval av en tyst delegation från statsrådet. Reaktionen på det föreslagna beslutet tecknas på konceptet, t. ex. "vidi" (jag har sett) eller "ingen erinran". Ibland kan reaktionen vara negativ: "X-departementet anser för sin del att beslutet bort innehålla. . ." eller "X-ministern anser att. . .". När ett ändringsförslag kommer från ett annat departement måste det ansvariga departementet antingen acceptera ändringen eller ta upp överläggningar i syfte att slita tvisten. Diskussionen kan börja på tjänstemannanivå men får vid behov föras upp på statsrådsplanet. Kan de berörda statsråden inte enas får frågan tas upp med hela regeringen.

Vissa viktigare frågor brukar i allmänhet direkt tas upp av vederbörande statsråd med hela regeringen. Är det en inte alltför omfattande fråga kan den tas upp vid s. k. *lunchberedning*. Enligt stadgad praxis åter nämligen regeringens ledamöter dagligen gemensam lunch kl. 13, måndag till fredag. Regeringen har för detta ändamål en liten matsal i kanslihusets huvudbyggnad i anslutning till den övriga personalens lunchrum. Samtliga statsråd som inte är bortresta eller upptagna av tvingande officiella förpliktelser är

närvarande vid dessa luncher. Här finns alltså utomordentliga tillfällen för ett statsråd att informellt samråda med sina kolleger. Lunchberedningen kan därför utan tvivel betecknas som ett av de viktigaste samordnings- och kontaktinstrumenten i regeringsarbetet.

Viktigare och samtidigt mera omfattande frågor brukar tas upp i *allmän beredning*. Denna är ett gemensamt sammanträde med hela regeringen under statsministerns ordförandeskap. Sådan allmän beredning äger normalt alltid rum i omedelbar anslutning till regeringssammanträdena. Under riksdagens sessionsrum i riksdagshuset. En nyhet under senare år har varit att hela regeringen åtminstone ett par gånger om året avsätter ett par dagar till gemensamma överläggningar på någon lämplig plats, t. ex. LO:s konferensgård Täljöviken. Vid den allmänna beredningen kan den fråga som skall behandlas föredras antingen av vederbörande statsråd eller av dennes tjänstemän, normalt statssekreteraren eller vederbörande huvudman. I det senare fallet får tjänstemännen efter föredragningen och sedan de svarat på frågor normalt inte stanna kvar under regeringens överläggningar. I statsrådets överläggningar deltar i princip inga utomstående utom statsministerns statssekreterare, som normalt är närvarande. Försök som gjordes omkring 1946 att föra protokoll vid beredningarna övergavs snart, och i dag förs inga officiella anteckningar. Däremot torde flera statsråd föra privata minnesanteckningar i dagboksform.

En nackdel med frånvaron av protokollföring är att det ibland kan uppstå tvekan om det faktiska beslutet i någon fråga. Värdet av att ha en informell och fullständigt fri debatt anses emellertid vara så stort att något försök att återinföra protokoll inte gjorts.

På grundval av de ställningstaganden som regeringen gör i den allmänna beredningen utarbetas sedan beslutet i vederbörande departement. Som en kontrollåtgärd brukar konceptet även efter allmän beredning cirkulera på gemensam beredning. Väsentligen blir det en formalitet, men man erhåller på detta sätt en bekräftelse på alla berörda parter instämmande.

En särskild form av gemensam beredning tillämpas, som tidigare nämnts, för utkast till propositioner och författningar samt till svar på enkla frågor och interpellationer. Dessa "delas", dvs. cirkulerar för eventuella erinringar eller kommentarer, till samtliga statsråd samt därutöver till vissa tjänstemän som kan vara berörda. *Delningen* utnyttjas utan undantag även om frågan är obetydlig eller har i detalj behandlats i allmän beredning. På det sättet får alla i kanslihuset berörda tillfälle att granska inte bara förslaget eller svarets allmänna uppläggning utan även formuleringarna i detalj. Delningen är också ett sätt att hålla departementen informerade om verksamheten i övriga departement. Delning förekommer också i vissa fall till befattningshavare utanför kanslihuset, t. ex. berörda verkschefer.

Ett nytt inslag i den allmänna samordningen mellan departementen är att statssekreterarna normalt träffas till lunch en gång i veckan för att diskutera problem av gemensamt intresse.

4. Praxis vid beredningen av vissa grupper av ärenden

Proposition

Enligt Vinde-Petri s. 62 ff. – är utgångspunkten för propositionsarbetet normalt ett utifrån kommande förslag, vanligen ett kommittébetänkande. De

beskriver hur arbetet i fortsättningen bedrivs på följande sätt:

När remissyttrandena kommit in börjar arbetet i departementet på allvar. Detta arbete leds i första hand av huvudmannen för det sakområde till vilket ärendet hör – han är direkt ansvarig inför statsrådet för beredningen och föredragningen av varje ärende inom sakområdet. En tjänsteman får i uppdrag att på ett systematiskt sätt sammanställa remissinstansernas synpunkter (remissammanställningen). Därefter föredras betänkandet och remissammanställningen för de högre befattningshavarna i departementet. Föredraganden anför då också sina egna synpunkter. I allmänhet är huvuddragen i förslaget väl kända även av de högre tjänstemännen, som ofta själva läst betänkandet. På grundval av föredragningen sker därefter en diskussion mellan de deltagande tjänstemännen om hur de anser att man bör ställa sig till kommitténs olika förslag. Gradvis växer förslag till ställningstaganden fram. Ofta innebär de att kommittéförslaget accepteras, med de modifieringar som remissinstansernas påpekanden föranleder, men ibland kan helt nya lösningar bli aktuella. Inte så sällan kan resultatet bli att man på tjänstemannaplanet kan tänka sig flera alternativa lösningar som bör underställas statsrådets prövning. När föredragningarna för chefstjänstemännen är avklarade kommer föredragningen för det ansvariga statsrådet. Föredragningen omfattar nu inte bara betänkandet och remissammanställningen utan också tjänstemännens förslag till ställningstaganden. På grundval av föredragningen och den efterföljande diskussionen tar så statsrådet ställning i de frågor som underställts hans prövning. I mindre viktiga frågor sker nämligen avgörandet, utan att statsrådet formellt beslutat om delegering, på tjänstemannaplanet.

Författandet av propositionen påbörjas vanligen först sedan statsrådet tagit ställning i de principiellt viktiga frågorna. Normalt leds skrivningsarbetet av vederbörande huvudman. För viktiga propositioner kan emellertid statssekreteraren eller rättschefen själv överta den direkta ledningen. I allmänhet läggs mycket stor omsorg ned på propositionens språkliga utformning. Formuleringarna diskuteras och granskas ingående. När departementet för sin del fastställt förslaget till skrivning av propositionen skickas det till tryckeriet för sättning. Korrekturet "delas" sedan till övriga statsråd och statssekreterare för eventuella kommentarer. I detta sammanhang sker en ytterligare och mycket ingående granskning ur konstitutionella, formella och språkliga synpunkter genom statsrådsberedningens försorg. När det gäller viktigare förslag som berör flera departement får dessa departement regelmässigt tillfälle att anför sina synpunkter på förslagen innan korrekturet delas.

Enligt Vinde-Petri (s. 65) är propositionsarbetet, om däri innefattas budgetarbetet, den mest arbetskrävande uppgiften för kanslihuset. Det torde i flertalet departement svara för minst hälften av den totala arbetsvolymen.

Svar på interpellationer och enkla frågor

Vinde-Petri anför följande (s. 66):

Tjänstemännen skaffar här in fakta om den ställda frågan från berörda myndigheter och utarbetar ett skriftligt förslag till svar. Ibland har statsrådet

redan från början gett anvisningar om hur svaret bör läggas upp. Vanligen får han ett tjänstemannaförslag som han sedan vid behov formulerar om. Förslag till svar på interpellationer och frågor delas inom kanslihuset på samma sätt som propositioner. Arbetet med utarbetandet av sådana svar är tidvis relativt betungande för berörda tjänstemän men är dock i allmänhet väsentligt mindre omfattande än propositionsarbetet.

Besvärssärenden

Vinde-Petri anför följande (s. 68–69):

Om besvärsmålet inte enligt särskild föreskrift handläggs av regeringsrätten eller annan instans går det till regeringen. Det handläggs då inom den sakenhet inom departementet till vilket lagstiftningen eller myndigheten hör. Besvärsmål remitteras för yttrande (s. k. förklaring) till den myndighet som fattat det överklagade beslutet. Över yttrandet kan sedan den klagande avge påminnelser. Denna korrespondens med parterna kan vid behov fortsätta i flera omgångar. När alla argument och fakta i målet redovisats, blir det dags för föredragning. Ärendet anmäls vanligen för statsrådet först efter någon förberedande föredragning.

Vederbörande huvudman är i detta liksom i alla andra slag av ärenden ansvarig för beredningen. Vid föredragningen för statsrådet är normalt expeditionschefen närvarande. Denne är nämligen i regel statsrådets närmaste rådgivare i dylika ärenden. Även om besvärssärenden som avgörs av regeringen i allmänhet förutsätter en skälighetsbedömning, sker avgörandet på såvitt möjligt objektiva grunder.

5. Samordningsorgan

Statsrådsberedningen

Enligt instruktionen för regeringskansliet (1965:386, omtryckt 1977:434) är statsrådsberedningens uppgift att biträda statsministern och statsråd utan departement. I administrativt hänseende hör statsrådsberedningen till justitiedepartementet (2 §). Chefstjänstemännen inom statsrådsberedningen är en statssekreterare och en rättschef (4 §).

Inom statsrådsberedningen har för utskottets räkning upprättats en promemoria angående statsrådsberedningens organisation och arbetsuppgifter (bilaga 1).

Samordningskanslier

Efter regeringsskiftet hösten 1976 inrättades inom ekonomi- och arbetsmarknadsdepartementen särskilda s. k. samordningskanslier. Inom ekonomidepartementets samordningskansli är fyra handläggare anställda, alla såsom sakkunniga. Arbetsmarknadsdepartementets samordningskansli består av fem handläggare, varav en förordnats som statssekreterare och fyra som sakkunniga.

Verksamheten inom samordningskanslierna och samarbetet mellan dessa

kanslier och statsrådsberedningen beskrivs i ovannämnda promemoria från statsrådsberedningen.

Organ för samordning av totalförsvaret

Enligt instruktionen för regeringskansliet (7 §) skall inom försvarsdepartementet finnas en samordningsavdelning för frågor om samordning mellan totalförsvarets olika grenar och ett sekretariat för säkerhetspolitik och långsiktplanering inom totalförsvaret (SSLP). Samordningsavdelningen handlägger totalförvarsfrågor beträffande budget, administrativ beredskap, utbildning och övningar (8 § arbetsordning för försvarsdepartementet). SSLP:s uppgift är att biträda vid ledningen av den studieverksamhet rörande den internationella utvecklingen och det svenska samhällets förändring som syftar till att inom ramen för en samlad totalförsvarsyn skapa underlag för statsmakternas inriktning av och ställningstaganden till myndigheternas planering (9 § arbetsordning för försvarsdepartementet).

Vinde-Petri uppger vidare (s. 82) att för samordningen av totalförvarsfrågor finns därutöver den s. k. beredningen för långsiktig totalförvarsplanering som består av statssekreterarna i berörda departement under ordförandeskap av statssekreteraren i försvarsdepartementet.

STATSRÅDSBEREDNINGEN

PROMEMORIA

1977-11-07

Statsrådsberedningens organisation och arbetsuppgifter m. m.

Enligt förordningen (1965:386) med instruktion för regeringskansliet (omtryckt 1977:434) ingår departementen och statsrådsberedningen (SB) i regeringskansliet (1 §). SB:s uppgift är enligt instruktionen att biträda statsministern och statsråd utan departement. I administrativt hänseende hör SB till justitiedepartementet (2 §). Chefstjänstemännen i SB är en statssekreterare och en rättschef (4 §). Statssekreteraren är den som närmast under statsministern leder arbetet i SB (9 §).

SB:s organisation och arbetsuppgifter har tidigare behandlats i KU:s betänkanden 1974:22 (bilaga 3, s. 90–91) och 1975:12 (bilaga 2, s. 54–60). Denna promemoria är uppställd på i huvudsak samma sätt som promemorian i KU 1975:12 och hänvisar i vissa delar till denna.

Samordningsverksamheten

1. Statssekreterarens samordningsverksamhet

Statssekreteraren i SB intar en central position i regeringskansliet i frågor som rör planering och samordning. Statssekreteraren har täta kontakter med statsråden, samordningskanslierna i ekonomi- och arbetsmarknadsdepartementen samt de övriga statssekreterarna. Dessutom har han omfattande kontakter med företrädare för organisationslivet, arbetsmarknadens parter och olika folkrörelser.

En viktig roll för den övergripande planeringen av regeringens verksamhet spelar de allmänna beredningarna (dvs. överläggningar i konkreta och principiella frågor mellan samtliga statsråd under statsministerns ordförandeskap) som vanligen hålls i omedelbar anslutning till ett regeringsammansträde och de regelbundet återkommande planeringssammansträdena. Statssekreteraren i SB deltar – liksom en representant för vart och ett av de samordningskanslier som finns i ekonomi- och arbetsmarknadsdepartementen (se nedan) – i de allmänna beredningarna. Planeringssammansträdena, som ofta sträcker sig över två dagar, förbereds av statssekreteraren i SB.

En väsentlig del av det förberedande arbetet på olika regeringsförslag utförs inom arbetsgrupper inom ett departement eller sammansatta av företrädare för flera departement. Bildandet av sådana arbetsgrupper föregås av kontakter med statssekreteraren i SB.

En mer övergripande planering av regeringsarbetet sker inom statssekreterarkretsen. För detta ändamål samlas samtliga statssekreterare, dels till

varje vecka återkommande möten, dels till särskilt anordnade längre planeringsmöten. Dessa senare möten förläggs vanligen utom kanslihuset. Vid båda slagen av möten fungerar statssekreteraren i SB som ordförande.

Det kan vidare i detta sammanhang nämnas att till statssekreterarens i SB åligganden hör att för statsministerns räkning följa säkerhetsfrågor av vikt. Vid föredragningen i polisiära säkerhetsärenden inför justitieministern är sålunda statssekreteraren i SB närvarande. Han hålls också underrättad om de viktigaste militära säkerhetsärendena som föredras inför försvarsministern.

2. Samordningsarbetet i övrigt

För organisationen av det dagliga samordningsarbetet finns ett kansliråd. I hans uppgifter ingår bl. a. att förbereda statsministerns engagemang. Kanslirådet är vidare närmast under statssekreteraren ansvarig för utarbetandet av de tal och andra uttalanden som statsministern i olika sammanhang skall göra samt svar på interpellationer och frågor som i riksdagen har ställts till statsministern.

Uppgiften att hålla kontakt med det löpande departementsarbetet ligger primärt på sex särskilda handläggare/kontaktmän. Varje handläggare har två-tre departement att följa. Uppgiften innebär bl. a. att handläggaren granskar förslag som har upprättats inom resp. departement. Utöver uppgiften att vara kontaktsman med resp. departement har vederbörande handläggare uppgiften att svara för kontakterna med organ inom och utom regeringskansliet, som är verksamma inom handläggarens ansvarsområde. Handläggarna svarar också för en betydande del av SB:s muntliga kontakter med allmänheten inom detta område. Sådana kontakter förekommer i mycket stor omfattning.

Härutöver finns två handläggare av vilka den ene biträder statsministern med speciella frågor och den andre svarar för statsministerns korrespondens med allmänheten.

För det dagliga arbetet i SB tillämpas bestämda rutiner. Ärendena anmäls för statssekreteraren, som bedömer aktualiserade frågor från bl. a. politiska synpunkter och som – med utgångspunkt i denna bedömning – drar upp riktlinjerna för hur frågan bör hanteras. Utarbetade departementsförslag – t. ex. propositioner och förslag till svar på interpellationer och frågor – granskas av handläggarna. Förslagen och de synpunkter som de föranleder anmäls för statssekreteraren som, i förekommande fall efter samråd med statsministern, för SB:s räkning tar ställning till förslaget.

Under statssekreterarens ledning samlas den handläggande personalen till regelbundet återkommande planeringsmöten. Den mera kortsiktiga planeringen sker vid veckomöten. Sådana hålls vanligen två gånger i veckan. Den långsiktiga planeringen görs vid särskilda sammankomster.

Utöver dessa planeringsmöten på tjänstemannanivå förekommer regelbundna genomgångar och planeringsmöten med statsministern.

I SB finns vidare en informationssekreterare som svarar för att press och andra massmedia får information om verksamheten dels inom statsrådsberedningen, dels inom regeringskansliet i den mån det gäller frågor av mera övergripande natur.

Informationssekreteraren svarar vidare för bevakningen av press och andra massmedier. Informationssekreteraren leder också verksamheten inom den för regeringskansliet gemensamma informationsgruppen i vilken samtliga departements informationssekreterare ingår.

Anvisningsverksamheten

Beträffande denna verksamhet hänvisas till KU:s betänkande 1975:12 s. 56 och 57. Verksamheten leds av rättschefen. Därutöver finns f. n. sex handläggare. Av dessa är två sysselsatta med decentraliseringsverksamheten (se nedan). Av de övriga biträder två rättschefen med granskningsarbetet m. m. medan de två återstående sysslar med språkfrågor. Dessa två handläggare har anställts under senare år. Den ene började i SB i februari 1976 och den andre sommaren 1977. Deras verksamhet består dels i en språklig granskning av propositioner, utredningsdirektiv, författningar m. m., dels i rådgivning och undervisning i språkliga frågor.

Utöver de anvisningar som omtalas i 1975 års granskningsbetänkande kan bland anvisningar som SB har utfärdat under senare år nämnas

- anvisningar för utformningen av kommittédirektiv
- anvisningar med riktlinjer för tillsättandet av arbets- och samrådsgrupper inom regeringskansliet.

Decentraliseringsverksamheten

Denna verksamhet går ut på att flytta beslutanderätt i olika grupper av löpande ärenden från regeringen till underlydande myndigheter för att därigenom bereda bättre plats i departementen för planerings- och andra viktiga frågor. Verksamheten utövas i samma former som har redogjorts för i KU:s betänkande 1975:12 (s. 58). Delegeringsfrågorna bevakas sålunda kontinuerligt i anslutning till SB:s fortgående granskning av propositioner, författningar m. m. Beträffande frågor som är av den omfattningen att de inte kan lösas i det fortlöpande arbetet gör SB särskilda utredningar och lägger fram förslag i form av promemorior till berörda departement.

Flyttning av beslutanderätt från regeringen till förvaltningsmyndighet har på senare tid skett beträffande bl. a.

- prövning av utländskt beslut om adoption
- vissa dispens- och behörighetsfrågor avseende domarpersonal

- tillsättning av universitetslektorer
- statsbidrag till energibesparande åtgärder i kommunala och landstingskommunala byggnader
- vissa stödformer på lokaliseringsområdet
- vissa bidragsfrågor avseende åtgärder enligt bilskrotninglagen.

Arbetet med genomgång av möjligheterna att i större omfattning än som gäller f. n. befria regeringen från handläggningen av vissa besvärshandlingar har påbörjats (jfr KU:s betänkande 1976/77:44 s. 25). I detta sammanhang kan nämnas att det under år 1977 har fattats beslut om flyttning till socialstyrelsen av regeringens tidigare besvärshandling i ett antal ärenden enligt alkohollagstiftningen.

Ytterligare skall nämnas att SB tillsammans med departementen har vidtagit olika åtgärder under hösten 1977 för att effektivisera decentraliseringsarbetet över huvud taget inom statsförvaltningen. Bl. a. prövas ett system med särskilda kontaktmän för decentraliseringsfrågor i varje departement.

Samordningskanslierna

I ekonomi- och arbetsmarknadsdepartementen har efter regeringsskiftet år 1976 inrättats samordningskanslier. Samordningskansliet i ekonomidepartementet består av fyra sakkunniga och två assistenter. Samordningskansliet i arbetsmarknadsdepartementet består av en statssekreterare, fyra sakkunniga och två assistenter.

Då det är statsministern som har det övergripande ansvaret för samordningen av arbetet inom regeringen är SB den instans som bär huvudansvaret för samordningsarbetet. Detta ansvar utövas i samarbete med de båda samordningskanslierna. Bedöms en fråga vara av större politisk vikt eller av annat skäl av större politisk betydelse sker samråd mellan de tre i regeringen ingående partierna på ett tidigt stadium i beredningsprocessen. Vissa frågor, t. ex. tillsättandet av utredningar, anmäls alltid för samråd. Statssekreteraren i resp. departement anmäler till kontaktmannen i SB att samråd bör komma till stånd. Initiativ till samråd kan också gå via samordningskanslierna eller tas av dessa. När enighet har nåtts om de allmänna riktlinjer som ett ärende skall drivas efter, utarbetar det ansvariga departementet förslag. Detta förslag bereds därefter i vanlig ordning, dvs. vanligtvis genom den särskilda form av gemensam beredning som kallas delning. SB delger departementen de synpunkter på delningarna som har kommit fram inom SB och samordningskanslierna.

Statsrådsberedningens språkexperter

Som ett led i arbetet med att förbättra den offentliga svenskan anställde regeringen den 1 februari 1976 en språkexpert med placering i statsrådsberedningen. Hans uppgift var att dra upp riktlinjer för språkvården inom regeringskansliet. När detta var gjort anställdes ytterligare en språkexpert, den 1 juli 1977. Språkexperternas verksamhet kan ses som en naturlig fortsättning av statsrådsberedningens tidigare ansträngningar på det språkliga området. År 1967 utarbetade t. ex. statsrådsberedningen i samarbete med Svenska språknämnden "Språket i lagar och andra författningar". I den formella granskning av propositioner etc. som sker i statsrådsberedningen har stor vikt lagts också vid språket.

Språkexperterna arbetar med utbildning, granskning, rådgivning och översyn av språkregler. Enligt den språksyn som de bygger sitt arbete på är svårbegriplighet i en text skadligare än försyndelser mot språkriktigheten. Självfallet skall språkfel rättas till, men det viktigaste är att bekämpa mångordighet, abstraktion, långa meningar och ord, krånglig meningsbyggnad, övertydlighet, fackjargong och oklarhet. Målet är att offentliga texter utan onödiga besvär skall kunna förstås av dem som de är avsedda för.

Utbildning kan ses som språkexperternas viktigaste uppgift. Det är i första hand handläggarna på departementen och utredningssekreterarna som bör få vägledning i konsten att skriva naturligt och begripligt. Under 1977 har språkexperterna på försök ordnat seminarier på fyra departement; aktuella propositioner och andra aktstycken har diskuterats från språklig synpunkt. Under 1978 skall liknande seminarier ordnas på justitiedepartementet. Tyngdpunkten kommer att ligga på språket i författningar och propositioner.

Utredarnas språk utsätts ofta för kritik. Språkexperterna kommer i fortsättningen att ägna betänkandena en viss uppmärksamhet. En metod som har prövats är att ordna diskussionsmöten med de nybildade kommittéerna och därefter kritiskt granska korta provtexter tillsammans med sekreterarna. Denna metod kommer att användas i fråga om viktiga kommittéer i fortsättningen. Att granska hela betänkanden skulle kräva för stora resurser och vore av tvivelaktigt pedagogiskt värde för den fortsatta utvecklingen av kommittéspråket.

Även kontors- och skrivpersonalen på departementen har visat stort intresse för att få undervisning i svenska. Språkexperterna hjälper i mån av tid till med denna, främst genom att planera och starta kurser.

En viktig sida av utbildningen i offentlig svenska är att avhjälpa bristen på kunniga utbildare. En ny tvåårig utbildningslinje för språkkonsulter startade i januari 1978 vid Stockholms universitet, bl. a. med syfte att tillgodose samhällets behov av kunnigt folk i det praktiska språkarbetet. En av

statsrådsberedningens språkexperter är f. n. kursföreståndare för denna linje, vilket underlättar en samordning av lämpliga metoder för språkförbättring inom det statliga området.

Granskning av författningar, propositioner, kommittédirektiv, svar på enkla frågor och interpellationer m. m. är också ett av språkexperternas arbetsområden. Genom att de får ett förhandsexemplar vid den interna s. k. delningen, kan de påverka den språkliga utformningen. Därvid samarbetar de med rättschefen.

Det faller av sig självt att den stora mängden aktstycken och den korta respiten förbjuder en grundligare språkgranskning. Textmängden är stor och tiden för granskning kort; det är därför självklart att arbetet måste koncentreras till viktiga författningar etc. som kommer att få betydelse för den enskilde medborgaren. Det är då också naturligt att språkexperterna får tillfälle att ge sina synpunkter medan texterna utformas.

Ett annat område för språkexperternas ansträngningar är de administrativa besluten. Dessa följer ofta förlegade mallar som sedan – mer eller mindre skickligt – härmas i andra delar av förvaltningen. Resultatet blir ofta att medborgaren nås av beslut som misstolkas eller inte alls förstås. Språkexperterna kommer att ägna stor uppmärksamhet åt detta.

Rådgivning och information är viktiga arbetsuppgifter. Dels är det nödvändigt att sprida kunskap om de riktlinjer för en god språkbehandling som finns, dels måste det stora intresse för språkfrågor som har väckts få ett gensvar. Språkexperterna får en stor mängd brev och telefonsamtal och besvarar dem efter bästa förmåga. När det gäller språkriktighet är det ofta naturligt att låta frågorna gå vidare till Svenska språknämnden.

Det är inte bara från departementen – och riksdagen – som frågorna kommer. Både statliga myndigheter, kommuner och andra institutioner visar stort intresse för vården av den offentliga svenskan och ber ofta om hjälp. En stor del av språkexperternas tid ägnas därför åt föredrag och informationsmöten hos myndigheter och kommuner. Detta är av största betydelse för det egentliga syftet med arbetet: att minska den språkliga klyftan mellan myndigheter och medborgare.

Språknormer och skrivregler är ytterligare ett av språkexperternas arbetsfält. Statsrådsberedningen har – som tidigare påpekats – sedan länge haft ett ansvar för departementens språknormer. I samarbete med rättschefen gör språkexperterna en fortlöpande översyn av dessa regler. Under 1978 skall t. ex. ett förslag till nya skrivregler utarbetas i samarbete med riksdagen och Svenska språknämnden. I den nya kommittéhandbok (Ds SB 1978:1) som har sammanställts av statsrådsberedningen har språkexperterna behandlat utredningsspråket i ett särskilt kapitel.

Statsrådsberedningens PM "Språket i lagar och andra författningar" kommer att omarbetas på grundval av dels den nya handbok i offentlig svenska som riksdagen har uppdragit åt Svenska språknämnden att utarbeta, dels de rekommendationer för författningsspråket som växer fram ur språkexperternas arbete.

Januari 1978

Förteckning över organ för samråd med departementen

STATSRÅDSBEREDNINGEN

Energirådet

Uppgift: att utgöra ett forum där väsentliga energifrågor på kort och lång sikt kan diskuteras och där olika grupper i samhället kan komma till tals.

Energirådets sammansättning avgörs vid varje tillfälle rådet sätts i verksamhet. Rådets framtida funktion har nämligen knutits till eventuella krisartade energisituationer. För att kunna möta de olika problem, som kan väntas finnas i varierande kriser, hålls rådets sammansättning öppen.

Ordförande är dock statsminister Thorbjörn Fälldin.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Samarbetsorganet för rättsväsendets informationssystem (SARI)

Uppgift: Samarbetsorganet leder ett projekt för utveckling och tillbyggnad av rättsväsendets informationssystem (RI).

Syftet med RI-projektet är främst att förenkla och förbättra informationsutbytet mellan myndigheterna inom rättsväsendet samt mellan dessa myndigheter och andra myndigheter med vilka de har ett frekvent informationsutbyte. I samband därmed söker man också på olika sätt rationalisera kontorsarbetet inom de myndigheter som berörs av informationsutbytet. Ett annat huvudsyfte med RI-projektet är att skapa underlag för planeringen inom rättsväsendet.

RI är inte tänkt att vara ett enda datasystem med en enda stor databank utan en rad från varandra skilda delsystem på olika dataanläggningar. Delsystem utformas emellertid så att sammanställningar av data för statistiska, ekonomiska och andra redovisningar skall kunna göras automatiskt. Om sådana sammanställningar skall kunna göras och hur de i så fall skall utformas måste givetvis bedömas från fall till fall med hänsyn till bl. a. gällande lagstiftning, däribland datalagen (1973:289).

Ledamöter:

Expeditionschef	Lars-Olov Hillerudh, ordf.
Generaldirektör	Mats Börjesson
Avdelningschef	Gunnar Ekstam
Tj.f. överdirektör	Sven Fischier
Generaldirektör	Ingvar Ohlsson
Rikspolischef	Carl Persson
Departementsråd	Gunnar Petri
Riksåklagare	Holger Romander
Hovrättspresident	Karl-Erik Skarvall

Ersättare för ledamot:

Datchef	Sune Arkéus (för Persson)
Avdelningschef	Lars Bolin (för Fischier)
Statistikchef	Nils Elmhammer (för Ohlsson)
Departementssekr.	Anders Engdahl (för Petri)
Byråchef	Arne Wikström (för Romander)
Byråchef	Lars Åhlén (för Börjesson)
Avdelningsdirektör	Hans Åkesson (för Ekstam)

Förfrågningar:

sekreteraren, departementsrådet Börje Alpsten

UTRIKESDEPARTEMENTET

Beredningen för studiestöd och humanitärt bistånd till afrikanska flyktingar och nationella befrielseörelser

Uppgift: att till SIDA avge förslag rörande användning och fördelning av statsmedel i form av studiestöd eller humanitär hjälp till afrikanska flyktingar och nationella befrielseörelser, att lämna synpunkter och förslag rörande fortsatt svenskt bistånd på dessa områden samt rörande lämpliga åtgärder i syfte att främja stödet till afrikaner som befinner sig i landsflykt eller som i hemlandet är utsatta för diskriminering i utbildningsmässigt eller socialt hänseende.

Ledamöter:

Generaldirektör	Ernst Michanek, ordf.
Avdelningschef	Curt Ström, vice ordf.
Ombudsman	Torbjörn Carlsson
Docent	David Lagergren
Direktör	Roland Morell
Utredningssekr. i LO	Bengt Säve-Söderbergh
Departementsråd	Thord Palmlund
Kansliråd	Jan af Sillén
Adjunkt	Berit Frändås

Suppleanter:

Avdelningschef	Sven Fockstedt
Domprosten	Gunnar Helander
Pol. mag.	Anders Thomasson
Kanslichef	Sven Hamrell
Departementssekr.	Olov Poluha
Riksdagsledamot	Gösta Andersson

Förfrågningar, sekreterarna:

Avdelningsdir.	Kurt Kristiansson, SIDA
Byråsekr.	Marianne Sundh, SIDA
Departementssekr.	Marika Fahlén, UD

Beredningen för u-landsforskning

Uppgift: att främja sådan u-landsforskning som kan underlätta för u-länderna att utvecklas mot ökat självbestämmande och mot ekonomisk och social rättvisa.

Ledamöter:

Landshövding	Camilla Odhnoff, ordf.
Departementsråd	Lars Anell
Departementsråd	Johny Andersson
Riksdagsledamot	Bertil Zachrisson
Professor	Ulf Himmelstrand
Professor	Göran Ohlin
Generaldirektör	Ernst Michanek
Professor	Anders Rasmuson
Riksdagsledamot	Ulla Tillander
Professor	Bo Vahlquist
Professor	Ewert Åberg

Förfrågningar: sekreteraren, professor Karl Eric Knutsson

Delegationen för utveckling av folkrättens regler om humanitet i krig

Uppgift: att från svensk sida verka för ett vidareutvecklande av den del i folkrätten som har att göra med humanitet i krig.

Ledamöter:

Statssekreterare	Hans Blix, ordf.
Riksdagsledamot	Mats Hellström
Departementsråd, UD	Bo Johnson
Riksdagsledamot	Hans Lindblad
Departementsråd, Ju	Bengt Nilsson
Statssekreterare, Fö	Gunnar Nordbeck
Kansliråd, UD	Björn Skala
Rättschef, Fö	Carl-Ivar Skarstedt
Kommendör l.gr, Fö	Torgil Wulff

Experter:

Major, P4, Skövde	Bengt Anderberg
Departementssekr, UD	Karin Hjertonsson
FOA	Bo Janzon
Laborator, Fö	Jan Prawitz
Arméstabsläkare	Bo Rybeck
Kansliråd, UD	Anders Sandström

Förfrågningar: sekreteraren, Ove Bring, UD

FÖRSVARSDEPARTEMENTET**Försvarsrådet**

Uppgift: Verkar i fred för överläggningar och ömsesidig information mellan regeringen och de centrala myndigheterna i frågor av betydelse för samordningen på totalförsvarets område.

Ledamöter:

Statsminister	Thorbjörn Fälldin, ordf.
Regeringens ledamöter	
Överbefälhavaren	Stig Synnergren
Försvarsstabschefen	Lennart Ljung
Rikspolischefen	Carl Persson
Generaldirektör	Gunnar Gustafsson
Generaldirektör	Bror Rexed
Generaldirektör	Tony Hagström
Generaldirektör	Ingvar Lindström
Generaldirektör	Sten Lundberg
Generaldirektör	Bertil Rehnberg
Riksdagsman	Olle Svensson
Direktör	Folke Petri
Landshövding	Ragnar Edenman

Förfrågningar: sekreteraren, dep.råd Sven-Erik Orrö, försvarsdepartementet

Flygmaterielberedningen

Uppgift: att vara beredningsorgan för diskussion inför beslut om större materielanskaffningar, huvudsakligen flygmaterielbeställningar.

Ledamöter:

Statssekreterare	Gunnar Nordbeck, ordf.
Departementsråd	Ingemar Engman
Kansliråd	Gunnar Petri
Civilingenjör	Lennart Lübeck
Departementsråd	Lars Ettarp
Sekreterare	Ari Ohlsson

Förfrågningar:

Bitr. sekr. Johan Högberg

SOCIALDEPARTEMENTET

Socialdepartementets sjukvårdsdelegation

Uppgift: att följa utbyggnaden av sjukvårdsresurserna i landet och verka för en samordning av sjukvårdsplaneringen.

Ledamöter:

Statssekreterare	Gerhard Larsson, ordf.
Avdelningschef	Sven Alsén
Överdirektör	Gunnar Andersson
Departementsråd	Johny Andersson
Förbundsdirektör	Rune Carlsson
Ombudsman	Nils Friesson
Landstingsråd	Evert Eriksson
Kommunalråd	Gunnar Heideman
Bitr. överläkare	Olof Hillerdal
Landstingsråd	Gunnar Hjerne
Riksdagsledamot	Börje Hörnlund

Landstingsledamot	Carl-Johan Ihrfors
Landstingsledamot	Einar Johansson
Landstingsledamot	Ruth Kärneck
Professor	Kerstin Lindahl-Kiessling
Undervisningsråd	Alice Lindström
Generaldirektör	Bror Rexed
Departementsråd	Karl-Erik Strand
Expeditionschef	Bengt Söderqvist
Direktör	Thorsten Thor
Docent	Olle Westerborn
Förbundsordf.	Ingegerd Zetterström Lagerwall

Förfrågningar:

Sekreteraren, dep.sekr. Birgitta Bratthall

Delegationen för social forskning

Uppgift: dels att med utgångspunkt i socialdepartementets verksamhetsområden svara för bedömning och samordning av pågående och planerade projekt avseende forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet inom den sociala sektorn, dels att initiera forsknings- och utvecklingsarbete av betydelse för socialpolitiken.

Ledamöter:

Statssekreterare	Gerhard Larsson, ordf.
Generaldirektör	Bror Rexed
Generaldirektör	Lars Åke Åström
Kommunalråd	Göthe Andersson
Riksdagsledamot	Svea Wiklund
Landstingsråd	Bertil Göransson
Landstingsledamot	Hedda Lindahl
Socialdirektör	Bengt Hedlén
Professor	Gösta Rehn
Professor	Arne Engström
Professor	Ragnar Berfenstam

Förfrågningar:

Sekreterare Inga-Lill Ugglå

KOMMUNIKATIONSDEPARTEMENTET

EKONOMIDEPARTEMENTET

Ekonomiska planeringsrådet

Uppgift: att vara ett organ för samråd med näringslivet, arbetsmarknadsorganisationerna och den samhällsekonomiska forskningen i frågor som avser den svenska ekonomins utveckling på längre sikt.

Ledamöter:

Statsrådet	Gösta Bohman, ordf.
Professor	Osborne Bartley
fd sändebudet	Kurt-Allan Belfrage

Ordf. i TCO	Lennart Bodström
Direktör	Curt-Steffan Giesecke
Förbundsordf.	Erik Jonsson
Professor	Börje Kragh
Professor	Assar Lindbeck
Överdirektör	Lars Lindberger
Professor	Erik Lundberg
Ordf. i LO	Gunnar Nilsson
Direktör	Karl Erik Persson
Generaldirektör	Bertil Rehnberg
Direktör	Bo Jonas Sjölander
Direktör	Åke Sundquist
Direktör	Erland Waldenström
Bankdirektör	Jan Wallander
Riksbankschef	Carl-Henrik Nordlander

Förfrågningar:

Statssekreterare Lars Wohlin

Utredningsrådet

Uppgift: att vara ett organ för samråd med statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och näringslivets utredningsinstitut i frågor om prognosverksamhet.

Ledamöter:

Statssekreterare	Lars Wohlin, ordf.
Docent	Gunnar Eliasson
Planeringschef	Lennart Fastbom
Docent	Karl-Olof Faxén
Chefen för jordbrukets utredningsinstitut	
Agr. lic.	Sven Holmström
Bankokommissarie	Erik Karlsson
Direktör	Folke Larsson
Överdirektör	Lars Lindberger
Utredningschef	Clas-Erik Odhner (vice ordf.)
Utredningschef	Olof Sundström

Förfrågningar:

Statssekreterare Lars Wohlin

BUDGETDEPARTEMENTET

Statens och kommunernas samarbetsnämnd i lönefrågor

Uppgift: att vara ett organ för fortlöpande samråd mellan staten, landstingen och kommunerna i löne- och personalfrågor av gemensamt intresse.

Ledamöter:

Statssekreterare	Rolf Skillner, ordf.
Direktör	Lars Ahlvarsson
Landstingsråd	John Andersson
Landstingsman	Anders Högmark

Kommunalråd	C G Eklund
Direktör	Birger Bäckström
Chefsjurist	Georg Normark
Generaldirektör	Karl-Lennart Ugglå
Kommunalråd	Åke Dahlberg
Landstingsråd	Bror Eriksson
Riksdagsledamot	Allan Gustafsson

Förfrågningar:

Sekreteraren, förhandlingsdir. Olof Lindahl

Samrådsgruppen för datafrågor – datagruppen

Uppgift: att vara ett rådgivande organ inom regeringskansliet och medverka till att utforma regeringens ståndpunkt i olika datafrågor. Gruppen kommer att behandla dels frågor av policykaraktär som berör de principiella riktlinjerna för regeringens datapolitik, dels frågor som berör enskilda dataprojekt.

Ledamöter:

Statsrådet	Ingemar Mundebo, ordf.
Statssekreterare	Kerstin Anér
Riksdagsman	Bengt Kindbom
Statssekreterare	Henry Montgomery
Statssekreterare	Fredrik Sterzel
Statssekreterare	Sten Westerberg
Riksdagsman	Anders Wijkman
Sakkunnig	Leif Zetterberg
Kansliråd	Allan Eriksson

Förfrågningar:

Sekreteraren, kammarrättsfiskal Ulrika Tengelin

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Statens ungdomsråd

Uppgift: att inom ramen för samhällets kultur- och fritidspolitik främja ungdomens sociala och personliga utveckling. Rådet skall särskilt såsom planerings- och utredningsorgan handlägga och utreda frågor om samhällsliga åtgärder för att bl. a. tillgodose ungdomens möjligheter till fritidsverksamhet. Rådet skall vidare bedriva försöksverksamhet i frågor av central betydelse för ungdomsarbetet och förmedla information i ungdomsfrågor samt vara tillsynsmyndighet för det centrala ungdomsstödet och det lokala aktivitetsstödet.

Ledamöter:

Sakkunnig	Leif Zetterberg, ordf.
Sekreterare	Randolph Norberg
Byråchef	Ivan Ottoson
Undervisningsråd	Hans Hamber

Sekreterare	Håkan Wallensten
Kurator	Gunnel Gålmark
Förbundssekr.	Kent Ivarsson
Förbundssekr.	Håkan Bystedt
Förbundssekr.	Jerry Svensson
Riksdagsledamot	Gunnar Björk
--	Odd Eiken
Stud.	Sven-Erik Alfredsson
Förbundssekr.	Per-Olof Öhrn
Vice verkst. dir.	Bengt Sevelius
Sekreterare	Lena Josefsson

Förfrågningar:

Huvudsekr. Bert Valtersson

Forskningsberedningen

Uppgift: att ge råd om den långsiktiga inriktningen av den svenska forskningspolitiken.

Ledamöter:

Utbildningsmin.	Jan-Erik Wikström, ordf.
Professor	Arne Engström
Professor	Hans G Boman
Direktör	Bo Aler
Professor	Edmund Dahlström
Förf., civ.ing.	Sven Fagerberg
Teknologie dr	Martin Fehrm
Professor	Marianne Frankenhaeuser
Generaldirektör	Lennart Holm
Professor	Sven Johansson
Professor	Georg Klein
Professor	Assar Lindbeck
Fd förbundsordf.	Åke Nilsson
Generaldirektör	Bror Rexed
Universitetskansler	Hans Löwbeer
Professor	Kai Siegbahn
Professor	Gunnar Hambræus
Professor	Torsten Hägerstrand
Professor	Lars Ingelstam

Förfrågningar: Sekreteraren Hans Poppius samt Ulf Feinberg

Beredningen för internationellt utbildningssamarbete

Uppgift: att planera, samordna och successivt utvärdera en försöksverksamhet rörande utbildningssamarbete med vissa u-länder utanför kretsen av biståndsprogramländer.

Ledamöter:

Departementsråd	Hans-Erik Östlund, ordf.
Departementsråd	Thord Palmund, UD
Avdelningschef	Sten-Olof Döös, SIDA
Departementsråd	Jan af Sillón, UD

Dep.sekr.	Åke Lönnberg, B
Kansliråd	Jan Ölander, UHD
Kansliråd	Carl Ivar Öhman, I
Dep.sekr.	Bengt Persson, A

Förfrågningar: Sekreteraren, byrådir. Ingvar Karlén

Arbetsgruppen för samefrågor

Uppgift: att samordna den fortsatta utbyggnaden av statens stöd för samerna och samekulturen.

Ledamöter:

Statsrådet	Jan-Erik Wikström, ordf.
Departementsråd	Gunnar Svensson, vice ordf.
Kansliråd	Bert Isaksson
Dep.sekr.	Bo Strömgren
Kansliråd	Bengt Söderström
Kansliråd	Billy Thorstensson
Kansliråd	Curt Tornborg
Sekreterare	Leif Zetterberg
Kansliråd	Karl-Olof Öster
Dep.sekr.	Karin Ghai-Englund

Förfrågningar:

Sekreteraren, dep.sekr. Karin Ghai-Englund

Arbetsgruppen för beredning av frågor rörande naturvetenskaplig och teknisk utbildning

Uppgifter: följa utvecklingen inom grund- och gymnasieskolorna med sikte på kortsiktiga åtgärder för att förbättra rekryteringen till naturvetenskapliga och tekniska utbildningar; överväga möjligheterna till förbättrad rekrytering till högskolestudier i naturvetenskapliga och tekniska ämnen bl. a. genom breddad rekrytering; förbättra kompletteringsmöjligheterna inom vuxenutbildningen; överväga möjligheter för att förbättra rekryteringen av kvinnor till det naturvetenskapliga området; göra en översikt av tillgång och behov av tekniker och naturvetare i vid mening.

Ledamöter:

Departementsråd	Hans-Erik Östlund, ordf.
Departementsråd	Johnny Andersson
Departementsråd	Carl Tomas Edam
Departementsråd	Bosse Ringholm
Skolråd	Maj Bosson-Nordbö
Undervisningsråd	Bengt Jacobsson
Byråchef	Ingrid Jonshagen
Undervisningsråd	Christer Lundeberg
Byråchef	Olof Moll
Överdirektör	Lars Sköld
Dep.sekr.	Sture Strömqvist
Skolkonsulent	Ingemar Lindskoug

Förfrågningar:

Sekreteraren, skolkonsulent Ingemar Lindskoug

JORDBRUKSDEPARTEMENTET

Miljövårdsberedningen

Uppgift: att vara ett rådgivande organ åt regeringen i naturvårdsfrågor. Till dessa räknas även frågor rörande vatten- och luftvård, buller, kemiska bekämpningsmedel och andra gifter som kan skada omgivningen. Med hänsyn till att den fysiska samhällsplaneringen på många sätt hör nära samman med naturvården skall beredningen också kunna ta upp vissa frågor på detta område såsom naturvårdens och friluftslivets behov inom markplaneringen.

Ledamöter:

Statsrådet	Anders Dahlgren, ordf.
Docent	Erik Arrhenius
Professor	Bert Bolin
Professor	Erik Bylund
Fil. dr	Nils Dahlbeck
Departementsråd	Fredrik Damgren
Generaldirektör	Arne Engström
Förste ombudsman	Olof Hagel
Professor	Gunnar Hambræus
Generaldirektör	Bo Hedström
Direktör	Sigvard Hellestam
Generaldirektör	Lennart Holm
Redaktör	Göran Holmberg
Professor	Bengt-Owe Jansson
Vattenrättsdomare	Lennart af Klintberg
Överläkare	Nils-Erik Landell
Kommunalsråd	Roland Larsson
Överdirektör	Bo Lindell
Länsråd	Lennart Lindskog
Professor	Nils Malmer
Civilekonom	Robert Nilsson
Professor	Svante Odén
Generaldirektör	Valfrid Paulsson
Ombudsman	Nils Ramstén
Medicinalråd	Lennart Rinder
Fil. dr	Malin Sundberg-Falkenmark

Förfrågningar:

Kanslichef Arne Möller

Beredningen för samordning av internationella miljövårdsinsatser

Uppgift: att samordna Sveriges agerande på miljövårdsområdet internationellt.

Ledamöter:

Statsrådet Anders Dahlgren, ordf.
 Kabinetssekreteraren i UD
 Statssekreteraren i jordbruksdepartementet
 Statssekreteraren i bostadsdepartementet
 Statssekreteraren i budgetdepartementet

Statssekreteraren i socialdepartementet
 Chefen för miljövårdsenheten i jordbruksdepartementet

Förfrågningar:

Sekreteraren, dep.sekr. Stellan Kronvall

HANDELSDEPARTEMENTET

Beredningsgruppen för GATT-förhandlingar

Uppgift: att bereda frågor av betydelse för Sveriges deltagande i handelsförhandlingarna inom ramen för GATT. Gruppen skall utarbeta förslag till de förhandlingsinstruktioner som fortlöpande erfordras.

Ledamöter:

Departementsråd	Stig Brattström, ordf.
Departementsråd	N B Leuf
Departementsråd	Curt Wiik
Departementsråd	Claes Senning
Kansliråd	Arnold Willén
Departementssekr.	Harry Dahlkvist
Kansliråd	Carl-Ivar Öhman
Byråchef	Sten Larson
Kommerseråd	Lennart Masreliez
Departementssekr.	Sten Rylander
En representant för Genève-delegationen	

Sekreterare: Christer Manhusen, Hans Ericsson, Eric Belfrage, Gunnar Lund

Förfrågningar:

Departementssekr. Christer Manhusen

Beredningsgruppen för nordiska frågor

Uppgift: att bereda allmänna nordiska samarbetsfrågor.

Ledamöter:

Departementsråd	Ragnar Sohlman, ordf.
Sakkunnig	Hans Linton
Departementsråd	Bengt Nilsson
Kansliråd	Jan Lundvik
Rättschef	Björn Sjöberg
Rättschef	Valter Nilsson
Departementsråd	Bertil Lund
Departementssekr.	Åke Lönnberg
Departementssekr.	Silja Strömberg
Kansliråd	Claes Senning
Kansliråd	Bert Isacson
Ekon.lic	John Ekström
Kansliråd	Sture Persson
Expeditionschef	Erik Neergaard

Förfrågningar:

Departementssekr. Kerstin Ennerfelt

Beredningsgruppen för EG-frågor

Uppgift: att inom handelsdepartementet bereda frågor av betydelse som rör Sveriges avtal med EG.

Ledamöter:

Departementsråd	Ragnar Sohlman, ordf.
Hovrättsassessor	Bengt Nilsson
Departementsråd	Carl-Johan Groth
Rättschef	Björn Sjöberg
Departementsråd	Bertil Voss
Departementsråd	Bertil Lund
Kansliråd	Ilmar Bekeris
Kansliråd	Claes Senning
Kansliråd	Bert Isacsson
Ekon. lic.	John Ekström
Byråchef	Sten Larsson
Kommeriseråd	Rutger Croneborg

Förfrågningar:

Departementssekr. Lars-Erik Wingren

ARBETSMARKNADSDEPARTEMENTET

Invandrarrådet

Uppgift: att vara ett organ för samråd i frågor rörande invandrarnas sociala och kulturella situation.

Ledamöter:

Direktör	Lars Ahlvarsson, ordf.
Ombudsman	Ragne Beiming
Ombudsman	Lamberto Bricca
Fru	Lahja Exner
Ingenjör	Tor Fors
Ombudsman	Ove Gustafsson
Invandrarkonsulent	Anja Haara
Fil. dr	Bruno Kalnins
Konsulent	Jan Kirudd
Rundslipare	Jacinto Legazpi-Llorente
Direktör	Hans-Göran Myrdal
Konfektionssömmerska	Gertrud Müller
Byråchef	Gunnar Olderin
Jur. kand.	Hadi Orman
Tekn. dr	Ivar Paljak
Personalombud	Marija Pavlovic
Avdelningsdir.	Irma Persson
Skog. lic.	Budimir Popovic
Assistent	Tatjana Poupa
Förbundsordf.	Björn Rosengren
Rektor	Terttu Rosengren
Avdelningsdir.	Tage Stenberg
Studerande	Jakub Swiecicki
Personalman	Arvi Tervalampi
Bilmekaniker	Giorgios Tsokanis

Kanslichef	Carl-Erik Virdebrandt
Generaldir.	Kjell Öberg

Förfrågningar:

Sekreteraren, dep.sekr. Birgitta Holm

Arbetsmarknadsrådet

Uppgift: att vara ett organ för samråd i frågor rörande det aktuella arbetsmarknadsläget och vissa andra frågor i sysselsättningspolitiken och sysselsättningen inom byggnadsverksamheten.

Sysselsättningsdelegationen

Ledamöter:

Statsrådet	Per Ahlmark, ordf.
Professor	Osborne Bartley
Ordförande i TCO	Lennart Bodström
Förbundsdir.	Rune Carlsson
Statssekreterare	Ingemar Eliasson
Verkställande dir.	Curt-Steffan Giesecke
Verkställande dir.	Sven Järdler
Direktör	Tage Kahlin
Professor	Gösta Rehn
Generaldirektör	Bertil Rehnberg
Andre ordf. i LO	Lars Westerberg
Riksbankschef	Carl-Henrik Nordlander
Planeringschef	Carl Johan Åberg

Förfrågningar:

Departementssekr. Lars Ettarp

Byggsysselsättningsdelegationen

Ledamöter:

Statssekreterare	Ingemar Eliasson, ordf.
Byråchef	Magnus Elison
Förbundsordf.	Börje Jönsson
Ombudsman	Olle Ohlsson
Ombudsman	Per-Åke Gröning
Avdelningschef	Aksel Spendrup
Arkitekt	Jan Steen

Expert:

Avdelningsdir.	Bertil Risberg
----------------	----------------

Förfrågningar:

Departementssekr. Lars Ettarp

BOSTADSDEPARTEMENTET**Rådgivande expertgruppen för fysisk riksplanering**

Uppgift: att såsom rådgivande expertgrupp i den omfattning departementschefen bestämmer biträda i arbetet med fysisk riksplanering. Särskilda direktiv har ej meddelats.

Ledamöter:

Generaldirektör	Lennart Holm, ordf.
Professor	Carl-Fredrik Ahlberg
Överantikvarie	Margareta Björnstad
Professor	Sven Björk
Byråchef	Erik Brasch
Avdelningschef	Lars-Erik Esping
Byråchef	Erik Falk
Direktör	Arne Fladvad
Professor	Staffan Helmfrid
Byråchef	Östen Johansson
Professor	Börje Kragh
Överlantmätare	Sven-Arne Matsson
Byråchef	Curt Wendt
Direktör	Lars Ågren

Förfrågningar: Sekreteraren, arkitekt Boel Ahlgren, arkitekt Kersti von Bahn

Expertgruppen för forskning om fysisk planering och bebyggelse

Uppgift: att formulera problem och frågeställningar för forskningen inom området samt sammanställa forskningsresultat i samband med pågående och planerad reformverksamhet.

Ledamöter:

Departementsråd	Rune Olsson, ordf.
Kommunalråd	Roland Agius
Professor	Nils Antoni
Professor	Carin Boalt
Överingenjör	Anna Borelius Brodd
Kansliråd	Lennart Lindgren
Professor	Olof Eriksson
Byråchef	Peter Heimbürger
Kansliråd	Bengt Olof Karlsson
Direktör	Nils-Eric Svensson
Departementsråd	Bengt Thufvesson
Professor	Gunnar Törnqvist
Direktör	Gösta Welin

Förfrågningar:

Sekreteraren, Sören Häggroth

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Näringspolitiska rådet

Uppgift: att vara ett konsultativt organ för samråd mellan näringsliv och samhälle i syfte att åstadkomma en samlad blick över utvecklingen inom centrala delar av den svenska ekonomin. Rådet skall ta till vara och kanalisera kunskaper och erfarenheter från den på skilda håll pågående utredningsverksamheten samt ta initiativ till utredningar rörande olika branschens enskilda och gemensamma problem.

Ledamöter:

Statssekreterare	Gunnar Söder, ordf.
Statssekreterare	Lars Wohlin
Professor	Andreas Ådahl
Generaldir.	Eric Pettersson
Generaldir.	Bertil Rehnberg
Generaldir.	Sigvard Tomner
Professor	Lars Nabseth
Direktör	Ulf Laurin
Direktör	Sigvard Bahrke
Direktör	Lennart Eriksson
Direktör	Curt-Steffan Giesecke
Ordf. i LO	Gunnar Nilsson
Förbundsordf.	Bert Lundin
Ordf. i TCO	Lennart Bodström
Ordf. i SACO/SR	Osborne Bartley
Direktör	Torsten Andersson
Direktör	Karl-Erik Persson
Bankdirektör	Curt G Olsson
Ekon. dr	Sven Grassman
Professor	Göran Ohlin

Förfrågningar:

Sekreteraren, dep. sek. Torsten Löfgren

Regionalpolitiska rådet

Uppgift: att vara ett konsultativt organ för samråd i frågor rörande regional utveckling.

Ledamöter:

Statsrådet	Nils G Åsling, ordf.
Sekreterare	Ulf Westerberg
Utredningssekr.	Folke Lennartsson
Direktör	Tage Kahlin
Direktör	Gunnar Lindström
Optikermästaren	Stig Stefansson
Civilekonom	Robert Nilsson
Direktör	Rudolf Walldén
Förbundssekr.	Krister Olausson
Landstingsråd	Kurt Ward
Fastighetschefen	Sture Holmqvist
Riksdagsman	Sven-Erik Nordin
Generaldirektör	Bertil Rehnberg

Generaldirektör	Sven-Göran Olhede
Generaldirektör	Ingvar Ohlsson
Generaldirektör	Bror Rexed
Generaldirektör	Valfrid Paulsson
Generaldirektör	Lennart Holm
Generaldirektör	Erik Pettersson
Generaldirektör	Sven Heurgren

Förfrågningar:

Sekreteraren, dep. sekr. Gösta Oscarsson

Byggbranschrådet

Uppgift: att följa utvecklingen inom byggsektorn i dess helhet och bedöma utvecklingens konsekvenser. Rådet skall vidare ta initiativ till lämpliga åtgärder som syftar till ett samhällsekonomiskt effektivt resursutnyttjande på byggområdet.

Ledamöter:

Statssekreterare	Gunnar Söder, ordf.
Ekon. lic.	Sune Tjernström (ers. för ordf.)
Avdelningsdir.	Gunnar Österberg
Departementsråd	Sune Jussil
F.d. förbundsordf.	Knut Johansson
Förbundsordf.	Enar Ågren
Ingenjör	Börje Svensson
Direktör	Boris Blomgren
Departementssekr.	Sune Davidsson
Direktör	Bo Broms
Kommunalaråd	Erik Svensson
Departementsråd	Lars Ettarp

Förfrågningar:

Fil. kand. Herbert Silberman

Skogsbranschrådet

Uppgift: att systematiskt följa utvecklingen inom skogsindustrin med tonvikt på utvecklingen i ett längre tidsperspektiv. Rådet skall bl. a. belysa och diskutera den förväntade investeringsutvecklingen och därmed sammanhängande finansierings- och sysselsättningsfrågor. Det skall också kunna diskutera den förväntade efterfrågeutvecklingens betydelse för svensk skogsindustri och vid behov ta initiativ till upprättande av efterfrågeprognoser.

Ledamöter:

Statsrådet	Nils G Åsling, ordf.
Förbundsordf.	Roine Carlsson
Förbundsordf.	Sixten Bäckström
Förbundsekonom	Christer Jonsson
Ombudsman	Sune Israelsson
Disponent	Lars G Sundblad
Direktör	Lennart Schotte
Direktör	Sigvard Bahrke

Direktör	Bo Wergens
Departementsråd	Åke Larsson
Generaldir.	Erik Pettersson
Jägmästare	Anders Holmgren
Andre förbundsordf.	Tage Fransson
Direktör	Lars Sträng
Direktör	Bengt Rudholm

Experter:

Ek. lic.	Sune Tjernström
Dep. sekr.	Tomas Fransson

Förfrågningar:

Sekreteraren, 1:e byråsekr. Henrik Delden

Tekobranschrådet

Uppgift: att vara ett organ för samråd mellan berörda samhällsorgan, företagen och de anställda. Rådet skall följa utvecklingen inom tekoindustrierna med särskild tonvikt på utvecklingen i ett längre perspektiv och analysera innebörden av denna för branschen och de anställda.

Ledamöter:

Statssekreterare	Gunnar Söder, ordf.
Direktör	Ingvar Petzäll
Direktör	Valter Strandberg
Direktör	Carl-Wilhelm Petri
Direktör	Per Brindner
Förbundsordf.	Karl-Erik Persson
1:e ombudsman	Marita Karle
1:e ombudsman	Sune Israelsson
Generaldirektör	Sten Lundberg
Avdelningschef	Aksel Spendrup
Avdelningschef	Bert Ekström
Departementssekr.	Bo Hemborg
Departementsråd	Lars Ettarp
Ombudsman	Hasse Samuelsson
Ekon. lic.	Sune Tjernström

Förfrågningar:

Sekreteraren, dep. sekr. Bo Erlander

Stålbranschrådet

Uppgift: att vara ett organ för samråd mellan berörda samhällsorgan, företagen och de anställda.

Ledamöter:

Statssekreterare	Gunnar Söder, ordf.
Departementsråd	Bengt Thufvesson
Förbundsordf.	Bert Lundin
Fil. kand.	Sven Svensson
1:e ombudsman	Rolf Hemlin
Bruksdisponent	Wilhelm Ekman
Bruksdisponent	Arne Westerberg

Byråchef	Östen Johansson
Direktör	Erik Höök
Ingenjör	Folke Källberg
Direktör	Johan Åkerman
Direktör	Björn Wahlström

Suppleanter:

2:e förbundsordf.	Sven Wehlin
Bruksdisponent	Folke Bengtsson

Experter:

Direktör	Bo Berggren
Direktör	Per-Olof Boman
Direktör	Per Kiellarsson
Ombudsman	Lennart Lindgren
Avdelningschef	Erik Meths
Direktör	Lars Nabscth
Departementssekr.	Olof Rydh
Direktör	Ian Wachtmeister
Fil. dr	Lars Kritz
Ekon. lic.	Sune Tjernström

Förfrågningar:

Sekreteraren, byrådirektör Helge Boman

Företagsdemokratirådet

Uppgift: att följa den företagsdemokratiska utvecklingen inom den statliga företagssektorn. Som ett led i arbetet följer företagsdemokratirådet även motsvarande privat och kooperativ verksamhet liksom den internationella utvecklingen. I uppdraget ingår att sprida information till de statliga företagen om nationella och internationella erfarenheter samt att överväga och lämna förslag till åtgärder som kan bidra till att föra de företagsdemokratiska frågorna framåt inom de statliga företagen.

Ledamöter:

Statsrådet	Nils G Åsling, ordf.
Direktör	Ruben Furhagen
Ordf. i LO	Gunnar Nilsson
Ordf. i PTK	Ingvar Seregard

Experter:

Socionom	Alf Andersson
Civilekonom	Bo Leander

Förfrågningar:

Socionom Bertil Brodén

Energikommissionen

Uppgift: att utreda alternativa förslag till energipolitikens utformning fram till år 1990.

Ledamöter:

Generaldirektör	Ove Rainer, ordf.
Riksdagsledamot	Anders Wijkman

Statssekreterare	Carl Tham
Riksdagsledamot	Bengt Sjönell
Riksdagsledamot	Birgitta Hambræus
Riksdagsledamot	Birgitta Dahl
Förbundsordf.	Lars Engkvist
Författare	Per Kågesten
Ombudsman	Ulf Westerberg
Förbundssekr.	Björn Bergman
Tekn. dr	Ingmar Eidem
Professor	Kai Curry-Lindahl
Bitr. överläkare	Nils Erik Landell
Direktör	Olof Hörmander
Docent	Björn Kjellström

Förfrågningar:

Huvudsekreteraren, statssekreterare Per-Anders Örtendahl

Under kommissionen arbetar fem expertgrupper med ansvar för var sitt område. Dessa områden är säkerhet och miljö, energitillförsel, energihushållning, styrmedel samt forskning och utveckling.

Stålotsgruppen

Uppdrag: att biträda vid handläggningen av vissa frågor rörande specialstålverken och handelsstålverken.

Ledamöter:

Statssekreterare	Gunnar Söder, ordf.
Statssekreterare	Ingemar Eliasson
Direktör	Lars Herlin
Direktör	Erik Höök
Utredningssekr.	Allan Larsson
Jur. dr	Åke Larsson
Ombudsman	Hadar Rooslien
Dep. sekr.	Olof Rydh
Ombudsman	Bertil Särhagen
Statssekreterare	Lars Wohlin
Byrådirektör	Helve Boman

Förfrågningar:

Sekreteraren, byrådir. Helve Boman

Strukturdelegationen

Uppgift: att pröva frågor om lån och kreditgarantier till främst specialstålindustrin, i enlighet med riksdagens beslut. Delegationen skall även ta aktiv del i strukturomvandlingsprocessen och initiera önskvärda strukturförändringar.

Ledamöter:

Statssekreterare	Gunnar Söder, ordf.
Statssekreterare	Ingemar Eliasson, v. ordf.
Generaldirektör	Bertil Rehnberg
Generaldirektör	Erik Pettersson
Bankdirektör	Arne Callans

Direktör	Erik Höök
Utredningssekr.	Allan Larsson
Ombudsman	Bertil Särhagen

Experter:

Departementsråd	Bengt Tufvesson
Departementssekr.	Olof Rydh

Förfrågningar:

Dep. sekr. Olof Rydh

KOMMUNDEPARTEMENTET

Referensgruppen för folkrörelsefrågor

Uppgift: att vara ett organ för samråd med folkrörelserna under det i kommundepartementet pågående arbetet att se över deras allmänna situation och arbetsförutsättningar i samhället.

Ledamöter:

Statsrådet	Johannes Antonsson, ordf.
Studierektor	Bo Toresson
Förbundssekr.	Stig Öhman
Förbundsordf.	Anders Ljunggren
Riksdagsledamot	Börje Nilsson
Direktör	Bengt Göransson
Direktör	Sven-Olof Johannesson
Förbundsordf.	Birgitta Wistrand
Förbundsordf.	Mats Fack
Ombudsman	Hans Gedin
Kanslichef	Owe Lundevall
Förbundsordf.	Gurli Brännström
Förbundssekr.	Bengt Hallberg
Förbundsordf.	Rolf Persson
Generalsekr.	Anders Hammar
Riksdagsledamot	Hans Alsén
Förbundssekr.	Ulla Jonsdotter
Ombudsman	Nils Ramstén
Lantbrukare	Sven Tågmark
Rektor	Åke Norén
Kommunalrådet	Lars Danarö
Förbundssekr.	Erik Trost
Direktör	Artur Kaibjer
Förbundsordf.	Karl-Erik Axelsson
Verkställande dir.	Elof Rörvall
Vice ordf.	Göran Holmberg
Ombudsman	Sture Hollmann
Sektionschef	Ragnar Boll
Förbundsordf.	Lennart Johansson
Generalsekr.	Per Arne Aglert
Generalsekr.	Göran Johansson
Landshövding	Karl Frithiofson
Förbundsordf.	Lars Engqvist
Förbundsordf.	Hans Almryd
Ombudsman	Lennart Forseback
Förbundssekr.	Alvar Lindqvist
Riksdagsledamot	Thure Jadestig

Förfrågningar:

Departementsrådet Sven-Runo Bergqvist

STATSRÅDSBEREDNINGEN

Informationsgruppen

Januari 1976

Förteckning över organ för samråd med departementen**STATSRÅDSBEREDNINGEN****Delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor**

Uppgift: att genom riktlinjer och förslag löpande skapa underlag för regeringens handlande. En viktig uppgift för delegationen är att samverka med arbetsmarknadens parter, kvinnornas organisationer och andra folkrörelser för att förankra strävan till jämställdhet för kvinnorna på samhällets olika områden.

Ledamöter:

Statsrådet	Anna-Greta Leijon, ordf.
Landstingsråd	Helny Westman
Sekreterare	Gustav Persson, LO
Sekreterare vid Stor-Stockholms planeringsnämnds kansli	Elisabet Sandberg
Ombudsman på TCO	May-Britt Carlsson

Suppleanter:

Sekreterare	Berit Rollén
Byråchef	Maj-Britt Sandlund

Sekreterare:

Bo Kjellberg
Bergliot Lundberg
Margareta Carlestam
Ragnar Amrén
Informationssekr. Marianne Millgårdh

Förfrågningar:

Marianne Millgårdh

Energirådet

Uppgift: att utgöra ett forum där väsentliga energifrågor på kort och lång sikt kan diskuteras och där olika grupper i samhället kan komma till tals.

Ledamöter:

Statsminister	Olof Palme, ordf.
Statsrådet	Kjell-Olof Feldt
Statsrådet	Rune B Johansson
Statsrådet	Svante Lundkvist

Riksdagsledamot	Birgitta Hambræus
Riksdagsledamot	Kerstin Anér
Partisekreterare	Lars Tobisson
Riksdagsman	Tore Claesson
Förbundsordf.	Lars Engqvist
Förbundsordf.	Lars Weinehall
Förbundsordf.	Billy Olsson
---	Gunnar Wetterberg
Sekreterare	Rune Molin
Ordförande	Lennart Bodström
Direktör	Benne Lantz
Direktör	Alde Nilsson
Disponent	Erik Sundblad
Direktör	Ingemar Essén
Direktör	Nils Rylander
Direktör	Lars O H Lindahl
Direktör	Per Schierbeck
Direktör	Torsten Andersson
Lantbrukare	Sven Tågmark
Direktör	Göran Ekberg
Direktör	Torbjörn Waldenby
Direktör	Carl Hagson
Direktör	Hans Falk
Direktör	Ivan Sjunnebo
Jur. dr	Nils Grenander
Direktör	Sven Kypengren
Förbundsordf.	Erik Svensson
Direktör	Björn Björnström
Direktör	Folke Bengtsson
Direktör	Folke Berg
Kom.styr. ordf.	Sture Holmqvist
Landstingsråd	Arvid Eskel
Civilingenjör	Sven Anders Norland
Utredningschef	Kurt Paulsson
Professor	Bo Lindell
Professor	Gunnar Hambræus
Professor	Carin Boalt
Professor	Tor Ragnar Gerholm
Justitierådet	Gösta Walin
Landshövding	Rolf Edberg
Generaldir.	Erik Grafström
Generaldir.	Jonas Norrby
Kanslichef	Ragne Wiberg
Statssekr.	Thage G Peterson
Statssekr.	Bengt Dennis
Statssekr.	N-O Hasslev
Statssekr.	Tony Hagström
Sekreterare	Tage Levin
Sekreterare	Kjell Larsson

Förfrågningar:

Tage Levin

UTRIKESDEPARTEMENTET

Beredningen för studiestöd och humanitärt bistånd till afrikanska flyktingar och nationella befrielseörelser

Uppgift: att till SIDA avge förslag rörande användning och fördelning av statsmedel i form av studiestöd eller humanitär hjälp till afrikanska flyktingar och nationella befrielseörelser. Att lämna synpunkter och förslag rörande fortsatt svenskt bistånd på dessa områden samt rörande lämpliga åtgärder i syfte att främja stödet till afrikaner som befinner sig i landsflykt eller som i hemlandet är utsatta för diskriminering i utbildningsmässigt eller socialt hänseende.

Ledamöter:

Generaldir	Ernst Michanek, ordf.
Avdelningschef	Curt Ström, vice ordf.
Riksdagsledamot	Gösta Andersson
Int sekr i LO	Thorbjörn Carlsson
Riksdagsledamot	Berit Frändås
Docent	David Lagergren
Kommunalråd	Roland Morell
Departementsråd	Thord Palmlund
Bitr utrikesråd	Knut Thyberg
Författare	Per Wästberg

Sekreterare:

Byrådirektör	Olof Milton, SIDA
Amanuens	Marianne Sundh
Kanslissekreterare	Ann Wilkens

Beredningen för u-landsforskning

Uppgift: att främja sådan u-landsforskning som kan underlätta för u-länderna att utvecklas mot ökat självbestämmande och mot ekonomisk och social rättvisa.

Ledamöter:

Landshövding	Camilla Odhnoff, ordf.
Departementsråd	Lars Anell
Departementsråd	Håkan Berg
Riksdagsledamot	Arne Gadd
Professor	Ulf Himmelstrand
Fil dr	Nils Lundgren
Rektor	Anders Rasmuson
Riksdagsledamot	Ulla Tillander
Professor	Bo Vahlquist
Professor	Ewert Åberg

Sekreterare:

Professor	Karl Eric Knutsson
-----------	--------------------

FÖRSVARSDEPARTEMENTET

Försvarsrådet

Uppgifter: Verkar i fred för överläggningar och ömsesidig information mellan regeringen och de centrala myndigheterna i frågor av betydelse för samordningen på totalförsvarets område.

Ledamöter:

Statsminister	Olof Palme, ordf.
Regeringens ledamöter	
Överbefälhavaren	Stig Synnergren
Försvarsstabschefen	Gunnar Eklund
Rikspolischef	Carl Persson
Generaldirektör	Åke Sundelin
Generaldirektör	Bror Rexed
Generaldirektör	Bertil Bjurel
Generaldirektör	Sven Gösta Jonzon
Generaldirektör	Sten Lundberg
Generaldirektör	Bertil Rehnberg
Riksdagsman	Olle Svensson
Direktör	Folke Petri
Landshövding	Ragnar Edenman

Förfrågningar:

Sekreteraren, dep. råd Gunnar Nordbeck, försvarsdepartementet

Flygmaterielberedningen

Uppgift: att vara beredningsorgan för diskussion inför beslut om större materielanskaffningar, huvudsakligen flygmaterielbeställningar.

Ledamöter:

Statssekreterare	Ulf Larsson, ordf.
Departementsråd	Ingemar Engman
Kansliråd	Gunnar Petri
Civilingenjör	Lennart Lybeck
Departementssekr.	Lars Ettarp
Sekreterare	Jan Nilsson

Förfrågningar:

Bitr sekreterare Johan Högberg

SOCIALDEPARTEMENTET

Socialdepartementets sjukvårdsdelegation

Uppgift: att följa utbyggnaden av sjukvårdsresurserna i landet och verka för en samordning av sjukvårdsplaneringen.

Ledamöter:

Statssekreterare	Göte Fridh, ordf.
Avdelningschef	Sven Alsén
Överdirektör	Gunnar Andersson

Departementsråd	Håkan Berg
Förbundsdirektör	Rune Carlsson
Departementsråd	Svante Englund
Direktör	Bengt Ericsson
Ombudsman	Nils Ericsson
Landstingsråd	Evert Eriksson
Landstingsråd	Stig Hansson
Kommunalråd	Gunnar Heideman
Landstingsledamot	Igor Holmstedt
Sjukvårdsdirektör	Thure Höglund
Landstingsledamot	Ruth Kärnek
Undervisningsråd	Alice Lindström
Direktör	Olle Nelander
Kansliråd	Olof Petersson
Generaldirektör	Bror Rexed
Expeditionschef	Bengt Söderqvist
Landstingsråd	Kurt Ward
Docent	Olle Westerborn
Förbundsordförande	Ingegerd Zetterström Lagerwall

Sekreterare:

Departementssekr Birgitta Bratthall

Delegationen för social forskning

Uppgift: dels att med utgångspunkt i socialdepartementets verksamhetsområden svara för bedömning och samordning av pågående och planerade projekt avseende forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet inom den sociala sektorn, dels att initiera forsknings- och utvecklingsarbete av betydelse för socialpolitiken.

Ledamöter:

Statssekreterare	Göte Fridh, ordf.
Generaldirektör	Bror Rexed
Generaldirektör	Lars Åke Åström
Kommunalråd	Anund Hedberg
Riksdagsledamot	Svea Wiklund
Landstingsråd	Ruth Kärnek
Landstingsledamot	Hedda Lindahl
Socialdirektör	Bengt Hedlén
Professor	Gösta Rehn
Professor	Arne Engström
Professor	Ragnar Berfénstam
Kansliråd	Ingemar Lindberg

Förfrågningar:

Sekreterare Inga-Lill Ugglå

Samarbetskommittén för social forskning

Uppgift: att biträda socialdepartementet för samråd i principiella frågor rörande forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet inom departementets område och i frågor om utveckling på längre sikt av denna verksamhet.

Ledamöter:

Statsrådet	Sven Aspling, ordf.
F. borgarråd	Sören Carlson
Professor	Arne Engström
Statssekreterare	Göte Fridh
Socialdirektör	Bengt Hedlén
Soc. stud.	Anders Karlsson
Direktör	Paul Lindblom
Direktör	Olle Nelander
Generaldirektör	Ingvar Ohlsson
Byråchef	Hans Poppus
Generaldirektör	Bror Rexed
Statssekreterare	Lennart Sandgren
Professor, rektor	Torgny Segerstedt
Generaldirektör	Lars-Åke Åström

Förfrågningar:

Sekreteraren, kansliråd Birger Forslund

FINANSDEPARTEMENTET

Ekonomiska planeringsrådet

Uppgift: att vara ett organ för samråd med näringslivet, arbetsmarknadsorganisationerna och den samhällsekonomiska forskningen i frågor som avser den svenska ekonomins utveckling på längre sikt.

Ledamöter:

Statsrådet	Gunnar Sträng, ordf.
Professor	Osborne Bartley
Fd sändebudet	Kurt-Allan Belfrage
Ordf. i TCO	Lennart Bodström
Direktör	Curt-Steffan Giesecke
Förbundsordförande	Erik Jonsson
Professor	Börje Kragh
Professor	Assar Lindbeck
Överdirektör	Lars Lindberger
Professor	Erik Lundberg
Ordf. i LO	Gunnar Nilsson
Direktör	Karl-Erik Persson
Generaldirektör	Bertil Rehnberg
Direktör	Bo Jonas Sjölander
Direktör	Stig Svensson
Direktör	Åke Sundquist
Direktör	Erland Waldenström
Bankdirektör	Jan Wallander
Riksbankschefen	Krister Wickman

Förfrågningar:

Tf planeringschef Carl-Johan Åberg

Statsförvaltningens centrala samarbetsråd för personalfrågor m. m.

Uppgift: att följa utvecklingen på samarbetsområdet inom statsförvaltningen och verka för ett effektivare samarbete mellan de statliga myndigheterna och de statsanställda samt att vara organ för utbyte av information och

erfarenheter mellan myndigheterna och personalorganisationerna i personalfrågor av allmän eller principiell betydelse för de statsanställda.

Ledamöter:

Statsrådet	Kjell-Olof Feldt, ordf.
Ombudsman	Ingemar Andersson
Landshövding	Hans Gustafsson
Förbundsordf.	Hans Hellers
Sekreterare	Olle Hessleborn
Generaldirektör	Ove Rainer
Förste förbundssekr.	Arne Johansson
Förste ombudsman	Rune Larson
Generallöjtnant	Gunnar Eklund
Universitetskanslern	Hans Löwbeer
Andre förbundsordf.	Lars-Erik Nicklasson
Direktör	Berne Palvall
Generaldirektör	Urban Rosenblad
Utbildningschef	Sven-Hugo Ryman
Generaldirektör	Reidar Tilet
Generaldirektör	Karl-Lennart Uggle
Förbundsordf.	Ola Wiberg
Förbundsordf.	John Östlund

Förfrågningar:

Sekreteraren, byråchef Carl Gustaf Fjellström.

Statens och kommunernas samarbetsnämnd i lönefrågor

Uppgift: att vara ett organ för förtlöpande samråd mellan staten, landstingen, städerna och kommunerna i lönefrågor av gemensamt intresse.

Ledamöter:

Statssekreterare	Arne Aldestam, ordf.
Borgarrådet	Lars Ahlvarsson
Landstingsråd	John Andersson
Direktör	Ola Bengtson
Landstingsråd	Ingvar Björkman
Kapten	Robert Andersson
Landstingsråd	Karl-Olof Andersson
Avd.chef	Eric Johansson
Assistent	Torsten Nordling
Chefsjurist	Georg Normark
Riksdagsman	Arne Pettersson
Generaldirektör	Karl-Lennart Uggle

Förfrågningar:

Sekreteraren, förhandlingsdir. Olof Lindahl

Utredningsrådet

Uppgift: att vara ett organ för samråd med statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och näringslivets utredningsinstitut i frågor avseende den av finansdepartementets ekonomiska avdelning bedrivna prognosverksamheten.

Ledamöter:

Planeringschef	Carl-Johan Åberg, ordf.
Planeringschef	Lennart Fastbom
Docent	Karl-Olof Faxén
Chefen för jordbrukets utredningsinst. agr.lic.	Sven Holmström
Bankokommissarie	Erik Karlsson
Direktör	Folke Larsson
Överdirektör	Lars Lindberger
Utredningschef	Claes-Erik Odhner (vice ordf.)
Utredningschef	Olof Sundström
Ekon. dr	Lars Wohlin

Förfrågningar:

Tf planeringschef	Carl-Johan Åberg
-------------------	------------------

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Statens ungdomsråd

Uppgift: att inom ramen för samhällets kultur- och fritidspolitik främja ungdomens sociala och personliga utveckling. Rådet skall särskilt såsom planerings- och utredningsorgan handlägga och utreda frågor om samhälleliga åtgärder för att bl. a. tillgodose ungdomens möjligheter till fritidsverksamhet. Rådet skall vidare bedriva försöksverksamhet i frågor av central betydelse för ungdomsarbetet och förmedla information i ungdomsfrågor.

Ledamöter:

Riksdagsledamot	Åke Gustavsson, ordf.
Generalsekreterare	Jan-Erik Billinger
Riksdagsledamot	Gunnar Björk
Förbundssekreterare	Sven Erik Alfredsson
Sektionschef	Sten Hörngren
Sekreterare	Britt-Marie Forslund
Förbundssekr.	Håkan Bystedt
Byrådirektör	Stig Malmqvist
Avdelningsdirektör	Bengt Sevelius
Förbundsombudsman	Håkan Wallensten
Förbundssekr.	Leif Zetterberg
Avdelningsdirektör	Torbjörn Forsell

Förfrågningar:

Huvudsekr.	Bert Waltersson
------------	-----------------

Forskningsberedningen

Uppgift: att ge råd om den långsiktiga inriktningen av den svenska forskningspolitiken.

Ledamöter:

Statsminister	Olof Palme, ordf.
Professor	Arne Engström
Professor	Bertil Agdur

Professor	Hans G Boman
Professor	Sven Brohult
Direktör	Bo Aler
Professor	Edmund Dahlström
Författaren, civ.ing.	Sven Fagerberg
Generaldirektör	Martin Fehrm
Professor	Marianne Frankenhaeuser
Generaldirektör	Lennart Holm
Professor	Sven Johansson
Professor	Georg Klein
Professor	Assar Lindbeck
Förbundsordf.	Åke Nilsson
Professor	Birgitta Odén
Generaldirektör	Bror Rexed
Universitetskanslern	Hans Löwbeer
Professor	Kai Siegbahn

Förfrågningar:
 Professor Arne Engström

Beredningen för försöksverksamhet rörande utbildningssamarbete med vissa utvecklingsländer

<i>Ledamöter:</i>	
Departementsråd	Hans-Erik Östlund, ordf.
Kansliråd	Sven-Erik Beckius
Avdelningschef	Sten-Olof Döös
Departementsråd	Bengt Johansson
Departementsråd	Thord Palmlund
Sakkunnig	Bosse Ringholm
Departementssekr.	Leif Sjöström

Sekreterare:
 Byrådirektör Ingvar Karlén

JORDBRUKSDEPARTEMENTET

Miljöårsberedningen

Uppgift: att vara ett rådgivande organ åt regeringen i naturvårdsfrågor. Till dessa räknas även frågor rörande vatten- och luftvård, buller, kemiska bekämpningsmedel och andra gifter som kan skada omgivningen. Med hänsyn till att den fysiska samhällsplaneringen på många sätt hör nära samman med naturvården skall beredningen också kunna ta upp vissa frågor på detta område såsom naturvårdens och friluftslivets behov inom markplaneringen.

<i>Ledamöter:</i>	
Jordbruksministern	Svante Lundkvist, ordf.
Direktör	Sven Ahlgren
Professor	Cyrill Brosset
Professor	Erik Bylund
Fil.dr	Nils Dahlbeck

Kansliråd	Fredrik Damgren
Tekn. dr	Ingmar Eidem
Professor	Arne Engström
Tekn. dr	Martin Fehrm
Professor	Gunnar Hambræus
Direktör	Bo Helmerson
Generaldirektör	Lennart Holm
Redaktör	Göran Holmberg
Professor	Bo Holmstedt
Länsrådet	Allan Johansson
Departementsråd	Bengt Johansson
Vattenrättsdomare	Lennart af Klintberg
Farm. dr	Rune Lönngren
Kansliråd	Ulf Lönnqvist
Direktör	Olof Nilsson
Professor	Svante Odén
Generaldirektör	Valfrid Paulsson
Ombudsman	Nils Ramstén
Medicinalråd	Lennart Rinder
Fil. dr	Malin Sundberg-Falkenmark
Borgarråd	Thorsten Sundström
Professor	Gunnar Svärdsön

Förfrågningar:

Kanslichef Arne Möller

HANDELSDEPARTEMENTET

Beredningsgruppen för GATT-förhandlingar

Uppgift: att bereda frågor av betydelse för Sveriges deltagande i handelsförhandlingarna inom ramen för GATT. Gruppen skall utarbeta förslag till de förhandlingsinstruktioner som fortlöpande erfordras.

Ledamöter:

Utrikesråd	Hans Ewerlöf, ordf.
Departementsråd	Karl-Ingmar Edstrand
Kansliråd	Claes Senning
Kansliråd	N B Leuf
Kansliråd	Stig Brattström
Kansliråd	S-E Beckius
Departementssekr	Harry Dahlkvist
Departementsråd	Sten Niklasson
Byråchef	Sten Larson
Kommerseråd	Lennart Masrelicz
Avd dir	Curt Wiik
Avd dir	Karl-Evert Rydberg
Departementssekr	Ulf Hjertonsson
Departementssekr	Lars Ståhlberg
Departementssekr	Christer Manhusen
Departementssekr	E Hellström

Sekreterare:

Hans Linton, UD

Förfrågningar:

Departementssekr Elisabeth Hellström

Beredningsgruppen för nordiska frågor

Uppgift: att bereda allmänna nordiska samarbetsfrågor.

Ledamöter:

Departementsråd	Ragnar Sohlman, ordf.
Kansliråd	Pierre Schori
Departementsråd	Birgitta Blom
Kansliråd	Lars Bergquist
Rättschef	Björn Sjöberg
Rättschef	Jan Johnsson
Departementsråd	B A W Johansson
Kansliråd	Ilmar Bekeris
Kansliråd	Claes Senning
Kansliråd	Bert Isacson
Kansliråd	Sture Persson
Kansliråd	Ingvar Hjelmqvist
Ekon lic	John Ekström

Beredningsgruppen för EG-frågor

Uppgift: att inom handelsdepartementet bereda frågor av betydelse som rör Sveriges avtal med EG.

Ledamöter:

Departementsråd	Ragnar Sohlman, ordf.
Hovrättsassessor	Nilsson
Kansliråd	Knut Thyberg
Rättschef	Sjöberg
Departementsråd	Bertil Voss
Departementsråd	B A W Johansson
Rättschef	Jöran Mueller
Kansliråd	Claes Senning
Kansliråd	Lennart Grenestedt
Ekon lic	John Ekström
byråchef	Sten Larsson
Kommerseråd	Rutger Croneborg

ARBETSMARKNADSDEPARTEMENTET**Arbetsmarknadsrådet**

Uppgift: att samråda i frågor rörande regional utveckling, det aktuella arbetsmarknadsläget och vissa andra frågor i sysselsättningspolitiken och sysselsättningen inom bygnadsverksamheten.

Ledamöter:

Statsråd	Ingemund Bengtsson, ordf
Ombudsman	Björn Pettersson
Utredn sekr	Jan-Erik Nyberg
Direktör	Axel Iveroth
Direktör	Gunnar Lindström
Optikermästare	Stig Stefanson

Direktör	Harald Håkansson
Direktör	Rudolf Walldén
Direktör	Per Schierbeck
Landstingsråd	Kurt Ward
Borgarråd	Inge Hörlén
Kommunalråd	Sture Holmqvist
Generaldirektör	Bertil Rehnberg
Generaldirektör	Bertil Sännås
Generaldirektör	Sven-Göran Olhede
Generaldirektör	Reidar Tilet
Generaldirektör	Ingvar Ohlsson
Generaldirektör	Jonas Orring
Generaldirektör	Valfrid Paulsson
Generaldirektör	Lennart Holm

Sekreterare: Departementssekr. Gösta Oscarsson

BOSTADSDEPARTEMENTET

Rådgivande expertgruppen för fysisk riksplanering

Uppgift: att såsom rådgivande expertgrupp i den omfattning departementschefen bestämmer biträda vid den pågående utrednings- och försöksverksamheten beträffande fysisk riksplanering. Särskilda direktiv har ej meddelats.

Ledamöter:

Generaldirektör	Lennart Holm, ordf.
Professor	Carl-Fredrik Ahlberg
Överantikvarie	Margareta Björnstad
Professor	Sven Björk
Byråchef	Erik Brasch
Byråchef	Lars-Erik Esping
Byråchef	Erik Falk
Direktör	Arne Fladvad
Professor	Staffan Helmfrid
Professor	Torsten Hägerstrand
Byråchef	Östen Johansson
Professor	Börje Kragh
Överlantmätare	Sven-Arne Matsson
Byråchef	Ingemar Sörensen
Direktör	Lars Ågren

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Näringspolitiska rådet

Uppgift: att vara ett konsultativt organ för samråd mellan näringsliv och samhälle i syfte att åstadkomma en samlad blick över utvecklingen inom centrala delar av den svenska ekonomin. Rådet skall ta till vara och kanalisera kunskaper och erfarenheter från den på skilda håll pågående utredningsverksamheten samt ta initiativ till utredningar rörande olika branschens enskilda och gemensamma problem.

Ledamöter:

Statsrådet	Rune B Johansson, ordf.
Generaldirektör	Bertil Agdur
Professor	Ragnar Bentzel
Bankdirektör	Arne Callans
Direktör	Gunnar Ekman
Bruksdisponent	Wilhelm Ekman
Direktör	Curt-Steffan Giesecke
Direktör	Harald Håkansson
Direktör	Axel Iveroth
F. förbundsordf.	Knut Johansson
Förbundsdirektör	Arne Nilstein
F.d. gen.dir.	Bertil Olsson
Förbundsordf.	Bert Lundin
Generaldirektör	Bertil Rehnberg

Experter:

Statssekreterare	Tony Hagström
Professor	Erik Höök
Ekon.dr.	Lars Nabseth
Agr.lic.	Clas-Erik Odhner
Generaldirektör	Eric Pettersson
Utredningschef	Olof Sundström

Förfrågningar:

Sekreteraren, dep.sekr. Tage Öh

Byggbranschrådet

Uppgift: att följa utvecklingen inom byggsektorn i dess helhet samt bedöma utvecklingens konsekvenser. Rådet skall vidare ta initiativ till lämpliga åtgärder som syftar till ett samhällsekonomiskt effektivt resursutnyttjande på byggområdet.

Ledamöter:

Statssekreterare	Tony Hagsström, ordf.
Sekreterare	Gunnar Appelgren
Rättschef	Bengt Hedman
F. förbundsordf.	Knut Johansson
Förbundsordf.	Enar Ågren
Ingenjör	Börje Svensson
Direktör	Boris Blomgren
Direktör	Bo Broms
Kommunalråd	Erik Svensson

Förfrågningar:

Dep.sekr. Tage Öh

Skogsbranschrådet

Uppgift: att systematiskt följa utvecklingen inom skogsindustrin med tonvikt på utvecklingen i ett längre tidsperspektiv. Rådet skall bl. a. belysa och diskutera den förväntade investeringsutvecklingen och därmed sammanhängande finansierings- och sysselsättningsfrågor. Det skall också

kunna diskutera den förväntade efterfrågeutvecklingens betydelse för svensk skogsindustri och vid behov ta initiativ till upprättande av efterfrågeprognoser.

Ledamöter:

Dep.råd	Karl-Henrik Pettersson, ordf.
Förbundsordf.	Roine Carlsson
Förbundsordf.	Sixten Bäckström
Förbundssekonom	Christer Jonsson
Ombudsman	Sune Israelsson
Disponent	Lars G Sundblad
Direktör	Lennart Schotte
Direktör	Sigvard Bahrke
Direktör	Bo Wergens
Dep.råd	Bo Hedström
Dep.råd	Åke Larsson

Förfrågningar:

1:e byråsekr. Henrik Delden

STATSRÅDSBEREDNINGEN

1975-06-02

Rättschefen

Statssekreterarna

Vid statssekreteraröverläggningarna i Saltsjöbaden den 23–24 januari 1975 behandlades bl. a. frågan om tillsättandet av olika slag av arbets- och samrådsgrupper. Man uttalade därvid *dels* att antalet sådana grupper borde begränsas, *dels* att riktlinjer för tillsättandet av sådana grupper borde utarbetas.

Med anledning av dessa uttalanden får statsrådsberedningen meddela följande anvisningar.

Befintliga grupper

1 F. n. finns, enligt tillgängliga uppgifter, totalt 28 grupper¹ för samråd m. m. med departementen. Grupperna är förtecknade på särskild *bilaga*, som har upprättats inom informationsgruppen inom SB.

Departementen bör granska förteckningen och göra behövliga tillägg och ändringar. Samtidigt bör departementen pröva om inte grupp kan avvecklas eller slås samman med annan grupp (jfr p 2).

Departementen bör *senast den 10 augusti 1975* till SB redovisa *dels* tillägg och övriga ändringar i gruppförteckningen, *dels* vilken eller vilka grupper som kan avvecklas eller slås samman med annan eller andra grupper.

Tillsättande av ny grupp

2 Departementen skall eftersträva att hålla antalet arbetsgrupper nere.

3 Planeras tillsättandet av arbetsgrupp för viss fråga eller visst område och avses även andra än departementstjänstemän skola ingå i gruppen, skall detta anmälas till SB (statssekreteraren). Frågan om tillsättande av sådan grupp skall tas upp vid överläggningar mellan statssekreterarna (jfr p 6).

4 Grupp som avses i 3 skall tilldelas endast rådgivande funktioner. Sådan grupp skall alltså inte ha vare sig beredande eller förslagsställande uppgifter.

5 Särskilda direktiv bör inte utfärdas för grupp som avses i 3.

¹ Benämningarna på grupperna varierar (sekretariat, delegation, råd, beredning, expertgrupp osv.).

Benämningar

- 6 I namnet på grupp som avses i 3 skall ordet "samråd" ingå för att markera gruppens funktion som samrådsorgan. Redan existerande grupper av denna typ behöver dock inte döpas om.
- 7 Benämningen "delegation" resp. "beredning" reserveras för sådana grupper som genom regeringens beslut tillagts "operativa" uppgifter, dvs. att t. ex. bereda frågor och avge förslag inom ett visst område (delegationen för bostadsfinansiering, beredningen för u-landsforskning) eller utveckla och leda viss verksamhet (delegationen för informationssystemet företag-samhälle).
- 8 Benämningen "kommitté" bör användas enbart för organ med i traditionell mening utredande uppgifter ("offentliga utredningar").
- 9 Benämningen "interdepartemental arbetsgrupp" används för sådana grupper bestående av tjänstemän inom regeringskansliet som har att utreda eller komma med förslag i viss eller vissa bestämda frågor.

Per-Erik Nilsson

Förteckning över de under 1977 av lagrådet granskade propositionerna:

1977/78:41 om ändring i aktiebolagslagen

1976/77:53 med förslag till lag om särskilt tillstånd att tillföra kärnreaktor kärnbränsle, m. m.

1976/77:63 med förslag till lag om kungörande i mål och ärenden hos myndighet m. m.

1976/77:72 om ändring i jordabalkens regler om inteckning, m. m.

1977/78:77 om vissa frågor rörande trafik med motorredskap och traktorer

1976/77:90 om semesterlag, m. m.

1976/77:96 med förslag till lag om patentbesvärsträtten m. m.

1976/77:104 om avskaffande av förvandlingsstraffet för böter m. m.

1976/77:110 om ändring i lagen (1971:112) om förbud mot oskäligen avtalsvillkor, m. m.

1976/77:114 om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988), m. m.

1976/77:121 om ändring i 16 kap. brottsbalken, m. m.

1976/77:123 med förslag till konsumentkreditlag m. m.

1976/77:124 om godkännande av den europeiska konventionen den 27 januari 1977 om bekämpande av terrorism, m. m.

1976/77:128 med förslag till lag om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område

1976/77:132 om ändring i utlänningslagen (1954:193)

1976/77:137 om ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet

1976/77:149 om arbetsmiljölag m. m.

1976/77:151 med förslag till bostadsförvaltningslag m. m.

1977/78:1 om ändring i patentlagen (1967:837), m. m.

1977/78:2 om ändring i rättegångsbalken m. m.

1977/78:16 om ändring i trafikskadelagen (1975:1410), m. m.

1977/78:20 med förslag till ändrad organisation för besvärspövning inom socialförsäkringen m. m.

1977/78:50 om ändring i byggnadsstadgan (1959:612), m. m.

1977/78:62 om följdagstiftning till 1976 års reform beträffande tryckfriheten

1977/78:67 med förslag om ändring i lagen (1974:8) om rättegången i tvistemål om mindre värden, m. m.

1977/78:69 om ändring i 6 kap. brottsbalken

Det totala antalet till riksdagen avgivna propositioner var under nämnda tid 176. Av dessa var omkring 50 lagpropositioner, skatteförfattningar oräknade.

Tabell A

Antalet propositioner samt spridningen i propositionsavlämnandet under åren 1971-1977

År	Antal prop. därav	Av vårsessionens propositioner avlämnades (till kammarkansliet)										Efter prop.tidernas utgång							
		V/s	H/s	-10/2	11/2-10/3	11/3-12/4	13/4-	Sista veckan av resp. prop.tid	Sista dagen av resp. prop.tid	Budget- prop. talt	Andra To- prop. talt	Budget- prop. (%)	Andra To- prop. talt	Budget- prop. (%)					
1971	181	1171	642	13	15	76	13	21	12	33	28,2	5	0	5	4,3	9	8	17	(14,5)
1972	147	1013	464	11	15	62	13	24	16	40	39,6	6	4	10	9,9	8	10	18	(17,8)
1973	204	1325	72	12	23	82	15	22	26	48	36,4	9	12	21	15,9	15	9	24	(18,2)
1974	188	1256	637	18	16	77	14	19	24	43	34,4	4	5	9	7,2	15	8	23	(18,4)
1975 ⁹	190	1098	810	13	29	53	14	17	19	36	33,0	9	2	11	10,1	12,11	14,11	26	(23,9)
1976	177	1281 ²	49	18	37	58	15	25	33	58	45,3	11	12	23	17,9	14	17	31	(24,2)
1977	172	1031 ³	69	16	31	39	17	18	19	37	35,9	8	8	16	15,5	10	17	27	(26,2)
1971-1977	1 259	815	444	101	166	447	101	146	149	295	36,1	48	43	95	11,6	83	83	166	(20,3)

¹ Behandlingen av tre propositioner har uppskjutits till Hs 1971.

² Behandlingen av en proposition har uppskjutits till 1972.

³ Behandlingen av fyra propositioner har uppskjutits till Hs 1972.

⁴ Behandlingen av tre propositioner har uppskjutits till 1973.

⁵ Behandlingen av sex propositioner har uppskjutits till Hs 1973.

⁶ Behandlingen av tre propositioner har uppskjutits till Hs 1974.

⁷ Behandlingen av två propositioner har uppskjutits till 1975 års riksmöte.

⁸ Behandlingen av sju propositioner har uppskjutits till 1975/76 års riksmöte.

⁹ Sessionsindelningen har upphört fr. o. m. år 1975.

¹⁰ Del av 1975/76 års riksmöte (t. o. m. 1975-12-31).

¹¹ För 1975 gäller att propositionstiderna har gått ut resp. 1975-03-10 (för budgetpropositioner) och 1975-03-31 (för andra propositioner).

¹² Behandlingen av 17 propositioner har uppskjutits till 1976/77 års riksmöte.

¹³ Behandlingen av 10 propositioner har uppskjutits till 1977/78 års riksmöte.

Tabell B

Försöring i propositionsavlämnandet åren 1971-1977

	Antal av-lämnade prop.	Antal prop. av-lämnade senare än enl. SB:s urspr. eller revid. förteckning	Total försöring enligt SB:s urspr. förteckning (dagar)	Total försöring enligt SB:s reviderad förteckning (dagar)	Genomsnittlig försöring för prop. av-lämnade senare än enl. SB:s urspr. förteckning (dagar)	Försöring har varierat mellan (dagar)
Vårssessionen	117	65	925	124	14,2	1-53
Höstsessionen	64	32	185	-	5,8	1-20
Hela året	181	97	1 110	124	11,4	1-53
Vårssessionen	101	50	645	88	12,9	1-67
Höstsessionen	46	25	201	-	8,0	1-35
Hela året	147	75	846	88	11,3	1-67
Vårssessionen	132	56	820	96	14,6	1-55
Höstsessionen	72	26	200	-	7,7	1-17
Hela året	204	82	1 020	96	12,4	1-55
Vårssessionen	125	66	1 097	351	16,6	1-81
Höstsessionen	63	35	271	-	7,7	1-25
Hela året	188	101	1 368	351	13,5	1-81
Våren ¹	109	47	610	233	13,0	1-58
Hösten ¹	81	41	422	-	10,3	1-45
Hela året	190	88	1 032	233	11,7	1-58
Våren	128	59	844	500	17,2	1-105
Hösten	49	18	126	-	7,0	1-37
Hela året	177	77	970	500	12,6	1-105
Våren	103	44	502	208	11,4	1-41
Hösten	69	27	305	-	11,3	1-44
Hela året	172	71	807	208	11,3	1-44
Totalt	1 259	591	7 153	1 600	12,1	1-105

¹ Sessionsindelningen har upphört fr. o. m. 1975

² 1975 års riksmöte (dvs. t. o. m. 1975-05-31)

³ Del av 1975/76 års riksmöte (t. o. m. 1975-12-31)

Tabell C

Propositionsavlämnandet under våren 1977
(i förhållande till statsrådsberedningens förteckning 1977-01-10)

Dep.	Antal aviserade prop. direkt an- given tid- punkt	Antal aviserade prop. som ej avlämnats under våren 1977	därav utan närmare an- given tid- punkt	vid an- given tid- punkt	före an- given tid- punkt	efter an- given tid- punkt	Försening (antal dagar) i förhållande till an- given tidpunkt ²	Antal av- lämnade prop. som ej avise- rats
totalt	därav utan totalt	totalt	därav utan totalt	vid an- given tid- punkt	före an- given tid- punkt	efter an- given tid- punkt	genomsnitt	variation
Ju	19	8	3	2 (1)	0	11 (4)	21,1	1-41
UD	1	1	1	0	0	0	-	
Fö	6	3	2	3 (1)	0	0	-	
S	9	-	0	3	0	3	2,3	1-5
K	5	1	1	2	0	1	1	(1)
E	3	-	0	0	0	2	8	7-9
Bu	32	17	12	7 (1)	1 (1)	9 (3)	15,7	1-40
U	12	-	0	1	1	9	5,6	1-14
Jo	8	-	1	0	4	3	8,3	6-12
H	7	7	2	5 (5)	0	0	-	
A	4	-	0	0	1	3	9	6-15
B	4	3	2	1	1 (1)	0	-	
I	4	1	0	2 (1)	2	0	-	
Kn	2	1	1	0	0	0	-	
Totalt	116	42	25	26 (9)	10 (2)	41 (7)	12,2	1-41

¹ Inom parentes antalet propositioner för vilka ej någon bestämd tidpunkt angetts (t. ex. endast "mars-april").

² För försenade propositioner avlämnade under våren 1977 exkl. de i noten 1 angivna.

Tabell D

Propositionsavlämnandet under våren 1976
(i förhållande till statsrådsberedningens förteckning 1976-01-12)

Dep.	Antal aviserade prop.	därför utan direkt an-given tid-punkt	totalt	Antal aviserade prop. som ej avlämnats under våren 1976	därför utan närmare an-given tid-punkt	vid an-given tid-punkt	Antal aviserade prop. under våren 1976 ¹	före an-given tid-punkt	efter an-given tid-punkt	Försening (antal dagar i förhållande till an-given tidpunkt ²)	Antal av-lämnade prop. som ej aviserats
										genomsnitt	variation
Ju	29	7	7	4	5 (3)	0	0	17	22	1-43	4
UD	5	1	0	0	1 (1)	3	3	1	1	(1)	0
Fö	4	0	0	0	2	0	0	2	11,5	2-21	2
S	8	0	1	0	1	3	3	3	3,6	1-8	0
K	3	1	1	1	2	0	0	0	-	-	5
Fi	32	6	14	4	5	4 (1)	4 (1)	9 (1)	26,7	2-105	9
U	11	0	0	0	3	4	4	4	5,7	1-20	2
Jo	6	0	1	0	1	0	0	4	9,7	3-18	0
H	6	1	0	0	4 (1)	0	0	2	6,5	2-11	1
A	7	1	1	0	2 (1)	2	2	2	6	2-10	2
B	4	0	1	0	0	0	0	3	20,6	5-49	1
I	8	1	0	0	5 (1)	1	1	2	4	4-4	3
Kn	2	0	1	0	0	0	0	1	64	(64)	1
Totalt	125	18	27	9	31 (7)	17 (1)	17 (1)	50 (1)	17,2	1-105	30

¹ Inom parentes antalet propositioner för vilka ej någon bestämd tidpunkt angetts (t. ex. endast "mars-april").

² För försenade propositioner avlämnade under våren 1976 exkl. de i noten 1 angivna.

Regeringens behandling av riksdagens skrivelser den 1 december 1976–30 november 1977

Skrivelserna uppdelade i olika kategorier efter art av behandling.

Källa: Regeringens skrivelse 1977/78:102.

Riksdagsskrivelser som inkommit t. o. m. 1976-11-30 och som ej slutbehandlats senast nämnda dag

Riksdagsskrivelser som inkommit 1976-12-01–1977-11-30 och som ej slutbehandlats senast sist-nämnda dag

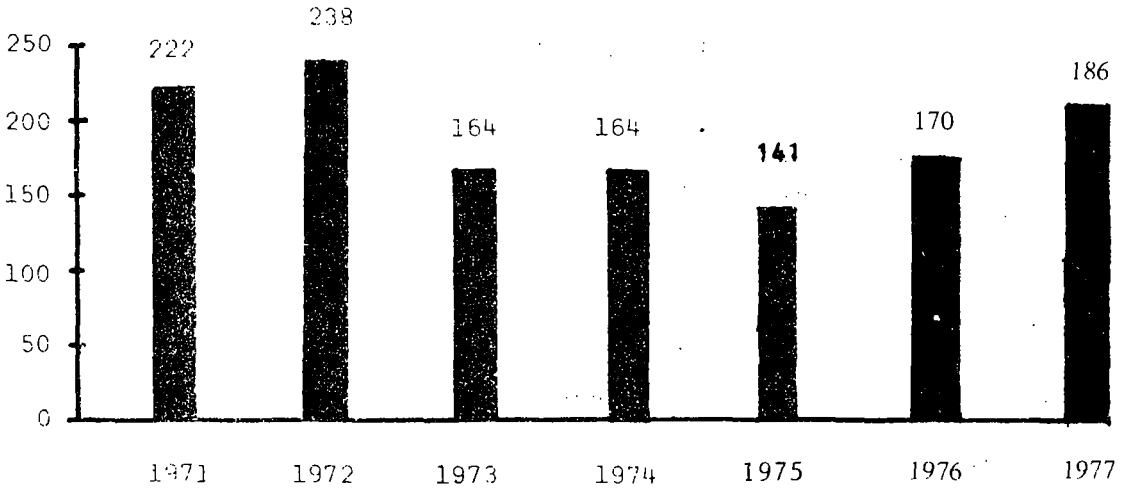
Departement	Kategori					Summa	Kategori	Kategori			Summa
	1	2	3	4	2			3	4		
Ju	8	1	–	23	32	1	–	12	13		
UD	2	–	–	–	2	–	–	1	1		
Fö	1	1	1	–	3	–	–	1	1		
S	4	–	–	1	5	–	–	7	7		
K	7	5	–	2	14	1	–	5	6		
E	4	–	–	2	6	1	–	2	3		
Bu	7	1	–	7	15	–	–	5	5		
U	7	9	–	4	20	8	–	4	12		
Jo	7	–	–	5	12	2	–	6	8		
H	2	–	–	–	2	–	–	1	1		
A	2	1	–	–	3	1	–	3	4		
Bo	6	5	–	1	12	2	–	1	3		
I	6	5	–	1	12	1	–	3	4		
Kn	3	1	–	1	5	1	–	2	3		
Summa	66	29	1	47	143	18	–	53	71		

Anm:

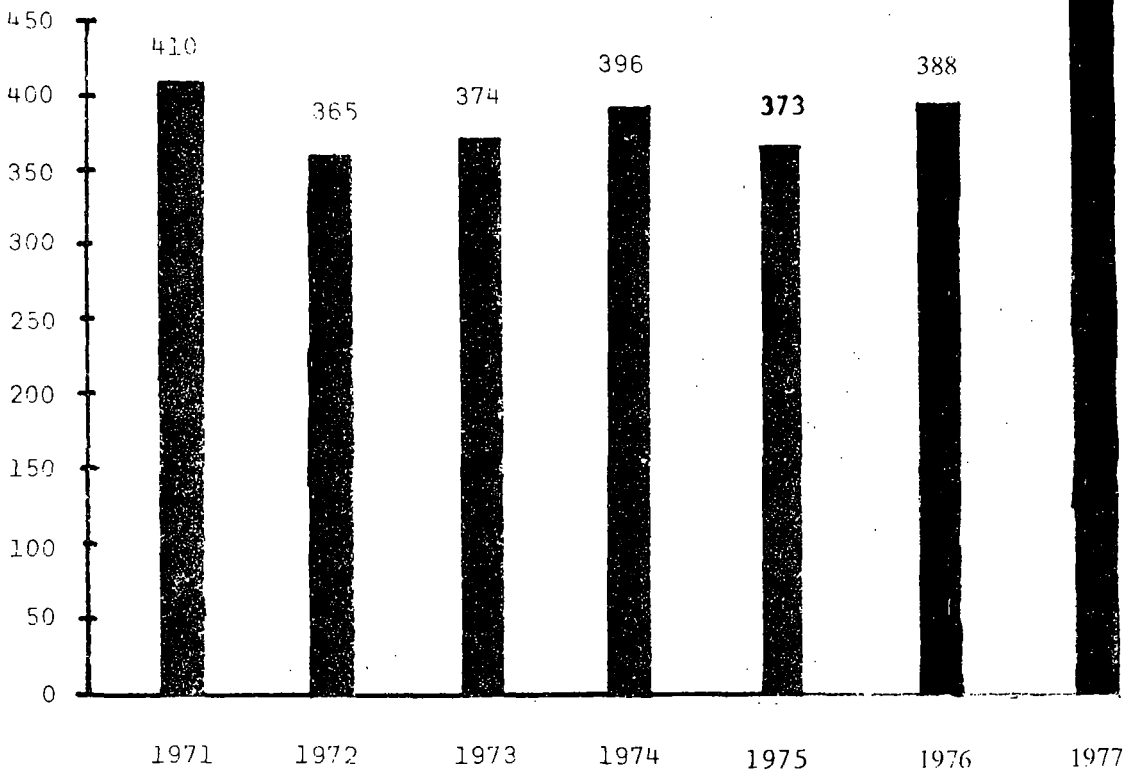
- Kategori 1: Ärendet i sin helhet slutbehandlat under tiden 1976-12-01–1977-11-30.
- 2: Ärendet delvis slutbehandlat, delvis föremål för utredning eller beroende på regeringens prövning.
- 3: Ärendet i sin helhet under utredning eller efter utredning beroende på regeringens prövning.
- 4: Ärendet i sin helhet beroende på regeringens prövning.

Antal interpellationer och frågor åren 1971-1977

Interpellationer

Frågor

Bilaga 11 B

Kammarkansliet
1978-03-09

Tidsöverdrag beträffande svar på frågor hösten 1975

95 frågor besvarade inom 1 vecka
48 frågor besvarade inom 2 veckor
9 frågor besvarade inom 3 veckor
3 frågor besvarade inom 4 veckor
2 frågor besvarade inom 5 veckor

157 framställda frågor

Tidsöverdrag beträffande svar på frågor våren 1976

133 frågor besvarade inom 1 vecka
62 frågor besvarade inom 2 veckor
24 frågor besvarade inom 3 veckor
5 frågor besvarade inom 4 veckor
—
1 fråga besvarad inom 8 veckor

225 framställda frågor

Tidsöverdrag beträffande svar på frågor hösten 1977

101 frågor besvarade inom 1 vecka
76 frågor besvarade inom 2 veckor
35 frågor besvarade inom 3 veckor
8 frågor besvarade inom 4 veckor
3 frågor besvarade inom 5 veckor
1 fråga besvarad inom 6 veckor
1 fråga besvarad inom 7 veckor

225 framställda frågor

Av de 13 frågor som besvarats efter 4 veckor eller mera berodde 10 svar på att statsråden var förhindrade och resterande 3 på frågeställares förhinder.

Bilaga 11 C

Kammarkansliet
1978-03-09

Frågor som framställts till statsministern riksmötet 1975/76

Nr	Frågeställare	Rubrik	Besvarad av
11	Fröken Eliasson (c)	om ökat stöd åt folkrörelserna	Kommunministern
89	Herr Svensson i Eskilstuna	om följderna av FN-uttalande	Statsministern. I ett sammanhang med frågorna nr 87 av herr Korpås (c), nr 95 av herr Siegbahn (m) samt nr 100 av fru Jonäng (c). Dessa 3 frågor ställda till utrikesministern
97	(s) Herr Ahlmark (fp)	om sionism om följderna av FN-uttalande om sionism	
104	Herr Fågelsbo (c)	om åtgärder mot vålds- och egendomsbrott av bilburen ungdom	
106	Herr Björck i Nässjö (m)	om förslag till riksdagen om kvinnlig tronföljd	Justitieministern
268	Herr Ahlmark (fp)	om åtgärder med anledning av rekommendation av Europarådet angående antisemitismen i Sovjetunionen	Statsministern
341	Herr Siegbahn (m)	om utländska statschefers deltagande i svenska partipolitiska manifestationer	Utrikesministern

3 frågor av 7 framställda besvarade av statsministern

Interpellationer som framställts till statsministern riksmötet 1975/76

Nr	Interpellant	Rubrik	Besvarad av
4	Herr Werner i Tyresö (vpk)	om åtgärder för att dämpa inflationen, m. m.	Finansministern
13	Herr Helén (fp)	om energisparande	Industriministern
24	Herr Björck i Nässjö (m)	om bidrag från utländsk källa till politisk eller facklig organisation	Justitieministern
35	Herr Nilsson i Tvärålund (c)	om samordning av skilda selsättnings- och befolkningsprognoser	Arbetsmarknadsministern
37	Herr Svensson i Kungälv (s)	om en ny ekonomisk världsordning	Statsministern
38	Herr Strindberg (m)	om svenska åtgärder med anledning av rättegång i Estland	Utrikesministern
51	Herr Hermansson (vpk)	om arbetsbyte för tjänstemän i statlig och kommunal förvaltning	Statsrådet Kjell-Olof Feldt
84	Herr Bohman (m)	om löntagarfonder	Statsministern
121	Herr Ahlmark (fp)	om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten	Statsministern
155	Herr Strindberg (m)	om ökad frihet för de baltiska folken	Utrikesministern
156	Herr Wijkman (m)	om tillämpningen i Sovjetunionen av Helsingforsavtalets bestämmelser	Utrikesministern
173	Herr Gustavsson i Alvesta (c)	om kollektivanslutning av fackliga avdelningar till politiskt parti	Justitieministern

3 interpellationer av 12 framställda besvarade av statsministern

Frågor som framställts till statsministern riksmötet 1976/77

Nr	Frågeställare	Rubrik	Besvarad av
148	Herr Carlsson i Tyresö (s)	om användningen av kärnkraft efter år 1985	Statsrådet Olof Johansson
157	Herr Gahrton (fp)	om pensionärernas medverkan i överläggningar om den ekonomiska politiken	Socialministern
167	Herr Biörck i Värmdö (m)	om en översyn av befolkningsutvecklingen	Socialministern
186	Herr Palme (s)	om användningen av kärnkraft efter år 1985	Statsministern
372	Fru Marklund (vpk)	om de allmänna barnbidragen	Socialministern
373	Herr Svensson i Malmö (vpk)	om devalveringen	Ekonomiministern
383	Herr Måbrink (vpk)	om ökad offentlig insyn i administrativa åtgärder mot terrorism	Statsrådet Ola Ullsten
431	Herr Pettersson i Lund (s)	om tidsfristen för besvarande av frågor till statsråd	Statsministern
436	Herr Hermansson (vpk)	om de anställdas inflytande vid beslutet om sammanslagning av Volvo och SAAB-SCANIA	Industriministern
437	Herr Hermansson (vpk)	om maktkoncentrationen genom sammanslagning av storföretag	Industriministern
438	Herr Hermansson (vpk)	om beslutanderätten inom storföretag	Industriministern
445	Herr Hermansson (vpk)	om frågeinstitutet i riksdagen	Statsministern
456	Herr Hellström (s)	om avveckling av bidrag till regeringspartier från privata företag	Statsministern
4 frågor av 13 framställda besvarade av statsministern			

Interpellationer som framställts till statsministern riksmötet 1976/77

Nr	Interpellant	Rubrik	Besvarad av
9	Fröken Hjelmsström (vpk)	om invandrades rätt till under- visning i svenska, m. m.	Arbetsmarknadsministern
19	Herr Berndtson (vpk)	om produktionsinriktningen vid försvarsindustrin	Försvarsministern
36	Herr Ekinge (fp)	om amnesti för vapenvägrare, m. m.	Justitieministern
42	Fru Marklund (vpk)	om kvinnofrigörelsen	Arbetsmarknadsministern
55	Herr Hermansson (vpk)	om åtgärder för att hindra kapi- talexport och industriutflytt- ning	Industriministern
80	Herr Lidgard (m)	om en kampanj mot dödsstraf- fet	Utrikesministern
104	Herr Svensson i Malmö (vpk)	om rätten att anonymt ta del av allmänna handlingar	Justitieministern
147	Herr Palme (s)	om energipolitiken	Statsministern

1 interpellation av 8 framställda besvarad av statsministern

Frågor som framställts till statsministern hösten 1977

Nr	Frågeställare	Rubrik	Besvarad av
37	Olof Palme (s)	om avvecklingen av kärnkraf- ten	Statsministern
51	Kjell-Olof Feldt (s)	om uttalande av ekonomimi- nistern rörande den svenska kronan	Ekonomiministern
63	Oswald Söderqvist (vpk)	om ändrade förutsättningar för ett svenskt atomvapen	Försvarsministern
82	Olof Palme (s)	om uttalande av ekonomimi- nistern rörande den svenska kronan	Ekonomiministern
91	Gustav Lorentzon (vpk)	om regeringens syn på sydafri- kanskt övertagande av svenska företag	Industriministern
179	Olof Palme (s)	om uttalanden rörande energi- sparande i bostäder	Statsministern

6 frågor framställda, 2 besvarade av statsministern

Interpellationer som framställts till statsministern hösten 1977

Nr	Interpellant	Rubrik	Besvarad av
1	Alf Lövenborg (-)	om energipolitiken	Statsrådet Olof Johansson
35	Oswald Söderqvist (vpk)	om slopande av B3LA-projektet	Försvarsministern
94	Eric Holmqvist (s)	om åtgärder för att främja sysselsättningen i Malmöhus län	Industriministern

3 interpellationer framställda och samtliga överlämnade till andra statsråd

Kort översikt av gällande rätt på byggnadslagstiftningens område

Byggnadslagen (1947:385, omtryckt 1972:775) (BL) innehåller bestämmelser om planläggning och byggande. Av 1 § framgår att marks användning för bebyggelse i den omfattning som stadgas i BL skall föregås av planläggning och att det fördras lov till byggande i den omfattning regeringen bestämmer. I vilka fall byggnadslov behövs framgår inte av BL, utan bestämmelser härom finns i byggnadsstadgan (1959:612, omtryckt 1972:776) (BS).

De planinstitut BL anvisar finns redovisade i 2 och 3 §§. Enligt 2 § anges grunddragen för marks användning inom kommun i generalplan. Närmare reglering av bebyggelsen sker genom stadsplan eller byggnadsplan. Byggnadsverksamheten inom område som inte ingår i detaljplan – dvs. stadsplan eller byggnadsplan – regleras genom utomplansbestämmelser. För samordning av flera kommuners planläggning upprättas regionplan (3 §), som i likhet med generalplanen är avsedd för översiktlig planläggning. Enligt 4 § skall både allmänna och enskilda intressen tillbörligen beaktas vid planläggning.

För att mark skall få användas till bebyggelse förutsätts att den prövats från allmän synpunkt lämpad för ändamålet. Lämplighetsprövning skall företas i samband med planläggning enligt BL men kan, när fråga är om annat än tätbebyggelse eller, som nedan framgår, tätbebyggelse av mindre omfattning, även ske i samband med prövning av ansökan om byggnadslov. Med tätbebyggelse avses enligt 6 § sådan samlad bebyggelse som nödvändiggör eller kan väntas nödvändiggöra särskilda anordningar för tillgodoseende av gemensamma behov. Annan bebyggelse kallas glesbebyggelse. Av 56 § BS framgår att kravet på planläggning som förutsättning för tätbebyggelse innebär ett principiellt krav på stadsplan eller byggnadsplan. Detta krav gäller dock numera, dvs. fr. o. m. 1 juli 1977, ej tätbebyggelse av mindre omfattning (prop. 1976/77:122, CU 1976/77:35).

Enligt 7 § skall det närmaste inscendet över byggnadsverksamheten handhas av byggnadsnämnden. Tillsynen inom länet av planläggningen och byggnadsväsendet ankommer på länsstyrelsen. Motsvarande uppgift på riksplanet tillkommer statens planverk.

Generalplan antas av kommunfullmäktige (10 §). Den omständigheten att planen antagits medför dock inte att den blir bindande. Endast genom att planen fastställs får den rättsverkan. När det är påkallat för att främja en från rikssynpunkt angelägen utveckling, kan regeringen besluta att det för visst område skall finnas generalplan som tillgodoser i beslutet angivet intresse (10 a §). Regeringen kan därvid föreskriva att planen skall vara helt eller delvis fastställd, om detta är oundgängligen nödvändigt för att det angivna intresset skall bli tillgodosett.

Underlåter kommunen att upprätta generalplan i fall som de nu nämnda eller i fall där sådan plan eljest behövs, kan regeringen förelägga kommunfullmäktige viss tid inom vilken plan skall vara antagen (11 §). Om föreläggandet inte följs, kan regeringen låta upprätta planen på kommunens bekostnad. Enligt 10 § fjärde stycket fastställer länsstyrelsen generalplan. Har regeringen enligt 10 a § föreskrivit att generalplan skall vara fastställd, ankommer det dock på regeringen att pröva fastställelsefrågan. Detta gäller också för vissa andra fall, bl. a. när generalplan är av större allmän betydelse. De rättsverkningar som i första hand följer av att generalplan fastställts är att nybyggnad som strider mot planen inte får företas (13 §).

Från förbudet mot nybyggnad enligt 13 § får dispens meddelas, när särskilda skäl föreligger. Det ankommer på länsstyrelsen eller, enligt av regeringen meddelade föreskrifter, byggnadsnämnden att pröva sådana dispensfrågor.

Stadsplan och byggnadsplan utgör BL:s institut för detaljplanläggning. Stadsplan upprättas genom kommunens försorg när det behövs för den närmare regleringen av bebyggelsen (24 §). Stadsplan antas av kommunfullmäktige eller, efter delegering, av byggnadsnämnden. Planen skall för att bli gällande fastställas av länsstyrelsen (26 §). I vissa fall åligger det länsstyrelsen att underställa planen regeringens prövning. Det gäller om planen avviker från generalplan som har blivit fastställd efter föreskrift av regeringen enligt 10 a § om avvikelsen inte är ringa. Underställning skall vidare ske om planen är av större omfattning eller eljest av större allmän betydelse eller om det i ärendet uppkommit fråga vars avgörande ankommer på regeringen.

Underlåter kommun att upprätta stadsplan som behövs för kommunens ändamålsenliga utveckling eller till främjande av betydande allmänt intresse kan regeringen förelägga kommunfullmäktige viss tid inom vilken sådan plan skall vara underställd regeringens prövning (27 §). Om föreläggandet inte följs, kan regeringen låta upprätta plan på kommunens bekostnad och fastställa denna.

I likhet med fastställd generalplan har stadsplan den verkan att nybyggnad inte får ske i strid mot planen (34 §). Från nybyggnadsförbudet får dispens meddelas, när särskilda skäl föreligger. Det ankommer på länsstyrelsen eller, enligt av regeringen meddelade föreskrifter, byggnadsnämnden att pröva sådana dispensfrågor.

Byggnadsverksamheten inom område som inte ingår i stadsplan eller byggnadsplan kan regleras genom utomplansbestämmelser. Sådana bestämmelser utfärdas av regeringen (77 §) och har tagits upp i 29 § BS. Bestämmelserna är tillämpliga i hela landet. Nybyggnad får inte ske i strid mot utomplansbestämmelser. Dispens från förbudet kan meddelas av länsstyrelsen eller, enligt av regeringen meddelade föreskrifter, av byggnadsnämnden (79 § BL).

Frågan om detaljplan skall upprättas i form av stadsplan eller byggnadsplan är främst beroende av samhällets intresse av att planen blir genomförd.

Stadsplan ger kommunen lösningsrätt till mark som behövs för gator och i stor utsträckning också för annan mark som behövs för plangenomförandet. I fråga om byggnadsplan saknas däremot bestämmelser om skyldighet för kommunen att svara för vägar och om lösen av mark. Genomförandet av byggnadsplan ankommer i allt väsentligt på markägarna.

Enligt 107 § skall kommunen ombesörja att byggnadsplan upprättas när tätbebyggelse uppkommit eller kan väntas uppkomma på viss ort och omständigheterna inte föranleder att stadsplan bör upprättas. Byggnadsplan antas av kommunfullmäktige eller, efter delegering, av byggnadsnämnden. Den måste fastställas av länsstyrelsen för att bli gällande (108 §). Föreligger särskild anledning, kan länsstyrelsen underställa planen regeringens prövning. Sådan underställning skall alltid ske, om planen avviker från generalplan som efter föreskrift av regeringen enligt 10 a § andra stycket blivit fastställd och avvikelsen inte är ringa. Underlåter kommun att vidta erforderliga åtgärder för upprättande av byggnadsplan där sådan behövs kan länsstyrelsen låta upprätta och fastställa sådan plan för det område som är i fråga. Enligt 110 § får nybyggnad inte ske i strid mot byggnadsplan. Från förbudet kan dispens meddelas av länsstyrelsen och enligt av regeringen meddelade föreskrifter av byggnadsnämnden.

Som tidigare nämnts sker enligt BL den översiktliga planläggningen inom en kommun eller del av en kommun genom upprättande av generalplan. När översiktlig planläggning behöver företas för flera kommuner gemensamt, sker det enligt BL genom upprättande av regionplan. Enligt 127 § bestämmer regeringen huruvida regionplan skall finnas, angående regionplaneområdets omfattning och i vilka hänseenden gemensam planläggning skall äga rum. Har regeringen förordnat att regionplan skall finnas, skall de kommuner som berörs av planen bilda regionplaneförbund (128 §).

Enligt 131 § fastställs regionplan av regeringen, sedan förslag därtill upprättats av förbundsstyrelsen och antagits av förbundsfullmäktige. Underlåter fullmäktige att vidta erforderliga åtgärder för upprättande av regionplan, kan regeringen förelägga fullmäktige viss tid inom vilken planen skall vara underställd regeringens prövning. Om föreläggandet inte följs kan regeringen låta upprätta regionplan på förbundets bekostnad och fastställa denna (133 §). Regionplan är i princip endast vägledande, inte tvingande. Detta har kommit till uttryck i 134 § som föreskriver att regionplan skall tjäna till ledning vid upprättande av generalplan, stadsplan och byggnadsplan eller ändring därav så ock eljest vid reglering av bebyggelsen eller användningen i övrigt av mark inom planområdet.

BL innehåller vissa bestämmelser om tillstånd för särskilt fall till tätbebyggelse m. m. Som allmän förutsättning för att mark skall få användas till tätbebyggelse som inte är av mindre omfattning krävs, som tidigare nämnts, att den vid planläggning enligt BL prövats från allmän synpunkt lämpad för ändamålet. Bestämmelserna i 136 § öppnar möjlighet till undantag från denna princip. Enligt dessa kan sålunda regeringen och myndighet som

regeringen bestämmer, utan hinder av att förhållande inte föreligger som förutsätts för att mark skall få användas till tätbebyggelse, för särskilt fall medge tillstånd till nybyggnad vilken innefattar sådan bebyggelse.

136 a § innehåller bestämmelser om lokalisering av industriell eller liknande verksamhet som är av väsentlig betydelse för hushållningen med bl. a. energi eller landets samlade mark- och vattentillgångar. Lokalisering av sådan verksamhet skall prövas av regeringen. Prövningsrätten omfattar inte bara nylokalisering utan också frågor om utvidgning av befintlig verksamhet.

Prövningsordningen enligt 136 a § syftar till en samordning av den prövning av hithörande företag som kan ske enligt BL och miljöskyddslagen. Regeringens prövning blir därför bindande bara för koncessionsnämnden, som prövar ärenden enligt miljöskyddslagen, och för planmyndigheterna men däremot inte för myndigheter som kan ha att pröva lokaliseringsfrågan enligt andra lagar, t. ex. vattenlagen.

Tillstånd till lokalisering av nyssnämnd verksamhet får meddelas endast om kommunen tillstyrkt detta. I tillstånd kan regeringen föreskriva villkor för tillgodoseende av allmänna intressen.

I 149–151 §§ meddelas bestämmelser om talan mot vissa beslut i planärenden och andra ärenden enligt BL. Enligt 149 § får särskild klagan inte föras över kommunfullmäktiges eller byggnadsnämnds beslut rörande stadsplan, byggnadsplan eller tomtindelning som för att bli gällande skall fastställas av regeringen eller länsstyrelsen. Detsamma gäller förbundsfullmäktiges förslag till regionplan och beslut av kommunfullmäktige som innefattar framställning om fastställelse av generalplan eller om annan åtgärd av regeringen eller länsstyrelse enligt BL. Talan mot länsstyrelsens beslut rörande fastställelse av plan eller mot annat beslut av länsstyrelse skall, utom i vissa fall angående medgivande att bibehålla byggnad som inkräktar på gatumark, föras hos regeringen genom besvär (150 §). Har länsstyrelse fastställt ett av kommunfullmäktige eller byggnadsnämnd antaget planförslag får länsstyrelsens beslut överklagas bara av sakägare vars yrkande helt eller delvis lämnats utan bifall.

Som tidigare nämnts ankommer det på regeringen att meddela närmare föreskrifter om byggnadsnämnd, om byggnadslov m. m. Sådana föreskrifter har meddelats i BS. Byggnadsnämndens befattning med planärenden har tidigare berörts. Vad gäller byggnadslov ges i 54 § bestämmelser om skyldighet att söka sådant. Bestämmelserna är i princip tillämpliga i hela landet, således också utanför planlagt området om inte annat särskilt föreskrivs. Byggnadslov krävs bl. a. för ny- eller ombyggnad. Ansökan om byggnadslov prövas av byggnadsnämnden.

Talan mot byggnadsnämnds beslut enligt BL eller BS skall föras genom besvär hos länsstyrelsen. Talan får dock inte föras mot beslut varigenom medgivande till avvikelse från fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan vägras. Talan mot länsstyrelsens beslut förs i vissa fall hos

regeringen och i andra fall hos kammarrätten. Kompetensfördelningen har härvid i huvudsak skett efter principen att ärenden som främst rör frågor om lämplighet eller ändamålsenlighet skall avgöras av regeringen, medan däremot ärenden med starka skäl, inslag av rättsfrågor, prövas av kammarrätten. Till de beslut som skall överklagas till regeringen hör bl. a. sådana som rör undantag från tätbebyggelseförbudet, enligt 56 § BS. Det är i princip regeringen som i sista hand handlägger huvuddelen av dispensgivningen enligt byggnadslagstiftningen.

En mer fullständig översikt över gällande rätt återfinns i bygglagutredningens huvudbetänkande (SOU 1974:21) Markanvändning och byggande (s. 66 ff.). Där återfinns även redogörelser för annan lagstiftning som är av stor betydelse för bebyggelseplaneringen, t.ex. väglagstiftningen, naturvårdslagen, miljöskyddslagen, anläggningslagen och vattenlagen. Byggnadslagstiftningen är f. n. föremål för översyn inom bostadsdepartementet mot bakgrund av bl. a. bygglagutredningens förslag.

Något om bakgrunden till byggnadslagstiftningen m. m.

Enligt 1931 års stadsplanelag var exploateringen av mark för tätbebyggelse i princip fri, något som ofta ledde till helt otillfredsställande samhällsbyggningar. Detta var en av anledningarna till att man fann det nödvändigt att göra den revision av 1931 års lagstiftning som ledde fram till 1947 års byggnadslag. Genom denna lag förbehöll sig det allmänna att bestämma var tätbebyggelse skall få uppstå och när den skall få komma till stånd (prop. 1947:131 s. 75). Den fria exploateringsrätten upphävdes således. Principen att myndigheterna bestämmer var tätbebyggelse skall få ske kommer till uttryck i 5 § BL. I denna paragraf slås fast att det för att mark skall få användas till tätbebyggelse som ej är allenast av mindre omfattning förutsätts att den vid planläggning enligt BL prövats från allmän synpunkt lämpad för ändamålet. Vid denna prövning skall enligt 9 § BS alla bebyggelsepolitiska synpunkter beaktas. Principen att myndigheten bestämmer när tätbebyggelse får komma till stånd har kommit till uttryck i 56 § BS. Av denna paragraf framgår att tätbebyggelse som ej är av mindre omfattning får ske först sedan detaljplan, dvs. stadsplan eller byggnadsplan, fastställts.

Som framgår av översikten av gällande rätt antas stadsplan av kommunfullmäktige eller, efter delegation, av byggnadsnämnden (26 § BL). Lagen intar sålunda principiellt den ståndpunkten att ett områdes läggande under stadsplan är en kommunal angelägenhet. Kommunen är dock som tidigare nämnts skyldig att upprätta och anta stadsplan i den mån kommunens utveckling påkallar det. Planen skall för att bli gällande fastställas av länsstyrelsen. I vissa fall åligger det länsstyrelsen att underställa planen regeringens prövning. Planen kan också komma under regeringens prövning med anledning av besvär över länsstyrelsens fastställelsebeslut. Som ett uttryck för principen att planläggning av ett område är en kommunal

angelägenhet gäller att länsstyrelsen eller regeringen vid fastställelseprövningen inte kan göra några ändringar i planförslaget utan i princip endast kan säga ja eller nej till detta.

Om en kommun underlåter att upprätta stadsplan som behövs för kommunens ändamålsenliga utveckling eller till främjande av betydande allmänt intresse kan regeringen som förut nämnts jämlikt 27 § BL förelägga kommunfullmäktige viss tid inom vilken sådan plan skall vara underställd regeringens prövning. Skulle kommunen inte efterkomma föreläggandet kan regeringen låta upprätta plan på kommunens bekostnad och fastställa denna. Bestämmelserna i 27 § BL, som övertagits från 1931 års stadsplanelag, har endast tillämpats två gånger (1933 och 1976). Inte någon gång har dock regeringen tagit i anspråk möjligheten att mot kommunens önskan fastställa stadsplan. Det kan således konstateras att det i praktiken är kommunen som ensam avgör var stadsplanering skall äga rum inom kommunen. Därför talar man om ett kommunalt planmonopol.

Då den förra regeringen år 1976 begagnade sig av möjligheten att förelägga en kommun att upprätta stadsplan gällde det frågan om mark för en postterminal i Solna. Grunden för detta beslut var att uppförandet av en sådan terminal inom kommunen bedömdes vara av betydande allmänt intresse för Stockholmsregionen. Beslutet upphävdes sedermera av den nya regeringen.

Vad gäller de statliga myndigheternas uppgift vid fastställelseprövningen av en stadsplan saknas närmare bestämmelser i BL som anger vad denna prövning skall avse. Av förarbetena till 1947 års byggnadslagstiftning framgår att denna prövning skall avse både lagligheten av kommunernas planbeslut och att enskildas rätt inte trätts för när. Vidare skall tillses att erforderlig hänsyn tagits till viktiga intressen som är gemensamma för hela landet, t. ex. att natursköna områden skonas från bebyggelse eller att god åkerjord bevaras.

I sammanhanget bör erinras om den fysiska riksplaneringen beträffande vilken allmänna riktlinjer lades fram för riksdagen 1972. Statsmakternas beslut på detta område innebär bl. a. att de av riksdagen fastlagda riktlinjerna för hushållningen med mark och vatten utan uttryckligt lagstadgande skall bli vägledande för regeringen och underställda myndigheter vid alla beslut om sådan markanvändning som riktlinjerna avser. Dessa riktlinjer är av sådant slag att det vid fastställelseprövningen av stadsplanen ankommer på de statliga myndigheterna att bevaka att de beaktas. Det kan erinras om att riksdagen vid 1975/76 års riksmöte (CU 1975/76:1) uttalade att det är av mycket stor vikt att inte äldre preliminära planöverväganden får leda till att den fysiska riksplaneringens riktlinjer uppluckras. I sammanhanget betonas vikten av att äldre detaljplaner ses över mot bakgrund av den fysiska riksplaneringen. I anslutning till statsmakternas beslut om den fysiska riksplaneringen genomfördes flera genomgripande lagändringar. För att säkerställa att riktlinjerna följdes öppnades bl. a. möjlighet för statliga organ

att i tvingande fall ingripa i kommunernas planarbete. Sålunda infördes den förut nämnda paragrafen 10 a §, som innebär, att regeringen kan föreskriva en målinriktad generalplanläggning. Regeringen får sålunda till främjande av en från rikssynpunkt angelägen utveckling bestämma att för visst område skall finnas generalplan som tillgodoser visst allmänt intresse. Om det är oundgängligen nödvändigt för att det angivna intresset skall bli tillgodosett kan regeringen också föreskriva att planen skall vara helt eller delvis fastställd. För sådant område där regeringen föreskrivit fastställd generalplan kan regeringen enligt 14 a § BL föreskriva förbud mot nybyggnad.

En annan viktig lagändring i syfte att säkerställa genomförandet av den fysiska riksplaneringen var att regeringen fick möjlighet att pröva lokalisering av all industriell eller liknande verksamhet, om valet av plats för verksamheten är av väsentlig betydelse för hushållningen med landets samlade mark- och vattentillgångar. Bestämmelserna härom togs upp i 136 a § BL. Detta lagrums tillämpningsområde har sedermera utvidgats och innefattar numera också hushållning med energi och träfiberråvara som provningsgrunder.

I sammanhanget genomfördes också en lagändring som gör det möjligt att pröva om en tilltänkt glesbebyggelse är lämplig från allmän synpunkt. Avsikten med denna lagändring var att stärka samhällets, i synnerhet kommunernas, ställning i den lokala planeringen.

PM med vissa uppgifter om regeringsbeslut angående dispens från det s. k. tätbebyggelseförbudet

En genomgång av den förra regeringens beslut under första halvåret 1976 i fråga om besvär över länsstyrelsens beslut om vägrad dispens från tätbebyggelseförbudet visar att antalet beviljade dispenser uppgick till 7. Motsvarande siffra under första halvåret 1977 avseende den nuvarande regeringens dispensbeslut var 47 st.

I de fall där förra regeringen bifallit besvär över länsstyrelsens beslut hade byggnadsnämnden tillstyrkt dispens i 6 fall och motsatt sig dispens i ett fall, medan motsvarande siffra avseende den nuvarande regeringens dispensbeslut var 28 respektive 19.

Den förra regeringen avlog 170 dispensansökningar medan den nuvarande regeringen avlog 130 sådana ansökningar.

Beslut under första halvåret 1976

1. Beslut 19. 2. 76

Frågan rörde tillstånd till uppförande av ett enfamiljshus som avsågs ersätta äldre byggnader på fastigheten Heden 21:1 i Bollnäs kommun.

Byggnadsnämnden tillstyrkte dispens.

Stadsarkitekten uppgav att den planerade byggnaden skulle innebära komplettering och sanering av en befintlig husgrupp som vid översiktlig planbedömning befunnits kunna inordnas i framtida detaljplan.

Länsstyrelsen lämnade dock ansökan om dispens utan bifall med hänsyn till att byggnadsföretaget inte överensstämde med de översiktliga planerna för tätortens utveckling och då särskilda skäl för tillstånd enligt byggnadslagsstiftningen inte kunde anses föreligga.

Regeringen ändrade länsstyrelsens beslut och förklarade att rådande tätbebyggelseförbud ej skulle utgöra hinder för byggnadsnämnden att meddela lov till byggnadsföretaget.

Regeringen ansåg särskilda skäl för tillstånd till uppförande av byggnaden föreligga.

2. Beslut 26. 2. 76

Frågan rörde ansökan om dispens för uppförande av fritidshus i Nordanstigs kommun.

Byggnadsnämnden tillstyrkte framställningen under det att *hälsovårdsnämnden* avstyrkte den.

Länsstyrelsen ansåg att särskilda skäl för tillstånd till byggnadsföretaget inte förelåg och lämnade ansökningen utan bifall.

I sin motivering anförde länsstyrelsen att byggnadsplatsen ingick i område där utomplansbestämmelser skulle tillämpas, att byggnadsföretaget bl. a. med hänsyn till angränsande bebyggelse var hänförligt till tätbebyggelse, att förbud mot nybyggnad utan länsstyrelsens tillstånd sålunda förelåg och att ytterligare bebyggelse inte borde komma till stånd förrän lämpligheten härav klarlagts genom översiktlig utredning varvid även behovet av detaljplan borde utredas.

Länsstyrelsen tillstyrkte sedermera bifall till besvaren hos regeringen. Bakgrunden till detta var byggnadsnämndens yttrande i vilket framhölls att ifrågavarande byggnadsföretag utgjorde ersättning för en tidigare byggnad som klaganden varit oförhindrad att upprusta. Vid rivningen av denna byggnad hade förutsatts att ny byggnad skulle få uppföras i dess ställe.

Regeringen biföll besvären och förklarade att bestämmelserna i 56 § 1 mom. fjärde stycket byggnadsstadgan inte skulle utgöra hinder för byggnadsnämnden att meddela byggnadslov.

3. Beslut 11. 3. 76

Frågan rörde dispens för nybyggnad av gäststuga om ca 15 kvm i anslutning till ett befintligt fritidshus i Eksjö kommun.

Byggnadsnämnden tillstyrkte framställningen.

Länsstyrelsen lämnade dock ansökan utan bifall och anförde att särskilda skäl att medge dispens från det generella tätbebyggelseförbudet inte visats föreligga.

Regeringen biföll besvären och anförde att med hänsyn till den tillämnade byggnadens funktion, ringa storlek och belägenhet i förhållande till huvudbyggnaden så kunde den inte antas ställa krav på särskilda anordningar för gemensamma behov på sätt som avses i 6 § byggnadslagen. Byggnadsföretaget innefattade därför inte tätbebyggelse.

4. Beslut 25. 3. 76

Frågan rörde tillstånd till uppförande av bostadshus i Säfstadalens kommun för vilket område utomplansbestämmelser gällde.

Byggnadsnämnden tillstyrkte dispens.

Länsstyrelsen lämnade ansökningen utan bifall och anförde att då bebyggelsen enligt ansökningen skulle innefatta tätbebyggelse rådde nybyggnadsförbud. Planläggning av marken hade ej skett. Särskilda skäl att trots detta meddela tillstånd till den tillämnade bebyggelsen hade ej redovisats.

Såväl länsstyrelsen som byggnadsnämnden avgav sedermera yttranden till regeringen.

Byggnadsnämnden, som hade befogenhet att själv medge dispens från tätbebyggelseförbudet, tillstyrkte bifall till besvären hos regeringen med motivering att tomtplatsen kunde bebyggas utan olägenhet från plansynpunkt.

Regeringen biföll besvären och anförde att byggnadsnämnden fick anses ha tillräckligt underlag för sin bedömning mot bakgrund av det planeringsarbete som f. n. pågick i kommunen. Med hänsyn härtill och till övriga omständigheter i ärendet fann regeringen att särskilda skäl förelåg för att medge undantag från tätbebyggelseförbudet.

5. Beslut 6. 5. 76

Frågan rörde ansökan om dispens för uppförande av enfamiljshus i Ovanåkers kommun.

Byggnadsnämnden tillstyrkte den sökta dispensen med motivering i huvudsak att byggnadsplatsen låg inom område som i förslag till områdesplan avsatts för jordbruksändamål och att byggnadsföretaget ej skulle komma att menligt påverka eventuell framtida planläggning.

Länsstyrelsen anförde att fastigheten var belägen inom område för vilket länsstyrelsen fastställt förordnande att utomplansbestämmelser skulle tillämpas. Den aktuella byggnadsplatsen ingick i område som bedömts vara av riksintresse för den vetenskaplig naturvården och av betydelse för kulturminnesvården. Enligt förslag till områdesplan, avsågs berört område i stort att nyttjas för jordbruksändamål.

Byggnadsföretaget som var hänförligt till tätbebyggelse avsågs att uppföras ca 300 meter sydost om för tätorten detaljplanelagt område.

Ytterligare bebyggelse för bostadsändamål borde, enligt länsstyrelsen, inte tillkomma utan att lämpligheten härav klarlagts i en eventuell revidering av ovan nämnda områdesplan. Med hänsyn till tätortens närhet borde i sådant fall även fastställd detaljplan föreligga.

På grund härav och då särskilda skäl för tillstånd enligt byggnadslagstiftningen till nybyggnaden inte kunde anses föreligga lämnade länsstyrelsen dispensansökningen utan bifall.

Regeringen delade den bedömning som byggnadsnämnden gjort och förklarade därför – med bifall till besvärerna – att rådande tätbebyggelseförbud inte skulle utgöra hinder för byggnadsnämnden att meddela lov.

6. Beslut 10. 6. 76

Frågan rörde ansökan om byggnadslov för uppförande av ett fritidshus i Sunne kommun på märk, där utomplansbestämmelser och strandskydd var gällande. På fastigheten Häljeby 1:24 var två fritidshus uppförda. Byggnadsföretaget avsåg en ersättningsbyggnad för det ena av de befintliga husen, som var tänkt att rivas.

Byggnadsnämnden, som hade befogenhet att medge dispens från rådande tätbebyggelseförbud, översände med tillstyrkan ärendet till länsstyrelsen för prövning av frågan om dispens från gällande strandskydd. Länsstyrelsen hade därvid även att pröva frågan om dispens från rådande tätbebyggelseförbud.

Länsstyrelsen fann inte sådana särskilda skäl föreligga som skulle kunna motivera dispens från tätbebyggelseförbudet. Tvärtom måste det, enligt

länsstyrelsens bedömning – mot bakgrund av att Sunne tätort kunde förväntas expandera söderut mot Häljeby – anses olämpligt att ytterligare befästa det stråk av strandnära fritidsbebyggelse inom området som vid tidpunkten för beslutet förhindrade ett allmänt utnyttjande av strandzonen.

Länsstyrelsen hade tidigare beträffande strandskyddsområdet anfört att uppförande av en byggnad i omedelbar anslutning till befintlig bebyggelse på mark, som redan tagits i anspråk som tomt, i regel inte ansågs motverka syftet med strandskyddet.

Det var alltså, enligt länsstyrelsens mening, tätbebyggelseförbudet som motiverade avslag på dispensansökan.

Regeringen biföll ansökan och fann särskilda skäl för undantag från tätbebyggelseförbudet föreligga.

Regeringen hänvisade till att den ifrågavarande byggnaden skulle ersätta ett befintligt mindre fritidshus, som skulle rivas, och till att byggnadsnämnden tillstyrkt dispens.

7. Beslut 23. 6. 76

Frågan rörde tillstånd till uppförande av en gäststuga om ca 30 kvm inom område som inte ingick i detaljplan i Lysekils kommun. På fastigheten fanns uppfört ett fritidshus om ca 70 kvm.

Byggnadsnämnden avslog ansökningen, enär uppförande av fristående gäststuga bl. a. skulle medföra sanitär belastning på redan i anspråktagen tomt.

Länsstyrelsen fann inte särskilda skäl föreligga för dispens.

Regeringen ansåg däremot särskilda skäl för dispens föreligga. I regeringsbeslutet antecknades att det rörde sig om en gäststuga som genom sin placering och utformning skulle komma att utgöra ett komplement till huvudbyggnaden och på grund härav inte kunde antas komma att ge upphov till krav på fastighetsbildning.

Regeringen hänvisade bl. a. till att stadsarkitekten i kommunen i yttrande över besvären anfört att tomtens storlek, byggnadens läge och miljöförhållandena i övrigt kunde motivera ett undantag ifrån den oljst restriktiva inställningen till gäststugor.

Beslut under första halvåret 1977

1. Beslut 20. 1. 77

Frågan rörde dispens rörande byggnad på stadsäga i Arvika kommun. För området gällde utomplansbestämmelser och strandskydd. Stadsägan var

sedan lång tid tillbaka bebyggd med ett fritidshus som skulle rivs och ersättas med ett enfamiljshus.

Byggnadsnämnden avslag dispensansökan.

Länsstyrelsen fann att byggnadsföretaget inte kunde anses motverka syftet med rådande strandskydd eftersom fastigheten redan tagits i anspråk som tomt.

Däremot innefattade, enligt länsstyrelsens bedömning, byggnadsföretaget tätbebyggelse med hänsyn till bebyggelsens omfattning på platsen och närheten till planlagt område.

I länsstyrelsens beslut antecknades att det av utredningen framgick att byggnadsföretaget skulle komma att strida mot kommunens långsiktiga markanvändningsplaner som de kommit till uttryck i ett generalplane förslag, som var föremål för länsstyrelsens granskning. I avvaktan på kommunens slutliga ställningstagande till det framlagda förslaget borde ytterligare utbyggnad inom området ej tillåtas.

Särskilda skäl till dispens förelåg ej enligt länsstyrelsen. Vid detta förhållande kunde ej heller dispens från rådande strandskydd medges.

Regeringen medgav dock dispens. I beslutet antecknades att detaljplanering inte pågick inom området, att hälsovårdsnämnden inte från sanitär synpunkt haft något att erinra mot det begära byggnadsföretaget och att byggnadsföretaget inte innebar någon utökning av den befintliga bebyggelsens omfattning.

2. Beslut 20. 1. 77

Frågan rörde byggnadsföretag i Karlstads kommun på fastighet belägen inom tätbebyggt område för vilket utomplansbestämmelser och strandskydd gällde.

Byggnadsnämnden avslag dispensansökan med motivering att området mellan järnvägen och sjön från allmän synpunkt var olämpligt för byggnadsändamål och vid en eventuell framtida planläggning borde redovisas som grönområde. Dessutom var den aktuella byggnadsplatsen olämplig för bostadsbyggnadsändamål med hänsyn till järnvägen. Vidare saknade området gemensamma anläggningar för vatten och avlopp. När frågan om ombyggnad av det äldre bostadshuset var aktuell 1974 uttalades klart att endast åtgärder som inte var hänförliga till nybyggnad kunde medges med hänsyn till fastighetens belägenhet.

Länsstyrelsen fann heller inte särskilda skäl för dispens föreligga. Tvärtom måste, enligt länsstyrelsen, byggnadsföretaget anses olämpligt med hänsyn till störningar från järnvägen och till att vägfrågan inte kunde anses löst med sin trafikfarliga korsning. I beslutet antecknades vidare att det aktuella

området som helhet hade en omfattande fritids- och permanent bostadsbebyggelse och var utsatt för ett starkt exploateringsstryck p. g. a. det attraktiva läget vid en sjö samt närheten till service- och arbetsplatser i Karlstad.

Länsstyrelsen kunde heller inte bifalla ansökan om dispens från rådande strandskydd.

Regeringen fann särskilda skäl för dispens föreligga. I beslutet antecknades att den aktuella fastigheten sedan lång tid varit bebyggd med ett bostadshus och ett uthus, att byggnadslov för ombyggnad av bostadshuset meddelats i april 1974, att byggnaden eldhärjades i november 1974 och att det på fastigheten fanns kvar ett större uthus. Vidare antecknades att det redan fanns en etablerad bebyggelse mellan järnvägen och sjön och att någon detaljplanering inte syntes vara aktuell inom det berörda området.

3. Beslut 20. 1. 77

Frågan rörde dispens för fritidshus i Grums kommun på område där utomplansbestämmelser och strandskydd gällde.

Byggnadsnämnden avstyrkte dispens.

Länsstyrelsen ansåg ej särskilda skäl för dispens föreligga. Vid detta förhållande kunde ej heller dispens från rådande strandskydd medges.

Regeringen fann särskilda skäl för dispens föreligga. I beslutet framhölls att klaganden enligt handlingarna i ärendet avsåg att uppföra en byggnad som brunnit ned år 1975, att ett mindre uthus fanns kvar på tomtplatsen och att någon detaljplanering inte syntes aktuell inom området.

4. Beslut 20.1.77

Frågan rörde i länsstyrelsen tillstånd för tillbyggnad av en gäststuga på Svartlöga i Norrtälje kommun där utomplansbestämmelser gällde.

Byggnadsnämnden avstyrkte framställningen.

Länsstyrelsen fann ej särskilda skäl för dispens föreligga. I beslutet antecknades att kustzonen och skärgården i de av statsmakterna fastlagda riktlinjerna ansetts som högexploaterad kust och att det i ett regeringsbeslut 1975 framhållits vikten av att kommunerna inom dessa områden redovisar den framtida markanvändningen.

Enligt länsstyrelsen borde inom dessa områden stor återhållsamhet iakttas med att tillåta ny fritidsbebyggelse. Kommunen hade ännu ej tagit något beslut om den framtida markanvändningen.

Regeringen upphävde det överklagade beslutet med motivering att det inte var fråga om tätbebyggelse. Den begärda tillbyggnaden omfattade en veranda

med yta på 3 kvm och ett sovrum på 9 kvm. Tillbyggnaden kunde, enligt regeringen, inte anses vara av sådan omfattning eller av sådan art att byggnadsföretaget kunde väntas ställa krav på särskilda anordningar för tillgodoseende av gemensamma behov.

5. Beslut 20.1.77

Frågan rörde dispens för om- och tillbyggnad av en gäststuga i Norrtälje kommun på fastighet för vilken utomplansbestämmelser och strandskydd gällde.

Byggnadsnämnden tillstyrkte framställningen med motiveringen "att den sökta bebyggelsen överensstämde med ett över området upprättat men ännu inte antaget förslag till byggnadsplan".

Länsstyrelsen fann ej skäl att medge dispens. Motiveringen var att fastigheten var belägen inom högexploaterat kustområde, att inom detta område stor återhållsamhet skulle iaktas beträffande ny fritidsbebyggelse, att berörda kommuner för kustområdet skulle upprätta översiktliga markdispositionsplaner och s. k. kommunöversikter, att i kommunöversikterna skulle anges såväl behovet av planläggning som riktlinjer för bebyggelseutvecklingen utanför detaljplan, och att resultatet av planeringsarbetet skulle redovisas till länsstyrelsen före 1.4.1977. Enligt länsstyrelsens bedömning skulle ett tillstånd till den sökta om- och tillbyggnaden under pågående planeringsarbete föregripa denna planering.

Regeringen medgav dispens och antecknade i sitt beslut att bygget avsåg en gäststuga till ett fritidshus. Gäststugan omfattade 23 kvm och skulle vid tillbyggnaden komma att omfatta 33 kvm.

Enligt regeringen fick byggnadsnämndens ställningstagande anses innefatta den bedömningen att om- och tillbyggnaden av gäststugan inte kunde antas försvåra planläggning av området.

6. Beslut 20.1.77

Frågan gällde ombyggnad av brandskadat fritidshus i Gotlands kommun. För området gällde utomplansbestämmelser. Vidare rådde byggnadsförbud enligt 109 och 122 §§ byggnadslagen.

Byggnadsnämnden avstyrkte framställningen då företaget måste anses som nybyggnad samt skulle utgöra ett störande inslag i landskapsbilden.

I *länsstyrelsens* beslut antecknades att ifrågasvarande fastighet ingick i ett område som i ett skissförslag till generalplan ansetts som lämpat för fritidsbebyggelse men att man föreslagit att platsen där ifrågasvarande byggnad var belägen borde hållas fri från bebyggelse.

Enligt länsstyrelsen var byggnaden så skadad av brand och vattenbegjutning att dess återställande var att hänföra till nybyggnad. Byggnaden var att hänföra till tätbebyggelse. Särskilda skäl för dispens hade enligt länsstyrelsen inte ansetts föreligga. Avsedd bebyggelse skulle dessutom motverka syftet med meddelat förordnande enligt 122 § byggnadslagen.

Även *regeringen* fann att byggnadsföretaget var att hänföra till nybyggnad.

Regeringen medgav emellertid dispens med hänsyn till att byggnaden funnits på platsen sedan början av 1900-talet och till att ett återställande av byggnaden inte kunde anses påverka planeringsförutsättningarna på sådant sätt att tillstånd borde vägras.

Nybyggnadsförbudet ansågs med hänsyn till omständigheterna heller inte utgöra hinder för byggnadsföretaget.

7. Beslut 27.1.77

Frågan rörde tillstånd att uppföra enfamiljshus i Höörs kommun. Fastigheten var belägen inom strandskyddsområde samt inom område som ej detaljplanelagts.

Byggnadsnämnden tillstyrkte undantag från tätbebyggelseförbudet.

Länsstyrelsen lämnade dispensansökan utan bifall med hänsyn till att byggnadsföretaget berörde sådan del av kommunen där ytterligare förtätning av bebyggelse inte borde medges innan detaljplan för området upprättats och vatten- och avloppsfrågorna anordnats i erforderlig mån.

Regeringen fann särskilda skäl för dispens föreligga. Regeringen hänvisade till byggnadsnämndens ställningstagande som fick anses innefatta den bedömningen att byggnadsföretaget inte försvårade en eventuell kommande planläggning av området. Vägar, vatten och avlopp kunde anordnas på tillfredsställande sätt.

8. Beslut 3.2.77

Frågan rörde tillstånd att uppföra båtförvaringshus i Orust kommun. Inom området gällde utomplansbestämmelser och nybyggnadsförbud enligt 56 § 1 mom. fjärde stycket byggnadsstadgan. Härutöver gällde strandskyddsförordnande enligt 15 § naturvårdslagen.

Byggnadsnämnden tillstyrkte framställningen.

Länsstyrelsen fann ej särskilda skäl för dispens föreligga. I beslutet antecknades att kustområdet ingick såsom objekt för översiktlig planering i kommunens program för fullföljande av den fysiska riksplaneringen och att

regeringen i sitt beslut över de kommunala programmen våren 1975 särskilt framhållit vikten av att planeringen inom bl. a. detta område fullföljdes på ett betryggande sätt. Enligt länsstyrelsen kunde visserligen byggnadsföretaget på visst sätt sägas betjäna det rörliga friluftslivet. Genom sin belägenhet inom ett strandområde av avsevärt intresse för allmänheten skulle det dock föregripa den avsedda översiktliga planeringen allvarligt. Det fick vidare bedömas avhålla allmänheten från att vistas i det aktuella strandpartiet.

Regeringen fann särskilda skäl föreligga för att medge undantag från de rådande byggnadsförbuden. I beslutet antecknades att det av kommunens yttrande framgick att verksamheten ansågs ha stor betydelse för det rörliga friluftslivet i området.

9. Beslut 3.2.77

Frågan rörde tillstånd till nybyggnad av ett fritidshus om cirka 54 kvm i Norrtälje kommun. På fastigheten fanns ett bostadshus om cirka 30 kvm. Utomplansbestämmelser och strandskydd gällde för bebyggande av fastigheten.

Byggnadsnämnden tillstyrkte framställningen med motivering att fastigheten redan ianspråktagits för avsett ändamål.

Länsstyrelsen fann ej skäl att medge dispens. I beslutet antecknades att fullmäktige ej antagit kommunöversikt för området. En sådan kunde i vissa fall anvisa riktlinjer inom vilka ramar fritidshus fick tillkomma och kunde formellt betraktas som särskilt skäl för dispens.

Enligt länsstyrelsen fick byggnadsföretaget ses som uppförande av ett andra fritidshus på fastigheten. Detta kunde tas som intäkt för en delning av fastigheten, vilket skulle föregripa ovannämnda planering.

Regeringen medgav dispens och hänvisade till byggnadsnämndens ställningstagande, som fick anses innefatta den bedömningen att det tillämnade byggnadsföretaget inte kunde antas försvåra en eventuell kommande planläggning av området. Särskilda skäl förelåg även att medge undantag från strandskyddsbestämmelserna i 16 § naturvårdslagen.

10. Beslut 3.2.77

Frågan rörde tillstånd till uppförande av ett andra fritidshus om ca 60 kvm i Vaxholms kommun. På fastigheten som hade en areal av 11 000 kvm fanns tidigare ett bostadshus och två mindre uthus.

Utomplansbestämmelser och strandskydd enligt naturvårdslagen gällde.

Byggnadsnämnden tillstyrkte erforderliga tillstånd med hänsyn till att områdets framtida planläggning inte skulle komma att försvåras. Nämnden

bedömde vidare att byggnadens tomtplats var av ringa intresse för det rörliga friluftslivet.

Länsstyrelsen antecknade i sitt beslut att fastigheten var belägen inom det i riksplaneringen avgränsade högexploaterade kustområdet inom vilket stor restriktivitet skulle iakttas med att tillåta ny fritidsbebyggelse enligt regeringens beslut 1975. I framlagt förslag till kommunöversikt hade i konsekvens härmed angetts att ingen ytterligare fritidsbebyggelse eller förtätning av densamma skulle tillkomma i området.

Länsstyrelsen fann ej ur allmän synpunkt beaktansvärda särskilda skäl föreligga att medge dispens från tätbebyggelseförbudet och förbudet enligt naturvårdslagen.

I regeringens beslut antecknades att då fastigheten redan var ianspråktagen för bebyggelse kunde det allemansrättsliga utnyttjandet av strandskyddsområdet inte anses inskränkas väsentligt genom den tilltänkta byggnaden. På grund härav och med hänsyn till byggnadsnämndens ovan redovisade bedömning fick, enligt regeringen, särskilda skäl anses föreligga att medge tillstånd till byggnadsföretaget.

11. Beslut 3.2.77

Frågan rörde tillstånd till tillbyggnad av ett fritidshus i Alingsås kommun. Fastigheten var belägen inom ett område för vilket utomplansbestämmelser gällde.

Byggnadsnämnden avtog dispensansökan.

Ej heller *länsstyrelsen* fann särskilda skäl för dispens föreligga.

I beslutet antecknades bl. a. att fastigheten enligt förslag till kommunöversikt var belägen inom ett område, där fortsatt utredning erfordrades. I den fysiska riksplaneringen angavs området vara av riksintresse för den vetenskapliga naturvården. Då byggnadsföretaget kunde komma att föregripa ett kommande utredningsarbete eller en framtida planering måste företaget, enligt länsstyrelsens bedömning, från plansynpunkt anses innefatta olämplig tätbebyggelse.

Regeringen fann däremot särskilda skäl föreligga att medge dispens från rådande tätbebyggelseförbud. Regeringen hänvisade till att ett flertal andra fritidshus var belägna inom det aktuella området och att någon detaljplanering av området inte då syntes aktuell.

Regeringen fann särskilda skäl för dispens föreligga. Regeringen beaktade därvid de omständigheter som byggnadsnämnden åberopade. Vid bedömningen beaktades särskilt att strandskyddet i nu ifrågavarande del närmast fick anses tillgodose kommuninnevärdare i Svenljunga kommun.

12. Beslut 3. 2. 77

Frågan rörde tillstånd att uppföra ett fritidshus och ett uthus på Muskö Havsbad 3:33 i Haninge kommun. Fastigheten var belägen inom avstyckningsplan, godkänd 1933. Byggnadsförbud enligt 109 § byggnadslagen hade meddelats. Vidare rådde byggnadsförbud enligt 81 och 82 §§ byggnadslagen.

För fastigheten gällde vidare strandskydd.

Byggnadsnämnden tillstyrkte framställningen.

I *länsstyrelsens* beslut antecknades att fastigheten var belägen inom område som i regeringens beslut 1975 beträffande program för fullföljande av riktlinjer för den fysiska riksplaneringen i Stockholms län angivits såsom högexploaterad kust. Inom sådana områden borde man iakttäta stor återhållsamhet med att tillåta ny fritidsbebyggelse.

I länsstyrelsens beslut antecknades vidare att Muskö Havsbad 3:33, som var en obebyggd strandtomt, gränsade till allmän plats med brygga och mindre sandstrand. Tillgången på ospärrad strand inom området var mycket begränsad då strandområdet i stor utsträckning redan ianspråktagits för fritidsbebyggelse. Länsstyrelsen fann med hänsyn till vad sålunda anförts ej skäl föreligga att medge undantag från byggnadsföretaget enligt 109 § byggnadslagen och 16 § naturvårdslagen. Hinder förelåg dock inte enligt 81 och 82 §§ byggnadslagen. Länsstyrelsen lämnade således ansökningen utan bifall.

Regeringen förklarade med hänsyn till vad hos regeringen upplysts att bestämmelserna i 56 § 1 mom. fjärde stycket byggnadsstadgan och 16 § naturvårdslagen inte skulle utgöra hinder för byggnadslov. I regeringens beslut antecknades att klaganden i sina besvär hade uppgivit att byggnadsnämnden 10. 3. 1975 godkänt förslaget till bebyggelse och att han uppfattade detta som tillstånd. Klaganden åberopade också, att vid avstyckning år 1960 förrättningsmannen, efter samråd med byggnadsnämnden och med beaktande av såväl fastighetens speciella förhållanden som de allmänna förutsättningarna för bebyggelse inom avstyckningsplaneområdet, funnit att avstyckningen kunde genomföras på så sätt att Muskö Havsbad 3:33 skulle komma att utgöra en lämplig sommarbostadsenhet.

Yttrande hade hos regeringen avgivits av länsstyrelsen.

13. Beslut 10.2.77

Frågan rörde tillstånd till uppförande av ett uthus med gästrum om ca 37 kvm i Norrtälje kommun. För bebyggande av fastigheten gällde utomplansbestämmelser. Dessutom gällde strandskydd enligt naturvårdslagen.

Byggnadsnämnden tillstyrkte framställningen med villkor att en på fastigheten befintlig provisorisk uthusbyggnad borttogs.

Länsstyrelsen fann ej skäl att medge dispens. I beslutet antecknades bl. a. att fastigheten var belägen inom det i riksplaneringen avgränsade högexploaterade kustområdet samt att stor återhållsamhet enligt regeringens beslut 1975 skulle iakttas inom detta område beträffande ny fritidsbebyggelse.

Länsstyrelsen ansåg vidare att den sökta byggnaden kunde fungera som ett självständigt fritidshus och därmed innebära en olämplig förtätning av bebyggelsen i området.

Regeringen förklarade med hänsyn till de särskilda omständigheter som förelåg i ärendet att rådande byggnadsförbud inte skulle utgöra hinder för byggnadsnämnden att meddela lov för det avsedda byggnadsföretaget. Yttrande hade avgivits av länsstyrelsen.

14. Beslut 10.2.77

Frågan rörde tillstånd att uppföra ett uthus (gäststuga om ca 36 kvm) i Norrtälje kommun.

För området gällde utomhusplansbestämmelser och strandskydd.

Byggnadsnämnden tillstyrkte framställningen.

Länsstyrelsen medgav dock ej undantag från tätbebyggelseförbudet och byggnadsförbudet i naturvårdslagen. I beslutet antecknades att fastigheten var belägen inom högexploaterat kustområde och att stor återhållsamhet skulle iakttas inom detta område beträffande ny fritidsbebyggelse. Länsstyrelsen fann vidare att byggnaden med sin storlek och lokalisering i förhållande till på fastigheten befintlig bebyggelse kunde fungera som ett självständigt fritidshus och därmed innebära en olämplig förtätning av bebyggelsen i området.

Regeringen medgav dispens med hänsyn till de särskilda omständigheter som förelåg i ärendet.

15. Beslut 10.2.77

Frågan rörde tillstånd att uppföra ett fritidshus i Leksands kommun. Inom området gällde utomplansbestämmelser och strandskyddsbestämmelser.

Byggnadsnämnden tillstyrkte dispens varvid nämnden anförde att byggnadsföretaget utgjorde en lämplig komplettering av befintlig bebyggelse och att detta ej motverkade syftet med strandskyddsförordnandet.

Länsstyrelsen fann ej särskilda skäl för dispens föreligga.

Regeringen medgav dock dispens. I beslutet antecknades bl. a. att byggnadsföretaget inte kunde antas komma att försvåra en eventuell planläggning av området.

16. Beslut 10. 2. 77

Frågan rörde dispens för uppförande av enfamiljshus och verkstadsbyggnad i Hudiksvalls kommun. Industribyggnaden och enfamiljshuset avsågs att uppföras ca 60 respektive 25 meter från sjön Lången. Byggnadsplatserna ingick i område där utomplansbestämmelser skulle tillämpas och ingick dessutom i strandskyddsområde enligt 15 § naturvårdslagen.

Byggnadsnämnden tillstyrkte dispens.

Länsstyrelsen meddelade tillstånd att uppföra industribyggnaden. Beträffande enfamiljshuset antecknade länsstyrelsen att det avsågs att uppföras utanför det etablerade bebyggelsområdet. Lämpligheten härav borde klarläggas genom en översiktlig utredning varvid även behovet av detaljplan borde övervägas.

Länsstyrelsen ansåg inte särskilda skäl för tillstånd till uppförande av enfamiljshuset föreligga.

Regeringen medgav dispens. I beslutet antecknades att det på fastigheten där viss bebyggelse redan fanns uppförd sedan lång tid tillbaka bedrevs industriverksamhet och att byggnadslov för uppförande av ett två meter högt stängsel längs med fastighetens tomtgräns meddelats.

Att byggnadsnämnden tillstyrkt dispens fick, enligt regeringen, anses innebära att nämnden gjort den bedömningen att byggnadsföretaget inte kunde antas försvåra en eventuell planläggning av området och att fastigheten saknade betydelse för det rörliga friluftslivet.

17. Beslut 10. 2. 77

Frågan rörde dispens för uppförande av fritidshus på en fastighet i Hudiksvalls kommun.

Utomplansbestämmelser och strandskydd gällde.

Byggnadsnämnden tillstyrkte dispens under åberopande av ett av stadsarkitekten avgivet yttrande.

Stadsarkitekten anförde i sitt yttrande bl. a. följande: "Avstyckningar har gjorts för befintliga äldre fritidshus på båda sidor om det aktuella markområdet som är ca 4 000 kvm. En ytterligare fritidstomt mellan dessa bör ej inkräkta på det allemansrättsliga nyttjandet av strandskyddsområdet, som

här är mycket otillgängligt. Norr och söder om de nybildade fastigheterna är däremot stranden fri och lätt tillgänglig.”

Länsstyrelsen lämnade dispensansökan utan bifall. I beslutet antecknades bl. a. att ytterligare bebyggelse inte borde komma till stånd inom området förrän lämpligheten härav klarlagts genom översiktlig utredning varvid även behovet av detaljplan borde utredas.

Regeringen medgav dispens. Regeringen hänvisade till byggnadsnämndens och stadsarkitektens tillstyrkan. Vidare hänvisade regeringen till att byggnaden kunde inpassas i omgivande bebyggelse, att byggnadsföretaget inte kunde antas försvåra en eventuell framtida planläggning av området och att fastigheten inte var av intresse för det rörliga friluftslivet.

18. Beslut 17. 2. 77

Frågan rörde tillstånd till uppförande av ett enfamiljshus i Alingsås kommun.

Utomplansbestämmelser och strandskydd gällde.

Byggnadsnämnden tillstyrkte bifall till ansökningsen varvid nämnden hänvisade till att byggnadsplatsen enligt koncept till kommunöversikt var belägen i gränsområde där kompletterande bebyggelse borde kunna medges. Hinder för det rörliga friluftslivet torde enligt kommunen inte uppstå. Enligt kommunens bedömning skulle byggnaden komma att ligga inom rimligt avstånd från kommunal service och ansluta någorlunda lämpligt till befintlig bebyggelse.

Hälsovårdsnämnden hade från sanitär synpunkt ingenting att erinra mot byggnadsföretaget.

Länsstyrelsen medgav ej dispens då särskilda skäl härtill inte kommit fram i ärendet.

Regeringen fann särskilda skäl föreligga att medge undantag från rådande byggnadsförbud. Regeringen hänvisade härvid till byggnads- och hälsovårdsnämndens inställning.

19. Beslut 24. 2. 77

Frågan rörde tillstånd till uppförande av enfamiljshus samt uthus i Ystads kommun.

Området hade inte detaljplanelagts. Förordande om förbud mot nybyggnad enligt 109 § byggnadslagen hade meddelats av länsstyrelsen i avvaktan på upprättande av byggnadsplan. Förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret råde inom området. Fastigheten ingick vidare i område som var

av riksintresse och där skyldighet att till regeringen redovisa planeringsprogram för säkerställande av riksintressen förelåg.

Byggnadsnämnden tillstyrkte dispens.

Länsstyrelsen lämnade dock ansöknings utan bifall. I beslutet antecknades att byggnadsföretaget berörde sådan del av kommunen där ytterligare bebyggelse inte borde medges innan det i en på en översiktlig planutredning grundad detaljplan visats för vilket ändamål området lämpligen skulle disponeras.

Regeringen ansåg dock särskilda skäl föreligga till undantag från rådande tätbebyggelseförbud. Enligt regeringen fick byggnadsnämndens tillstyrkan anses innefatta den bedömningen att byggnadsföretaget inte skulle komma att försvåra en eventuell, kommande planläggning. Vägar, vatten och avlopp kunde anordnas på tillfredsställande sätt. I regeringsbeslutet antecknades vidare att nybyggnadsförbudet enligt 109 § byggnadslagen upphört att gälla.

20. Beslut 24. 2. 77

Frågan rörde ansökan om tillstånd att uppföra ett provisoriskt maskinhus i Skurups kommun.

Fastigheten var belägen inom område som inte detaljplanlagts. Fastigheten ingick vidare i område som var av riksintresse och där skyldighet att till regeringen redovisa planeringsprogram för säkerställande av riksintressen förelåg.

Byggnadsnämnden tillstyrkte framställningen.

Länsstyrelsen lämnade dock framställningen utan bifall och anförde därvid att byggnadsföretaget berörde sådan del av kommunen där ytterligare bebyggelse inte borde medges innan det i en på en översiktlig planutredning grundad detaljplan visats för vilket ändamål området lämpligen skulle disponeras.

Regeringen medgav dispens. Enligt regeringen fick byggnadsnämndens ställningstagande anses innefatta den bedömningen att byggnadsföretaget inte skulle komma att försvåra en eventuell kommande planläggning.

21. Beslut 24. 2. 77

Frågan rörde en sommarstuga som i överensstämmelse med Söderbygdens vattendomstols dom 1969 flyttats till i domen angiven plats ovanför dämmningsgränsen. För området gällde utomplansbestämmelser och strandskydd. Vidare rädde förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret.

Vid sammanträde 1970 upptog *byggnadsnämnden* i Löberöds kommun ärendet till behandling och antecknade att byggnadslov ej meddelats för placering av stugan på sätt vattendomstolen föreskrivit och att domen ej syntes frita ägaren till sommarstugan från att söka byggnadslov för de vidtagna åtgärderna. På grund härav beslöt nämnden att ålägga ägaren vid vite av 5 000 kr. att bortföra den olovligen uppförda stugan.

Länsstyrelsen fann att bestämmelserna om tillståndsplikt för byggnadsföretag i byggnadslagstiftningen och 16 § naturvårdslagen även avsåg företag, vars tillåtlighet prövats av vattendomstol.

Länsstyrelsen ansåg att bebyggelse på den nya tomtplatsen innebar olämplig tätbebyggelse och motverkade syftet med gällande strandskyddsförordnande. Härtill kom att stugan kunde förläggas till annan plats inom fastigheten. På grund härav lämnade länsstyrelsen ansökan om tillstånd att bibehålla sommarstugan utan bifall.

Regeringen fann dock med hänsyn till i ärendet föreliggande särskilda omständigheter att dispens borde kunna lämnas från tätbebyggelseförbudet ävensom enligt tillämpliga bestämmelser i naturvårdslagen.

22. Beslut 24. 2. 77

Frågan rörde tillstånd att uppföra ett enfamiljshus i Lerums kommun. För fastigheten gällde utomplansbestämmelser.

Byggnadsnämnden tillstyrkte dispens.

Länsstyrelsen fann inte särskilda skäl för dispens föreligga. I beslutet antecknades att det fick anses innebära särskilda skäl att byggnadsföretaget fann stöd i översiktlig plan eller dylikt. Enligt markanvändningsplanen i Generalplan 70 för Lerums kommun var byggnadsplatsen belägen inom område, som inte skulle exploateras. Under rådande förhållanden bedömdes byggnadsföretaget innefatta olämplig tätbebyggelse.

Regeringen förklarade – med hänsyn till de särskilda omständigheter som förelåg i ärendet – att rådande tätbebyggelseförbud inte skulle utgöra hinder för byggnadslov.

Yttranden hade avgivits av länsstyrelsen och av Lerums kommun.

23. Beslut 24. 2. 77

Frågan rörde uppförande av en sjöbod med brygga i Norrtälje kommun. Utomplansbestämmelser och strandskydd gällde.

Byggnadsnämnden tillstyrkte framställningen.

Länsstyrelsen ansåg att den planerade byggnaden med brygga var av sådan omfattning, utseende och form och hade föreslagits en sådan lokalisering i förhållande till på fastigheten befintlig bebyggelse att byggnaden ej kunde ses som ett normalt komplement till befintlig bebyggelse. Länsstyrelsen fann att byggnaden kunde fungera som ett självständigt fritidshus och därmed innebära en olämplig förtätning av bebyggelsen i området. Med hänsyn till det anförda fann länsstyrelsen ej skäl föreligga att medge undantag från tätbebyggelseförbudet och byggnadsförbudet i naturvårdslagen.

I regeringens beslut antecknades att sjöboden med hänsyn till sin funktion inte kunde antas ställa krav på särskilda anordningar för gemensamma behov på sätt som avses i 6 § byggnadslagen.

Byggnadsföretaget innefattade följaktligen inte tätbebyggelse och krävde ej dispens från det enligt byggnadsstadgan gällande förbudet mot tätbebyggelse. Regeringen medgav dispens från strandskyddsbestämmelserna med hänsyn till omständigheterna i ärendet.

24. Beslut 24. 2. 77

Frågan rörde tillstånd att uppföra ett enfamiljshus med tillhörande garage- och förrådsbyggnad i Vårgårda kommun.

Utomplansbestämmelser gällde.

Byggnadsnämnden beviljade ej byggnadslov vid sammanträde 26. 8. 1975.

Ej heller länsstyrelsen medgav dispens. I länsstyrelsens beslut antecknades att det i 5 § andra stycket byggnadslagen förutsätts för att mark skall få användas till tätbebyggelse att marken prövats från allmän synpunkt lämpad för ändamålet. Vidare antecknades att förslag till kommunöversikt för Vårgårda kommun upprättats i maj 1975. Enligt denna kommunöversikt var byggnadsplatsen belägen inom område utmed väg, där ytterligare bebyggelse bedömts utgöra sådan olämplig randbebyggelse att dispens från rådande tätbebyggelseförbud normalt inte borde meddelas.

Byggnadsföretaget saknade, enligt länsstyrelsen, också stöd i en översiktlig planbedömning och måste därför från plansynpunkt anses innefatta olämplig bebyggelse.

Regeringen förklarade med hänsyn till de särskilda omständigheter som förelåg i ärendet, att rådande tätbebyggelseförbud inte skulle utgöra hinder för byggnadslov.

Yttranden hade avgivits av länsstyrelsen och byggnadsnämnden.

25. Beslut 3. 3. 77

Frågan rörde ansökan om tillstånd för tillbyggnad av fritidshus i Åre kommun.

Utomplansbestämmelser gällde. Därutöver gällde för området ett förordnande enligt 19 § naturvårdslagen till skydd för landskapsbilden. Slutligen hade området i den fysiska riksplanen bedömts vara av riksintresse för det rörliga friluftslivet.

Byggnadsnämnden avstyrkte bifall till ansökningen. Nämnden hade även inhämtat kommunstyrelsens yttrande.

I *länsstyrelsens* beslut antecknades att kommunarkitekten i yttrande bl. a. påpekat att "all byggnation inom området borde föregås av en utredning om dels va-frågor, dels en närmare studie av det aktuella områdets nyttjande för det rörliga friluftslivets behov". Utredningsarbetet var ännu inte slutfört.

Enligt länsstyrelsen kunde dock tillbyggnaden inte anses påverka va-förhållanden och övriga planfrågor i sådan grad, att dispens från tätbebyggelseförbudet rimligen kunde vägras.

Förordnandet till skydd för landskapsbilden borde heller inte utgöra hinder för tillstånd, eftersom det var fråga om tillbyggnad av ett befintligt hus.

Länsstyrelsen biföll sålunda ansökningen.

Åre kommun överklagade beslutet hos regeringen.

Regeringen lämnade besvären utan bifall och förklarade med ändring såtillvida av länsstyrelsens beslut att byggnadsföretaget inte skulle anses innefatta tätbebyggelse. I beslutet antecknades att den ifrågavarande tillbyggnaden inte kunde anses ställa andra krav på gemensamhetsanordningar utöver dem som redan uppkommit i samband med att den nuvarande byggnaden uppfördes. På grund härav kunde byggnadsföretaget inte anses innefatta tätbebyggelse.

26. Beslut 3. 3. 77

Frågan rörde ansökan om dispens för till- och ombyggnad av fritidshus till permanent bostad i Hallstahammars kommun inom område med förordnande enligt 19 § naturvårdslagen (skydd för landskapsbilden).

Byggnadsnämnden bedömde inte tätbebyggelsefrågan i sin behandling av ärendet.

Länsstyrelsen ansåg i beslut 22. 3. 1976 inte särskilda skäl för dispens föreligga.

Enligt länsstyrelsen borde kommunen, för att dispens från tätbebyggelseförbudet skulle kunna medges, ha påvisat att byggnadsföretaget skulle gå att

inordna i en framtida planläggning av området. Detta gällde bebyggelsens förhållande till angränsande industriområde, tillfartsfrågan till fastigheten då E 18 erhöll ny sträckning, va-frågans lösning för fastigheten samt markanvändningen i övrigt inom området.

Regeringen medgav dispens. Enligt regeringens bedömning kunde byggnadsföretaget inte antas komma att försvåra en framtida planering av området. I regeringsbeslutet antecknades vidare att statens vägverk i yttrande till länsstyrelsen 18. 2. 1976 anfört bl. a. att ny tillfartsväg till fastigheten – vid ombyggnad av E 18 – syntes kunna ordnas norrifrån samt att vägverket ej hade något att erinra mot byggnadsföretaget.

Vidare antecknades att hälsovårdsnämnden i kommunen i yttrande till byggnadsnämnden 24. 11. 1976 anfört att de sanitära frågorna kunde lösas på ett tillfredsställande sätt och att dessa således ej utgjorde hinder för eventuell byggnation.

27. Beslut 3. 3. 77

Frågan rörde dispens att uppföra bostadshus i Lysekils kommun. För området gällde utomplansbestämmelser.

Byggnadsnämnden tillstyrkte dispens.

Länsstyrelsen antecknade i sitt beslut att området vid Näreby enligt skiss till kommunomfattande markdispositionsplan avsatts till område där stor restriktivitet mot spridd bebyggelse skulle iakttas. På grund härav och då särskilda skäl av det slag, som kunde utgöra förutsättning för att medge tätbebyggelse utan föregående planläggning inte kunde anses föreligga, lämnade länsstyrelsen ansökan utan bifall.

Regeringen fann särskilda skäl för dispens föreligga. I beslutet antecknades att byggnadsföretaget var avsett att underlätta generationsväxling inom sökandens jordbruk, att lantbruksnämnden sökte medverka till en förstärkning av brukningsenheten och att vägförvaltningen under viss förutsättning ansåg att trafiksäkerhetsskäl inte skulle utgöra hinder för tillstånd till byggnadsföretaget.

28. Beslut 3. 3. 77

Frågan rörde tillstånd att uppföra ett fritidshus om ca 50 kvm och ett uthus om ca 12 kvm på Gränö i Haninge kommun.

Utomplansbestämmelser och strandskydd gällde.

Byggnadsnämnden tillstyrkte framställningen med motiveringen att övriga fastigheter i området var bebyggda i samma omfattning och då fastigheten

måste anses ha ringa intresse för det rörliga friluftslivet.

Länsstyrelsen anförde att fastigheten var belägen inom högexploaterat kustområde där stor återhållsamhet enligt regeringsbeslut 1975 skulle iakttas beträffande ny fritidsbebyggelse. Vidare anfördes att Gränöskärgården, som redan hade omfattande bebyggelse, ligger i omedelbar anslutning till bebyggelsekoncentrationerna på en del andra öar. Skärgårdsområdet var livligt frekventerat för dagsutflykter och låg även väl till som etappmål vid färd från Stockholm. Detta innebar ett kraftigt tryck, som skulle komma att öka genom bl. a. tilltagande permanentbosättning i närliggande områden. Vidare anfördes att de för det högexploaterade kustområdet berörda kommunerna enligt regeringsbeslutet skulle upprätta översiktliga planer som skulle visa avsedd framtida markanvändning. I arbetet med den fysiska riksplaneringen hade kommunerna vidare förklarat sig komma att utarbeta s. k. kommunöversikter där såväl behovet av planläggning som riktlinjer för bebyggelseutvecklingen utanför detaljplan skulle anges. Resultatet av detta planeringsarbete skulle kommunerna redovisa till länsstyrelsen före den 1. 4. 1977. Enligt länsstyrelsens bedömning skulle ett tillstånd till den sökta bebyggelsen under pågående planeringsarbete föregripa denna planering.

Länsstyrelsen fann därför ej skäl föreligga att medge dispens från vare sig tätbebyggelseförbudet eller förbudet i naturvårdslagen.

Regeringen medgav tillstånd till byggnadsföretaget. Enligt regeringen fick byggnadsnämndens ställningstagande anses innefatta den bedömningen att byggnadsföretaget inte kunde antas försvåra en eventuell planläggning av området.

29. Beslut 3. 3. 77

Frågan rörde dispens att uppföra ett fritidshus på Ed 1:26 i Värnamo kommun. Ed 1:26 var en jordbruksfastighet ägd av sökandens fader. Det tillämnade byggnadsföretaget var ett fritidshus i anslutning till befintliga byggnader. Fritidshuset avsågs bli uppfört på en murad grund där tidigare en ladugård varit uppförd.

Byggnadsnämnden tillstyrkte ansökningen efter hörande av stadsarkitekt och hälsovårdsnämnd.

Länsstyrelsen lämnade dock ansökningen utan bifall. I beslutet uttalade länsstyrelsen att anledning inte förelåg att vägra tillstånd till byggnadsföretaget på grund av rådande strandskydd.

I *regeringens* beslut antecknades att platsen i förslag till kommunöversikt innefattades i område med särskilda riktlinjer för eventuell bebyggelse. Området hade bedömts vara värdefullt från rekreations- och naturvårdssynpunkt. Enligt förslaget kunde med stöd av enklare planutredning mindre

grupper av hus tillåtas utan krav på detaljplan. Regeringen fann att byggnadsföretaget inte kunde antas komma att försvåra planläggningen inom denna del av kommunen. Det fanns inte heller anledning anta att nybyggnaden skulle komma att motverka syftet med det för fastigheten rådande strandskyddet. Särskilda skäl att medge tillstånd till byggnadsföretaget fick därför, enligt regeringen, anses föreligga.

30. Beslut 10. 3. 77

Frågan rörde dispens från rådande byggnadsförbud avseende tillbyggnader till ett befintligt fritidshus i Borås kommun. Tillbyggnaderna hade redan utförts utan byggnadslov. För området gällde utomplansbestämmelser.

Byggnadsnämnden meddelade ej dispens.

Enligt *länsstyrelsen* medförde det berörda områdets läge i förhållande till centralorten att den befintliga fritidsbebyggelsen inom området efter hand tenderade att övergå till helårsbebyggelse. Även om de utförda tillbyggnaderna i förevarande fall inte direkt skulle kunna anses medföra att fritidshuset kom att övergå till helårsbostad, översteg dock den totala byggnadsytan (104 kvm) väsentligt vad som kunde tillåtas för att motverka en helårsbosättning i trakten. En sådan förändring fick på sikt ofta betydande följdverkningar för det allmänna. Den aktuella trakten var i kommunstyrelsens i kommunen förslag till kommunöversikt angiven som delområde, för vilket utredning, som reglerar bebyggelsen, skulle göras. Från plansynpunkt måste, enligt länsstyrelsens bedömning, byggnadsföretaget anses innefatta olämplig tätbebyggelse vid den aktuella tidpunkten.

Länsstyrelsen fann inte särskilda skäl för dispens föreligga.

Regeringen fann med hänsyn till omständigheterna i ärendet särskilda skäl föreligga och medgav dispens från tätbebyggelseförbudet.

Länsstyrelsen hade avgivit yttrande.

31. Beslut 10. 3. 77

Frågan rörde byggnadslov för enfamiljshus på fastighet som avstyckades 1968 och då var avsedd för fritidsbebyggelse i Lycksele kommun.

Byggnadsnämnden avslag ansökan med motivering att kommunalt vatten och avlopp ej kunde anslutas.

Sedan besvär anförts i länsstyrelsen hade byggnadsnämnden i yttrande över besvären bl. a. redovisat planmässiga skäl för att inte tillåta nybyggnad inom det aktuella området.

Enligt *länsstyrelsen* kunde det aktuella området med hänsyn till närheten till tätorten Lycksele förväntas bli ett attraktivt bostadsområde, sedan tidigare planlagda områden fullbyggt. Förutsättningarna för bebyggelse av tomtplatsen fick därför anses ha väsentligt förändrats sedan avstyckningen och denna kunde därför inte läggas till grund för byggnadslov. En bebyggelse i enlighet med ansökan kunde, enligt länsstyrelsens bedömning, försvåra en framtida planläggning av området.

Länsstyrelsen medgav således heller inte dispens.

Regeringen förklarade däremot att särskilda skäl för att medge dispens från tätbebyggelsförbudet fick anses föreligga med hänsyn till omständigheterna i ärendet.

Yttrande hade avgivits av länsstyrelsen.

32. Beslut 10. 3. 77

Frågan rörde byggnadslov för tillbyggnad av ett fritidshus i Kristinehamns kommun. Fritidshusets bostadsyta på ca 12 kvm skulle genom tillbyggnaden ökas med drygt 13 kvm.

För området gällde utomplansbestämmelser.

Byggnadsnämnden avslog ansökan.

Länsstyrelsen lämnade besvären utan bifall då särskilda skäl för dispens inte visats.

Regeringen medgav dispens med hänsyn till omständigheterna i ärendet.

33. Beslut 17. 3. 77

Frågan rörde byggnadslov för ett fritidshus med en byggnadsyta av 84 kvm i Södertälje kommun.

Byggnadsnämnden avslog ansökan.

Sedan besvär anförts hos länsstyrelsen yttrade sig byggnadsnämnden och åberopade därvid som eget yttrande vad stadsarkitektkontoret anfört. I denna skrivelse anfördes bl. a. följande:

”Befintlig tomt ligger i periferin av befintlig bebyggelse och fyller ej kriteriet för så kallad lucktomt som sökanden avser. Med hänsyn till att byggnadsnämnden som riktlinje för kommande planering angivit 60 kvm som lämplig storlek för fritidshus har stadsarkitektkontoret vid kommunikation med sökanden avstyrkt upprättat förslag till nybyggnad men samtidigt meddelat att kontoret skulle tillstyrka erforderlig dispens om byggnadsytan

minskades till 60 kvm.

Stadsarkitektkontorets förslag till mindre fritidshus är ej behandlat i byggnadsnämnden enär sökanden ej varit intresserad av denna lösning.”

Länsstyrelsen medgav ej heller dispens. I beslutet antecknades att byggnadsnämnden och länsstyrelsen för att motverka benägenheten till stadigvarande boende inom fritidsområden regelmässigt ej lämnade tillstånd inom sådant område för huvudbyggnad med större yta än 60 kvm. Erfarenheten visade, enligt länsstyrelsen, att benägenheten till stadigvarande boende ökat när byggnaderna inom ett sådant område gjordes större. Följden av en sådan utveckling blev ökat behov av gemensamma anordningar och större kostnader för samhället.

Enligt *regeringen* fick byggnadsnämndens ställningstagande anses innefatta bedömningen att ianspråktagande av tomtplatsen för bebyggelse inte skulle komma att försvåra en eventuell planläggning av området. Regeringen som delade denna bedömning fann att det saknade betydelse om huset var 84 kvm eller endast 60 kvm.

Regeringen ansåg sålunda att särskilda skäl för att medge dispens förelåg.

34. Beslut 17. 3. 77

Frågan rörde tillstånd till nybyggnad som ersättningsbyggnad för befintlig sovstuga på fastighet i Hörby kommun. Området var inte detaljplanlagt. För området gällde strandskydd enligt naturvårdslagen.

Byggnadsnämnden tillstyrkte ansökan.

I *länsstyrelsens* beslut antecknades att fastigheten ingick i område inom vilket gällde statsmakternas geografiska riktlinjer för den fysiska riksplaneringen. Dessa riktlinjer innebar bl. a. att kommunen skulle redovisa sina ställningstaganden avseende markanvändningen. För att inte föregripa denna redovisning borde tillstånd till byggnadsföretaget inte beviljas. Länsstyrelsen lämnade således ansökningsen utan bifall.

Regeringen fann särskilda skäl för dispens föreligga. Som motivering anfördes byggnadsnämndens tillstyrkan. Detta ställningstagande fick, enligt regeringen, anses innefatta den bedömningen att byggnadsföretaget inte skulle komma att försvåra en eventuell, kommande planläggning. Vägar, vatten och avlopp kunde anordnas på tillfredsställande sätt.

35. Beslut 30. 3. 77

Frågan rörde byggnadshov för ett fritidshus och ett uthus som uppförts utan erforderligt byggnadslov 1970 i Karlskrona kommun. För området

gällde utomplansbestämmelser. Sedan fråga väckts om upprättande av byggnadsplan för området gällde nybyggnadsförbud enligt 109 § byggnadslagen. För området gällde även bestämmelsen i 15 § naturvårdslagen om strandskydd.

Byggnadsnämnden avslag ansökan om byggnadslov samt förelade sökanden att vid vite bortta de olovligt uppförda byggnaderna.

Länsstyrelsen fann ej skäl att ändra byggnadsnämndens beslut såvitt nu är ifråga.

Regeringen medgav dispens då byggnadernas lokalisering inte torde försvåra en framtida planläggning. Byggnaderna kunde heller inte, enligt regeringens bedömning, anses motverka syftet med strandskyddet, om tomten avgränsades så att allmänheten inte hindrades från att färdas över fastigheten från den samfälliga vägen till stranden. Som särskilda skäl anfördes även sökandens personliga omständigheter. Sökanden hade en rullstolsbunden son för vilken det var av synnerlig vikt att kunna vistas vid fritidshuset och därigenom kunna få stimulans och rekreation.

36. Beslut 30. 3. 77

Frågan rörde dispens för uppförande av två garagebyggnader på fastigheten Välje 2:35 i Ljusdals kommun. Byggnaderna avsågs att uppföras ca 70-80 meter från Väljeån. Byggnadsplatserna ingick i område där utomplansbestämmelser skulle tillämpas och ingick dessutom i strandskyddsområde enligt 15 § naturvårdslagen.

Byggnadsnämnden tillstyrkte dispens.

Länsstyrelsen lämnade ansökningen utan bifall. Länsstyrelsen fann att föreslagen placering av garagebyggnaderna med tillhörande utfart var mindre lämplig ur trafiksäkerhetssynpunkt. Särskilda skäl för tillstånd enligt 16 § naturvårdslagen förelåg visserligen enligt länsstyrelsens mening men bebyggelse av aktuellt slag borde lokaliseras till annan ur trafiksäkerhetssynpunkt lämpligare plats inom bebyggelseområdet.

Regeringen biföll bevären. I beslutet antecknades att det på fastigheterna Välje 2:41-2:46 fanns sex bostadshus som tillsammans innehöll tolv lägenheter. Husen låg vid en återvändsgata intill vilken de båda garagen avsågs uppföras. Enligt *regeringen* kunde garagebyggnaderna i sig inte anses ställa krav på ytterligare särskilda anordningar för gemensamma behov på det sätt som anges i 6 § byggnadslagen. Byggnadsföretaget innefattade därför inte tätbebyggelse enligt regeringens bedömning.

37. 14.4.77

Frågan rörde tillstånd att tillbygga ett bostadshus i Filipstads kommun med ca 36 kvm, som skulle inrymma sovrum, klädkammare, badrum och tvättstuga. Bostadshuset om ca 86 kvm användes för permanent bosättning. För området gällde utomplansbestämmelser samt strandskyddsförordnande.

Byggnadsnämnden avslag byggnadslovsansökan. Nämnden framhöll att fyra ansökningar om byggnadslov inom en km avstånd från det nu aktuella området inkommit till nämnden under år 1974 fram till den 18 juni. Byggnadsnämnden påtalade vidare en "tendens till permanentning av fritidsbebyggelse" samt anförde att nämnden beträffande bl. a. sjön Daglösen, där fastigheten låg, "valt en restriktiv linje i fråga om tillbyggnader av fritidshus nära stranden". Nämnden hade dessutom enligt beslut 8.5.1974 uppdragit åt stadsarkitektkontoret att låta verkställa en översiktlig planläggning av fritidsbebyggelseområdena vid bl. a. sjön Daglösen.

Sökanden gjorde gällande att byggnadsföretaget inte kunde anses innefatta tätbebyggelse.

Länsstyrelsen anförde att tillbyggnaden skulle medföra en sådan förändring av husets karaktär att detta blev mera lämpat för åretruntboende. Sådana förändringar av fritidshus inom en tätorts närområde kunde väntas nödvändiggöra särskilda anordningar för tillgodoseende av gemensamma behov. Därför måste byggnadsföretaget anses innefatta tätbebyggelse. Eftersom sådan bebyggelse inte fick medges innan detaljplan fastställts lämnade länsstyrelsen besvären utan bifall, då särskilda skäl inte visats i ärendet.

Även *regeringen* fann att byggnadsföretaget innefattade tätbebyggelse. Regeringen medgav dock dispens. I beslutet antecknades att detaljplanering av det berörda området för tillfället inte var aktuell, att tillbyggnaden inte heller kunde anses komma att menligt påverka en eventuell framtida planläggning och att hälsovårdsnämnden inte haft något att erinra mot det begärda byggnadsföretaget.

38. Beslut 14.4.77

Frågan rörde tillstånd för två personer att uppföra två bostadshus i Varbergs kommun.

För området gällde utomplansbestämmelser samt nybyggnadsförbud enligt 82 § byggnadslagen (anläggning av atomenergianläggning i närheten).

Byggnadsnämnden tillstyrkte dispens.

Länsstyrelsen fann att nybyggnadsförbudet enligt 82 § byggnadslagen i och för sig inte utgjorde hinder mot byggnadsföretaget.

Länsstyrelsen fann dock ej att särskilda skäl för att bevilja dispens från tätbebyggelseförbudet förelåg och lämnade ansökningen utan bifall.

Byggnadsnämnden inkom sedermera till regeringen med skrivelse. I skrivelsen anfördes: "Vid byggande av kärnkraftverket i Ringhals erbjöds den fiskarbefolkning som bodde inom planområdet (i detta fallet Skällåkra 4) att i stället bygga villor å fastigheten Skällåkra 5:2 där ett mindre antal villor också uppfördes."

I skrivelsen anfördes vidare att sökandena som tidigare bott kvar i föräldrahemmet numera avsåg att bilda familj och behövde ny bostad.

Plats fanns reserverad inom samma område dit de övriga hänvisats för endast något år sedan. Byggnadsnämnden ansåg området lämpligt för byggnation. De sökande var de sista evakuerade varför ytterligare tillkommande bebyggelse ej behövde befaras. Avståndet från kärnkraftverket var ca 1 800 m. Möjligheter att erbjuda sökandena annan tomtplats inom Värö fanns ej då fastställda detaljplaner saknades.

Byggnadsnämnden ansåg därför att särskilda skäl för dispens förelåg.

Regeringen medgav dispens från rådande tätbebyggelseförbud med hänsyn till de av byggnadsnämnden framförda omständigheterna.

39. Beslut 14.4.77

Frågan rörde tillstånd att uppföra ett uthus (28 kvm byggnadsyta) som ersättning för ett befintligt uthus (ca 20 kvm byggnadsyta) som avsågs att rivas i Norrtälje kommun. Utomplansbestämmelser och strandskydd enligt naturvårdslagen gällde.

Byggnadsnämnden tillstyrkte framställningen.

I *länsstyrelsens* beslut antecknades att fastigheten var belägen inom område av riksintresse för friluftsliv och att den dessutom var belägen inom det i riksplaneringen avgränsade högexploaterade kustområdet. Enligt regeringens beslut 1975 skulle inom detta område stor återhållsamhet iakttas beträffande ny fritidsbebyggelse.

Länsstyrelsen fann att fastigheten var bebyggd med ett bostadshus och tre uthusbyggnader varav ett av uthusen avsågs att rivas om tillstånd för ett nytt uthus erhöles. Det planerade uthuset avsågs att lokaliseras närmare stranden än det gamla uthuset. Länsstyrelsen fann detta olämpligt i denna känsliga del av skärgården. Länsstyrelsen medgav ej undantag från tätbebyggelseförbudet och byggnadsförbudet i naturvårdslagen.

Länsstyrelsen tillstyrkte dock sedermera i yttrande till regeringen bifall till besvären och förklarade – med anledning av vad som numera framkommit –

att den sökta byggnaden kunde ses som ett godtagbart komplement till på fastigheten befintlig bebyggelse.

Regeringen delade länsstyrelsens bedömning, såsom den kommit till uttryck i yttrandet, och medgav dispens.

40. Beslut 21.4.77

Frågan rörde dispens för nybyggnad av fritidshus på fastigheten Årnäs 1:63 i Varbergs kommun. För området gällde utomplansbestämmelser.

Byggnadsnämnden avslög dispensansökan.

Länsstyrelsen fann ej särskilda skäl för dispens föreligga och lämnade besvären utan bifall.

Regeringen medgav dispens och antecknade i beslutet att Årnäs 1:63 var belägen inom en grupp av koncentrerad fritidsbebyggelse, att fastigheten utgjorde en "lucka" i den befintliga bebyggelsen och att byggnadsföretaget inte syntes kunna menligt påverka en eventuell framtida detaljplanering av det aktuella området. Vidare antecknades att ett minireningsverk, till vilket fastigheten kunde anslutas, installerats och att hälsovårdsnämnden från sanitär synpunkt inte haft något att erinra mot det begärda byggnadsföretaget.

41. Beslut 21.4.77

Frågan rörde dispens att uppföra ett enfamiljshus på ca 140 kvm i Hudiksvalls kommun.

Utomplansbestämmelser och strandskydd gällde.

Byggnadsnämnden tillstyrkte, under återopande av, bl. a., ett av stadsarkitekten avgivet yttrande, dispens från gällande byggnadsförbud. Stadsarkitekten anförde i sitt yttrande bl. a. följande: "En byggnad på denna plats bör med lämplig utformning och placering utgöra en naturlig komplettering och avslutning österut av den befintliga bebyggelsegruppen."

Länsstyrelsen fann att ytterligare bebyggelse inte borde komma till stånd förrän lämpligheten härav klarlagts genom översiktlig utredning varvid även behovet av detaljplan borde utredas.

Länsstyrelsen lämnade ansökningen utan bifall.

Regeringen fann att byggnadsföretaget inte kunde antas komma att försvåra en eventuell planläggning av området samt att byggnadsföretaget ej motverkade syftet med strandskyddet. Regeringen ansåg särskilda skäl att medge undantag från rådande förbud föreligga.

42. Beslut 21.4.77

Frågan rörde dispens från uppförande av enfamiljshus på ca 155 kvm i Hudiksvalls kommun.

Utomplansbestämmelser och strandskydd enligt naturvårdslagen gällde.

Byggnadsnämnden tillstyrkte dispens.

Länsstyrelsen lämnade dock ansökan utan bifall och ansåg att lämpligheten av bebyggelse i närheten av den hårt trafikerade riksväg 84 och väg 754 borde klarläggas genom en översiktlig utredning och ett ur allmän synpunkt prövat detaljplaneförslag.

Regeringen hänvisade till byggnadsnämndens tillstyrkan som enligt regeringen fick anses innebära att nämnden gjort den bedömningen att byggnadsföretaget inte kunde anses försvåra en eventuell planläggning av området och att fastigheten hade ringa betydelse för det rörliga friluftslivet.

Med hänsyn till detta och då lokaliseringen av byggnadsföretaget inte kunde anses olämplig fann regeringen att dispens från rådande förbud borde medges.

43. Beslut 28.4.77

Frågan rörde dispens att uppföra ett bostadshus i Marks kommun på fastighet, vilken var bebyggd med ett fritidshus.

För fastigheten gällde utomplansbestämmelser och strandskydd enligt naturvårdslagen.

Byggnadsnämnden avstyrkte dispens.

I *länsstyrelsens* beslut antecknades att tätbebyggelse i vissa fall kunde medges utan krav på planläggning. En förutsättning härför var dock att någon form av översiktliga riktlinjer för bebyggelseutvecklingen inom kommunen lades till grund för medgivande av sådan bebyggelse. Sådana översiktliga riktlinjer hade angetts i förslag till kommunöversikt för kommunen, enligt vilket förslaget fastigheten skulle komma att bli belägen inom område, där byggnadslagstiftningens generella regler gällde.

Bland annat innebar, enligt länsstyrelsen, närheten till centralorten att en förtätning av helårsbebyggelsen inom trakten inte kunde anses önskvärd från allmän synpunkt, då en sådan spridd bebyggelse medförde att oförutsedda krav på service och kommunikationer m. m. kunde komma att uppstå med ökade kostnader för det allmänna. Enligt länsstyrelsen måste byggnadsföretaget därför anses innefatta olämplig bebyggelse.

Länsstyrelsen lämnade ansökningen om dispens utan bifall.

Regeringen ansåg med hänsyn till omständigheterna i ärendet särskilda skäl för dispens från tätbebyggelseförbudet föreligga.

Yttrande hade avgivits av länsstyrelsen.

44. Beslut 28.4.77

Frågan rörde dispens för uppförande av enfamiljshus på en ås i Söderhamns kommun.

Utomplansbestämmelser gällde.

Byggnadsnämnden och vägförvaltningen avstyrkte först framställningen. Sedan sökanden ändrat sin ansökan i visst avseende tillstyrkte byggnadsnämnden och vägförvaltningen därefter framställningen.

Enligt *länsstyrelsen* borde ytterligare bebyggelse inte komma till stånd inom området förrän lämpligheten härav klarlagts genom en översiktlig utredning och ett ur allmän synpunkt prövat detaljplaneförslag.

Särskilda skäl för dispens kunde enligt länsstyrelsen inte anses föreligga. Länsstyrelsen lämnade därför ansökningen utan bifall.

I *regeringens* beslut antecknades att det i översiktsplan, som antagits av kommunfullmäktige 28.3.77, angivits att komplettering av befintlig bebyggelse på åsen med enstaka enfamiljshus i vissa fall var möjlig efter planutredning. Nu ifrågavarande fastighet gränsade till det område som nyssnämnda plan omfattade.

Att byggnadsnämnden tillstyrkt dispens fick, enligt *regeringen*, anses innebära att nämnden gjort den bedömningen att byggnadsföretaget inte kunde antas försvåra en eventuell planläggning av området. Med hänsyn härtill och då det av utredningen framgick att vägar, vatten och avlopp kunde anordnas på ett tillfredsställande sätt medgav *regeringen* dispens från tätbebyggelseförbudet.

45. Beslut 18.5.77

Frågan rörde dispens för uppförande av enfamiljshus i Nordanstigs kommun. Utomplansbestämmelser gällde. Vid väg 764 gällde förbud enligt 47 § väglagen att utan länsstyrelsens tillstånd uppföra byggnad på mindre avstånd än 12 m från vägområdet. Den ifrågavarande byggnaden var avsedd att uppföras omkring 15 m från området för väg 764.

Byggnadsnämnden tillstyrkte dispens.

Länsstyrelsen ansåg att ytterligare bebyggelse längs berörd del av väg 764 inte borde tillkomma förrän lämpligheten härav klarlagts i ett på översiktlig

utredning grundat och ur allmän synpunkt prövat detaljplaneförslag. På grund härav och då särskilda skäl för tillstånd enligt byggnadslagstiftningen till nybyggnaden inte kunde anses föreligga, lämnade länsstyrelsen ansökan om dispens utan bifall.

Att byggnadsnämnden tillstyrkt dispens från rådande tätbebyggelseförbud fick enligt *regeringen* anses innebära att nämnden gjort den bedömningen att byggnadsföretaget inte kunde antas försvåra en eventuell framtida planläggning av området. Regeringen delade denna bedömning och medgav dispens.

46. Beslut 18.5.77

Frågan rörde dispens för uppförande av enfamiljshus i Kungsbacka kommun. Fastigheten var bebyggd med en uthusbyggnad. Fastigheten var belägen inom ett mindre bebyggelseområde med blandad fritids- och helårsbebyggelse.

För området gällde utomplansbestämmelser.

Byggnadsnämnden avslog dispensansökan.

Länsstyrelsen ansåg ej särskilda skäl för dispens föreligga och lämnade besvären utan bifall.

Regeringen medgav dispens. I *regeringsbeslutet* antecknades att angränsande fastigheter var bebyggda och att ifrågavarande byggnadsföretag inte syntes på ett menligt sätt kunna påverka en eventuell framtida detaljplanering av området. Vidare antecknades att hälsovårdsnämnden från sanitär synpunkt inte haft något att erinra mot det begärda byggnadsföretaget.

47. Beslut 9. 6. 77

Frågan rörde dispens för nybyggnad av kontors- och bostadshus i Vårdsberg i Linköpings kommun.

Byggnadsnämnden avslog framställningen.

Enligt *länsstyrelsen* kunde tillräckliga skäl ej anses föreligga för dispens. Besvären lämnades därför utan bifall.

Regeringen anförde att enligt den av kommunfullmäktige i Linköpings kommun antagna kommunöversikten ingick den plats där byggnaden avsågs bli uppförd i ett tätbebyggt område. Sådana områden hade i huvudsak avsatts längs huvudvägar vid Linköping och runt tätorter. Vårdsberg ingick såvitt framkommit inte i den för Linköping tänkta utbyggnadsriktningen. Enligt

regeringen hade byggnadsnämnden i sitt beslut antecknat att hälsovårdsbyrån i kommunen yttrat att vatten- och avloppsfrågan torde vara möjlig att lösa. Byggnaden torde, enligt regeringen, inte försvåra en framtida planläggning. På grund härav ansåg regeringen särskilda skäl för dispens föreligga.

48. Beslut 9. 6. 77

Frågan rörde tillstånd att uppföra ett bostadshus och en garagebyggnad i Svenljunga kommun.

Den föreslagna tomtplatsen var belägen omkring 400 m söder om detaljplanelagt område för Svenljunga tätort. Tomtplatsen gränsade i väster till ett område, för vilket detaljplaneläggning pågick. Denna planläggning skulle huvudsakligen komma att anvisa mark för industriändamål.

För fastigheten gällde utomplansbestämmelser och strandskydd.

Byggnadsnämnden tillstyrkte dispens. Nämnden anförde bl. a. att störningar från nyplanerat industriområde torde bli minimala eftersom en parkremsa skulle avsättas mellan byggnadsföretaget och industriområdet. Ytterligare bebyggelse i området torde inte vara möjlig. Byggnaden avsågs bli uppförd ca 100 meter från Ätran. Tomtplatsen skulle delvis komma att beröra strandskyddsområde. Den skulle dock endast i ringa grad, enligt nämndens bedömning, komma att inskränka allmänhetens rörelsefrihet i området.

Länsstyrelsen antecknade i sitt beslut att tätbebyggelse i vissa fall kunde medges utan krav på planläggning. En förutsättning härför var emellertid att någon form av översiktliga riktlinjer för bebyggelsutvecklingen inom kommunen lades till grund för medgivande av sådan bebyggelse.

Eftersom tomtplatsen fick anses ingå i Svenljunga tätorts intresseområde, kunde kravet på detaljplaneläggning inte eftersättas. Enligt upprättat förslag till områdesplan för tätorten ingick tomtplatsen i område, som anvisats som parkmark. Någon förtätning av bebyggelsen inom berört område avsågs sålunda inte ske. Med hänsyn till nämnda förhållanden måste byggnadsföretaget, enligt länsstyrelsens bedömning, anses innefatta olämplig tätbebyggelse. Bostadsbebyggelsen inom tätorten borde anvisas till områden, som var avsedda härför. Länsstyrelsen lämnade ansökningen om dispens utan bifall.

Regeringen fann särskilda skäl för dispens föreligga. Regeringen beaktade därvid de omständigheter som byggnadsnämnden åberopat. Vid bedömningen beaktades särskilt att strandskyddet i nu ifrågavarande del närmast fick anses tillgodose kommuninnevägnare i Svenljunga kommun.

BOSTADSDEPARTEMENTET

Avskrift

BESLUT

1977-08-18 Pl 2647/76

Länsstyrelsen i Jämtlands län

Fack

831 01 ÖSTERSUND

Förslag till två stadsplaner för del av Ope i Östersunds kommun (etapp A 1:1, Ope 4:13 m. fl. i Brunflo resp. etapp A 2, Ope 3:6, 9:1 m. fl. i Brunflo)

Länsstyrelsen i Jämtlands län har med eget yttrande den 14 december 1976 för prövning överlämnat förslag till två stadsplaner för del av Ope i Östersunds kommun, antagna av kommunfullmäktige i kommunen den 10 juni 1976 (etapp A 1:1, Ope 4:13 m. fl. i Brunflo) respektive den 21 oktober 1976 (etapp A 2, Ope 3:6, 9:1 m. fl. i Brunflo).

Yttranden har avgivits av lantbruksstyrelsen den 28 mars 1977 och av statens planverk den 5 maj 1977.

Från bl. a. vissa berörda markägare och kommunen har ingivits skrivelser.

Beträffande planförhållandena inom det aktuella området är följande upplyst. En områdesplan för Östersund-Brunflo antogs av kommunfullmäktige den 10 juni 1976. Områdesplanen innehåller bl. a. fyra områden (U 1 – U 4) som är avsedda för bostadsbebyggelse m. m. I en dispositionsplan (U 1), godkänd av kommunfullmäktige den 10 juni 1976 och reviderad i mars 1977, redovisas huvuddelen av den bebyggelse som planeras mellan Östersund och Brunflo, nämligen omkring 2 450 bostäder och arbetsområden för 1 500–3 000 personer. Bebyggelsen är i dispositionsplanen fördelad på tre grupper (A, B och C). Beträffande bebyggelsegrupp A, som innefattar bl. a. de båda underställda stadsplaneförslagen, redovisas drygt 750 bostäder, medan arbetsområdena ligger inom grupperna B och C. Enligt dispositionsplanen skall totalt cirka 90 hektar åkermark tas i anspråk för den föreslagna exploateringen.

I markdispositionsplan för Östersunds kommun den 11 januari 1977 har utbyggnad av Östersund-Brunflo redovisats i enlighet med ovan berörda översiktsplaner.

De nu aktuella planområdena, som gränsar till varandra, är belägna i Ope 6–7 kilometer sydost om Östersunds centrum, norr om europaväg 75.

Planförslagen omfattar omkring 31 hektar mark, som till största delen utgörs av åker. Förslagen inrymmer bl. a. cirka 190 lägenheter i tvåvånings flerfamiljshus (etapp A 1:1) respektive 160 småhus (etapp A 2). Marken inom planområdena ägs huvudsakligen av kommunen.

Lantbruksnämnden i Jämtlands län har i yttrande den 20 april 1976 över ovannämnda områdesplan bl. a. angivit att den inom dispositionsplanen (U 1) ingående åkermarken av lantbruksnämnden bedöms såsom på sikt bestående. I en bilaga till ovannämnda markdispositionsplan har lantbruksnämnden hänfört all åkermark inom Ope-Torvalla-området till klass 1 (område där det med hänsyn till läge och åkermarkens areal finns förutsättningar att med statligt stöd bygga upp rationella och på lång sikt bestående företag).

Riksdagen har under senare år givit uttryck åt en ökad restriktivitet i synen på användningen av jordbruksmark för annat ändamål än jordbruk. Detta framgår bl. a. av behandlingen av prop. 1975/76:1 med redovisning av programskedet i den fysiska riksplaneringen. I propositionen (s. 159 ff) uttalade föredragande departementschefen bl. a. följande i frågan om avvägningen mellan jordbrukets intressen och andra intressen när det gäller markresurser.

Jag vill för egen del framhålla att behandlingen av jordbruksfrågorna i kommunernas planering självfallet bör tillgodose de krav på att hushålla med naturresurserna som riksdagens beslut år 1972 om hushållning med mark och vatten gav uttryck för. Dessa krav innebär bl. a. att vid överväganden i planeringen om bebyggelseutvecklingen inte endast markens läge och dess lämplighet för bebyggelse skall beaktas utan också markens egenskaper och dess lämplighet för andra ändamål än bebyggelse.

Jag vill understryka att jordbrukets intressen inte alltid kan ges företräde framför andra intressen. Självfallet måste en avvägning ske i förhållande till andra intressen och mål för samhällsutvecklingen. Det kan t. ex. gälla rekreations- och naturvårdsintressen. Men det kan också gälla regionalpolitiska strävanden att påverka tätortsutvecklingen i en viss region bl. a. i syfte att få en sådan lokalisering av bostäder och arbetsplatser att invånarna kan erbjudas goda lokala arbetsmarknader. Det bör enligt min mening finnas goda förutsättningar att genom en omsorgsfull och framsynt planering i större utsträckning än tidigare jämka samman de olika intressena och åstadkomma lösningar som i rimlig utsträckning tillgodoser olika önskemål. Inte minst när det gäller planeringen av främst småhusområden och industriområden torde förutsättningarna vara goda att utveckla bebyggelsemönster som begränsar arealkraven samtidigt som en förbättrad fysisk och social miljö kan uppnås. Ett fortsatt utvecklingsarbete på detta område ser jag som en angelägen uppgift.

Riksdagen godkände dessa riktlinjer (CU 1975/76:1, rskr 1975/76:45).

Såsom planverket har anfört hör åkermarken inom den sydostligaste delen av dispositionsplanen, omfattande bl. a. marken inom stadsplaneförslagen,

till den mest samlade och omfattande i området. Marken gränsar söderut till ett jordbruksområde, som enligt områdesplanen avses bli bevarat. Marken får därför anses ha sådant värde från jordbrukssynpunkt att den inte bör tas i anspråk för bebyggelseändamål. Beträffande dispositionsplanen i övrigt (bebyggelsegrupperna B och C) anser regeringen i likhet med planverket att behovet av en bebyggelseexploatering där får anses övergripa jordbruksintressena, varför dessa inte bör anses utgöra hinder för utbyggnad av denna del av dispositionsplanen i dess utformning efter revidering i mars 1977. När det gäller tätortens expansionsmöjligheter i övrigt synes utöver U 2-området i områdesplanen (Främmerbodarna nordväst om Ope-Torvalla), som ej berörs av några jordbruksintressen, i första hand en utbyggnad vara möjlig av en del av friområdet Spikbodarna-Gräfsåsen väster om U 2-området. Vidare bör möjligheterna till expansion norrut – in i Krokoms kommun – undersökas (se prop. 1975/76:1, s. 137 och 189).

På grund av det anförda skall de underställda stadsplanerna ej faststäl-

Regeringen lämnar kommunens framställning om fastställelse av stadsplaneförslagen utan bifall.

På regeringens vägnar
ELVY OLSSON

Lars Hesser

BOSTADSDEPARTEMENTET

Avskrift

BESLUT

1977-06-16

PI 564/76

Staffanstorps kommun

245 00 STAFFANSTORP

Besvär i fråga om byggnadsplan för del av Gullåkra 1:1, 5:1, 2:4 m. fl. fastigheter (Kryddgården) i Staffanstorps kommun

Länsstyrelsen i Malmöhus län har genom beslut den 5 mars 1976 vägrat fastställa ett av kommunfullmäktige i Staffanstorps kommun den 28 april 1975 antaget förslag till byggnadsplan för del av Gullåkra 1:1, 5:1, 2:4 m. fl. fastigheter (Kryddgården) i Brågarps socken inom kommunen.

Förslaget har angivits på en av stadsarkitekten Ingeborg Hammarskjöld-Reiz i september 1974 upprättad och i april 1975 reviderad karta med tillhörande planbestämmelser och beskrivning.

Över länsstyrelsens beslut har kommunen anfört besvär.

Yttrande har avgivits av statens planverk den 8 mars 1977 efter hörande av lantbruksstyrelsen.

Planområdet, som är ungefär 40 hektar stort, är beläget omedelbart nordväst om Staffanstorps tätort mellan den ledningsgata som avgränsar befintliga planlagda bebyggelseområden inom tätorten och Gullåkra by. Planområdet är obebyggt och utgöres av högklassig jordbruksmark – klass 10+ enligt den åkergradering som utförs av lantbruksnämnden i Malmöhus län. Enligt planförslaget skall området exploateras för bostadsändamål.

De för jordbruksproduktion bäst lämpade områdena i landet finns i Malmöhus län. I beslut den 13 mars 1975 angående program för fullföljande av riktlinjer för den fysiska riksplaneringen i Malmöhus län har regeringen bl. a. uttalat, att översiktliga planer för markanvändningen som beaktar jordbruksintressena borde utarbetas inom samtliga kommuner i länet. För länet skall vidare gälla att kommunerna borde samarbeta med varandra och samråda med bl. a. länsstyrelse och lantbruksnämnd i syfte att utarbeta program för hushållning med jordbruksmarken. De samlade överväganden, som därvid gjordes, borde bilda utgångspunkt för de enskilda kommunernas planering. Regeringen anser att, innan angivet markhushållningsprogram föreligger, stor restriktivitet bör iakttas med ianspråktagande av jordbruksmark av nu aktuell beskaffenhet för annat ändamål. En förutsättning för att

så skall få ske är att allsidigt underbyggda överväganden – där bl. a. alternativa lokaliseringar för tätortsutbyggnaden undersökts och vägts mot varandra och mot jordbrukets intressen – visar att marken oundgängligen behövs för att en viktig samhällsutbyggnad skall kunna genomföras på ett ändamålsenligt sätt. Den utredning, som kommunen åberopat till stöd för framställningen om fastställelse av planförslaget, svarar inte mot nämnda krav. På grund av vad sålunda har anförts lämnar regeringen kommunens besvär utan bifall.

På regeringens vägnar
ELVY OLSSON

Bertil Kallner

BOSTADSDEPARTEMENTET

Avskrift

BESLUT

1977-06-16 Pl 835/76, 846/76, 859/76, 860/76, 871/76

Förbundet Aktion Skåne-Miljö

Beleshögsvägen 15, 216 18 MALMÖ

Uppåkra-Flackarps LRF-avdelning, c/o Per Erik Siwersson

St. Uppåkra, 225 90 LUND

Gert Sjölin, Gullåkra, 245 00 STAFFANSTORP

Bengt I Lindskog, Lärkvägen 114, 222 48 LUND

Gotthard Dieden, Uppåkra Gård, 225 90 LUND

Besvär i fråga om byggnadsplan för del av Uppåkra Stora 1:4 och 7:3 m. fl. fastigheter (Året Runt byn) i Hjärups samhälle inom Staffanstorps kommun

1976-04-28, 1976-04-30

Länsstyrelsen i Malmöhus län fastställde den 13 april 1976 ett av kommunfullmäktige i Staffanstorps kommun den 25 augusti 1975 antaget förslag till byggnadsplan för del av Uppåkra Stora 1:4 och 7:3 m. fl. fastigheter (Året Runt byn) i Hjärups samhälle inom kommunen.

Förslaget, som även innehåller bestämmelser, har angivits på en av arkitekten Ingeborg Hammarskjöld-Reiz i september 1974 upprättad, sedermera reviderad karta med beskrivning.

Över länsstyrelsens beslut har Förbundet Aktion Skåne-Miljö m. fl. anfört besvär.

Yttranden har avgivits av länsstyrelsen den 8 juli 1976, av lantbruksstyrelsen den 16 december 1976 och av statens planverk den 8 mars 1977.

Klagandena har härefter inkommit med skrivelser.

Förbundet Aktion Skåne-Miljö och Uppåkra Flackarps LRF-avdelning är inte behöriga att fullfölja talan mot länsstyrelsens beslut. Av dem anförda besvär upptas därför inte till prövning.

Planområdet, som är ungefär 20 hektar stort, är beläget i omedelbar anslutning till Hjärups samhälle, fyra kilometer nordväst om Staffanstorps tätorts centrala delar. Marken, som omfattas av planförslaget, ingår i ett jordbruksdistrikt med välformade åkerkvarter och tillhör landets bästa åkermark – klass 10+ i den 10-gradiga skalan.

De för jordbruksproduktion bäst lämpade områdena i landet finns i Malmöhus län. I beslut den 13 mars 1975 angående program för fullföljande av riktlinjer för den fysiska riksplaneringen i Malmöhus län har regeringen bl. a. uttalat, att översiktliga planer för markanvändningen som beaktar jordbruksintressena borde utarbetas inom samtliga kommuner i länet. För länet skulle vidare gälla att kommunerna borde samarbeta med varandra och samråda med bl. a. länsstyrelse och lantbruksnämnd i syfte att utarbeta program för hushållning med jordbruksmarken. De samlade överväganden, som därvid gjordes, borde bilda utgångspunkt för de enskilda kommunernas planering. Regeringen anser att, innan angivet markhushållningsprogram föreligger, stor restriktivitet bör iakttagas med ianspråktagande av jordbruksmark av nu aktuell beskaffenhet för annat ändamål. En förutsättning för att så skall få ske är att allsidigt underbyggda överväganden – där bl. a. alternativa lokaliseringar för tätortsutbyggnaden undersökts och vägts mot varandra och mot jordbrukets intressen – visar att marken oundgängligen behövs för att en viktig samhällsutbyggnad skall kunna genomföras på ett ändamålsenligt sätt. Den utredning, som kommunen åberopat till stöd för framställningen om fastställelse av planförslaget, svarar inte mot nämnda krav. På grund av vad sålunda har anförts upphäver regeringen länsstyrelsens fastställelsebeslut.

På regeringens vägnar
ELVY OLSSON

Bo Nilsson

PM angående regeringens åtgärder rörande Norrbottens Järnverk (NJA) efter utskottets granskning av Stålverk 80-ärendet (KU 1976/77:44)

Riksdagen godkände våren 1976 ändrade riktlinjer för Stålverk 80-projektet (prop. 1975/76:207, NU 1975/76:72). Till grund för dessa ändrade riktlinjer låg beslut i NJA:s och Statsföretags styrelser våren 1976.

Hösten 1976 rekommenderade NJA:s styrelse att frågan om stålverket skulle skjutas på framtiden. Detta meddelade NJA regeringen i en rapport i februari 1977. NJA-styrelsens rekommendation grundade sig på dels egna, dels internationella marknadsundersökningar rörande möjligheterna att sälja stålämnen och varmvalsade band.

Våren 1977 beviljade riksdagen anslag för NJA:s fortsatta verksamhet med närmare 1,8 miljarder kronor (prop. 1976/77:57, NU 1976/77:21). Kapitaltillskottet syftade enligt propositionen till en finansiell rekonstruktion för att säkra NJA:s fortbestånd. Efter underhålls- och investeringsinsatser av begränsad omfattning, vilka skulle genomföras utan tillskott av statsmedel, planerades en ökning av valsverkskapaciteten. Ett tredje steg skulle bli en utbyggnad av den metallurgiska kapaciteten, vilken dock måste föregås av en totalbedömning av förutsättningarna inom handelsstålbranschen.

Av kapitaltillskottet på cirka 1,8 miljarder, som i sin helhet betalades av staten, utgjorde 1,2 miljarder eftergift av lån och aktieägartillskott från Statsföretag. Vidare förstärktes NJA:s soliditet med ett kapitaltillskott på 600 miljoner kronor.

Näringsutskottet förutsatte, att riksdagen successivt skulle få ta del av – och i den mån så behövdes ställning till – planerna för den fortsatta utbyggnaden. Enligt utskottet innebar det aktuella riksdagsbeslutet ett klart principiellt ställningstagande till förmån för en positiv utveckling av NJA.

I ett särskilt yttrande framhöll näringsutskottets socialdemokratiska ledamöter bl. a. följande.

En nyinriktning av verksamheten vid NJA ter sig nödvändig. Att denna helt enligt riksdagens tidigare beslut i högre grad inriktas på en utbyggnad av den metallurgiska delen som grund för en mera expansiv verksamhet finner vi vara riktigt. NJA-styrelsens beslut att i det uppkomna läget i första hand genomföra en rekonstruktion av företaget, främst inriktad på den finansiella sidan, är det rimligt att acceptera, och vi är beredda att medverka därtill. Vi förutsätter att regeringen snarast återkommer till riksdagen med förslag rörande NJA:s fortsatta utveckling och beträffande Stålverk 80.

Vi finner det angeläget framhålla att den fortsatta inriktningen av förädlingsprocessen vid NJA så långt möjligt bör nära samordnas med övrig handelsstålindustri inom landet i former som kan befinnas lämpliga. Intresset härför inom den icke statsägda industrin har vi uppfattat som mycket stort. Det rör sig om en gemensam angelägenhet för att hävda den svenska stålindustrins avsättningsmöjligheter på en marknad med hård konkurrens.

Stålbranschrådet beslutade i februari 1976 att utreda frågan om den svenska handelsstålsindustrins framtida utveckling och struktur. En av förutsättningarna för utredningen var att ett nytt stålverk skulle uppföras i Luleå. I denna del ändrades direktiven sedan NJA:s styrelse i oktober 1976 fattat beslutet att skjuta planerna på ett nytt stålverk på framtiden. Utredningen lämnade i april 1977 sitt betänkande Handelsstålsindustrin inför 1980-talet (SOU 1977:15-16). Omedelbart härefter började Gränges AB, Statsföretag AB, NJA och Stora Kopparbergs Bergslags AB överlägga om bildandet av ett gemensamt handelsstålsföretag. Dessa förhandlingar avslutades i november 1977 och ledde till att de berörda företagen föreslog att ett gemensamt handelsstålsföretag, Svenskt Stål AB (SSAB), skulle bildas.

I prop. 1977/78:87, som i januari 1978 förelades riksdagen, läggs fram förslag om det framtida statliga engagemanget i handelsstålsindustrin m. m. Till grund för propositionens förslag ligger handelstålsutredningens betänkande. Enligt förslaget skall staten, som ett led i omstruktureringen av stålindustrin, finansiellt medverka vid bildandet av ett handelsstålbolag, Svenskt Stål AB. I detta avses ingå stål- och gruvrörelserna i Gränges AB, Norrbottens Järnverk AB och Stora Kopparbergs Bergslags AB samt Gränges järnvägsrörelse. Staten avses erhålla 50 % av aktierna. Sammanlagt begärs anslag med ca 3,5 miljarder kronor. Av beloppet skall 181,3 miljoner kronor anvisas till Statsföretag för att avveckla projektet Stålverk 80. Anslagsframställningen avser i övrigt 1 800 miljoner som lån till det nya bolaget, 700 miljoner som bidrag och sammanlagt 706 miljoner i form av skuldebrev till Statsföretag och det nya handelsstålbolaget för att möjliggöra förvärv av Gränges järnvägsrörelse. Det bör i sammanhanget nämnas att av de 1 800 miljoner kronor som staten enligt riksdagens beslut våren 1977 lämnade till NJA beräknas återstå i företaget 355 miljoner kronor sedan 1977 års förlust frånräknats. 1977 års anslag har enligt uppgift från industridepartementet använts på följande sätt:

Täckning av förluster för 1975	128 milj. kr.
Täckning av förluster för 1976	713 milj. kr.
Täckning av extraord. avskr. och utrangeringar för 1976	214 milj. kr.
Täckning av förluster för 1977 (prel.)	390 milj. kr.
	<hr/>
	1 445 milj. kr.
Återstår	355 milj. kr.
	<hr/>
	1 800 milj. kr

Beträffande Stålverk 80-projektet anför industriministern, att han anser ett fullföljande av projektet f. n. vara helt orealistiskt.

Näringsutskottet har i sitt betänkande 1977/78:45 enhälligt tillstyrkt det begärda anslaget. I en reservation (s) yrkas tillkännagivanden till regeringen angående bl. a. villkoren i den överenskommelse som ligger till grund för det

nya bolaget samt angående en investerings- och strukturplan för handelsstålsindustrin m. m. Beträffande Stålverk 80-projektet förutsätts i reservationen, att i den långsiktiga planeringen för det nya företaget beaktas vad statsmakterna 1977 uttalade om en utökning av valsverks- och stålämneskapaciteten vid NJA. I övrigt berörs inte Stålverk 80-problematiken i utskottets betänkande. Riksdagen har den 6 april 1978 beslutat i enlighet med betänkandet.

Som framgår av det föregående har hittills någon utökning av valsverkskapaciteten eller den metallurgiska kapaciteten inom NJA inte kommit till stånd.

Det bör vidare nämnas, att bildandet av SSAB innebär en reduktion av personalen inom handelsstålbranschen med ca 4 000 personer. Av dessa lär enligt uppgift från industridepartementet ca 1 000 personer hänföras till NJA. Enligt prop. 1977/78:87 (s. 43) avser SSAB att genomföra ett omfattande utbildningsprogram och andra åtgärder för att stärka möjligheterna för den personal som berörs att erhålla nya arbetsuppgifter. I propositionen anförs vidare:

Kostnaderna för dessa åtgärder för övertalig personal har av parterna uppskattats till ca 600 milj. kr. under den period som omfattas av prognosen.

Svensk Stål kommer under de första verksamhetsåren inte att ha resurser att i den omfattning som krävs kunna genomföra nämnda åtgärder för övertalig personal i bolaget.

Statsmakterna har nyligen beslutat om särskilt sysselsättningspolitiskt stöd inom stålindustrin m. m. (prop. 1977/78:59, AU 1977/78:17, rskr 1977/78:85). Detta stöd är avsett att komplettera de resurser som företagen själva besitter och på så sätt göra det möjligt för företagen att bedriva en personalpolitik som syftar till en omställning i för samhället acceptabla former.

De sålunda beslutade arbetsmarknadspolitiska insatserna kan beräknas motsvara endast en del av de i prognosen upptagna kostnaderna för övertalig personal. Under ett inledande skede bör resterande del av dessa kostnader kunna bestridas med medel ur rekonstruktionsslånet. Bolaget bör som underlag för beräkningar av de arbetsmarknadspolitiska insatser som behövs för ändamålet precisera sina kostnader för övertalig personal.

Statliga insatser kan komma att behövas även för att upprätthålla sysselsättningen i de berörda kommunerna. Om medel, utöver dem som anvisats för Svenskt Stål och för arbetsmarknadspolitiska åtgärder, skulle komma att behövas för detta ändamål får förslag härom anmälas särskilt.

I samband med Stålverk 80-projektet träffades avtal med Kröchnerkoncernen i Västtyskland om viss export av stålämnen. Enligt avtalet, som ingicks i början av 1976 och löper t. o. m. 31 december 1981, har NJA förbundit sig att leverera 50 000 ton stränggiutna billets per år från Luleå till ett valsverk som ägs av Kröchner i Haspe i Västtyskland. Kröchners tillverkar armeringsjärn av det exporterade materialet. (Det ursprungliga Stålverk 80-projektet avsåg export av ca 4 miljoner ton stålämnen per år.) Leveranserna fullföljs avtalsenligt av NJA. Avtalet innebär bl. a. att NJA får en viss andel

av Kröchners försäljningspris för armeringsjärnet. Denna andel uppgår nu till ca 70 % av försäljningspriset. F. n. bedöms avtalet som mycket ogynnsamt för NJA beroende på de mycket låga priserna på armeringsjärn som råder i Västtyskland.

I prop. 1977/78:89 läggs fram förslag om särskild ersättning till Luleå kommun med 50 miljoner kronor, avsedd att täcka en del av de kostnader som kommunen och kommunens företag gjort i samband med den planerade utbyggnaden av NJA. Kommunens övriga ersättningsanspråk avses till stor del täckas genom årliga extra skatteutjämningsbidrag under åren 1978–1982, vilket bidrag sammanlagt beräknas uppskattas till 115 miljoner kronor. Av det i prop. 1977/78 begärda bidraget till Statsföretag ingår vidare 101 miljoner kronor, som enligt avtal mellan Luleå kommun och NJA skall erläggas av NJA för övertagande av vissa anläggningar som kommunen har utfört i Stålverk 80-området.

PM ang. granskningsärende rörande energipolitiken

Inledning

Till årets granskning har anmälts frågan om regeringens handläggning av energifrågorna. Under hand har till kansliet uppdraget preciserats till att avse följande sex frågor.

1. Tillämpningen av villkorlagen.
2. Handläggningen av frågor rörande kärnkraftsblocket Forsmark 3.
3. Vissa uttalanden rörande framtiden för ASEA-ATOM.
4. Frågan om utbyggnaden av vattenkraften (Åsele och Stenkulleforsen).
5. Tillstånd till prospektering av uran.
6. Sydkrafts AB avtal med COGEMA.

I denna PM ges en redovisning av dessa frågor under resp. rubrik. Sydkrafts avtal med COGEMA tas upp under p. 1. Redovisningen bygger på riksdagsprotokoll, regeringsbeslut samt uttalanden från olika statsråd.

Tillämpningen av villkorlagen

Villkorlagen

I propositionen 1976/77:53 med förslag till lag om särskilt tillstånd att tillföra kärnreaktor kärnbränsle m. m., vilken lades fram vid årsskiftet 1976-1977, föreslog regeringen en särskild lag, den s. k. villkorlagen, som är tillämplig på kärnkraftsreaktor för vilken tillstånd vid lagens ikraftträdande har meddelats enligt atomenergilagen (1956:306) och som inte har tillförts kärnbränsle före den 8 oktober 1976.

Enligt villkorlagen, som antagits av riksdagen (NU 1976/77:23), skall frågor om hanteringen av använt kärnbränsle och högaktivt avfall vara lösta innan en reaktor får tas i drift. Tillstånd meddelas av regeringen. Tillstånd får endast meddelas om reaktorinnehavaren har företett avtal som på ett betryggande sätt tillgodoser behovet av upparbetning av använt kärnbränsle och har visat hur och var en helt säker slutlig förvaring av det vid upparbetningen erhållna högaktiva avfallet kan ske. Om använt kärnbränsle inte avses bli upparbetat krävs för tillstånd att reaktorinnehavaren har visat hur och var en helt säker slutlig förvaring av det kan ske.

För reaktorn Barsebäck 2, som var färdigställd vid lagens tillkomst, gäller särskilda föreskrifter. Dessa innebär i huvudsak att reaktorn inte får drivas efter utgången av år 1977, om inte särskilt tillstånd har meddelats till det. De krav som krävs för fortsatt drift av Barsebäck 2 är mindre omfattande än de

som gäller för övriga reaktorer. Sålunda är det, om använt kärnbränsle avses bli upparbetat, tillräckligt om reaktorinnehavaren kan förete ett upparbetningsavtal. Kravet i den del som avser slutlig förvaring av det upparbetade avfallet gäller däremot endast för övriga reaktorer. Om upparbetning inte avses ske skall reaktorinnehavaren ha visat att hanteringen av använt, ej upparbetat kärnbränsle kan ske på ett helt säkert sätt.

Om tillstånd vägras eller om villkorslagen i annat fall föranleder att meddelat tillstånd inte kan utnyttjas, är reaktorinnehavaren berättigad till ersättning från staten för förlust till följd av åtgärd som han har vidtagit förelagens ikraftträdande.

Ringhals 3

Vattenfallsverket ansökte i december 1977 om tillstånd enligt villkorslagen att få tillstånd att ladda kärnkraftsreaktorn Ringhals 3. I samband därmed förekom uppgifter i pressen rörande telefonsamtal mellan energiministern och Vattenfalls generaldirektör Jonas Norrby. Frågan togs upp i riksdagen den 10 januari 1978 då Lennart Pettersson (s) väckte en fråga till energiministern rörande tillämpningen av villkorslagen. Under debatten – som redovisas nedan – ifrågasatte Lennart Pettersson om energiministern i detta sammanhang handlat på ett sätt som innebar att han utövat ministerstyre.

§ 6 Om tillämpningen av villkorslagen

Statsrådet OLOF JOHANSSON erhöll ordet för att besvara *Lennart Petterssons* (s) den 10 januari anmälda fråga, 1977/78:231, och anförde:

Herr talman! Lennart Pettersson har frågat mig dels om jag kan stödja mig på något regeringsbeslut när jag nu "för fram nya krav på vad Vattenfalls ansökan att få ta Ringhals 3 i drift skall innehålla", dels hur detta i så fall överensstämmer med det faktum att villkorslagen – enligt regeringens eget förslag och det beslut som fattats i riksdagen – överlämnar åt kraftbolagen själva att i ansökan föra fram ettdera av de två avfallshanteringsalternativen upparbetning resp. direkt slutförvaring.

Frågan vilar på felaktig grund. Jag har inte fört fram några nya krav på vad vattenfallsverkets ansökan om tillstånd enligt villkorslagen att ta Ringhals 3 i drift skall innehålla. Däremot har jag vid samtal med vattenfallsverkets generaldirektör pekat på den internationella utvärdering av kärnbränslecykeln som nu påbörjats och den inverkan den kan få på frågan om hanteringen av utbränt kärnbränsle. Utvärderingen beräknas vara avslutad hösten 1979, men ingen kan nu förutsäga om så blir fallet. Självfallet går det inte heller att i dag dra några bestämda slutsatser om vilka resultat som utvärderingen kommer att ge. Det är bl. a. mot denna bakgrund viktigt att vi håller öppna de olika vägar som finns när det gäller slutförvaring av utbränt kärnbränsle och inte ensidigt låser oss vid det ena eller det andra alternativet. Det bör därför

ligga i kraftföretagens intresse att ägna ökad uppmärksamhet åt det alternativ som innebär direktförvaring av utbränt kärnbränsle. Det kan också ligga i deras eget intresse att ansöka om tillstånd enligt det alternativet.

LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka energiministern för svaret.

Låt mig först säga att Olof Johanssons tid som energiminister har varit fylld av ständiga försök att påverka kraftföretagen att ge efter för centerns linje i kärnkraftsfrågan, även när denna stått i strid med regeringsdeklarationen och de överenskommelser som har träffats i regeringen. Vad som hände när Olof Johansson strax före nyår ringde upp Vattenfalls generaldirektör är bara den senaste i raden av manövrer men säkert inte den sista, om energiministern får fortsätta.

Den intressanta frågan här i dag är emellertid vad som hände innan statsrådet på grund av den offentliga debatten i viss mån tvingades till reträtt i denna fråga. Det rör frågan om ministerstyre. T. o. m. flera borgerliga tidningar har nu frågat sig om inte energiministern gått för långt den här gången. Det räcker faktiskt en bra bit att bara citera hans eget pressmeddelande efter hemkomsten från Egypten, och han vidhåller resonemanget i sitt svar till mig i dag. Så här säger han om samtalet med Norrby:

En åsikt jag då förde fram var att kraftföretagen gör klokt i att skaffa sig en handlingsfrihet, dvs. att ansöka om de båda alternativ villkorlagen erbjuder.

Lägg märke till att det är ett klart försök att påverka Vattenfall att komplettera sin ansökan om Ringhals 3 för att centern skall vinna tid i energifrågan! Lägg också märke till att det här är fråga om ett samtal mellan den minister som inför regeringen är ansvarig för energifrågorna och hans underlydande generaldirektör. Jag vill fråga Olof Johansson: Kan man komma mycket längre än så i form av klara besked från en ministers sida?

Det är helt klart – jag vill slå fast det – att avsikten varit att påverka Vattenfall på ett sätt som inte är förenligt med gällande regler, som stadgar förbud mot ministerstyre.

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Jag lämnar därhän den inledning Lennart Pettersson gjorde angående försöken att påverka kraftföretagen – det var inte det som frågan gällde.

När det gäller frågan om ministerstyre eller ej vet Lennart Pettersson liksom övriga ledamöter här i kammaren att det finns särskilda procedurer för att pröva den saken. Lennart Pettersson och socialdemokraterna försökte förra året använda dem i annan fråga – med känt resultat. Det är bara att konstatera – med viss ironi – att vad jag den gången var i Frankrike för att utröna och på ett tidigt stadium fick klart för mig bekräftades i regeringens kommuniké av den 22 december 1977.

I övrigt har jag ingen kommentar till de insinuationer som här framförts. Vi har en särskild ordning för att pröva sådana saker. Däremot vill jag säga att svaret på frågan naturligtvis är utdelat till hela regeringskretsen. Jag kan för upplysnings skull meddela att det också har tillställts Vattenfalls generaldirektör, utan att han givit några synpunkter på dess innehåll som strider mot det svar jag lämnat.

LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Det är intressant att energiministern tar upp frågan om vad som hände förra året i konstitutionsutskottet. Den gången räddade den borgerliga majoriteten i konstitutionsutskottet energiministern. Vad som händer efter det nya övertrampet, som vi diskuterar här i dag, vet ingen av oss. Jag vill bara påpeka att också borgerliga tidningar, som rimligen borde stödja den borgerliga regeringen på denna punkt, börjar undra om inte energiministern har gått för långt.

Energiministern tyckte inte att jag givit tillräckligt belägg för att energiministern gjort sig skyldig till något övertramp. Låt mig då påpeka att det faktiskt finns ytterligare skäl som kan anföras. Jag tänker på den intervju med energiministern som gjordes i Skånska Dagbladet av den 31 december 1977 i anslutning till det samtal industriministern hade med Jonas Norrby. Jag vill ha klart besked om huruvida energiministern talar å regeringens vägnar när han i den intervjun säger: "Regeringen kan tidigast hösten 1978 lämna besked om landets sjunde kärnkraftsaggregat – Ringhals 3 – får startas. Anledningen är att Vattenfall, som äger Ringhalsverket, bör presentera ansökningar både vad gäller upparbetat och icke upparbetat kärnbränsle för slutlig förvaring."

Är det riktigt, herr energiminister, att ni hade den uppfattning som kommer fram i intervjun, är det rimligen också riktigt att ni förde fram samma synpunkter till generaldirektör Jonas Norrby i ert samtal med honom.

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Jag känner inte till den intervju som åberopas, och framför allt är det inget citat av vad jag har sagt. Jag har bara ställt upp för en intervju i den här frågan, nämligen för FLT, och den återges alltså i en rad landsortstidningar. Om de återgivna meningarna är hämtade ur den intervjun är det inte ett citat av vad jag har sagt utan journalistens egen tolkning av samtalet.

Jag har sagt till Jonas Norrby, och det står jag för, att min målsättning är att frågan om Ringhals 3 skall behandlas före sommaren. Men jag kan inte veta vilka remissynpunkter som kommer in, inte heller vad den tekniska granskning som kommer att utföras med hjälp av internationell expertis kommer att leda till. Den reservationen har jag gjort, men i övrigt är målsättningen som sagt behandling före sommaren.

Sedan noterar jag att Lennart Pettersson som vanligt åberopar borgerliga tidningars åsikter. De var lika litet som Lennart Pettersson åhörare till det samtal som fördes.

LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Energiministern säger i sitt svar till mig att han inte har framställt några nya krav till Vattenfall i anslutning till att han diskuterade en komplettering av ansökan om Ringhals 3 med generaldirektör Norrby. Låt mig då konstatera, herr energiminister, att det var en allmän uppfattning i massmedia hela den vecka då debatten fördes att energiministern hade fört fram dessa nya krav till Vattenfall. Ledningen för Vattenfall bekräftade också att så hade skett. Jag kan citera Sydsvenska Dagbladet som säger följande:

"Jonas Norrbys ställföreträdare, Vattenfalls administrative direktör Lennart Öhrström, bekräftar i samtal med SDS att Olof Johansson har kommit med ett nytt krav och att risken för en försening och fördring av Ringhalsprojektet ökat."

Det var alltså Vattenfalls klara uppfattning. Jag vill fråga energiministern hur det kan komma sig att Vattenfall hade den uppfattningen, om inte energiministern hade fört fram dessa krav i sitt telefonsamtal.

Jag håller med om att vi inte vet annat än indirekt vad som sades eller inte sades, men alla indirekta bevis talar för Vattenfalls uppfattning.

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Den tillförordnade generaldirektören Lennart Öhrström har jag aldrig talat med. Han var uppenbarligen felinformerad.

LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Låt mig för att bringa ytterligare klarhet ställa en fråga. Den gäller den attityd av mussla som herr energiministern har intagit i denna fråga ända sedan han lämnade sitt kortfattade pressmeddelande om att han inte hade begått några överträdelse och inte hade kommit med ytterligare krav på Vattenfall. Jag har fått bekräftat på flera håll att energiministern vägrade ställa upp i TV när man där begärde att få ökad klarhet beträffande vad som avhandlades vid telefonsamtalet mellan Jonas Norrby och energiministern. Är det riktigt att så skedde? Och berodde det i så fall på att energiministern ansåg att han inte borde kommentera detta ytterligare?

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Det var endast en reverens för denna kammare och dess ledamöter, eftersom den förre bostadsministern i TV – samtidigt som han framförde en del andra synpunkter – anmälde att en fråga skulle komma.

LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Det hade ju i så fall varit lämpligt att man i klarhetens intresse fått en diskussion i TV kring den här frågan. Såvitt jag förstår var man inom TV helt inställd på att ha en sådan debatt. På socialdemokratiskt håll var vi beredda att ställa upp. Den ende som fattades i det sällskap som skulle bringa klarhet i frågan om vad som sades eller inte sades i samtalet mellan energiministern och Jonas Norrby, det var energiministern själv.

Överläggningen var härmed slutad.

Ringhals 3-ansökan är f. n. utsänd på remiss. I samband därmed har energiministern tillsatt en särskild arbetsgrupp, den s. k. Svahnkommittén, för att närmare analysera säkerhetsfrågorna.

Barsebäck 2

Den 14 september 1977 ansökte Sydkraft AB, under hänvisning till 3 § lagen (1977:140) om särskilt tillstånd att tillföra kärnreaktor kärnbränsle m. m., om tillstånd till fortsatt drift av Barsebäck 2 efter den 31 december 1977. Dagen därpå uppdrog regeringen åt statens kärnkraftinspektion att bereda ansökan. Kärnkraftinspektionen fick i uppdrag att med eget yttrande överlämna handlingarna i ärendet till regeringen senast den 15 november 1977.

Regeringen gav tillstånd till drift den 22 december 1977. I samband därmed lämnade regeringen en kommuniké angående upparbetsavtalet.

Forsmark 3

Anslag till Forsmark 3 m. m.

Kärnkraftsstationen i Forsmark planerades ursprungligen för två aggregat om vardera 900 MW. För utbyggnaden har bildats ett särskilt bolag – Forsmarks Kraftgrupp AB (FKA). Staten äger genom vattenfallsverket 74,5 % av aktierna i bolaget. Vattenfallsverket svarar enligt ett särskilt avtal för byggnadsarbeten m. m. Bolagets byggnadskostnader finansieras – förutom med aktiekapitalet – dels med lån som tas upp på den allmänna kapitalmarknaden, dels genom kapitaltillskott från delägarna.

I propositionen 1975:30 om energihushållning m. m., föreslog regeringen vissa riktlinjer för utbyggnad av kärnkraften som bl. a. innebar att förberedelser för uppförande av ytterligare två aggregat utöver tidigare beslutade 11 aggregat skulle vidtas. Riksdagen godtog förslaget och anvisade medel för vissa förberedande åtgärder för utbyggnad av ytterligare två kärnkraftsaggregat i Forsmark. De två ursprungliga aggregaten var planerade att tas i drift under budgetåren 1978/79 resp. 1980/81. De två nya aggregaten skulle startas under budgetåret 1982/83 resp. något år senare.

1975 års energipolitiska beslut innebar att konsortialavtalet mellan intressenterna i FKA fick ses över. Under våren 1976 bemyndigade riksdagen regeringen att godkänna ett nytt avtal som parterna då preliminärt överenskommit om. Under våren 1976 fick FKA också koncession för det tredje kärnkraftblocket i Forsmark och vissa anläggningsarbeten påbörjades under 1976. I budgetpropositionen 1975/76:100 anvisades 66 milj. kr. till vattenfallsverket för budgetåret 1976/77 för utbyggnaden av Forsmark 3.

I propositionen 1976/77:25 med förslag till tillägsbudget I för budgetåret 1976/77 anför föredragande statsrådet att de villkor rörande säkerhetsfrågornas lösning, som enligt den då ännu ej presenterade villkorslagen skulle komma att stipuleras för tillstånd att ta kärnreaktor i drift, kan komma att påverka kraftföretagens möjligheter att erhålla tillräckliga krediter. Under den tid som behövs för kraftföretagens bedömningar av möjligheterna att uppfylla dessa villkor kunde enligt propositionen garantier från statens sida bli nödvändiga för att krediterna skall klaras. Med hänsyn härtill utvidgades Vattenfalls möjligheter att ställa borgen för lån till Forsmarksanläggningen.

Enligt de principer som tillämpats tidigare hade intressenterna i FKA tecknat borgen såsom för egen skuld för så stor del av lånen som svarar mot deras aktieinnehav. I vissa fall – det gäller lån som bolaget tagit upp utomlands – hade vattenfallsverket ställt säkerhet för hela lånesumman. De övriga delägarna hade därvid ställt garantier för sin andel av säkerheten

genom efterborgen. I propositionen föreslogs att ett sådant förfarande skulle tillämpas även för lån som bolaget tar upp på den svenska kapitalmarknaden. Någon uppräknig av borgensramen ansågs emellertid inte krävas på grund av dessa vidgade möjligheter för verket att göra borgensåtaganden. De anslags- och borgensbelopp som hänförde sig till finansieringen av investeringar på kärnkraftsområdet skulle fortsättningsvis ställas till verkets disposition först efter särskild framställning från verket. Genom denna regel fick regeringen möjligheter att då pröva grunderna för framställningen, eventuellt efter överläggningar med verket och andra intressenter. Riksdagen godkände (NU 1976/77:13) dessa regler.

Även i budgetpropositionen (1976/77:100 bilaga 17 s. 338–339) anvisades medel till investeringar i pågående kärnkraftsbyggen enligt samma princip rörande verkets disposition av medlen. I samband därmed anförde föredragande statsrådet bl. a.:

I vilken utsträckning medel som har anvisats för ändamålet också kommer att bli utnyttjade blir således beroende av hur vattenfallsverket bedömer möjligheterna att uppfylla de tidigare nämnda villkoren i prop. 1976/77:53 för att få ta ytterligare kärnkraftblock i drift och i sista hand av om regeringen vid en eventuell prövning av tillståndsfrågan finner att de ställda villkoren är uppfyllda. Jag vill vidare framhålla att vattenfallsverkets tilldelning av medel också blir beroende av resultatet av de överläggningar som regeringen inom kort kommer att ta initiativ till med verket och de enskilda kärnkraftsintressenterna om konsekvenserna av villkoren enligt det tidigare nämnda förslaget till lag om särskilt tillstånd att tillföra kärnreaktor kärnbränsle m. m. (prop. 1976/77:53).

Till investeringar i Forsmark 3 anvisades i propositionen ytterligare 163 milj. kr. Förslagen antogs av riksdagen.

Utredning om ändrad planering för kärnkraftblocket Forsmark 3

I kompletteringspropositionen 1976/77:150 bilaga 7 anfördes beträffande planeringen av Forsmark 3:

1. Kraftstationer m. m. Regeringens arbete är inriktat på att riksdagen under hösten 1978 skall föreläggas förslag om den framtida inriktningen av energipolitiken. I samband härmed kommer bl. a. omfattningen av kärnkraftprogrammet att fastläggas.

I avvaktan härpå avser jag att inom kort föreslå regeringen att statens vattenfallsverk får i uppdrag att dels ta upp förhandlingar med medintressenten i Forsmarks Kraftgrupp AB – Mellansvensk Kraftgrupp AB – om en sådan ändring av planeringen för kärnkraftblocket Forsmark 3 att handlingsfrihet föreligger att avbryta eller fullfölja projektet efter ett energipolitiskt beslut av riksdagen hösten 1978, dels kartlägga konsekvenserna i olika avseenden av en sådan ändring i planeringen.

Efter utvärdering av resultatet av dessa förhandlingar och det övriga material som vattenfallsverket sålunda kommer att redovisa avser jag att under hösten 1977 föreslå regeringen att lägga fram de förslag till åtgärder som

kan behövas för att uppnå angivet syfte och för att underlätta en omställning.

Från investeringsanslaget Kraftstationer m. m. har för nästa budgetår anvisats 2 265 milj. kr. Av detta belopp utgör 163 milj. kr. statens vattenfallsverks andel – 74,5 % – av beräknade delägarlån till Forsmarks Kraftgrupp AB för finansieringen av den fortsatta utbyggnaden av Forsmark 3 (prop. 1976/77:100 bil. 17 s. 312, NU 1976/77:24, rskr 1976/77:206).

De anslagsmedel som har beräknats i prop. 1976/77:100 för finansieringen av utbyggnaden av kärnkraftblocket Forsmark 3 bör mot bakgrund av vad jag nu har sagt kunna disponeras även för täckande av kostnader för åtgärder som bl. a. staten kan behöva vidta till följd av den ändrade planeringen för nämnda block.

Hur stort det totala behovet av medel blir under budgetåret 1977/78 kan bedömas först när resultatet av tidigare nämnda förhandlingar och kartläggning föreligger.

Jag hemställer att regeringen

dels ger riksdagen till känna vad jag har anfört om planeringen av kärnkraftblocket Forsmark 3.

dels föreslår riksdagen att medge att det för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln uppförda investeringsanslaget *Kraftstationer m. m.* intill ett belopp av 163 000 000 kr. får disponeras i enlighet med vad jag har anfört.

I sitt yttrande till finansutskottet anförde näringsutskottet i denna del:

Dispositionen av anslaget Kraftstationer m. m.

I propositionen (bil. 7) lämnar regeringen ett meddelande till riksdagen om planeringen av kärnkraftblocket Forsmark 3. Regeringen föreslår i detta sammanhang att riksdagen medger att det för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln uppförda investeringsanslaget Kraftstationer m. m. intill ett belopp av 163 milj. kr. får disponeras i enlighet med vad föredragande statsrådet har anfört.

Statsrådet erinrar om att regeringens arbete är inriktat på att riksdagen under hösten 1978 skall föreläggas förslag om den framtida inriktningen av energipolitiken, varvid bl. a. omfattningen av kärnkraftprogrammet kommer att fastläggas. I avvaktan härpå avser statsrådet att inom kort föreslå regeringen att statens vattenfallsverk får i uppdrag att *dels* ta upp förhandlingar med medintressenten i Forsmarks Kraftgrupp AB – Mellansvensk Kraftgrupp AB – om en sådan ändring av planeringen för kärnkraftblocket Forsmark 3 att handlingsfrihet föreligger att avbryta eller fullfölja projektet efter ett energipolitiskt beslut av riksdagen hösten 1978, *dels* kartlägga konsekvenserna i olika avseenden av en sådan ändring i planeringen.

På grundval av resultatet av dessa förhandlingar och övrigt material som vattenfallsverket redovisar avser statsrådet att under hösten 1977 föreslå regeringen att lägga fram de förslag till åtgärder som kan behövas för att uppnå det angivna syftet och för att underlätta en omställning. Mot denna bakgrund bör, anför statsrådet, de anslagsmedel som har beräknats i prop. 1976/77:100 bil. 17 för finansieringen av utbyggnaden av kärnkraftblocket Forsmark 3 kunna disponeras även för täckande av kostnader för åtgärder som bl. a. staten kan behöva vidta till följd av den ändrade planeringen för

nämnda block. Hur stort det totala behovet av medel blir under budgetåret 1977/78 kan bedömas först när resultatet av tidigare nämnda förhandlingar och kartläggning föreligger.

I motionen 1976/77:1659 kritiserar dessa uttalanden och förslag. De förhandlingar om en ändrad planering av Forsmark 3-projektet som aviseras i propositionen torde innebära att aggregatet Forsmark 3 byggs vidare i långsammare takt. Osäkerheten och oklarheten i regeringens energipolitik kommer att medföra en rad negativa konsekvenser, säger motionärerna. De pekar bl. a. på att en ryckighet i planeringen innebär risker för störningar i energiförsörjningen. Vidare kommer kostnaderna för de kärnkraftblock som byggs i långsammare takt än planerat att öka. Det finns risk för att den tekniska kvaliteten hos de aggregat som fördröjs blir lidande. En ryckig planering skapar också helt oacceptabla problem för sysselsättningen. Motionärerna anser att ett bifall till regeringens förslag om ändrad disposition av anslaget till Kraftstationer m. m. skulle innebära att riksdagen frånhänder sig kontrollen över den fortsatta planeringen av kärnkraftblocket Forsmark 3. Om regeringen vill ändra på den planering som är en följd av riksdagens energipolitiska beslut år 1975 bör regeringen underställa riksdagen konkreta förslag med redovisning av dessas konsekvenser i olika hänseenden.

Motionärerna hemställer att riksdagen dels som sin mening skall ge regeringen till känna vad som anförs i motionen, dels avslå regeringens förslag om ändrad disposition av investeringsanslaget Kraftstationer m. m.

Utskottet har tidigare i år ställt sig bakom regeringens förslag rörande energipolitikens långsiktiga utformning (NU 1976/77:23, 1976/77:24). Det är enligt utskottets mening viktigt att statsmakterna bibehåller full handlingsfrihet när det gäller om projektet Forsmark 3 skall avbrytas eller fullföljas efter ett energipolitiskt beslut av riksdagen hösten 1978. Det framgår klart av propositionen att riksdagen i det förslag som kommer att läggas fram skall få en redovisning av följderna av en ändrad planering. Utskottet tillstyrker förslagen i propositionen och avstyrker motionen.

Till yttrandet fanns en avvikande mening:

2. beträffande *dispositionen av anslaget Kraftstationer m. m.* av herrar Svanberg, Bengtsson i Landskrona, Blomkvist, fru Hansson, herrar Högström, Pettersson i Lund och Jonsson i Husum (alla s) som anser att det stycke på s. 3 i yttrandet som börjar med "Utskottet har" och slutar med "avstyrker motionen" bort ha följande lydelse:

De synpunkter på regeringens energipolitik som framförs i motionen innebär att tidigare kritik fullföljs (mot. 1976/77:1335, NU 1976/77:23, NU 1976/77:24). Utskottet kan i allt instämma med motionärerna.

Regeringens energipolitik präglas av en oklar och osäker handläggning. Denna innebär risk för ökade kostnader och för att störningar i energiförsörjningen kan uppstå och negativt påverka industrins vilja att investera. Innan ett nytt energipolitiskt beslut fattas år 1978 finns det ingen anledning att frånga de riktlinjer för energipolitiken som riksdagen lade fast år 1975.

Finansutskottet anslöt sig (FiU 1976/77:30) till näringsutskottets uppfattning vilken också blev riksdagens beslut.

I syfte att bibehålla största möjliga handlingsfrihet vad beträffar utformningen av den framtida energipolitiken, och särskilt användningen av kärnkraft, inför ett nytt energipolitiskt beslut hösten 1978 gav regeringen i juli

1977 vattenfallsverket i uppdrag att förhandla om och kartlägga konsekvenserna av en ändrad planering av block 3 i Forsmark. Detta uppdrag redovisas i propositionen 1977/78:116 (s. 23–27).

I propositionen, vilken ännu ej behandlats av riksdagen, redogör föredraganden för det utrednings- och utvecklingsprogram, projekt Kärnbränslesäkerhet, avseende hantering och förvaring av använt kärnbränsle som vattenfallsverket bedriver i samarbete med Oskarshamnsverkets Kraftgrupp AB och Sydsvenska Kraft AB. En delrapport från detta arbete överlämnades till regeringen i samband med att verket i december 1977 ansökte om tillstånd enligt villkorlagen att ta kärnkraftsreaktorn Ringhals 3 i drift. Detta material remissbehandlas f. n.

I propositionen föreslås medel för fortsatt utbyggnad av block 3 och 4 i Ringhals och av block 1 och 2 i Forsmark. Beträffande Forsmark 3 anför föredraganden att den fortsatta planeringen i avvaktan på riksdagens nya energipolitiska beslut hösten 1978 bör bedrivas inom ramen för redan beviljade medel.

Interpellationsdebatten den 7 november 1977

Birgitta Dahl (s) ställde den 4 oktober 1977 en interpellation till statsministern angående frågan om när besked om framtiden för Forsmark 3 skulle lämnas. Interpellationen besvarades av energiministern gemensamt med en interpellation ang. energipolitiken från Alf Lövenborg (–) den 7 november 1977. I sitt svar anförde energiministern:

Herr talman! Alf Lövenborg har frågat statsministern dels om regeringen är medveten om att oljan är en ändlig naturtillgång och att en frigörelse från oljeberoende så snart som möjligt är en nödvändighet,

dels om regeringen under några omständigheter – och i så fall när – kan övergå till att genomföra det energiprogram som 1975 års riksdagsbeslut innebar, nämligen en planmässig utbyggnad av de 13 beslutade reaktorererna.

Interpellationen har överlämnats till mig för att jag skall besvara den.

Birgitta Dahl har frågat mig när de besked om framtiden för Forsmark 3 och de anställda där som utlovats i kompletteringspropositionen kommer att lämnas.

Jag besvarar båda interpellationerna i ett sammanhang.

På Alf Lövenborgs första fråga kan jag svara ett obetingat ja. Regeringen är starkt medveten om de problem som förestår när det gäller försörjningen med olja. Vi har att räkna med att oljan snart – kanske inom några decennier – inte kommer att kunna användas som råvara för energiproduktion.

I första hand industriländerna måste således bereda sig på en genomgripande omställning i fråga om försörjningen med energi. Inte minst gäller detta oss här i Sverige som i dag är beroende av importerad olja för mer än 70 % av vår försörjning.

Frågan är då hur energipolitiken skall utformas för att vi skall kunna möta de svårigheter som kan förutses. Jag skall inte gå närmare in på denna fråga

nu. Låt mig bara säga att jag för egen del anser att hushållningen är det primära i energipolitiken och att de åtgärder som sätts in från statsmakternas sida på detta område i första hand bör inriktas på att minska förbrukningen av olja.

Vad sedan gäller Alf Lövenborgs andra fråga – genomförandet av 1975 års kärnkraftsprogram – vill jag hänvisa till regeringsförklaringen den 8 oktober 1976, lagen (1977:140) om särskilt tillstånd att tillföra kärnreaktor kärnbränsle, m. m. – dvs. den s. k. villkorslagen – som riksdagen antog i våras och till energikommissionens (I 1976:05) direktiv.

Regeringens inställning är entydig. En satsning på kärnkraft kan inte ske om inte riskerna med hanteringen av det använda bränslet och det högaktiva avfallet kan bemästras på betryggande sätt. Innebörden härav har preciserats i villkorslagen.

Om det visar sig att de problem och de risker som är förknade med kärnkraften inte kan bemästras måste kärnkraften avvecklas. På vilket sätt det skall ske och vilka åtgärder som behöver sättas in för att bortfallet av kärnkraft skall kunna ersättas hör till de uppgifter som energikommissionen arbetar med och skall redovisa konkreta förslag om. Redan av direktiven framgår vilket tidsperspektiv som skall vara riktpunkt för kommittén. Dess arbete skall vara slutredovisat senast den 1 juli nästa år.

Regeringen är vidare angelägen om att handlingsfriheten på kärnkraftsområdet bibehålls i avvaktan på 1978 års energipolitiska beslut. Att binda resurser i kärnkraftsblocket Forsmark 3 enligt den ursprungliga tidsplanen vore att föregripa dessa beslut. Med hänsyn härtill anmälde jag i årets kompletteringsproposition (prop. 1976/77:150 bil. 7) att jag avsåg att föreslå regeringen att ge statens vattenfallsverk i uppdrag att förhandla med Mellansvensk Kraftgrupp AB om en sådan ändring av planeringen för kärnkraftsblocket Forsmark 3 att handlingsfrihet föreligger att avbryta eller fullfölja projektet efter ett energipolitiskt beslut av riksdagen hösten 1978. I uppdraget skulle också ingå en kartläggning av konsekvenserna i olika avseenden av en sådan ändring i planeringen.

Jag är därmed inne på Birgitta Dahls fråga.

Uppdraget beträffande Forsmark lämnades till vattenfallsverket i början av juli. Innehållet i och avsikten med uppdraget hade dessförinnan redovisats för de berörda personalorganisationerna i överensstämmelse med bestämmelserna om informations- och förhandlingsskyldighet i lagen om medbestämmande i arbetslivet.

Vattenfallsverket har numera slutfört sitt uppdrag. Resultatet av kartläggnings- och förhandlingsarbetet överlämnades till regeringen den 2 november. Ärendet bereds nu inom regeringskansliet.

Regeringens ställningstagande bör kunna redovisas före årsskiftet.

Vissa uttalanden rörande framtiden för ASEA-ATOM

Inledning

I detta avsnitt tas upp två uttalanden från regeringsledamöter angående framtiden för ASEA-ATOM som är ett av staten och ASEA samägt företag med uppgift att tillverka utrustning för kärnkraftreaktorer.

Uttalande av Olof Johansson under hösten 1977

Den 13/10 1977 ställde Eric Enlund (fp) följande fråga till statsrådet Olof Johansson om statens samarbete med ASEA på kärnkraftsområdet:

Energiministern har i massmedia meddelat att statens avtal med ASEA om samarbete på kärnkraftsområdet sannolikt kommer att sägas upp. Uttalandet har väckt förvåning och oro av flera anledningar. Varken ASEA-ledningen eller personalorganisationerna har underrättats. AB ASEA-Atom hade den 31 december 1976 1 259 anställda. Samtidigt var värdet av ineliggande order 6 641 milj. kr. Dessa siffror visar att företagets betydelse för sysselsättningen är väsentlig. De resurser som företaget förfogar över i form av utrustning och specialutbildad personal kan inte utan stora omställningssvårigheter utnyttjas för annan verksamhet.

Energikommissionens arbete är ännu inte slutfört, och riksdagsbeslutet om den framtida energipolitiken kommer inte att fattas förrän nästa år. Enligt en talesman för departementet har frågan om en uppsägning av avtalet med ASEA inte heller diskuterats inom regeringen. Nu gällande avtal utlöper vid årsskiftet 1979-1980. Skall en uppsägning ske behöver den inte göras förrän vid årsskiftet 1978-1979.

Mot den bakgrund jag nu tecknat vill jag till statsrådet Johansson ställa följande fråga:

Av vilken anledning har energiministern, innan riksdagen behandlat och fattat beslut om den långsiktiga inriktningen av energipolitiken, meddelat att avtalet med ASEA om AB ASEA-Atoms verksamhet sannolikt kommer att sägas upp?

Energiministern besvarade frågan i kammaren den 21/10 1977. Energiministerns svar redovisas nedan:

Herr talman! Eric Enlund har frågat mig om anledningen till att jag innan riksdagen behandlat och fattat beslut om den långsiktiga inriktningen av energipolitiken meddelat att konsortialavtalet mellan staten och ASEA om Asea-Atoms verksamhet sannolikt kommer att sägas upp.

Samarbetet mellan staten och ASEA i AB Asea-Atom grundas på ett av riksdagen år 1968 godkänt konsortialavtal för åren 1969-1979. Samarbetets syfte anges i avtalet vara att bedriva en självständig, konkurrenskraftig och lönsam industriell verksamhet på kärnkraftsområdet. År 1968 var detta kanske en rimlig målsättning mot bakgrund av de förhoppningar som då var knutna till kärnenergi som trygg och uthållig energikälla.

Genom avtalet skapades förutsättningar för industriellt utnyttjande av de forsknings- och utvecklingsinsatser Sverige dittills gjort på kärnenergiområdet.

Situationen är inte längre densamma. Marknaden för kärnkraftverk har hårdnat. Utbyggnadsplanerna har de senaste åren successivt skurits ned kraftigt i de flesta länder. Jag vill påminna om hur OECD, en av de många organisationer som bevakar utvecklingen, har angivit den beräknade kärnkraftsutbyggnaden. I studien *Energy prospects to 1985*, utgiven i januari 1975, uppskattades OECD-ländernas installerade kärnkraft uppgå till 206 000 MW år 1985 och till 513 000 MW år 1990. I studien *World Energy Outlook* två år senare var motsvarande uppskattningar 160 000 resp. 325 000 MW. Detta innebär alltså ett bortfall av ca 60 reaktorer fram till år 1985 och av ytterligare ca 130 reaktorer mellan åren 1985 och 1990.

Vi kan också konstatera att villkorslagen innebär nya, skärpta krav för idrifttagning av ytterligare kärnreaktorer i Sverige.

Givetvis måste detta – vid sidan av den internationella utvecklingen – beaktas när vi söker bedöma Asea-Atoms förutsättningar.

I en medveten långsiktig planering för att ta till vara den stora kompetens och de betydande resurser som finns vid Asea-Atom är det naturligt att avtalsparterna, staten och ASEA, tar upp en diskussion om bolagets framtid. En prövning av konsortialavtalet är ett naturligt steg i en process för förändring och långsiktig överlevnad.

Uttalande av statsrådet Anders Dahlgren 21/1 1978

Det andra uttalandet, som gav upphov till en omfattande pressdebatt, gjordes till Dagens Nyheter och publicerades där lördagen den 21/1 1978.

Utbyggnad av vattenkraft (Åsele och Stenkullaforsen)

Frågans tidigare behandling

I 1974 års statsverksproposition (1974:1 bil. 15 s. 205) togs upp anslag bl. a. till en igångsättning av projekteringsarbete rörande utbyggnad av den återstående outbyggda sträckan av Åseleälven mellan Stenkullaforsen och Åsele. Inom det aktuella området finns tre utbyggnadsbara projekt – Volgsjöfors (Graningeverken), Stenkulla och Åsele (staten). Riksdagen hade inget att erinra mot utbyggnaden och anvisade medel för igångsättning av arbetena under budgetåret 1974/75 (NU 1974:26). Vattenfallsverket ansökte i början av år 1974 tillsammans med Graningeverken hos vattendomstolen om tillstånd till de aktuella utbyggnaderna. Vattendomstolen överlämnade i november 1974 ärendet för regeringens prövning.

I samband med 1975 års energipolitiska beslut togs upp frågan om ett ställningstagande från riksdagens sida inom den fysiska riksplaneringens ram angående utnyttjandet av vattendragen (prop. 1975:30 bil. 2. CU 1975:28). Beträffande formen för riksdagens medverkan i beslut om hur tillgången på vattenkraft skall utnyttjas godtog riksdagen propositionens förslag att det skulle ske genom beslut om att vissa älvsträckor undantogs från slutlig tillåtlighetsprövning enligt vattenlagens regler. Ett sådant undantagsbeslut skulle fullföljas genom att riksdagen tillförde sig prövningen – sålunda en inskränkning i regeringens och domstolarna befogenheter.

Riksdagens beslut innebar vidare att vissa älvsträckor i södra Norrland och norra Svealand undantogs från slutlig tillåtlighetsprövning. Utgångspunkten angavs liksom enligt propositionen vara att som öppna för slutlig tillåtlighetsprövning endast borde lämnas projekt med, såvitt kan bedömas, relativt sett begränsade konflikter med motstående intressen. Andra och mera principiella konfliktlösningar bör göras i riksplaneringsbeslutets form och sålunda ytterst beslutas av riksdagen. I sak innebar beslutet att projekt som av den s. k. Sehlstedtska utredningen graderats i klass 0 liksom, med vissa

undantag, i klass I överläts till prövning i vanlig ordning medan återstående redovisade projekt undantogs. Beträffande nya projekt inom detta utredningsområde anfördes att de borde bedömas efter motsvarande grunder. Beträffande det norra utredningsområdet – vari Åseleälven ingår – anfördes att i väntan på ett motsvarande riksdagsbeslut också i denna del ställning skall kunna tas till ett antal projekt som inte tillhör de från motstående intressen högst värderade, bl. a. om- och tillbyggnader m. m. För detta område borde även gälla att – med hänsyn till sysselsättning och långsiktig arbetsplanering – utbyggnad av vissa projekt kan prövas enligt vattenlagen även i avvaktan på ett samlat ställningstagande när det gäller konflikter av motsvarande karaktär som i öppna älvsträckor i det södra området. Reserver (s) ansåg beträffande det södra utredningsområdet bl. a. att även projekt i klass 2 jämte vissa ytterligare projekt i klass I borde vara öppna för tillåtlighetsprövning. Därav följer att enligt reservanternas mening även motsvarande undantag från prövningen i det norra utredningsområdet skulle begränsas.

Utskottet förutsatte att regeringen, utan att avvakta den bedömning av energifrågorna som aviserats till 1978, skulle förelägga riksdagen förslag till kompletterande riktlinjer för vattenkraftsutbyggnaden fram till 1985. Förslagen skulle ta upp det norra utredningsområdet men framför allt innebära att avvägningar kunde göras för bl. a. båda utredningsområdena på en gång.

I 1977 års budgetproposition anfördes (1976/77:100, bil. 17 s. 340–341) bl. a.:

I början av år 1974 ansökte vattenfallsverket tillsammans med ett privat kraftföretag hos vattendomstolen om tillstånd att bygga och driva kraftstationerna Volgsjöfors, Stenkullafors och Åsele i Åselegrenen av Ångermanälven. Utbyggnaden skulle för verkets del omfatta de två sistnämnda anläggningarna. Projekt redovisades i prop. 1974:1 (bil. 15 s. 205). Riksdagen hade inte något att erinra mot utbyggnaden och anvisade medel för igångsättning av arbetena under budgetåret 1974/75 (NU 1974:26, rskr 1974:198).

Vattendomstolen överlämnade ärendet i november 1974 för beslut om projektets tillåtlighet. I avvaktan på beslut och på vattendomstolens slutliga behandling av målet har verket utfört vissa förberedande arbeten och lagt ut beställningar hos tillverkare av utrustning till stationerna.

I prop. 1975:30 (bil. 2) redovisades betänkandet (SOU 1974:22), Vattenkraft och miljö, rörande vattenkraftutbyggnad i Klarälven, Dalälven, Ljusnan, Ljungan och Indalsälven. Vidare lämnades förslag till hur vattenkraftfrågorna borde handläggas i avvaktan på det samlade utredningsmaterial beträffande utbyggnadsmöjligheterna i landet som skulle erhållas när den då pågående utredningen (B 1974:01) om vattenkraftutbyggnad i norra Norrland hade slutfört sitt arbete och betänkandet hade remissbehandlats.

Riksdagens beslut med anledning av propositionen i denna del innebar att endast ett mindre antal utbyggnadsprojekt i södra Norrland och norra Svealand och projekt i norra Norrland av motsvarande karaktär i fråga om konflikter med motstående intressen lämnades öppna för prövning enligt vattenlagen (1918:523). Riksdagen intog därvid en mer restriktiv hållning än

som hade föreslagits i propositionen. Det förutsattes emellertid att en samlad bedömning av i första hand utbyggnader fram till år 1985 skulle göras så snart nämnda utredning om vattenkraftutbyggnad i norra Norrland hade slutförts och remissbehandlats (CU 1975:28 s. 30, rskr 1975:203).

Riksdagsbeslutet har gjort det nödvändigt att avvakta riksdagens bedömning innan den aktuella utbyggnaden i Ångermanälven slutligt prövas.

Utredningen om vattenkraftutbyggnad i norra Norrland har redovisat sina förslag i betänkandet (SOU 1976:28) Vattenkraft och miljö 3. Remissbehandlingen har nyligen avslutats och frågan bereds f. n. inom regeringskansliet med sikte på att förslag skall kunna föreläggas riksdagen under år 1977. Prövningen av utbyggnadsprojektet i Ångermanälven får således anstå till dess riksdagen har tagit ställning till förslagen. Jag har likväl räknat med att vattenfallsverket kommer att behöva 15,8 milj. kr. under nästa budgetår för att kunna fullgöra sina förpliktelser till följd av redan gjorda beställningar och ingångna avtal.

Det uttalande i CU 1975:28 som återropas i budgetpropositionen har följande lydelse:

I propositionen anmäls bedömningen att ytterligare projekt kan komma att anses utbyggnadsvärda på grund av att utgångspunkterna ändrats efter utredningens uppgiftsinsamling. En del av dessa projekt skulle möjligen kunna komma i fråga för utbyggnad fram till år 1985. I den mån något sådant projekt inte uppvisar större konflikter än motsvarande öppna projekt i de bedömda delarna kan dessa tillåtlighetsprövas i vanlig ordning. I övrigt får även dessa tas upp och redovisas så att riksdagen om så erfordras kan ta ställning till mer preciserade riktlinjer inom den fysiska riksplaneringens ram. På den statliga sidan ges riksdagen fortlöpande tillfälle till bedömningar av vattenfallsverkets utbyggnadsprogram m. m. Förslag läggs även nu fram i propositionen 30 (bil. 1, s. 491–526) och bereds i näringsutskottet.

Beträffande det norra utredningsområdet anförts i propositionen att – på motsvarande sätt som i det södra området – ställning skall kunna tas till ett antal projekt som inte tillhör de från motstående intressen högst värderade, bl. a. om- och tillbyggnader samt utnyttjande av befintliga regleringsdammar. Underlag för sådana ställningstaganden bedöms kunna erhållas från pågående utredningsarbete. Förslaget i motionen 2029 (m), yrkandet 6 delvis, om att utredningens resultat skall avvaktas före tillåtlighetsbeslut utgår från att ytterligare förslag föreläggs riksdagen. Vad utskottet ovan förordat om kommande handläggning tillgodoser i väsentliga delar motionens syften i denna del. Enligt utskottets mening bör emellertid även för detta område – med hänsyn till sysselsättning och långsiktig arbetsplanering – gälla att utbyggnad av vissa projekt kan prövas enligt vattenlagen även i avvaktan på ett samlat ställningstagande när det gäller konflikter av motsvarande karaktär som i öppna älvsträckor i det södra området.

Intill dess annat beslut föreligger gäller givetvis riksdagens tidigare ställningstagande att Torne älv, Kalix älv, Pite älv och Vindelälven samt opåverkade källflöden i de övriga huvudälvarna i övre Norrland helt bör undantas från vattenkraftsutbyggnad. Vad som i anslutning därtill anförts i motionen 2029 (m), yrkandet 6 i ovan inte behandlad del, är sålunda tillgodosett utan någon riksdagens ytterligare åtgärd.

Utskottets ställningstaganden i här berörda delar innebär sålunda sammanfattningsvis följande. Propositionens förslag tillstyrks beträffande metoden för riksdagens medverkan i bedömningar av vattenkraftsutbygg-

naden genom beslut inom den fysiska riksplaneringens ram. Riktlinjerna i propositionen om undantagande av vissa älvsträckor inom det södra utredningsområdet tillstyrks med tillägget att även dels de i Sehlstedts utredning under klass 2 upptagna projekten, dels de till klass 1 hänfödda Viforsen i nedre Ljungan och Granboforsen i Indalsälven tills vidare undantas från direkt prövning. Av den nämnda utredningen inte prövade projekt i det södra området samt älvarna i det norra området skall kunna prövas enligt VL när det gäller konflikter av motsvarande karaktär som i de här bedömda öppna älvsträckorna inom det södra utredningsområdet. I övrigt undantas även nyssnämnda två projektgrupper – i den mån de inte undantagits redan genom tidigare beslut – i avvaktan på riksdagens samlade bedömning av båda utredningsområdena – en bedömning som förutsatts göras så snart pågående utredning slutförts och dess resultat remissbehandlats. Det sagda avser i första hand utbyggnader fram till år 1985. Frågan om eventuella ytterligare utbyggnader i ett längre tidsperspektiv får tas upp 1978 i samband med den aviserade, förnyade prövningen av energipolitiken. Enligt utskottets mening har med dessa ställningstaganden uppfyllts även det av statsministern (prop. 30 s. 26) betonade målet att tillföra ytterligare elproduktion från vattenkraft med undvikande av långsiktiga bindningar och med bevarad handlingsfrihet för framtiden. Vid en senare tidpunkt ges, som anförs i motionen 2030 (c), också större möjligheter att bedöma hur snabbt alternativa energikällor kan ge ett krafttillskott.

Motion vid 1976/77 års riksmöte

Vid förra årets riksmöte togs utbyggnaden av vattenkraften i övre Åseleälven upp i motionen 1976/77:548 av herr Andersson i Lycksele (s).

I civilutskottets betänkande (CU 1976/77:25), till vilket hänvisas, med anledning av motionen finns en utförlig recit som beskriver gällande ordning samt frågans tidigare behandling. Av betänkandet framgår även hur den s. k. Ekströmska utredningen rörande vattenkraftsutbyggnaden norr om Indalsälven klassificerat berörda projekt.

Propositionen 1977/78:57 om riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för vattendrag i norra Svealand och Norrland

I denna proposition lade regeringen i november 1977 fram förslag till riktlinjer rörande vilka vattendrag i norra Svealand och Norrland som bör undantas från vattenkraftutbyggnad. I propositionen redovisas bl. a. den Ekströmska utredningens klassificering av olika vattendrag samt remissinstansernas ställningstaganden i en bilaga. I denna sägs (s. 137–138) beträffande Övre Åseleälven. (Utredningen klassificerade olika objekt i fyra klasser. Klass 4 innebar maximivärde och klass 1 minimivärde.)

Övre Åseleälven. Ångermanälven (SOU 1976:28, s. 232)
(Omfattar projekten Volgsjöfors, Stenkulla och Åsele)

Effekt, MW	101	Volgsjöfors 20, Stenkulla 55
Energi, GWh/år	430	Volgsjöfors 80, Stenkulla 230
Kraftvärdering	4	
Vetenskaplig naturvård	4	
Fiske	4	
Rekreation exkl. fiske	2	
Rekreation inkl. fiske	3	
Kulturminnesvård	2	
Rennäring	(3)	() Bedömt av utredning- en
Jordbruk	(2)	() Bedömt av utredning- en
Skogsbruk	2-3	
Bevarandevärdering	3	
Slutlig rangordning	2	

Utredarens bedömning

Övre Åseleälven är den längsta utbyggda älvsträckan i Ångermanälvens huvudgren. Den är påverkad av regleringar uppströms men har bl. a. genom sin storlek kvar mycket av den orörda älvens egenskaper.

Den översta anläggningen, Volgsjöfors, skulle utnyttja fallhöjden i en fors som i dag har stor betydelse för fritidsfiskare främst från det näraliggande Vilhelmina men också för en viss fisketurism. En eventuell utbyggnad av Volgsjöfors bör kombineras med sådana åtgärder i nedre Vojmån att ett tillfredsställande fiske kan skapas och upprätthållas där. De båda övriga anläggningarna, Stenkulla och Åsele, skulle beröra relativt stora bevarandevärden från främst den vetenskapliga naturvårdens och fiskets synpunkt. Den stora kraftnytta som en fullständig avtrappning av älven skulle innebära har dock gjort att älvsträckan placerats i klass 2.

Remissutfallet i korthet

Fritidsfiskarnas riksförbund anser nedklassningen omotiverad. *Norrlands naturvårn* anser att utbyggnad inte bör ske, med tanke på vad bygden redan förlorat. Även en *regional krets av Svenska naturskyddsföreningen* avstyrker utbyggnad. *Fiskeristyrelsen* anser att bevarandevärdet bör vara 4, med 3b som slutlig klass. Volgsjöfors bör i alla händelser undantas. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* anser det motiverat att höja Volgsjöfors till 3b. *Vilhelmina kommun* avstyrker bestämt utbyggnad av Volgsjöfors. *Vilhelmina sportfiskeklubb* anser att Volgsjöfors ej bör kopplas till de båda övriga projekten; bedömt för sig har Volgsjöfors större bevarandevärde än kraftnytta. Man hänvisar till en stark lokal opinion mot utbyggnad. *Vattenfall* understryker att en utbyggnad av alla tre projekten är bättre än en utbyggnad utan Volgsjöfors, bl. a. för att korttidsregleringen skulle ge betydligt större effekter på Stenkullas dämningområde än i Malgomaj. *Åsele kommun* framhåller att en

utbyggnad förutsätter att bygden kompenseras på annat sätt. SSR anser att älvsträckan med hänsyn till rennäringsen bör rangordnas i klass 4. *Vilhelmina norra sameby* framhåller att Stenkulla berör en knutpunkt i byns flyttningsleder och dämmer över det enda naturliga återsamlingsområdet. Medan *Vilhelmina södra sameby* påpekar att projektet Åsele innebär att byns naturliga och nödvändiga flyttningsled till vinterbetet skärs av.

Graningeverken åberopar i en senare inlägga en utredning av Vattenfalls fiskesakkunniga enligt vilken Volgsjöfors spelar en relativt blygsam roll för sportfisket i Vilhelmina kommun, och att goda möjligheter finns att ordna kompensationsfiskevatten.

Propositionen 1977/78:116 med förslag till anslag till statens vattenfallsverk för budgetåret 1978/79, m. m.

I propositionen 1977/78:116, som ännu ej behandlats av riksdagen, beräknar föredraganden 54,6 milj. kr. för nästa budgetår för utbyggnad av Åsele och Stenkullafors kraftstationer. I propositionen anförs bl. a.:

Som jag redovisade vid min anmälan till budgetpropositionen 1977 (prop. 1976/77:100 bil. 17 s. 340–341) ansökte vattenfallsverket 1974 tillsammans med ett privat kraftföretag hos vattendomsstolen om tillstånd att bygga och driva kraftstationerna Volgsjöfors, Stenkullafors och Åsele i Åselegrenen av Ångermanälven. Utbyggnaden skulle för verkets del omfatta de två sistnämnda anläggningarna. Projektet redovisades i prop. 1974:1 (bil. 15 s. 205). Riksdagen hade då inget att erinra mot utbyggnaden och anvisade medel för igångsättning av arbetena under budgetåret 1974/75 (NU 1974:26, rskr 1974:198).

I avvaktan på beslut om projektets tillåtlighet och vattendomsstolens slutliga behandling av målet har vattenfallsverket utfört vissa förberedande arbeten och lagt ut beställningar hos tillverkare av utrustning till stationerna.

I prop. 1975:30 lämnade regeringen förslag till hur vattenkraftfrågorna borde handläggas i avvaktan på det samlade utredningsmaterialet beträffande utbyggnadsmöjligheterna i landet som skulle erhållas först när den då pågående utredningen om vattenkraftutbyggnad i norra Norrland hade slutfört sitt arbete och dess betänkande remissbehandlats. Vid behandlingen av propositionen intog riksdagen en mer restriktiv hållning än vad regeringen hade föreslagit (CU 1975:28 s. 30, rskr 1975:203). Riksdagsbeslutet gjorde det nödvändigt att avvakta med det slutliga ställningstagandet avseende de aktuella utbyggnaderna i Ångermanälvens Åselegren tills riksdagens bedömning på grundval av det samlade utredningsmaterialet förelåg.

Sedan utredningen om vattenkraftutbyggnad i norra Norrland redovisat sina förslag i betänkandet (SOU 1976:29) Vattenkraft och miljö 3 och remissbehandlingen avslutats har regeringen i prop. 1977/78:57 lagt fram förslag till riktlinjer för utnyttjande av vattendragen i norra Svealand och Norrland. I propositionen preciseras bl. a. vilka älvsträckor som bör undantas från vattenkraftutbyggnad. Den för utbyggnad av Åsele och Stenkullafors aktuella sträckan av Åselegrenen i Ångermanälven finns inte bland de undantagna älvsträckorna. Riksdagen hade inte något att erinra mot regeringens förslag på denna punkt (CU 1977/78:9, rskr 1977/78:100). Prövning enligt vattenlagen pågår f. n. Jag har för utbyggnaden av Åsele och Stenkullafors kraftstationer tillsammans beräknat 54,6 milj. kr. för nästa

budgetår. En förutsättning för att dessa medel skall komma till användning är givetvis att vattenfallsverket erhåller nödvändiga tillstånd för utbyggnaderna.

Tillstånd till prospektering av uran m. m.

Prospektering av uran har bedrivits av Sveriges geologiska undersökning. För budgetåret 1977/78 har anslaget till uranprospektering reducerats avsevärt. I propositionen 1976/77:100 (bil. 17 s. 126) angavs att avsikten är att den statligt finansierade uranprospekteringen skall dras ned till en miniminivå av 4 milj. kr. i 1976 års löne- och prisnivå. Detta innebär att man endast tar till vara den information som erhålls från radiometriska mätningar som utförs i samband med flygmätningar för andra ändamål. I övrigt förutsätts viss avslutnings- och dokumentationsverksamhet genomföras.

I driftsstaten för vattenfallsverket (beslutad 30/6 1977) har regeringen föreskrivit att verket fr. o. m. den 1 januari 1978 inte utan särskilt tillstånd äger rätt att disponera medel för uranprospektering.

I november 1977 ställde Birger Nilsson (s) i riksdagen en fråga till industriministern om tidpunkten för regeringens prövning av viss ansökan från Svensk Kärnbränsleförsörjning AB angående tillstånd att genomföra viss uranprospektering.

I sitt svar anförde industriministern:

Herr talman! Birger Nilsson har frågat mig när regeringen avser att fatta beslut med anledning av ansökan av Svensk Kärnbränsleförsörjning AB (SKBF) om tillstånd att från Sveriges geologiska undersökning överta dels undersökningstillstånd benämnt Rörvattnet 1-42 i Krokoms kommun och dels ansökan om undersökningskoncessioner i Krokoms, Östersunds och Ragunda kommuner i Jämtlands län.

Det är riktigt som Birger Nilsson uppger att SKBF:s ansökan inkom till industridepartementet i september 1976, men den överlämnades samma månad till statens industriverk för handläggning. Ansökningen avsåg sammanlagt sex olika tillstånd och koncessioner i Jämtlands, Gävleborgs och Västernorrlands län. I två fall har industriverket redan prövat tillståndsfrågorna. Det gällde dels ansökan om tillstånd att undersöka fyndighet av uranhaltigt mineral inom område benämnt Bodsjön 1-58 i Västernorrlands och Jämtlands län inkommen före ikraftträdandet av den nu gällande s. k. minerallagen (1974:890) och dels ansökan om tillstånd att överta det enligt den numera upphävda uranlagen (1960:679) meddelade undersökningstillståndet Rörvattnet 1-42 i Jämtlands län. Industriverket beviljade med stöd av övergångsbestämmelserna till minerallagen de begärda tillstånden i september resp. november i år.

SKBF har begärt att få de två nämnda undersökningstillstånden förenade med rätt att få bearbetningskoncession enligt minerallagen, s. k. optionsrätt. Ansökningen skall i dessa delar prövas av regeringen. Även i övrigt är det regeringen som skall pröva SKBF:s ansökan.

Ärenden enligt minerallagen bereds av industriverket. Beredningen innefattar bl. a. ett omfattande kungörelse- och remissförfarande. Verket har efter vederbörlig beredning till industridepartementet överlämnat tre av ärendena,

varav två avser optionsrätterna för de redan beviljade tillstånden. Dessa ärenden bereds nu vidare inom departementet. Enligt vad jag har inhämtat kommer de övriga tre ärendena att överlämnas till departementet senast under januari 1978. Jag räknar med att regeringen kommer att fatta beslut först när samtliga ärenden har överlämnats.

Frågan om utvinning av uran inom Sverige berörs också i propositionen 1977/78:124 om lån för forskningsverksamhet i Ranstad. I propositionen, som ännu ej behandlats av riksdagen, föreslås att AB Svensk Alunskifferutveckling (samägt av LKAB och Boliden AB) skall beviljas lån med villkorlig återbetalningsskyldighet om 49 milj. kr. Medlen skall användas till forskning i Ranstad avseende processer för utvinning av alunskiffers innehåll av kerogen och vissa metaller.

Någon brytning av skiffer för utvinning av uran förutsättes ej komma att ske. Regeringen avslög den 19 januari 1978 en ansökan av LKAB om tillstånd enligt 136 a § byggnadslagen, BL, (1947:385) till forskningsverksamhet i Ranstad kombinerad med en produktionsanläggning baserad på brytning av 1 miljon ton skiffer per år. De berörda kommunerna hade avstyrkt tillstånd. Enligt 136 a § BL kan regeringen inte ge tillstånd utan berörda kommuners samtycke.

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Beslut

1977-07-07

Statens vattenfallsverk

162 87 VÄLLINGBY

Uppdrag att förhandla om och kartlägga konsekvenserna av en ändrad planering för kärnkraftblocket Forsmark 3

Genom beslut den 20 maj 1976 godkände regeringen med stöd av riksdagens bemyndigande ett konsortialavtal om fortsatt samarbete mellan delägarna i Forsmarks Kraftgrupp AB vid utbyggnad av Forsmarks kärnkraftstation med ytterligare två block, nr 3 och 4 (prop. 1975/76:100 bil. 15 s. 291 och prop. 1975/76:101 s. 28, NU 1975/76:42, rskr 1975/76:260).

Genom beslut samma dag fick Forsmarks Kraftgrupp AB tillstånd enligt atomenergilagen (1956:306) att uppföra, inneha och driva block 3 i Forsmarks kraftstation. Huvudutrustningen till blocket har upphandlats. Tillverkningen pågår. Anläggningsarbeten i mindre omfattning har påbörjats. Arbetet att genomföra utbyggnaden har av bolaget uppdragits åt statens vattenfallsverk.

Ansökan om tillstånd för ett fjärde block i Forsmark har inte inletts av bolaget.

Regeringens arbete på energiområdet är inriktat på att riksdagen under hösten 1978 skall föreläggas förslag om den framtida inriktningen av energipolitiken. Bl. a. har tillkallats en energikommission, som har till huvuduppgift att samlar, utvärdera och redovisa material samt göra nödvändiga kompletterande studier som kan tjäna som underlag för regeringens ställningsstaganden. Kommissionens redovisning skall ha formen av alternativa energiprogram för tiden fram till år 1990. Minst ett av alternativen skall innebära att kärnkraften successivt avvecklas fram till 1980-talets mitt.

Det är angeläget att statsmakterna i avbidan på 1978 års energipolitiska beslut bibehåller handlingsfriheten på kärnkraftområdet. Kärnkraftblocket Forsmark 3 befinner sig ännu i ett tidigt skede av byggnadsprocessen. Det vore att föregripa riksdagsbeslutet år 1978 att binda resurser i Forsmark 3 enligt den ursprungliga tidsplanen. Kravet på handlingsfrihet förutsätter å andra sidan att de tekniska och personella resurser bibehålls, som behövs för att projektet, om riksdagen så beslutar, skall kunna fullföljas.

Regeringen uppdrar åt statens vattenfallsverk att ta upp förhandlingar med medintressenten i Forsmarks Kraftgrupp AB – Mellansvensk Kraft-

grupp AB – om en sådan ändring i planeringen för kärnkraftblocket Forsmark 3 att handlingsfrihet på det sätt som nyss har sagts föreligger att avbryta eller fullfölja projektet efter ett energipolitiskt beslut hösten 1978.

Som en förutsättning i förhandlingarna skall gälla att den verksamhet på byggarbetsplatsen i Forsmark som avser block 3 upphör. Nya kontrakt med underleverantörer bör inte tecknas.

Vidare uppdrar regeringen åt vattenfallsverket att efter samråd med berörda huvudleverantörer kartlägga konsekvenserna av den ändrade planeringen för kärnkraftblocket Forsmark 3. Syftet med kartläggningen skall vara att belysa vilken verksamhet hos vattenfallsverket samt andra berörda intressenter och företag som oundgängligen krävs för att handlingsfriheten skall bibehållas till lägsta möjliga kostnad. Särskilt skall belysas verkningarna från sysselsättningssynpunkt och ekonomisk synpunkt. Vattenfallsverket skall även kartlägga behovet av ersättningsobjekt för berörda leverantörsföretag. Möjligheterna att erbjuda personal som f. n. är sysselsatt med arbeten för block 3 sysselsättning vid övriga block i Forsmark skall också undersökas.

Regeringen erinrar om bestämmelserna om förhandlings- och informationsskyldighet i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet.

Förhandlings- och kartläggningsarbetet skall bedrivas skyndsamt. Förhandlingarna med Mellansvensk Kraftgrupp AB skall dock slutföras först när vattenfallsverkets kartläggning av konsekvenserna av den ändrade planeringen för kärnkraftblocket Forsmark 3 föreligger.

På regeringens vägnar
OLOF JOHANSSON

Birgitta Dangården

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Beslut

1977-07-07

Statens vattenfallsverk

162 87 VÄLLINGBY

Färdigställande av block 3 i Ringhals kraftstation

1977-05-17

Enligt lagen (1977:140) om särskilt tillstånd att tillföra kärnreaktor kärnbränsle, m. m. får kärnreaktor, för vilken före ikraftträdandet av lagen har meddelats tillstånd enligt 2 § atomenergilagen (1956:306) och för vilken ansökan om slutligt godkännande för drifttagning ej ingivits till statens kärnkraftinspektion före den 8 oktober 1976, ej tillföras kärnbränsle utan särskilt tillstånd av regeringen.

Med att kärnreaktor tillförs kärnbränsle förstås i lagen, att reaktorn första gången tillförs kärnbränsle så att en självunderhållande kärnklyvningsreaktion kan ske.

Tillstånd får meddelas endast om reaktorns innehavare

1. har företett avtal, som på ett betryggande sätt tillgodoser behovet av upparbetning av använt kärnbränsle, och dessutom har visat, hur och var en helt säker slutlig förvaring av det vid upparbetningen erhållna högaktiva avfallet kan ske, eller

2. har visat hur och var en helt säker slutlig förvaring av använt, ej upparbetat kärnbränsle kan ske.

Arbetet med kärnkraftblock 3 i Ringhals kraftstation har fortskridit så långt att reaktorn enligt statens vattenfallsverk tekniskt sett bedöms skulle kunna tillföras kärnbränsle i augusti 1977. Vid ett planenligt fullföljande av drifttagning och provdrift skulle reaktorn kunna tas i kommersiell drift i början av år 1978.

I skrivelse den 17 maj 1977 har statens vattenfallsverk hemställt om regeringens ställningstagande till dels formerna för avslutning av uppförandeskedet för block 3 i Ringhals kraftstation och frågan hur planering av provdrift bör ske, dels frågan om kompensation för eventuellt uppkommande kostnadsökningar.

Till grund för sin hemställan har verket anført att bestämmelserna i nyssnämnda lag synes medföra att starten av block 3 i Ringhals kraftstation blir försenad och att den provdrift som ingår i reaktorleverantörernas åtaganden inte kan utföras kontraktsevenligt.

Enligt lagen om särskilt tillstånd att tillföra kärnreaktor kärnbränsle får tillstånd meddelas endast om vissa i lagen angivna villkor är uppfyllda. Lagen gör inte något undantag för det fall att reaktor skall tillföras kärnbränsle för provdrift. Om vattenfallsverket önskar påbörja drifttagningen av block 3 i Ringhals kraftstation åligger det således verket att inkomma till regeringen med ansökan om tillstånd härför. Med hänvisning härtil lämnar regeringen vattenfallsverkets hemställan i denna del utan åtgärd.

Regeringen avser att ta ställning till frågan om kompensation för kostnadsökningar när det kan visas att vattenfallsverket har åsamkats ökade kostnader till följd av bestämmelserna i nämnda lag.

På regeringens vägnar
OLOF JOHANSSON

Birgitta Dangården

INDUSTRIDEPARTEMENTET

PROTOKOLL

vid regeringssammanträde
1977-09-01

Tillkallande av arbetsgrupp för att inventera sysselsättningsobjekt i Norra Uppland, m. m.

Genom beslut den 7 juli 1977 har regeringen uppdragit åt statens vattenfallsverk att förhandla om och kartlägga konsekvenserna av en ändrad planering för kärnkraftsblocket Forsmark 3. Som en förutsättning i förhandlingarna skall gälla att den verksamhet på byggarbetsplatsen i Forsmark som avser block 3 upphör.

Regeringen bemyndigar statsrådet Johansson att tillkalla en arbetsgrupp med uppgift att dels inventera sysselsättningsobjekt inom byggnads- och anläggningssektorn i norra Uppland, dels behandla frågor om alternativa möjligheter till energiproduktion i området. Arbetsgruppen skall i sitt arbete samråda med länsstyrelsen i Uppsala län, berörda kommuner och statliga myndigheter samt företrädare för de anställdas organisationer och i området verksamma arbetsgrupper. Arbetsgruppen skall bedriva sitt arbete skyndsamt.

Regeringen föreskriver vidare att kostnaderna för arbetsgruppen skall belasta fjortonde huvudtitelns kommittéanslag.

INDUSTRIDEPARTEMENTET KOMMUNIKÉ
1977-12-22

Beträffande regeringsbeslut angående upparbetningsfrågan och tillståndsprövning enligt villkorlagen

På amerikanskt initiativ har en internationell utvärdering av kärnbränslecykeln (INFCE) nyligen påbörjats. Arbetet beräknas pågå två år. Regeringen har gett statens kärnkraftinspektion i uppdrag att skyndsamt utreda behovet av utförsel av utbränt kärnbränsle för upparbetning under denna tid. Kärnkraftinspektionen skall bl. a. ange de åtgärder som kan behöva vidtas i och med att utförsel inte sker. Regeringen avser inte att bevilja några utförseltillstånd så länge INFCE pågår såvida inte tvingande skäl härför framkommer.

Regeringen har beslutat godkänna fortsatt drift för Barsebäck 2 under begränsad tid. Godkännandet baseras på det avtal som slutits mellan COGEMA och SKBF om upparbetning av utbränt kärnbränsle i Frankrike. Upparbetningsavtalet omfattar emellertid bara använt kärnbränsle som tas ur reaktorn under 1970-talet. Tillståndet enligt atomenergilagen att driva reaktorn har därför tidsbegränsats så att det nu gäller t. o. m. år 1979. Sydkraft måste således erhålla nytt tillstånd för att få fortsätta driften efter 1979. Regeringen erinrar samtidigt om det tillstånd som krävs enligt atomenergilagen (AEL) för uttransport av nukleärt material från landet.

Innan utförsel av utbränt kärnbränsle kan komma ifråga förutsätts överläggningar mellan Frankrike och Sverige äga rum om bl. a. Sveriges återttagande av det radioaktiva avfallet samt på vilket sätt och i vilken form avfallet kommer att återsändas från Frankrike. Överläggningarna avses vidare gälla frågor om hantering av plutonium samt fysiskt skydd.

Amerikanskt tillstånd krävs dessutom före utförsel från Sverige.

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Avskrift
BESLUT
1977-12-22

Sydsvenska Värmekraftaktiebolaget
Fack
200 70 MALMÖ 5

Tillstånd enligt lagen (1977:140) om särskilt tillstånd att tillföra kärnreaktor kärnbränsle, m. m. till fortsatt drift av Barsebäck 2

1977-09-14

I beslut den 16 juni 1972 lämnade Kungl. Maj:t Sydsvenska Värmekraftaktiebolaget tillstånd enligt 1 och 2 §§ atomenergilagen (1956:306) att dels uppföra, inneha och driva ett andra aggregat i Barsebäcks kraftstation (Barsebäck 2), dels för aggregatets drift förvärva, inneha och i övrigt ta befattning med erforderlig mängd uran. I beslutet föreskrevs vidare att för tillståndet skulle gälla de villkor som upptagits i yttrande från reaktorförläggningskommittén vid dåvarande delegationen för atomenergifrågor.

I skrivelse som inkom till industridepartementet den 14 september 1977 har Sydsvenska Värmekraftaktiebolaget ansökt om tillstånd till fortsatt drift av Barsebäck 2 enligt 3 § lagen (1977:140) om särskilt tillstånd att tillföra kärnreaktor kärnbränsle, m. m. Till grund för sin ansökan har bolaget åberopat ett till bolaget överlåtet avtal mellan det franska företaget Compagnie Générale des Matières Nucléaires (COGEMA) och Svensk kärnbränsleförsörjning AB. Detta avtal innebär bl. a. att COGEMA åtar sig att transportera, förvara och uppbeta de bränsleelement, innehållande omkring 31 ton uran räknat som metall, som enligt föreliggande planer kommer att förbrukas i Barsebäck 2 under 1970-talet och som skall tas ur reaktorn efter avställning före den 31 december 1979.

I beslut den 15 september 1977 uppdrog regeringen åt statens kärnkraftinspektion att bereda Sydsvenska Värmekraftaktiebolagets ansökan om tillstånd till fortsatt drift av Barsebäck 2 samt att därvid inhämta behövliga yttranden.

Statens kärnkraftinspektion har inkommit med yttrande den 15 november 1977. Vid sin beredning av ärendet har kärnkraftinspektionen inhämtat yttranden från statens strålskyddsinstitut, programrådet för radioaktivt avfall och länsstyrelsen i Malmöhus län.

Sydsvenska Värmekraftaktiebolaget har inkommit med påminnelser den 29 november 1977.

Regeringen bifaller ansökningen.

Med stöd av 4 § atomenergilagen föreskriver regeringen – med ändring av tillståndet den 16 juni 1972 – att reaktorn icke får drivas efter utgången av år 1979 utan särskilt tillstånd av regeringen.

Ansökan om tillstånd till fortsatt drift bör göras senast den 1 oktober 1979. Vid ansökan om tillstånd skall fogas avtal eller utredning, som anges i 3 § andra stycket lagen (1977:140) om särskilt tillstånd att tillföra kärnreaktor kärnbränsle, m. m.

Regeringen erinrar om att för tillstånd som meddelas enligt atomenergilagen kan föreskrivas de villkor som påkallas av säkerhetsskäl eller eljest ur allmän synpunkt. Regeringen kan således föreskriva att annan eller ytterligare utredning än som nyss sagts skall förebringas.

På regeringens vägnar

Olof Johansson

Lars Hjorth

Underbilaga

Öppet brev till

Statsrådet Olof Johansson
Industridepartementet
Fack
103 10 STOCKHOLM

Partipolitiska låsningar borde inte få vara styrande för svensk energipolitik. Till för ett år sedan var detta en självklarhet. Sedan utnämndes Du till Sveriges energiminister.

Snabbt och brutalt slog Du sönder föreställningen, att omsorgerna om Sveriges energiförsörjning skulle vara en energiministers huvuduppgift.

Effekterna av Ditt verklighetsfrämmande och ofta opåkallade agerande i energipolitiken har inte uteblivit. Bland annat har det år Du innehaft Din post inneburit oavbrutna provningar för de anställda vid ASEA-ATOM liksom vid en lång rad andra industrier och företag, som på olika sätt är engagerade i det svenska kärnkraftsprogrammet. För detta har Du visat ett suveränt förakt. Inför Ditt dogmatiska motstånd mot kärnkraften har alla andra hänsyn fått vika.

Den direkta orsaken till detta brev är Dina uttalanden i den finska tidskriften Forum (nr 12, 1977-08-31) samt de kompletterande kommentarer Du lämnat, dels till Veckans Affärer (nr 35, 1977-10-06), dels direkt till undertecknade, som är de anställdas ordinarie representanter i ASEA-ATOM:s styrelse.

Kontentan av det hela är, att Du med Dina uttalanden i Forum låtit meddela, att svenska staten överväger att säga upp det konsortialavtal mellan staten och ASEA, som styr ASEA-ATOM:s verksamhet. Vi utgår självfallet från, att Du inte tar till orda i denna fråga utan att ha införskaffat Dina regeringskollegers godkännande. Sålunda sluter vi oss till, att regeringens planer att säga upp konsortialavtalet befinner sig i ett framskridet skede.

Detta är i så fall mycket märkligt. För ASEA-ATOM:s anställda är nämligen alla tankar i denna riktning en total nyhet. (Veckans Affärers artikel avslöjar f. ö. det fantastiska förhållandet, att inte ens statens samarbetspartner, ASEA, informerats om regeringens planer!)

Vi har från Forum inhämtat att Forum-artikeln bygger på yttranden Du fällde vid midsommartid.

Den 2 september sammanträdde ASEA-ATOM:s styrelse. Vid detta tillfälle tillfrågade vi statens representanter (samtliga var närvarande), om regeringens förunderliga energipolitik hade någon motsvarighet i form av förändrade direktiv till de statliga representanterna i ASEA-ATOM:s styrelse. Svaren var, att inga speciella eller förändrade direktiv utgått. Statens representanter skall på sedvanligt sätt, och i bolagsordningens anda, arbeta för företagets bästa.

Med anledning av ovanstående vill vi gärna få svar på följande frågor:

1) En statlig uppsägning av konsortialavtalet staten-ASEA skulle få oöverskådliga konsekvenser för ASEA-ATOM:s anställda. *Fråga:* Anser Du uttalanden i utländska tidningar vara ett lämpligt sätt att informera ASEA-ATOM:s anställda om regeringens planer på att säga upp avtalet med ASEA?

2) Vi har uppfattningen, att Energikommissionens direktiv innebär en förutsättningslös prövning av olika energikällor, att de olika energikällornas för- och nackdelar skall vägas på samma våg (för ovanlighetens skull). Till dess Energikommissionens arbete är slutfört och riksdagen fattat beslut om den långsiktiga inriktningen av Sveriges energipolitik, skall alltså inga oåterkalleliga bindningar göras. Sålunda skall bl. a. möjligheten till fortsatt svensk satsning på kärnkraften bibehållas. *De regeringsplaner Du nu avslöjat kommer, om de genomförs, att få så starkt kompetensupplösande verkan på vårt företag, att det är mycket tveksamt, om fortsatt kärnkraftsutbyggnad kommer att kunna baseras på inhemsk teknik. Fråga:* Föregriper inte regeringen Energikommissionens arbete, om den i praktisk handling rycker undan den mödosamt uppbyggda inhemska grunden för vidare kärnkraftsutbyggnad?

3) Sverige är det enda landet utanför USA och Sovjetunionen, som lyckats utveckla en egen lättvattenreaktorteknik. Kärntekniken är i själva verket ett av de få avancerade teknikområden, där svensk industri fortfarande ligger i den absoluta internationella toppen. Det svenska kärntekniska kunnandet representerar en utomordentlig sysselsättningspotential och kärnkraften har redan i dag en avsevärd positiv inverkan på vår handelsbalans. *Fråga:* Anser Du, att Du arbetar för Sveriges bästa, när Du i nästan allt Du företar Dig försöker radera denna unika svenska teknikresurs?

Vi skulle uppskatta om Du snabbt och uppriktigt besvarar ovanstående frågor. Om svaren skulle ge Dig anledning att fundera över Din egen ställning, vore vi givetvis också intresserade av att få ta del av dessa funderingar.

Västerås den 5 oktober 1977

Fredrik Segerberg

Birger Sidén

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Stockholm den 26 september 1977

Fredrik Segerberg
ASEA-Atom
Avd. FM
Box 53
721 04 VÄSTERÅS 1

Betr. artikeln 'Varför gynna industrin och inte arbetskraften' i finska tidskriften FORUM nr 12 1977, s. 53

Åberopande telefonsamtal samt brev ang. rubricerade artikel får jag på uppdrag av statsrådet Olof Johansson meddela följande.

”Formuleringen är gjord på 'fri hand' av vederbörande journalist, därav den felaktiga användningen av ordet 'koncession'. Avser antagligen konsortialavtalet mellan staten och ASEA. Detta avtal löper ut i och med 1979, enligt propositionen till riksdagen med ett års uppsägning. Det förefaller troligt att avtalet 'sägs upp' av någondera parten eller båda.

ASEA-Atoms verksamhet är naturligt nog intimt förknippad med den pågående omprövningen av det svenska kärnkraftsprogrammet och därmed de statliga ekonomiska insatserna.”

Skulle det fortfarande råda någon oklarhet beträffande tolkningen av artikeln i fråga, får jag meddela att statsrådet återkommer från en utlandsresa den 3 oktober, då man kan nå honom per telefon på departementet.

Med vänlig hälsning
Anne-Charlotte Norberg

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Gemensamt industri- och budgetärende

Utdrag

PROTOKOLL

vid regeringssammanträde

1978-01-26

Viss disposition av anslaget Kommittéer m. m. (ref. nr. 1978:1)

Statsrådet Johansson har den 23 januari 1978 tillkallat en arbetsgrupp med uppdrag att från främst lämpliga internationella expertorgan, institut och organisationer inhämta vissa yttranden rörande rapporten Kärnbränslecykelns slutsteg, förglasat avfall från upparbetning. Yttrandena skall vara statsrådet Johansson till handa senast den 9 juni 1978.

Regeringen medger att högst 3 000 000 kr. får tas i anspråk från fjortonde huvudtitelns anslag Kommittéer m. m. för att bestrida kostnaderna för dels nämnda yttranden, dels arbetsgruppens verksamhet, dels ock de övriga åtgärder som statsrådet Johansson bedömer erforderliga för att bedöma innehållet i sagda rapport.

Regeringen bemyndigar statsrådet Johansson eller efter hans bestämmande tjänsteman i industridepartementet att besluta om den närmare användningen av medlen.

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag

DEPARTEMENTSKONTROLL

1978-01-23

§ 9

Arbetsgrupp med uppdrag att inhämta vissa yttranden över rapporten Kärnbränslecykelns slutsteg, förglasat avfall från upparbetning m. m.

Statens vattenfallsverk har hos regeringen ansökt om tillstånd enligt lagen (1977:140) om särskilt tillstånd att tillföra kärnreaktor kärnbränsle, m. m. att tillföra kärnreaktorn Ringhals 3 kärnbränsle. Till stöd för sin ansökan har vattenfallsverket åberopat en på initiativ av kraftindustrin inom ramen för projektet Kärnbränslesäkerhet (KBS) utarbetad rapport Kärnbränslecykelns slutsteg, förglasat avfall från upparbetning. Ansökningen har remitterats till ett flertal svenska myndigheter och enskilda organ.

En redovisning av alternativet förvaring av använt, ej upparbetat kärnbränsle avses ske under vintern 1978.

Statsrådet Johansson utser följande personer att ingå i en arbetsgrupp med uppdrag att från lämpliga internationella expertorgan, institut och organisationer inhämta de kompletterande yttranden över nämnda rapport som gruppen anser behövliga.

Rättschefen i industridepartementet Hans L. Svahn, tillika ordförande,
Professorn Dean E. Abrahamson,
Docenten Björn Kjellström,
Direktören Erik Svenke,
Professorn Torbjörn Westermark.

Arbetsgruppen utser sekreterare och får kalla de experter som den bedömer nödvändiga för sitt arbete.

De yttranden som arbetsgruppen inhämtar skall vara statsrådet Johansson tillhanda senast den 9 juni 1978.

SVERIGES RIKSBANK 1977-04-04

Presskommuniké

Som en följd av de kursändringar som beslöts vid sammanträdet i Bryssel den 1 april 1977 mellan finansministrar och centralbankschefer från de länder som deltar i det europeiska valutakurssamarbetet (den s. k. ormen) har riksbanken justerat sina officiella köp- och säljkurser för i systemet deltagande valutor. Från och med den 4 april 1977 tillämpar sålunda riksbanken nedanstående kurser vid affärer med de svenska valutabankerna.

	Köpkurs	Säljkurs
100 Belgiska francs	11.8785	12.4250
100 Danska kronor	71.020	74.290
100 Holländska floriner	172.265	180.195
100 Norska kronor	80.770	84.490
100 Tyska mark	183.100	191.515

Kommuniké från möte mellan ministrar och centralbankschefer i Bryssel den 1 april 1977

Ministrarna och centralbankscheferna i de länder som deltar i det europeiska valutasamarbetet (ormen) sammanträdde i Bryssel den 1 april 1977 under ordförandeskap av den belgiske finansministern Willy de Clercq. De träffade överenskommelse om att justera, från och med den 4 april 1977, de kurser till vilka centralbankerna är beredda att sälja eller köpa de deltagande ländernas valutor. Denna justering innebär en förändring mätt från centralkurserna på 6 procent mellan D-marken, den nederländska florinen, den belgiska och luxemburgska francen å ena sidan och den svenska kronan å den andra och en förändring på 3 procent mellan de förstnämnda valutorna å ena sidan och den danska och den norska kronan å den andra. De exakta övre och nedre gränserna mellan de deltagande ländernas valutor kommer att meddelas den 4 april av respektive centralbank.

Ministrarna och centralbankscheferna bekräftade sin beslutsamhet att bibehålla det europeiska växelkurssystemet på grundval av de nya kurserna och att vidtaga de ekonomisk-politiska åtgärder, som fordras för intern och extern stabilitet.

SVERIGES RIKSBANK

1977-08-29

Kommuniké från Riksbanken

I anslutning till det idag av regeringen tillkännagivna ekonomisk-politiska programmet har riksbanksfullmäktige efter samråd med regeringen fattat beslut om dels en effektiv devalvering av den svenska kronan med 10 %, dels ett utträde t. v. ur det europeiska valutakurssamarbetet (den s. k. ormen). I fortsättningen kommer kronans effektiva värde att stabiliseras i förhållande till den genomsnittliga kursutvecklingen för de femton från svensk utrikes-handelssynpunkt viktigaste valutorna.

Bakgrunden till devalveringen är att den svenska pris- och kostnadsutvecklingen sedan några år tillbaka varit väsentligt ogynnsammare än genomsnittet för våra viktigaste konkurrentländer. Speciellt gäller detta i relation till de övriga ormländerna.

Anknytningen till ormen har inneburit att det förelegat ett fast kursförhållande mellan den svenska kronan och övriga i samarbetet deltagande valutor. Dessa fasta värderelationer upphör nu. Det blir därför nödvändigt att på annat sätt styra kronans utveckling i förhållande till andra valutor.

Beslut har alltså fattats om att fortsättningsvis uttrycka kronans värde som en effektiv kurs gentemot en grupp (korg) bestående av 15 valutor. Detta innebär att kronans värde erhålls som ett vägt genomsnitt av dess kursändringar i förhållande till dessa valutor. Valutorna har valts på basis av två kriterier nämligen dels att resp. lands andel av vårt totala handelsutbyte uppgår till minst 1 %, dels att valutorna dagligen noteras i Stockholm. Valutornas vikter utgörs av respektive lands andel av Sveriges totala handelsutbyte med de femton länderna. Med hänsyn till den betydelse US-dollar har i den totala betalningstrafiken har emellertid dess vikt fördubblats. En förändring av en i korgen ingående valutas kurs kommer därmed att påverka kronans effektiva värde endast i en utsträckning som motsvarar valutans vikt i korgen.

Förändringar i kronans värde enligt ett sådant system – som vanligen kallas valutakursindex – uttrycks i procent i förhållande till kursläget vid en basperiod. Skillnaden i förhållande till ett system med fasta växelkurser är således att det inte finns någon bestämd kurs för en enskild valuta som ej får överskridas. I ett system med valutakursindex kan en valuta i korgen stiga utan att kronans effektiva kurs förändras, nämligen om denna uppgång kompenseras av motsvarande nedgång för en eller flera andra valutor.

Beslutet påverkar givetvis inte det sätt på vilket valutakurserna på valutamarknaden noteras: dvs. i kronor mot varje enskild valuta.

Riksbanken kommer att hålla kronans effektiva värde vid en nivå

motsvarande den effektiva devalveringen av 10 %. Detta kommer att ske genom att riksbanken, liksom hittills, köper och säljer valutor i marknaden när marknadsläget så kräver.

DANIELLE HUNEBELLE'S
INTERNATIONAL LETTER

SWEDEN – August 1st, 1977

CONTENTS

Excerpts from our exclusive interview with Gosta Bohman, Minister for Economic Affairs
Statistical data

List of the important persons interviewed

Principal Swedish companies manufacturing abroad

Principal foreign companies in Sweden

Swedish investment abroad, and foreign investment in Sweden

Swedish foreign investment – from a torrent to a flood

All power to the unions?

© 1977 Danielle Hunebelle - All rights reserved

Strictly confidential

Excerpts from our exclusive interview with Gosta Bohman, Minister for Economic Affairs, and Conservative party leader.

Q – There is much pessimism about Sweden's future in the business establishment. It's said that you face the most serious situation since before World War II. Do you agree?

A – No, not totally. There is a pessimistic situation just now, but basically Swedish industry is well-equipped, modern, highly capital intensive, and our natural resources, forest products, iron, steel, water power and so on, put us in a better situation than most countries. So I am not at all afraid for the long-term future.

Q – And the short term?

A – We have to make a lot of changes this year and next, maybe into 1979 so as to adjust our living standards to our real resources and balance of payments.

Q – You have borrowed heavily abroad. How much does this now amount to?

A – By this year it will amount to \$7 billion. But our credit is good, and we have no trouble at all raising this. But of course, we can't go on forever.

Q – Will you continue to borrow over the next year or two?

A – Yes, but not so much.

Q – When will you be in balance?

A – Not before 1982.

Q – What is the root cause of the problem? That Swedes have become spoiled?

A – Yes, we have been living too high. We doubled the public sector in 10 years. There's no question at present of changing our welfare system, but we have to follow a more cautious path. We can't go on consuming as much as we have, public or private. This is news for a lot of people who thought that Sweden had the best of all possible worlds and could live forever on a much higher standard than the rest of Europe.

Q – Will the government coalition reduce the size of the public sector?

A – We can't reduce it, I don't think that is possible. It's a question of not letting it grow at the same rate.

Q – Won't government intervention in the shipbuilding, steel and other industries increase the public sector?

A – When I speak of the public sector, I mean spending on social welfare, the bureaucracy, local government. Help to industry is another matter; such as if the State puts money into shipbuilding to save this industry and avoid having to fire people. That does not mean a widening of the public sector.

Q – With oil providing 70 % of your energy, you are more dependent on it than any other country. Can you afford to drop your nuclear power program, as pledged by the Prime Minister?

A – Speaking personally, I consider nuclear power necessary during a transitional period up to the end of the century.

Q – In view of the enormous costs involved and the fact that a number of stations are already underway, how long can you defer a decision?

A – Parliament will take a decision next year, not a final one, but one for the next 5 or 10 years. I think that even the Center Party which, in principle, is against nuclear power, will have to live with the present six nuclear plants, at least until 1985. It's scarcely conceivable that they could be dismantled before then, and I believe they will be needed for many years after, as well.

Q – It's estimated that the recent wage settlement, the social wage included, is worth 11–12 %. Is this low enough to go any way towards

restoring your international competitiveness, which deteriorated over 20 % in 3 years?

- A – It won't make our situation any better, but it will not worsen it either. We'll have about the same relative labor unit costs as we had before, if you take account also of the 6 % April devaluation of the kronor.
- Q – But this devaluation has, in practice, amounted to no more than 3 %.
- A – Effectively it has been about 4,5 %.
- Q – This is a fairly minor adjustment. Is it sufficient to stimulate exports and restrain imports?
- A – It's only one way to stimulate industry. Other ways are to save money in the public sector, and transfer resources from consumption to investment and to export industries. The currency adjustment was one step, but a lot of others are needed.
- Q – Is it correct that total stocks amount to something like \$16 billion, \$3.5 billion in excess of normal?
- A – Yes, \$2.3 – 3.5 billion above normal.
- Q – Can Sweden afford to remain in the «snake»?
- A – There is this talk in Sweden just now of a very big devaluation. If we did this, we would have to leave the snake. It could lead to negative political reactions against us as well, though not necessarily, because even in West Germany they are debating the value of the snake. But we believe we should remain in the snake.
- Q – Would you say 6 % is the maximum devaluation compatible with staying in the snake in any future situation?
- A – I couldn't say, because it depends on the other snake states. At the recent summit meeting in the United States, Arthur Burns, and even Treasury Secretary Blumenthal, asked the strong countries to appreciate their currencies. Therefore I hope the DM will be appreciated more.
- Q – What will be the rate of inflation this year?
- A – Compared to my forecast in January of 6–7 %, it will be 10–11 %.
- Q – Why is this?
- A – It has been subject to the relatively costly wage settlement, and also is the consequence of an earlier wage agreement giving white collar workers an additional 5 %. Added to which are increases in the prices of some raw materials.

Q – What would you say is the right level of wage settlement needed to restore your international competitiveness, when the new round of wage bargaining starts in November?

A – I'm not optimistic, and we are going to have to discuss stabilization with the trade unions and the employers. It will involve the political parties, too; not necessarily to make an income policy, because that is against the Swedish tradition, but to make our situation clear to all parties.

Q – Has Sweden's record of excellent labor relations turned sour?

A – In the last few years relations have hardened. The trade unions have been coming to the government and asking it to solve their problems in place of negotiations between the unions and the employers. During the last elections especially, the blue collar unions played a very big role in the campaign. And so when the bourgeois parties won, it was a very hard blow for them to take. But I'm convinced that in the long run, even the new government will have good relations with the unions. We've got a common interest – the economy of the country – and they can't go on fighting us politically.

Q – Will you reduce direct taxes?

A – Yes, taxes will not be more than 50 %, at the top margin. At present, it goes to 64 % for an average wage earner making about \$12,000.

Q – Will you continue to encourage direct investment abroad?

A – Personally, I am all for this, being for free trade and free investment, but there are divided opinions about it, and a State committee is just commencing a study of the matter.

Q – Do you equally welcome foreign investment in Sweden?

A – Of course. It has declined in the last few years but I hope it will improve. We need to stimulate investment here.

Q – Can Sweden continue to build its own aircraft, or will it decide to buy abroad?

A – It's very worthwhile for our economy, our technology, and for our defence system to have the capability to build our own. But we will reach a conclusion about this in about six months time. For the present, it's an open question.

DANIELLE HUNEBELLÉS
INTERNATIONAL LETTER

SVERIGE – den 1 augusti 1977

INNEHÅLL

Utdrag ur vår intervju – med ensamrätt – med ekonomiminister Gösta Bohman

Statistiska data

Förteckning över de betydelsefulla personer som intervjuats

Viktigare svenska företag med tillverkning utomlands

Viktigare utländska företag i Sverige

Svenska investeringar utomlands och utländska investeringar i Sverige

Svenska utlandsinvesteringar – från strid ström till översvämning

All makt till facket?

© 1977 Danielle Hunebelle – Alla rättigheter förbehålls

Strängt förtroligt

Utdrag ur vår intervju – med ensamrätt – med Gösta Bohman, ekonomiminister och ledare för det konservativa partiet

- F – I ledande affärskretsar råder stor pessimism rörande Sveriges framtid. Det sägs att ni står inför den allvarligaste situationen sedan före andra världskriget. Håller ni med om det?
- S – Nej, inte helt. Det är en pessimistisk situation just nu, men svensk industri är i grund och botten välutrustad, modern, i hög grad kapitalintensiv och våra naturtillgångar, skogsprodukter, järn och stål, vattenkraft och så vidare, placerar oss i ett bättre läge än de flesta länder. Så jag är inte alls rädd för framtiden på längre sikt.
- F – Och på kort sikt?
- S – Vi måste göra en massa förändringar i år och nästa år, kanske in på 1979, för att anpassa vår levnadsstandard till våra verkliga resurser och vår betalningsbalans.
- F – Ni har lånat kraftigt utomlands. Hur mycket rör det sig om nu?
- S – I år kommer det att uppgå till 7 miljarder dollar. Men vår kredit är god, och vi har inga svårigheter att låna upp så mycket. Men naturligtvis kan vi inte hålla på i all evighet.

- F – Kommer ni att fortsätta att låna under de närmaste ett eller två åren?
- S – Ja, men inte så mycket.
- F – När har ni kommit i balans?
- S – Inte förrän 1982.
- F – Var ligger roten till problemet? Är det att svenskarna blivit bortskämda?
- S – Ja, vi har levt för högt. På 10 år fördubblade vi den offentliga sektorn. Det är för närvarande inte fråga om att ändra vårt välfärdssystem, men vi måste gå försiktigare fram. Vi kan inte fortsätta att konsumera lika mycket som vi gjort, varken inom den offentliga eller den privata sektorn. Det är något nytt för många människor som trodde att Sverige var den bästa av alla världar och för alltid skulle kunna leva på en mycket högre standard än resten av Europa.
- F – Kommer regeringskoalitionen att minska ner storleken av den offentliga sektorn?
- S – Vi kan inte minska ner den, det tror jag inte är möjligt. Det är en fråga om att inte låta den växa i samma takt.
- F – Kommer inte regeringsingripanden i varvs-, stål- och annan industri att öka den offentliga sektorn?
- S – När jag talar om offentlig sektor menar jag kostnader för sociala ändamål, för administrationen och för kommunernas verksamhet. Hjälp till industrin är en annan sak; som t. ex. att staten satsar pengar i varvsindustrin för att rädda den branschen och undvika att människor avskedas. Det betyder inte en utvidgning av den offentliga sektorn.
- F – Med olja svarande för 70 % av er energi är ni mer beroende av den än något annat land. Har ni råd med att slopa ert kärnkraftsprogram, så som statsministern förbundit sig till?
- S – Personligen anser jag kärnkraft nödvändig under en övergångsperiod fram till seklets slut.
- F – Med tanke på de enorma kostnader det rör sig om samt det faktum att ett antal verk redan är under uppförande, hur länge kan ni uppskjuta ett beslut?
- S – Riksdagen kommer att fatta ett beslut nästa år, inte ett slutligt utan ett för de närmaste 5 eller 10 åren. Jag tror att även centerpartiet, som i princip är emot kärnkraft, kommer att vara tvungna att leva med de nuvarande sex kärnkraftverken, åtminstone till 1985. Det är knappast

tänkbart att dessa skulle kunna avvecklas innan dess, och jag tror att de kommer att behövas under många år därefter också.

- F – Man uppskattar att den nyligen träffade löneuppgörelsen, inbegripet arbetsgivaravgiften, betyder 11–12 %. Är det tillräckligt lågt för att kunna innebära något steg på vägen mot återställandet av en internationella konkurrenskraft, som försämrats med över 20 %, på 3 år?
- S – Det förbättrar inte vårt läge men försämrar det inte heller. Vi kommer att ha ungefär samma relativa arbetskostnad som vi hade förut, om man också tar hänsyn till devalveringen av kronan i april med 6 %.
- F – Men i praktiken uppgick den devalveringen inte till mer än 3 %.
- S – Effektivt utgjorde den omkring 4,5 %.
- F – Det är en ganska liten justering. Är den tillräcklig för att stimulera exporten och hålla tillbaka importen?
- S – Det är bara ett sätt att stimulera industrin. Andra sätt är att spara inom den offentliga sektorn samt att överföra resurser från konsumtion till investering och till exportindustrin. Valutajusteringen var bara en åtgärd, många andra måste vidtas.
- F – Är det riktigt att den totala lagerhållningen uppgår till någonting sådant som 16 miljarder dollar, 3,5 miljarder dollar över det normala?
- S – Ja, 2,3–3,5 miljarder dollar mer än normalt.
- F – Har Sverige råd att stanna kvar i "ormen"?
- S – Just nu har vi det här pratet i Sverige om en mycket stor devalvering. Skulle vi genomföra en sådan fick vi lov att lämna ormen. Det kunde även leda till negativa politiska reaktioner mot oss, ehuru inte nödvändigtvis, eftersom man också i Västtyskland diskuterar värdet av ormen. Men vi anser att vi bör stanna kvar i ormen.
- F – Skulle ni säga, att 6 % är den maximala devalvering som vore förenlig med att stanna i ormen i ett framtida läge?
- S – Det kan jag inte säga, eftersom det beror på de andra staterna i ormen. Vid toppmötet nyligen i Förenta Staterna bad Arthur Burns, och även finansminister Blumenthal, de starka länderna att appreciera sina valutor. Jag hoppas därför att D-marken skall apprecieras mera.
- F – Hur hög kommer inflationstakten att vara i år?
- S – Jämfört med min prognos i januari, 6–7 %, kommer den att uppgå till 10–11 %.

- F – Varför?
- S – Den har påverkats av den jämförelsevis dyrbara löneuppgörelsen och är också en konsekvens av ett tidigare löneavtal som gav tjänstemännen ytterligare 5 %. Härtill kommer prisstegringar för vissa råvaror.
- F – Vilken skulle ni säga är den rätta nivån för en löneuppgörelse som skulle erfordras för att återställa er internationella konkurrenskraft, när den nya omgången löneförhandlingar startar i november?
- S – Jag är ingen optimist och vi kommer att vara tvungna att diskutera stabilisering med fackföreningarna och arbetsgivarna. Även de politiska partierna kommer att beröras; inte nödvändigtvis för att utforma en inkomstpolicik för det är emot svensk tradition, utan för att göra vår situation klar för alla parter.
- F – Har Sveriges rykte för utomordentliga relationer mellan arbetare och arbetsgivare blivit skamfilat?
- S – Under de senaste åren har förhållandet blivit kärvare. Fackföreningarna har kommit till regeringen för att få sina problem lösta i stället för att man förhandlat direkt med arbetsgivarna. Särskilt under de senaste valen spelade arbetarnas fackföreningar en stor roll i kampanjen. När sedan de borgerliga partierna vann var detta ett mycket hårt slag för dem. Men jag är övertygad om att i det långa loppet kommer även den nya regeringen att få ett gott förhållande till fackföreningarna. Vi har ett gemensamt intresse – landets ekonomi – och de kan inte fortsätta med att bekämpa oss politiskt.
- F – Kommer ni att sänka de direkta skatterna?
- S – Ja, skatten skall inte vara mer än 50 % i den högsta marginalen. För närvarande uppgår den till 64 % för en genomsnittlig inkomsttagare som tjänar omkring 12 000 dollar.
- F – Kommer ni att fortsätta att uppmuntra direktinvesteringar i utlandet?
- S – Personligen är jag helt för det eftersom jag är för frihandel och fria investeringar, men det finns delade meningar om saken och en statlig kommitté skall just börja utreda ämnet.
- F – Välkomnar ni på samma sätt utländska investeringar i Sverige?
- S – Naturligtvis. De har minskat de senaste åren men jag hoppas de kommer att öka. Vi behöver stimulera investeringar här.
- F – Kan Sverige fortsätta att bygga egna flygplan eller kommer man att besluta att köpa utomlands?

S – Det lönar sig i högsta grad för vår ekonomi, vår teknologi och vårt försvar att ha möjlighet att bygga våra egna. Men vi skall ha kommit fram till ett beslut om den saken om ungefär sex månader. För närvarande är det en öppen fråga.

Översatt från den engelska originaltexten

In fidem

Hugo Holmquist

Av kommerskollegium auktoriserad translator

RIKSDAGENS OMBUDSMÄN

1977-12-29

Beslut

i ett ärende rörande den skatterättsliga behandlingen av förmåner i form av fria resor med SAS m.m.

År 1951 träffades mellan Scandinavian Airlines System (SAS) och de skandinaviska luftfartsmyndigheterna överenskommelse om att myndigheternas personal skulle få fria eller rabatterade resor med SAS enligt vissa regler. Förmåner i form av fria resor kom också att utgå till vissa regeringsledamöter, departementstjänstemän m. fl. Även Linjeflyg Aktiefbolag (LIN) har lämnat sådana förmåner.

Redan tidigt uppmärksammades frågan om förmånernas skatterättsliga behandling.

I november 1956 meddelade förste taxeringsintendenten Sven Holdo vid dåvarande överståthållarämbetet på förfrågan från SAS:s sida, att uppgift t. v. inte behövde lämnas till taxeringsmyndigheterna om fria eller rabatterade resor med SAS. Meddelandet kan rimligen inte ha grundats på annan uppfattning än den att förmånerna inte var skattepliktiga.

Under hösten 1960 förekom tidningsskrivelser om statsrådets och luftfartstjänstemännens fria resor. Också skattefrågan bragtes därvid på tal. Skriverierna föranledde en enskild person att hos JO anföra klagomål mot luftfartsverket och dess personal.

Efter utredning avlät JO (justiticeombudsmannen Alfred Bexelius) den 6 maj 1964 en skrivelse till Kungl. Maj:t, vari JO redogjorde för vad som framkommit och ifrågasatte om inte en radikal omprövning av friresesystemets berättigande var motiverad. Klaganden i ärendet hade också framhållit att åtskilliga av de berörda förmånerna borde vara underkastade beskattning. JO fann uppenbart att synpunkten var värd beaktande men gick inte närmare in på hithörande problem.

JO:s skrivelse remissbehandlades men blev sedan liggande i kommunikationsdepartementet till dess Kungl. Maj:t den 23 november 1973 beslöt lämna den utan åtgärd.

I början av år 1977 påtalades ånyo i massmedia att förmåner i form av fria eller rabatterade resor med SAS och LIN utgick, förutom till personer i det privata näringslivet, till regeringsledamöter, departementstjänstemän och andra statsanställda, däribland flera i luftfartsverket. Man menade att det rörde sig om otillbörliga förmåner. Även skatteaspekten berördes.

I skrivelse till luftfartsverket den 11 mars 1977 infortrade jag en redogörelse för vilka förmåner verket eller dess anställda uppburit. Redogörelsen kompletterades sedan med annan utredning.

Jag avgjorde ärendet den 14 september 1977. Jag framhöll att jag i det

ärendet inte gick in på skatterättsliga frågor utan begränsade min prövning till spörsmålet om de förmåner som utgått kunde anses otillbörliga eller om systemet med fria eller rabatterade resor eljest måste betecknas som olämpligt med hänsyn till angelägenheten att värna om tjänsteutövningens integritet. Jag uttalade sammanfattningsvis att jag inte kunde finna det annat än principiellt otillfredsställande att luftfartsverket förskaffade sig eller sina tjänstemän förmåner i form av fria resor på SAS eller LIN. I stort sett var systemet med fria resor dåmera under avveckling och skulle ersättas med rabatterade resor. Ur principiell synvinkel – fortsatte jag – kunde vissa invändningar riktas även mot detta system. Mycket berodde naturligtvis på vilken rabattsats som tillämpades. Att en storkund – såsom i detta fall luftfartsverket – utverkade viss rabatt var inget ovanligt och det behövde inte ligga något otillbörligt i det. I förevarande fall tillkom att det i allmänhet eller uteslutande rörde sig om s. k. obokade biljetter vilka medförde olägenheter och risker för resenärerna. Sådana biljetter måste helt naturligt värderas lägre än vanliga biljetter. Ett system med rabatterade biljetter borde därför enligt min mening inte möta betänkligheter ur integritetssynpunkt, förutsatt att rabattsatsen inte var alltför stor, och systemet måste under alla förhållanden anses avgjort bättre än det med fribiljetter. – Vad angick förmånerna till regeringsledamöter, personer i det fria näringslivet, vissa tjänstemän m. fl. konstaterade jag – under hänvisning bl. a. till reglerna för JO:s tillsynskompetens och till det förhållandet att de tjänstemän utanför luftfartsverket, som uppburit förmåner, fått dem i egenskap av ledamöter i SAS:s eller LIN:s styrelse eller annat dylikt organ – att jag inte kunde ingripa.

Under mellantiden hade skattefrågan dragits upp i flera ärenden hos JO. I vissa av dem påtalades, att skattechefen i Stockholm i mars 1977 i en promemoria rekommenderat taxeringsnämnderna att vid årets taxering inte vidtaga någon taxeringsåtgärd med anledning av åtnjutna förmåner av förevarande slag. Skattechefen handlade själv – hette det i promemorian – denna fråga och skulle låta vidtaga de åtgärder som kunde komma att bli nödvändiga. Jag framhöll i ett av dessa ärenden (1685–1977), avgjort den 15 juli 1977, att skattechefen hade tid för ordinarie besvär över 1977 års taxering intill den 2 maj 1978 och lämnade anförda klagomål utan åtgärd. Med detta hade jag dock inte släppt skattefrågan ur sikte.

Den 30 juni 1977 innehöll Expressen en artikel varav framgick bl. a. att förutvarande utrikesministern Sven Andersson av taxeringsnämnden i Oscars första distrikt i Stockholm blivit taxerad för förmån av fria resor med SAS. Det sades att Andersson med största sannolikhet skulle komma att besvära sig hos länsskatterätten. Enligt artikeln hade tidningen fått uppgifterna av byrådirektören Thorwald Arvidsson som var ledamot av taxeringsnämnden. Med anledning härav infordrades, under hänvisning till bestämmelsen i 117 § taxeringslagen om tystnadsplikt, yttrande från Arvidsson. I sitt yttrande framhöll Arvidsson att de av tidningen återgivna uppgifterna svarade mot innehållet i taxeringsnämndens underrättelse till Andersson om

avvikelse från dennes deklARATION och att denna underrättelse var en offentlig handling. Arvidsson gick i sitt yttrande in på frågor om deklARATIONENS behandling och på skattechefens agerande. I mitt beslut, meddelat den 4 oktober 1977, fann jag att Arvidssons uttalanden till Expressen inte kunde föranleda något ingripande från min sida. Med anledning av vad Arvidsson sagt om deklARATIONENS behandling och skattechefens agerande tillade jag – efter att ha inhämtat att Andersson mycket riktigt anfört besvär över sin taxering och att skattechefen avsåg att personligen yttra sig över besvären – följande.

Jag har följt den skatterättsliga frågan men finner ett ställningstagande från min sida inte vara aktuellt f. n. När skattechefen i Stockholms län avgett yttrande över Sven Anderssons besvär, vill jag överväga frågan på nytt. I nu förevarande ärende går jag alltså inte in på skattefrågan. Ärendet avslutas därför.

Jag kan nu tillägga att min avsikt var att ta upp den skatterättsliga frågan i hela dess vidd och därvid eventuellt också göra en framställning till regeringen om lagändring för att få frågan om skatteplikt för reseförmåner klarlagd. Anmodan hade under hand utgått till skattechefen att ge mig del av hans yttrande när det förelåg.

Innan jag fått del av skattechefens yttrande vände sig Medborgarrättsrörelsen i en skrivelse av den 10 december 1977 till justitiekanslern och hemställde bl. a. att denne måtte utreda huruvida anledning fanns att vidtaga disciplinära åtgärder mot offentlig funktionär i anledning av handläggningen av frågan om beskattningen av SAS-frikort. Skrivelsen har av justitiekanslern remitterats för yttrande av riksskatteverket och skattechefen i Stockholms län.

Sedermera, den 23 december 1977, tillställde skattechefen mig kopia av sitt yttrande till länskattevärdens över Anderssons besvär. Skattechefen anför där sammanfattningsvis, att laglig grund saknas för inkomstbeskattning av Andersson för ifrågavarande förmån och att han därför tillstyrker att besvären bifalles.

Skattechefen har vidare tillställt mig kopia av en den 21 december 1977 dagtecknad skrivelse från honom till budgetdepartementet angående beskattning av förmån av fria flygresor m. m. Han ger där uttryck för den uppfattningen att de avsedda förmånerna inte i något fall är skattepliktiga. Skrivelsen avslutas med följande ord.

Det får anses naturligt att de skattskyldiga som berörs av frågan uppfattar det som orimligt om man beskattar dem för förmåner som de mottagit i den tron att de inte varit skattepliktiga. Å andra sidan är det förståeligt om den vanlige skattebetalaren finner det anstötligt att förmåner av i och för sig betydande värde inte blir beskattade hos dem som mottagit desamma.

På grund av det anförda anser jag det vara ett rimligt krav att värdet av förmån av fria resor i samtliga fall beskattas i likhet med andra förmåner av närbesläktad art.

Enligt min uppfattning kan detta beskattningsspörsmål endast bringas till en godtagbar lösning genom ändring i gällande lagstiftning.

I det läge som frågan kommit dels genom Medborgarrättsrörelsens framställning till justitiekanslern, dels genom skattechefens skrivelse till budgetdepartementet finner jag vidare utrymme saknas för någon min åtgärd, i vart fall i nuvarande läge.

ULF LUNDAVIK

Ulf Hagström

PM ang. uttalanden av kommunministern ang. kommundepartementets kriterier för delning av kommun*Gällande bestämmelser om ändring i kommunal indelning*

Enligt 1919 års lag om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning, i fortsättningen kallad indelningslagen, tillkommer det regeringen att förordna om ändring i rikets kommunala indelning. Därvid må två eller flera kommuner sammanläggas, del av kommun överföras till annan kommun, så ock eljest kommun upplösas eller ny kommun bildas (2 §).

År 1962 infördes i lagen 2 a §, i vilken det föreskrivs att för varje län skall finnas en av regeringen fastställd plan som utvisar den lämpligaste indelningen av länet i kommuner. Vidare regleras den ordning i vilken sådan plan skall upprättas eller ändras. Eftersom paragrafen inte har begränsad giltighetstid skall aktuella indelningsplaner ständigt finnas.

Indelningslagens 3 § anger under vilka förutsättningar regeringen får besluta om indelningsändring. Paragrafen lyder i sin helhet sålunda:

Kunna genom ändring i kommunal indelning vinnas fördelar för den kommunala förvaltningen eller lättnad eller utjämning i kommunala bördor eller finnes ändringen främja den ekonomiska utvecklingen inom orten eller eljest medföra gagn, må om sådan ändring förordnas.

Motsätter sig kommun, som av ifrågasatt ändring i kommunal indelning beröres, sådan ändring eller villkor, som med densamma förbindes, och skulle ändringen eller villkoret finnas medföra avsevärd olägenhet för kommunen, må därom förordnas endast då ändringen finnes vara av betydande allmänt behov påkallad, såsom

då oregelbundenhet i rikets indelning eller annat förhållande vållar hinder eller olägenhet i allmänna ärendens behandling eller i tillgodoseende av kommunala behov, eller viss kommunal uppgift av större vikt finnes vara eftersatt, så att avsevärd olägenhet därav uppkommit eller kan väntas uppkomma,

eller samhällets behov av utrymme för bostäder, industri eller annat dylikt ändamål icke kan inom samhällets område i erforderlig mån tillgodoses,

eller bestående indelning lägger hinder i vägen för den ekonomiska utvecklingen inom orten,

samt ändring i kommunal indelning prövas nödig för att undanröja eller avsevärt minska sålunda förefintligt missförhållande.

För genomförandet av en indelningsändring, varom berörda kommuner är överens, är det sålunda tillräckligt att de i lagrummets första stycke angivna allmänna förutsättningarna är uppfyllda. Om däremot en kommun motsätter sig ifrågasatt indelningsändring eller med den förenat villkor krävs olika förutsättningar, beroende på om ändringen eller villkoret befinns medföra avsevärd olägenhet för kommunen eller ej. Uppkommer icke sådan olägenhet kan ändringen genomföras mot kommunens bestridande på de förut berörda allmänna förutsättningarna. Uppkommer däremot avsevärd

olägenhet måste någon av de i andra stycket angivna s. k. kvalificerade förutsättningarna föreligga. Såsom "avsevärd olägenhet" för en kommun betraktas alltid en ändring, som innebär att kommunen upplöses.

Fortsättningsvis regleras i lagen hur fördelningen av tillgångar och förbindelser skall ske, indelningsändrings ikraftträdande och åtgärder i samband därmed samt själva förfarandet. Dessa delar saknar intresse i sammanhanget och berörs därför inte närmare.

Kommunblocksreformen

Genom beslut i riksdagen 1962 skulle landets kommuner indelas i kommunblock efter näringsgeografiska grunder. Sammanläggningarna skulle genomföras i den takt som primärkommunerna själva inom resp. kommunblock ansåg lämplig. Vid 1969 års riksdag föreslog emellertid regeringen efter en inventering av dittills genomförda sammanläggningar att återstående kommunblock skulle ombildas till nya kommuner från den 1 januari 1971 resp. den 1 januari 1974. Konstitutionsutskottets majoritet tillstyrkte förslaget, och riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag.

Genom kommunblocksreformen reducerades antalet kommuner från att 1962 ha varit över 1 000 till f. n. 277.

Kommunministerns uttalanden

Kommunministern har i skilda sammanhang uttalat sig om konsekvenserna av kommunblocksreformen och dess fullföljande. I ett tal vid Kommunförbundets kongress 1977 fastslog han, att kommunreformen var nödvändig men att den blev behäftad med vissa svagheter. Dels blev kommunerna alltför stora för att passa för den kommunala demokratin, dels gjordes reformen 1969 till en tvångsreform. Kommunministern menade, att de nackdelar som han pekat på nu måste elimineras. Han gick därefter in på frågan om indelningsändringar och anförde följande:

"Eftersom det förekommer vissa missförstånd i debatten vill jag gärna slå fast att det som sägs i regeringsförklaringen om eventuella indelningsändringar icke innebär att regeringen kommer att ta initiativ för att så att säga bryta upp den nu gällande kommunindelningen. Det gäller att söka andra vägar, som jag redan har antytt, för att stärka den kommunala demokratin. Vi har sagt att vi är beredda att positivt pröva framställningar om ändringar i den kommunala indelningen som är motiverade av hänsyn till den kommunala demokratin.

För egen del har jag velat ställa upp tre kriterier för en indelningsändring. Det första kriteriet är att det skall vara utränt att det finns en klar folkmajoritet för en indelningsändring.

Det andra kriteriet är att det skall finnas tillräckligt befolkningsunderlag i den kommun som på nytt vill bli fri och egen. Därvidlag kan man naturligtvis

diskutera vad som är lämpligt. Det befolkningsunderlag på 8 000 som jag nämnde är rent vetenskapligt framforskat, men vi vet hur vårt land ser ut geografiskt, och om vi tänker exempelvis på Åsele eller Dorotea förstår vi att man inte kan fixera några exakta befolkningstal.

För det tredje måste det finnas – eller föreligga förutsättningar för att bygga upp – en tillfredsställande kommunal service.

Om de tre förutsättningarna är uppfyllda kommer regeringen, som det heter i regeringsförklaringen, att positivt pröva krav om indelningsändring.”

Översyn av indelningslagen

För översyn av indelningslagstiftningen arbetar sedan 1974 en särskild utredning, indelningslagskommittén. Enligt direktiven skall utredningen bl. a. se över de bestämmelser som reglerar förutsättningarna för förordnande om indelningsändring.

Utredningen är nu inne i slutskedet av sitt arbete och beräknas avlämna sitt betänkande i april 1978.

PM angående regeringens tillämpning av terroristlagstiftningen

Riksdagen antog år 1975 ett förslag till lag om ändring av utlänningslagen (1954:193), som innebar att huvuddelen av bestämmelserna i lagen (1973:162) om särskilda åtgärder till förebyggande av våldsdåd med internationell bakgrund, den s. k. terroristlagen, med vissa ändringar inarbetades i utlänningslagen och gavs permanent karaktär (prop. 1975/76:18, InU 1975/76:24, JuU 1975/76:1 y). Samtidigt antogs en särskild lag om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall (spaningslagen). Lagen innehåller de bestämmelser om tvångsåtgärder som tidigare fanns i terroristlagen (prop. 1975/76:18, JuU 1975/76:15) och har tidsbegränsad verkan f. n. till utgången av 1978.

Terroristlagstiftningen är avsedd att minska riskerna för att Sverige blir skådeplats för internationella terrordåd. Den skall tillämpas på utlännings- och tvångsåtgärder beträffande vilken det finns grundad anledning anta att han tillhör eller verkar för organisation eller grupp som på grund av vad som är känt om dess verksamhet kan befaras här i rikets använda våld, hot eller tvång för politiska syften. Det skall vidare föreligga fara för att utlännings- och tvångsåtgärden ägnar sig åt sådan verksamhet. Härvid skall företas en individuell prövning av utlännings- och tvångsåtgärden förhållanden, där bl. a. hans tidigare verksamhet skall tillmätas betydelse. Detta s. k. personliga rekvisit infördes i lagstiftningen genom 1975 års lagändring, men enligt vad som framhölls i prop. 1975/76:18 tillämpades lagen redan dessförinnan endast på utlännings- och tvångsåtgärder som vid en individuell prövning bedömdes utgöra en säkerhetsrisk.

Enligt vad som anfördes i prop. 1975/76:18 innebär det personliga rekvisitet följande: I fråga om presumtiva terrorister förutsätts i första hand anknytning till grupp eller organisation som på grund av vad som är känt om dess verksamhet kan befaras här i riket använda våld, hot eller tvång för politiska syften. Därigenom föreligger en presumtion för att utlännings- och tvångsåtgärden är farlig. Mot den bakgrunden anses det tillräckligt för ingripande om det därutöver med hänsyn till vad som är känt om utlännings- och tvångsåtgärden föregående verksamhet eller annars föreligger fara för att han medverkar till terroristhandlingar. Därmed avses att det i det konkreta fallet skall föreligga en sådan risk. I första hand skall härvidlag beaktas om utlännings- och tvångsåtgärden medverkat i terroristhandlingar eller är misstänkt för sådana. Även andra omständigheter kan tas till intäkt för att utlännings- och tvångsåtgärden är farlig. Intar han en ledande ställning i en terroristgrupp eller organisation eller deltar han mera aktivt i dess verksamhet, bör enligt förslaget rekvisitet kunna anses uppfyllt. Även om en utlännings- och tvångsåtgärden, som är medlem i en terrororganisation inte tidigare medverkat till terroristdåd, kan terroristlagstiftningen vara tillämplig på honom. Fall kan exempelvis tänkas när medlemskapet ålägger medlemmarna att medverka i sådana handlingar. I dessa fall medför redan det förhållandet att utlännings- och tvångsåtgärden är medlem att han bör betraktas som farlig.

I anslutning till dessa uttalanden anförde justitieutskottet (JuU 1975/76:1 y) följande:

Utskottet vill till en början framhålla att det från rättssäkerhetssynpunkt framstår som en klar förbättring i förhållande till gällande ordning att avvísning och utvisning inte skall grundas enbart på en utlännings anknytning till terroristorganisation utan också på en bedömning av just hans farlighet. I anslutning till detta konstaterande bör noteras att terroristlagen hittills endast tillämpats beträffande utläningar som vid en individuell prövning har bedömts utgöra en säkerhetsrisk. Ändringsförslaget innebär således endast en anpassning till gällande praxis och torde inte försämra våra möjligheter att skydda vårt land mot terroristaktioner.

Beträffande utformningen av det personliga rekvisitet vill utskottet framhålla att de grupper och organisationer som står bakom terroråd oftast arbetar under hemliga och konspiratoriska former samt att de informationer som kan erhållas om dem och deras medlemmar med nödvändighet i regel är mycket knapphändiga och osäkra. Med hänsyn härtill torde som föredragande statsrådet framhåller frågan om ett medlemskaps formella karaktär knappast kunna få någon självständig betydelse. En bedömning av en utlännings farlighet torde i stället främst få göras med ledning av uppgifter angående hans tidigare aktivitet eller hans förhållande till organisationen och dess verksamhet. Å andra sidan kan självfallet den omständigheten att utläningen såvitt känt inte tidigare medverkat i terroristdåd eller inte intar någon ledande ställning i organisationen inte ensamt få vara avgörande. Som påpekas av föredragande statsrådet kan fall exempelvis tänkas när medlemskapet ålägger medlemmen att medverka i terroristdåd. I sådant fall kan redan det förhållandet att utläningen är medlem tala för att det föreligger fara för att han i riket kommer att medverka till terroristhandling och medföra att han inte bör få komma in eller vistas i Sverige.

Inrikesutskottet (InU 1975/76:24) anslöt sig i sitt av riksdagen godkända betänkande till justitieutskottets yttrande.

Det ankommer på rikspolisstyrelsen att upprätta en förteckning över utläningar som enligt nyssnämnda kriterier skall avvisas. Vilka organisationer eller grupper som skall omfattas av bestämmelserna avgörs av regeringen.

Avlägsnande av utläning med stöd av terroristlagstiftningen kan förekomma i två former – avvísning och utvisning.

Beslut om *avvísning* av utläning som upptagits i nämnda förteckning meddelas av polismyndighet när utläningen saknar visering eller upphållstillstånd. När polisen beträffande andra utläningar ifrågasätter avvísning enligt terroristbestämmelserna skall ärendet hänskjutas till invandrarverket som med eget yttrande skall underställa regeringen ärendet. Samma förfarande skall i princip också tillämpas när avvísning är aktuell beträffande en utläning som påstår att han är förhindrad att återvända till sitt hemland av bl. a. politiska skäl. Avvísning enligt terroristlagstiftningen har hittills inte förekommit.

Utläning som misstänks för terrorism enligt de i det föregående angivna kriterierna och som redan upphåller sig i landet kan *utvisas*. Beslut härom

fattas av regeringen, som skall inhämta yttrande av invandrarverket om inte ärendet bedöms som synnerligen brådskande.

I samband med 1975 års riksdagsbeslut uttalades att regeringen årligen i skrivelse till riksdagen skall redovisa hur terroristbestämmelserna har tillämpats. Sådana redogörelser har lämnats i skrivelserna 1976/77:34 och 1977/78:56. Redogörelserna, vilka också innefattar en uppräknig av de organisationer som omfattas av terroristlagen, bifogas denna PM som *underbilaga 1 och 2*.

*Underbilaga 1***Redogörelse för tillämpningen av terroristlagstiftningen under tiden den 1 oktober 1975—den 30 september 1976**

Rikspolisstyrelsen har i skrivelse den 19 oktober 1976 redogjort för terroristlagstiftningens tillämpning från terroristlagens ikraftträdande och fram t. o. m. september 1976. Av skrivelsen framgår att i den numera i 20 § tredje stycket UtIL föreskrivna förteckningen fanns 108 utlänningar upptagna vid utgången av september 1976. Det framgår vidare att antalet beslut med stöd av terroristbestämmelserna är i stort sett oförändrat sedan oktober 1975, då prop. 1975/76:18 om ändring i utlänningslagen beslutades.

Sammanfattningsvis anges att elva utlänningar har utvisats enligt den intill år 1976 gällande terroristlagen. Verkställighet har ägt rum i sju av dessa fall. Detta har gällt två japanska och fem västtyska medborgare. En av de övriga utlänningarna har avlidit. För två av de tre återstående utvisade utlänningarna har meddelats föreskrifter som innebär inskränkningar i rörelsefriheten.

I ett fall har regeringen enligt 9 § andra stycket terroristlagen (jfr 51 § femte stycket UtIL) meddelat föreskrifter om inskränkningar och villkor för utlänningens vistelse här. Det gällde en utlänning som hade dömts till förvisning men i vilket fall beslutet inte hade kunnat verkställas. I ett annat fall hade avvisning skett av person som upptagits på den förut nämnda förteckningen. Det skedde under andra halvåret 1974.

Enligt redogörelsen har bestämmelserna om telefonkontroll i terroristlagen och sedermera i lagen om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall tillämpats vid två tillfällen, varav det ena efter den 1 januari 1976. Möjligheter till brevkontroll har utnyttjats vid ett tillfälle. Telefonavlyssning resp. brevkontroll har vid dessa tillfällen pågått under ett antal månader.

Styrelsen framhåller att det inte hade varit möjligt att tillgripa åtgärderna med stöd av bestämmelser om sådana tvångsåtgärder i annan lag. I skrivelsen anføres avslutningsvis att en förlängning av den särskilda spaningslagen framstår som befogad, eftersom den kan antas ha förebyggande verkan.

Enligt regeringens förordnande hänföres till organisationer eller grupper som avses i 20 § andra stycket UtIL, f. n. organisationer eller grupper som kan antas ha anknytning till Ustasja-rörelsen, "Svarta September", Japanska Röda Armén och Röda Armé-fraktionen, även benämnd Baader-Meinhof-gruppen.

Redogörelse för tillämpningen av terroristlagstiftningen under tiden den 1 oktober 1976–den 22 september 1977

Rikspolisstyrelsen har i skrivelse den 22 september 1977 redogjort för terroristlagstiftningens tillämpning under tiden efter styrelsens senaste redogörelse i samma ämne, eller med andra ord från den 1 oktober 1976 till dagen för styrelsens skrivelse. Av skrivelsen framgår att i den numera i 20 § tredje stycket UtL föreskrivna förteckningen fanns 109 utlänningar upptagna den 22 september 1977.

Sammanfattningsvis anges att tjuvu utlänningar har utvisats med stöd av terroristlagstiftningen sedan denna tillkom år 1973. Nio av dessa utvisningar har skett innevarande år. Verkställighet har ägt rum i femton fall, varav åtta i år. Dessa senare fall har gällt en brittisk, en chilensk, en grekisk, en japansk, två mexikanska och två västtyska medborgare. Den återstående av de nio som har utvisats i år har ålagts anmälningsskyldighet och vissa inskränkningar i rörelsefriheten. I övriga fyra utvisningsfall från tiden före den 1 oktober 1976 har utvisningsbeslutet upphävts i ett fall medan regeringen har ändrat tidigare beslut om inskränkningar i rörelsefriheten i ett fall. I ett fall gäller fortfarande sådana föreskrifter. Den fjärde utvisade utlänningen har avlidit.

Beträffande en utlänning som har förvisats men beträffande vilken förvisningen inte har verkställts har regeringen före den period som avses med rikspolisstyrelsens skrivelse den 22 september 1977 med stöd av 9 § andra stycket terroristlagen (jfr 51 § femte stycket UtL) meddelat föreskrifter om inskränkningar i rörelsefriheten och villkor för utlänningens vistelse här. I detta fall gäller fortfarande anmälningsskyldighet och vissa inskränkningar i rörelsefriheten. Avvisning av en person som fanns upptagen i den förut nämnda förteckningen har förekommit i ett fall, under andra halvåret 1974.

Den särskilda spaningslagen har inte tillämpats i något ytterligare fall, utöver de två fall som redovisades i bilagan till regeringens skrivelse 1976/77:34.

Rikspolisstyrelsen anför avslutningsvis i sin skrivelse den 22 september 1977 att en förlängning av giltighetstiden för den särskilda spaningslagen synes vara befogad, eftersom den torde ha verkan i förebyggande syfte.

Enligt regeringens förordnande hänföres till organisationer eller grupper som avses i 20 § andra stycket UtL f. n. organisationer eller grupper som kan antas ha anknytning till Ustasja-rörelsen, "Svarta September", Japanska Röda Armén och Röda Armé-fraktionen, även benämnd Baader-Meinhof-gruppen.

PM angående regeringens handläggning av ärenden angående regionalpolitiskt stöd m. m.

Vid utarbetandet av denna PM har med utgångspunkt i de uttalanden som görs av departementschefen i budgetpropositionen (prop. 1977/78:100 bil. 17 s. 99) redogörelsen begränsats till att behandla det regionalpolitiska stödet. Med hänsyn till det samband som föreligger mellan det regionalpolitiska stödet och det statliga kreditstödet till hemslöjd, hantverk och småindustri lämnas också en redogörelse för denna stödform.

Författningsmässigt regleras det statliga regionalpolitiska stödet i kungörelsen (1970:180) om statligt regionalpolitiskt stöd. Enligt inledningsstadgandet i kungörelsen är syftet med stödet att främja en samhällsekonomisk och i övrigt lämplig lokalisering av näringslivet. Stödet utgår i första hand till företagare i form av lokaliseringsstöd, introduktionsstöd, utbildningsstöd och sysselsättningsstöd. För stödverksamheten finns olika stödområden, dels ett allmänt, dels ett inre. De kommuner som innefattas i dessa stödområden liksom de kommuner som tillhör gränsområdet till det allmänna stödområdet anges i författningstexten.

Lokaliseringsstödet, som utgörs av lokaliseringsbidrag, avskrivningslån, lokaliseringlån, lånegaranti och ersättning vid flyttning av företag, utgår dels inom det allmänna stödområdet, dels inom gränsområdet till det allmänna stödområdet. Stödet kan också under speciella förutsättningar utgå inom övriga delar av landet. Så kan dock endast ske när avsevärda sysselsättnings-svårigheter förutses eller uppkommit till följd av industrinedläggning i samband med omfattande branschrationalisering eller av liknande orsak. Vidare kan stöd utanför det allmänna stödområdet utgå när särskilda skäl talar för att ett område med ensidigt näringsliv eller isolerat läge bör tillföras ytterligare industriell eller industriliknande verksamhet.

En allmän förutsättning för att lokaliseringsstöd skall kunna utgå är enligt kungörelsen, att den verksamhet som stödet skall utgå till bedöms medföra varaktig sysselsättning för arbetskraften i verksamheten eller i verksamhets-orten. Verksamheten skall vidare få tillfredsställande lönsamhet och utövas eller avses utövas i ort där goda förutsättningar finns för verksamheten.

Kungörelsen innehåller vidare bl. a. en bestämmelse om att lokaliseringsstöd inte utgår om kreditstöd för samma ändamål beviljats enligt kungörelsen (1960:372) om statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri.

Frågor om lokaliseringsstöd prövas av länsstyrelse, arbetsmarknadsstyrelsen eller regeringen beroende på ärendets karaktär. I princip prövar länsstyrelse ansökningar om lokaliseringsbidrag, avskrivningslån och lokaliseringlån till den som utövar eller ämnar utöva industriell verksamhet. Ärende skall dock i vissa fall överlämnas till arbetsmarknadsstyrelsen, t. ex. när de sammanlagda kostnaderna för investeringar, omsättningstillgångar

och marknadsföring uppgår till minst 1,5 milj. kr. Vissa ärenden prövas direkt av regeringen. Så är bl. a. fallet när det är fråga om lokaliseringsstöd till företag eller riksorganisation inom näringslivet, vars verksamhet inte är lokalt begränsad, vid flyttning av central förvaltningsenhet från storstadsområde. Vidare skall regeringen pröva frågan när stödet inte kan anses medföra ökad sysselsättning i verksamheten men är av avgörande betydelse för sysselsättningen i orten. Det ankommer också på regeringen att pröva frågor om lokaliseringsbidrag och avskrivningslån när dessa överstiger 50 % men inte 65 % av den sammanlagda kostnaden för vissa investeringar. Normalt får dessa typer av stöd inte överskrida 35 eller om särskilda skäl föreligger 50 % av den sammanlagda kostnaden för dessa investeringar. I vissa fall skall arbetsmarknadsstyrelsen överlämna ärende om lokaliseringsstöd till regeringens prövning. Detta gäller bl. a. om stödet avser verksamhet utanför det allmänna stödområdet eller gränsområdet till detta, eller om den sammanlagda kostnaden för investeringar, omsättningstillgångar och marknadsföring uppgår till minst 5 milj. kr. Beträffande övriga former av regionalpolitiskt stöd hänvisas till den till denna PM fogade skriften "Att etablera och bygga ut företag med regionalpolitiskt stöd".

Kreditstödet till hemslöjd, hantverk och småindustri är avsett att främja hemslöjd, hantverk och småindustri samt därmed jämförlig verksamhet. Med industri jämställs därvid industriliknande verksamhet. Stödet lämnas för nybyggnad, tillbyggnad, ombyggnad eller inredning av lokaler eller anläggningar som är nödvändiga för verksamheten. Vidare lämnas det för anskaffning av maskiner, arbetsredskap eller verktyg. Om särskilda skäl föreligger kan stödet också utgå för förvärv av fabriksbyggnad som är avsedd att användas för verksamheten eller för anskaffning av omsättningstillgångar eller för kostnader för utveckling och marknadsföring av produkter. Om det föreligger särskilda skäl kan kreditstöd också lämnas till sammanslutning av företagare för att främja avsättningen av deras produkter eller för att möjliggöra tillkomsten av kollektiva verkstadsanläggningar.

Kreditstöd får inte lämnas näringsidkare för ändamål för vilket han erhållit lokaliseringsstöd enligt kungörelsen om statligt regionalpolitiskt stöd eller statligt lån eller bidrag i annan form.

Kreditstöd lämnas i form av lånegaranti eller såsom hantverks- och industrilån. Lånegaranti beslutas av statens industriverk. Är det fråga om kreditstöd till annan verksamhet än hemslöjd, hantverk och småindustri tillkommer beslutanderätten i vissa fall regeringen, nämligen om garantin avser större belopp eller större industriföretag, om företaget i fråga tidigare har fått statligt stöd med större belopp, om företaget har sådant samband med annat industriföretag att företagets kreditförsörjning med statligt stöd bör bedömas i ett sammanhang eller om det är tveksamt hur frågan om garantin skall avgöras. I dessa fall skall industriverket med eget yrkande hänskjuta frågan till regeringens avgörande.

Hantverks- och industrilån beslutas f. n. av den företagarförening inom

vars verksamhetsområde sökanden driver eller avser att driva sin verksamhet. Ärenden om hantverks- och industrilån till företag inom textilkonfektions- och skoindustrierna skall överlämnas till regeringens prövning, om frågan av föreningen bedöms vara av särskild betydelse från regionalpolitisk, sysselsättningspolitisk, branschpolitisk eller försörjningsberedskapspolitisk synpunkt. Regeringen kan också i annan ordning bevilja hantverks- och industrilån till företag inom dessa branscher. Vidare prövar regeringen frågor om hantverks- och industrilån till företag som tidigare beviljats sådant lån av regeringen. Företagarföreningen har endast under särskilda förhållanden rätt att bevilja samma sökande lån till högre sammanlagt belopp än 300 000 kr. Det bör i sammanhanget erinras om att föreningarna fr. o. m. den 1 juli 1978 skall ombildas till stiftelser. I samband därmed har målgruppen för den långivande verksamheten utvidgats till att omfatta även tjänsteproducerande företag (prop. 1977/78:40, NU 1977/78:34).

Beträffande *kontroll- och uppföljningsproblematiken* hänvisas till arbetsmarknadsdepartementets beslut den 8 april 1976, *underbilaga A* till denna PM, samt arbetsmarknadsstyrelsens anvisningar för uppföljnings- och bevakningsverksamheten, *underbilaga B* till denna PM. I budgetpropositionen (prop. 1977/78:100 bil. 17 s. 98) uppges, att en expertgrupp (EFSU) arbetar inom regeringskansliet med att som försöksverksamhet samordna uppföljningen och bevakningen av statens fordringar i företag som har fått statligt stöd. Gruppen har även till uppgift att arbeta fram förslag till åtgärder i enskilda uppföljningsärenden och därvid både ta till vara statens rätt som fordringsägare och söka trygga sysselsättningen i de berörda företagen. Verksamheten uppges ha gett goda resultat, särskilt i fråga om att bevara sysselsättningen i krisdrabbade företag.

I kungörelsen om statligt regionalpolitiskt stöd regleras i 19 och 26 §§ under vilka betingelser lokaliseringsbidrag kan återkrävas resp. lokaliseringslån sägas upp. Beträffande bidragen gäller att dessa kan återkrävas bl. a. om någon väsentlig ändring sker i äganderätten till rörelsen eller om bidragstagaren använder bidraget till annat ändamål än som avsetts. Lokaliseringslån kan sägas upp bl. a. om låntagaren lämnat oriktig och vilseledande uppgift som föranlett att lånet beviljas eller om låntagaren utan den lånebeviljande myndighetens tillstånd använder lånet för annat än avsett ändamål. Samma förutsättningar gäller i allt väsentligt för uppsägning av låneförbindelse med statlig lånegaranti enligt kungörelsen om statligt kreditstöd till hemslojd, hantverk och småindustri.

I en vid årets riksdag väckt motion (1977/78:486) av Hagar Normark (s) och Åke Gillström (s) påtalas att vissa undersökningar visat, att en stor del av lånen – sammanlagt 200–300 milj. kr. – hamnat i privata företag. Mot bakgrund bl. a. härav ifrågasätts i motionen, om gällande regler är tillfredsställande ur uppföljnings- och kontrollsynpunkt. I motionen föreslås därför en översyn av gällande regler för kontroll och uppföljning av lokaliseringsstöd

och att därvid också övervägs att ge länsstyrelserna ökade resurser för denna kontrollverksamhet.

I 1977/78 års budgetproposition (prop. 1977/78:100 bil. 17, industridepartementets verksamhetsområde) anförs bl. a. (s. 99), att regeringen i några fall beviljat statligt regionalpolitiskt stöd och kreditstöd som inte helt har stämt överens med de av statsmakterna antagna grunderna för dessa stödformer. Som orsak härtill uppges, att regeringen i dessa fall bedömt statligt stöd ha varit nödvändigt med hänsyn till konsekvenserna för sysselsättningen vid ett uteblivet stöd; det har varit fråga om företag med avgörande betydelse för sysselsättningen på en ort. Någon för ändamålet helt lämpad stödform har inte funnits och besluten har inte kunnat uppskjutas på grund av ärendenas brådskande natur. Ofta har det gällt att vinna tid för att få möjlighet att undersöka förutsättningarna för en rekonstruktion av det berörda företaget. Sålunda har i några fall statlig lånegaranti beviljats enligt kungörelsen (1960:372) om statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri trots att det vid beslutstillfället bedömdes som sannolikt att staten redan efter kort tid skulle tvingas infria garantin och efterge sina krav gentemot låntagaren. Vidare har regeringen i ytterligare några fall beviljat lånegarantier med mycket höjt risktagande. I ett fall har lokaliseringsslån lämnats till en intresseförening av anställda vid ett nedläggningshotat företag för att föreningen skulle kunna överta aktierna i bolaget.

Statens industriverk (SIND) har i skrivelse till regeringen den 24 januari 1978 hemställt om en höjning av verkets garantiram för statlig garanti för lån till hantverks- och industriföretag m. m. och samtidigt yrkat att regeringen skall framlägga förslag till riksdagen om formerna för sysselsättningsstöd till krisdrabbade företag som saknar långsiktiga utvecklingsmöjligheter så att de nuvarande industrilånegarantierna i fortsättningen inte behöver utnyttjas för sådana ändamål. I skrivelse i december 1977 hade SIND bl. a. pekat på tendensen att allt fler ärenden gick direkt till industridepartementet och att en växande del av garantilånecramen togs i anspråk för beslut av regeringen. Denna fråga tas nu upp i SIND:s framställning och SIND anför därvid följande:

Regeringen har under innevarande budgetår ställt ut garantier till ungefär samma belopp som verket. Under budgetåret 1976/77 var motsvarande siffra 98 milj. kr. för SIND och 130 milj. kr. för regeringen.

Antalet ärenden har fördelats enligt följande:

	74/75	75/76	76/77	77/78 (t. o. m. 31/12)
SIND	67	54	77	63
Regeringen	9	38	70	38
Totalt	76	92	147	101

Av de av regeringen beslutade ärendena har 1976/77 55 st. och 1977/78 (t. o. m. 31/12) 23 gått direkt till departementet och avgjorts utan hörande av SIND. En sådan handläggningsordning överensstämmer inte med bestämmelserna i kungörelsen/förordningen om statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri.

Regeringens beslut synes även baseras på andra kriterier än de som anges i förordningen och som verket har att följa vid sin behandling av låneärenden. Industriministern berör denna fråga i årets budgetproposition (prop. 1977/78:100, bilaga 17, s. 99) där bl. a. följande framförs:

”Riksdagen bör i detta sammanhang underrättas om att regeringen i några fall har beviljat statligt regionalpolitiskt stöd och kreditstöd som inte helt stämt överens med de av statsmakterna antagna grunderna för dessa stödformer. Orsaken till detta är att regeringen har bedömt att statligt stöd i dessa fall har varit nödvändigt med hänsyn till branschresurserna för sysselsättningen vid ett uteblivet stöd. Det har varit fråga om företag med avgörande betydelse för sysselsättningen på en ort. Någon för ändamålet helt lämpad stödform har inte funnits, och besluten har inte kunnat skjutas upp på grund av ärendenas brådskande natur.”

I vissa situationer kan det vara motiverat att finansiellt stödja företag som inte har företagsekonomiska förutsättningar att leva vidare på sikt, om därigenom allvarliga kortsiktiga sysselsättnings- och sociala störningar kan förhindras. Verket finner det emellertid olämpligt att garantier enligt den aktuella förordningen används för detta ändamål. Verket bedömer således att det i dagsläget finns stor risk för att framställningar från flera mindre och medelstora företag som i och för sig har utvecklingsmöjligheter men saknar bankmässiga säkerheter måste avvisas på grund av att den totala garantiramen är otillräcklig då denna inte har dimensionerats för att täcka såväl långsiktiga expansionsbehov som mer kortsiktiga sysselsättningsmotiverade insatser.

Verket finner det besvärande att kriterier som saknar stöd i gällande författning kan läggas till grund för beslut om lånegarantier. Detta skapar tvacksamhet hos såväl de sökande företagen som hos den personal som har att handlägga dylika ärenden om vilka regler som skall tillämpas.

Verket bedömer det som sannolikt att det även i fortsättningen kommer att uppstå fall där extraordinära stödinsatser från samhällets sida blir nödvändiga för att kortsiktigt bevara viss sysselsättning. Det är därför angeläget att instrument skapas som kan utnyttjas i sådana situationer.

Även under tidigare år har det förekommit att regeringen i efterhand redovisat avsteg från av riksdagen godkända riktlinjer för regionalpolitiskt stöd. Från senare tid kan nämnas prop. 1971:1 bil. 13 (inrikesdepartementet) s. 108 ang. lokaliseringsbidrag, prop. 1975:1 bil. 13 (arbetsmarknadsdepartementet) s. 146 ang. stöd till industricentra och 147 ang. utbildningsstöd och 1975/76:100 bil. 13 (arbetsmarknadsdepartementet) s. 89 ang. utbildningsstöd. Utdrag ur nämnda budgetpropositioner, *underbilaga C*, liksom dåvarande inrikesutskottets yttrande år 1975 (InU 1975:7 s. 25), *underbilaga D*. Beträffande övriga anmälningar i budgetpropositionerna har utskottet inte gjort någon särskild kommentar.

Avslutningsvis kan nämnas, att inom industridepartementet bereds

årligen ca 500 ärenden om stöd m. m. enligt kungörelsen (1970:180) om statligt regionalpolitiskt stöd och kungörelsen (1960:372) om statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri.

ARBETSMARKNADSDEPARTEMENTET

1976-04-08

Fullmäktige i riksbanken
Riksrevisionsverket
Arbetsmarknadsstyrelsen
Statens industriverk

Föreskrifter rörande uppföljningen av ärenden angående statligt stöd i form av lokaliseringsstöd, utbildningsstöd, industrigarantilån, hotellgarantilån samt hantverks- och industrilån

I brev 1973-06-05 till fullmäktige i riksbanken, riksrevisionsverket, arbetsmarknadsstyrelsen och samtliga länsstyrelser har Kungl. Maj:it meddelat föreskrifter rörande uppföljningen av ärenden angående statligt stöd i form av lokaliseringsstöd, utbildningsstöd, industrigarantilån, hotellgarantilån samt hantverks- och industrilån.

Regeringen har denna dag förordnat om ändring i kungörelsen (1960:372; omtryckt 1973:550, ändrad senast 1975:123) om statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri. Med anledning därav meddelar regeringen att föreskrifterna i förutnämnda brev skall ha följande ändrade lydelse fr. o. m. den dag, då de av regeringen denna dag beslutade ändringarna i kungörelsen träder i kraft.

Arbetsmarknadsstyrelsen

1. Driver företagare, som beviljats lokaliseringsstöd, rörelse i flera län, skall arbetsmarknadsstyrelsen besluta vilken länsstyrelse, som skall ansvara för uppföljningen. Har företagare beviljats även industrigarantilån, hotellgarantilån eller hantverks- och industrilån, skall sådant beslut fattas efter samråd med statens industriverk.

2. Arbetsmarknadsstyrelsen skall besluta om åtgärd i uppföljningsärende, som länsstyrelse hänskjuter till ämbetsverket. När risk föreligger, att åtgärden kan väsentligt påverka statens betalningsansvar för lämnat kreditstöd i form av industrigarantilån, hotellgarantilån eller fordringar på grund av hantverks- och industrilån, skall samråd ske med statens industriverk.

Arbetsmarknadsstyrelsen äger – med eget förslag till åtgärd – hänskjuta sådant ärende till regeringen. Avser ärendet företag inom textil-, konfektions- och skoindustrierna skall ärendet överlämnas till regeringen.

3. Arbetsmarknadsstyrelsen skall – efter samråd med statens industriverk

– lämna länsstyrelser och företagareföreningar anvisningar rörande uppföljnings- och bevakningsverksamheten. Sådana anvisningar av generell karaktär skall lämnas efter samråd även med expertgruppen för samordnings- och uppföljningsärenden i arbetsmarknadsdepartementet.

Statens industriverk

4. Driver företagare, som har beviljats industrigarantilån eller hotellgarantilån eller som har beviljats hantverks- och industrilån av regeringen, rörelse i flera län, skall statens industriverk besluta vilken länsstyrelse, som skall ansvara för uppföljningen. Har företagare beviljats även lokaliseringsstöd, skall sådant beslut fattas efter samråd med arbetsmarknadsstyrelsen.

5. Statens industriverk skall besluta om åtgärd i uppföljningsärende, som länsstyrelse hänskjuter till ämbetsverket. När det är påkallat av regional- eller arbetsmarknadspolitiska skäl eller risk föreligger, att åtgärden kan väsentligt påverka statens betalningsansvar eller fordringar för lämnat lokaliseringsstöd, skall samråd ske med arbetsmarknadsstyrelsen.

Statens industriverk äger – med eget förslag till åtgärd – hänskjuta sådant ärende till regeringen. Avser ärendet företag inom textil-, konfektions- och skoindustrierna, skall ärendet överlämnas till regeringen.

6. Statens industriverk skall efter samråd med arbetsmarknadsstyrelsen lämna länsstyrelser, riksbankens avdelningskontor och företagareföreningar anvisningar rörande uppföljnings- och bevakningsverksamheten. Sådana anvisningar av generell karaktär skall lämnas efter samråd även med expertgruppen för samordnings- och uppföljningsärenden i arbetsmarknadsdepartementet.

7. Statens industriverk skall samråda med arbetsmarknadsstyrelsen före beslut med anledning av anmälan enligt punkt 11. Beslutet skall anmälas till expertgruppen.

Länsstyrelserna

8. Länsstyrelse skall besluta om åtgärd i uppföljningsärende angående lokaliseringsstöd, industrigarantilån eller hotellgarantilån, som hänskjuts till länsstyrelsen. Länsstyrelsen skall besluta om åtgärd också i sådant uppföljningsärende angående hantverks- och industrilån som med stöd av 31 § andra stycket kungörelsen om statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri skall tas upp av länsstyrelsen.

Länsstyrelsen skall antingen själv besluta om åtgärd eller med eget förslag, jämte utredning i saken, hänskjuta ärendet till arbetsmarknadsstyrelsen i fråga om lokaliseringsstöd och till statens industriverk i fråga om industrigarantilån eller hotellgarantilån eller hantverks- och industrilån som avses i första stycket.

9. Länsstyrelsens beslut om åtgärder i uppföljningsärende skall, jämte

utredning i ärendet, tillställas arbetsmarknadsstyrelsen i fråga om lokaliseringsstöd och statens industriverk i fråga om industrigarantilån eller hotellgarantilån eller hantverks- och industrilån som avses i punkt 8.

Beslutet, jämte utredningen, skall samtidigt för kännedom tillställas statens industriverk resp. arbetsmarknadsstyrelsen samt expertgruppen.

10. Vid beredning av uppföljningsärende hos länsstyrelse bör företrädare för länsarbetsnämnden och företagareföreningen medverka. Kontakt bör hållas även med vederbörande kronofogdemyndighet.

11. Om länsstyrelse i uppföljningsärende anser att företagareförening vid beviljande av hantverks- och industrilån, vid administration av industrigarantilån eller vid uppföljning av lokaliseringsstöd, industrigarantilån samt hantverks- och industrilån inte iakttagit bestämmelserna i gällande kungörelser eller eljest brustit i sina åligganden, skall länsstyrelsen genast anmäla detta till statens industriverk.

12. För register och diarium hos länsstyrelse över anmälda uppföljningsärenden gäller kungörelsen (1939:7) med förordnanden på civilförvaltningens område jämlikt lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Företagareföreningarna

13. Den rutinmässiga uppföljningen i ärenden angående lokaliseringsstöd, industrigarantilån eller hantverks- och industrilån åvilar företagareföreningen i det län där stödtagaren driver den rörelse för vilken stödet beviljats. Driver stödtagare, som har fått lokaliseringsstöd eller industrigarantilån, rörelse i flera län, åvilar den rutinmässiga uppföljningen företagareföreningen i det län, där uppföljningen skall ske enligt beslut av arbetsmarknadsstyrelsen eller statens industriverk (se punkterna 1 och 4).

Har flera företagareföreningar lämnat hantverks- och industrilån till företagare med verksamhet i flera län, skall samråd i fråga om uppföljningen äga rum mellan föreningarna.

14. Företagareförening skall vid anfordran lämna länsarbetsnämnd biträde vid uppföljningen i ärende angående utbildningsstöd.

15. Företagareförening skall inhämta de uppgifter av betydelse för uppföljningsverksamheten som kan lämnas av länsstyrelse, länsarbetsnämnd, kronofogdemyndighet, banker samt näringslivets och arbetsmarknadens organisationer.

16. Företagareförening skall omedelbart anmäla till länsstyrelsen, när enligt föreningens bedömning påtaglig risk föreligger för att statens ansvar som kredit- resp. garantigivare avsevärt ändras i jämförelse med förhållandena vid tidpunkten för beslut om stödet.

17. Kan beslut av företagareföreningens styrelse icke avvaktas, får anmälan till länsstyrelse göras av föreningens ordförande. Till anmälan skall fogas utredning i ärendet. Om sådan anmälan skall föreningens styrelse

snarast underrättas.

18. Beslut om särskilda uppföljningsåtgärder skall – om annat ej föreskrives – verkställas av företagareföreningen.

Riksbankens avdelningskontor

19. Föreskrifterna i punkterna 13 och 15–17 angående uppföljning skall äga motsvarande tillämpning i fråga om hotellgarantilån. Vad där sägs om företagareförening gäller i tillämpliga delar riksbankens avdelningskontor.

Länsarbetsnämnderna

20. Länsarbetsnämnd skall handha den rutinmässiga uppföljningen i ärende angående utbildningsstöd enligt närmare föreskrifter av arbetsmarknadsstyrelsen. Nämnden får vid behov påkalla biträde av företagareföreningen.

Regeringen hemställer till fullmäktige i riksbanken, att innehållet i detta beslut delges riksbankens vederbörande kontor för kännedom och efterrättelse.

På regeringens vägnar

INGEMUND BENGTTSSON

Bo Widlund

*Underbilaga B***Anvisningar för uppföljnings- och bevakningsverksamheten**

Enligt Kungl. Brev den 5 juni 1973 skall arbetsmarknadsstyrelsen och statens industriverk efter samråd lämna länsstyrelser och företagareföreningar anvisningar rörande uppföljnings- och bevakningsverksamheten beträffande företag som erhållit statligt stöd jämlikt kungörelserna 1970:180 och 1960:372. Anvisningar av generell karaktär skall lämnas efter samråd med expertgruppen för samordnings- och uppföljningsärenden (EFSU).

I enlighet härmed lämnar arbetsmarknadsstyrelsen och industriverket följande generella anvisningar rörande uppföljningsverksamheten. Anvisningarna avser endast att ge allmänna riktlinjer. De olika ärendenas natur måste bli avgörande för vilka åtgärder som är lämpliga i det konkreta fallet.

Verksamhetens inriktning

Uppföljningsverksamheten skall syfta till att bevaka de statliga intressena i företag som erhållit statligt stöd. Om utvecklingen i sådant företag är otillfredsställande bör uppföljningen i första hand inriktas på att klarlägga förutsättningarna för fortsatt lönsam drift, varvid sysselsättningsintresset och andra samhällseliga intressen bör beaktas. I de fall det bedöms som icke realistiskt att trygga driften bör uppföljningsåtgärderna begränsas till att bevaka statens ekonomiska engagemang.

Det är viktigt att en prioritering sker efter ärendenas betydelse. Särskilt betydelsefulla bör sådana ärenden anses vara som är av större arbetsmarknadspolitiskt intresse eller där de statliga engagemangen är stora.

Informationsflödet

Informationen om stödföretagen bör samlas hos företagareföreningarna. Det åligger föreningarna att fortlöpande inhämta den muntliga och skriftliga information som behövs för uppföljningsverksamheten. Det kan ske genom löpande kontakter och systematiska resultat-, balans- och likviditetsanalyser och av budget- och kreditvärdighetskontroll. Kraven på materialets utförlighet växlar givetvis från fall till fall. Det är viktigt att tidig information eftersträvas.

För att underlätta företagareföreningarnas arbete med uppföljningen bör det ankomma på länsstyrelse, länsarbetsnämnd och kronofogdemyndighet att delge föreningarna sådan information, som är av betydelse för uppföljningsarbetet. Föreningarna bör även inhämta information, som kan lämnas av kreditinstitut, lokal skattemyndighet eller näringslivets och arbetsmarknadens organisationer. Beträffande företag, som erhållit även annat statligt

stöd, bör ett nära samarbete i uppföljningen äga rum med resp. kreditgivare.

Samordning

Uppföljningsuppgifterna förutsätter ett nära samarbete mellan företagareföreningen och de lokala myndigheterna, i första hand länsstyrelse och länsarbetsnämnd.

Det är viktigt att arbetet fungerar snabbt och effektivt. En arbetsgrupp bör bildas, där länsstyrelse, länsarbetsnämnd och företagareförening är representerade. Gruppen bör hålla kontakt med vederbörande kronofogdemyndighet.

På grundval av den information som företagareföreningen erhållit bedömer föreningen om ett ärende bör hänskjutas till länsstyrelsen. Anmälan skall då med erforderlig utredning ske skriftligen. Eftersom ärendena i många fall kräver snabbhet i handläggningen kan det vara lämpligt att besluten i dessa frågor delegeras till ordföranden i föreningen.

I fråga om hantverks- och industrilån begränsas dock handläggningen från företagareföreningens sida till samrådsförfarande.

Beredning av ärenden

Efter anmälan till länsstyrelsen bör beredning av ärendet ske inom arbetsgruppen. Beredningen bör leda fram till ett förslag till åtgärder, vilket föreläggs landshövdingen.

Det är viktigt att möjligheterna beaktas att lösa uppkomna problem regionalt. Företagareföreningens kreditgivning bör här uppmärksammas liksom möjligheterna till moratorium, ackordseftergift av skatteskulder genom länsstyrelsens medverkan, kapitaltillskott från nya intressenter m. m.

Utredningen

Utredningen bör ske så snabbt som möjligt med hänsyn till att dessa ärenden i regel är av brådskande natur. Uppgifterna bör därför begränsas till vad som oundgängligen erfordras som beslutsunderlag.

Motsvarande uppgifter som erfordras för beslut om statligt stöd bör föreligga i uppföljningssammanhang. Av särskilt värde – speciellt i mer omfattande rekonstruktionsärenden – är följande uppgifter.

TILLGÅNGSSIDAN

Kundfordringar m. m.

Åldersfördelning, fördelning på svenska och utländska kunder.
Förekomsten av kvittningsgilla motfordringar.
Förekomsten av factoring.

Varulager

Sammansättning av råvaror, halvfabrikat och färdigvaror.
Tillämpade värderingsprinciper och skedda ändringar i dessa.

Immateriella tillgångar

Patent- och licensrätter, royalties, rätt till mönster, former och modeller.

Maskinpark

Dess modernitet och troliga värde. Förekomsten av äganderättsförbehåll.

Fastigheter

Taxeringsvärde och troligt saluvärde.

SKULDSIDAN

Leverantörer

Större leverantörer och i vad mån dessa har statligt kreditstöd.
Större kundförskott och eventuella garantier för dessa.

Statens engagemang

Härunder bör även anges skatter, avgifter etc.

Övriga krediter

Storleken och villkoren för dessa.

Leveransgarantier

Storleken bör anges.

Ovanstående uppgifter bör kompletteras med en sammanställning av ålderssammansättningen hos personalen, uppgifter i vad mån risk föreligger att det statliga lönegarantisystemet behöver utnyttjas och en bedömning om alternativa möjligheter till sysselsättning för den berörda personalen. Till utredningen bör givetvis fogas även övriga uppgifter som bedöms som väsentliga i ärendet.

Det är viktigt att vederbörande företags styrelse i förekommande fall upprättar likvidationsbalansräkning. I utredningen bör göras en bedömning om företaget är likvidationsskyldigt enligt aktiebolagslagen. En budget för den närmaste framtiden bör redovisas. Härvid är det av betydelse att orderstocken anges fördelad på kunder med en uppskattning av lönsamheten för de olika delarna.

Slutligen bör i förekommande fall utredningen även innehålla förslag hur bevakning av statens fordran bör ske. Härvid bör bl. a. hänsyn tas till borgensmans ansvar och hans möjligheter att infria sitt ansvar.

Verkställighet av beslut

Om ej annat bestäms skall verkställigheten av beslut i uppföljningsärendet ske genom företagareföreningarna.

Erfarenhetsutbyte

Då det är fråga om en försöksverksamhet är det av väsentlig betydelse att länsmyndigheterna och företagareföreningarna delger arbetsmarknadsstyrelsen och industriverket gjorda erfarenheter.

ARBETSMARKNADSSTYRELSEN

STATENS INDUSTRIVERK

*Underbilaga C***Prop. 1971:1 Bilaga 13 Inrikesdepartementet (s. 108)**

I detta sammanhang bör för riksdagen anmälas att Kungl. Maj:t under hösten 1970 i ett fall – med avsteg från de av riksdagen godkända principerna för lokaliseringsstöd (prop. 1970:75 s. 212, SU 103, rskr 270) – har beviljat ett företag lokaliseringsbidrag vid förvärv av ledig fabrikslokal. Det gällde ett företag i det inre stödområdet på en ort, där någon risk för snedvridande prisbildningseffekt inte kunde anses föreligga. Bidraget utgjorde en nödvändig förutsättning för att fortsatt drift av företaget skulle bli möjlig. Om riksdagen inte gör erinran häremot bör Kungl. Maj:t ha möjlighet att även framdeles i likartade undantagsfall inom det allmänna stödområdet bevilja lokaliseringsbidrag och avskrivningslån vid förvärv av fabrikslokal om synnerliga skäl härför föreligger.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Lokaliseringsbidrag* för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 65 000 000 kr.

Prop. 1975:1 Bilaga 13 Arbetsmarknadsdepartementet (s. 146)

Enligt gällande regler kan utbildningsstöd beviljas för det antal personer som nyanställs i nystartad eller utvidgad verksamhet. Riksdagen bör underrättas om att Kungl. Maj:t i några fall har beviljat utbildningsstöd för utbildning av redan anställd personal. Det har i dessa fall varit fråga om nedläggningshotade företag som har övertagits av nya ägare. I samband med övertagandet har verksamheten omorganiserats, och ett behov har uppstått att utbilda personalen för nya arbetsuppgifter.

För budgetåret 1975/76 beräknar jag medelsbehovet till 65 milj. kr. för delprogrammet *Lokaliseringsutbildning*.

Prop. 1975/76:100 Bilaga 13 Arbetsmarknadsdepartementet (s. 169)

Fr. o. m. den 1 juli 1975 benämns det individuellt avpassade utbildningsstödet enbart utbildningsstöd. Från samma tidpunkt benämns det s. k. schablonstödet introduktionsstöd. Fr. o. m. budgetåret 1976/77 bör därför utbildningsstöd och introduktionsstöd redovisas som skilda delprogram. Ändringen är föranledd av vissa missuppfattningar om syftet med introduktionsstödet. Avsikten med stödet är att det skall vara ett allmänt introduktions- och inkörningsstöd. Således finns det inte något krav om att utbildning skall anordnas enligt en detaljerad plan. Under femårsperioden 1973/74–1977/78 bedömer jag att utbildningsstöd och introduktionsstöd kommer att beviljas till ett belopp som rymms inom den för lokaliseringsutbildning

fastställda ramen om 325 milj. kr. För budgetåret 1976/77 beräknar jag medelsbehovet för delprogrammet Utbildningsstöd till 37 milj. kr. och medelsbehovet för delprogrammet Introduktionsstöd till 28 milj. kr. Riksdagen bör i detta sammanhang underrättas om att regeringen i några fall har beviljat utbildningsstöd för utbildning av redan anställd personal. Det har varit fråga om nedläggningshotade företag, som har övertagits av nya ägare och i samband därmed har haft behov av att utbilda personalen för nya arbetsuppgifter.

*Underbilaga D***InU 1975:7 (s. 25)**

Vidare anmäls (s. 146–147) att regeringen i några fall beviljat företag utbildningsstöd för redan anställd personal, ehuru sådant stöd är avsett för personer som nyanställs i nystartad eller utvidgad verksamhet. Utskottet noterar att behovet av liknande avsteg från riktlinjerna för stödet i fortsättningen torde minska genom tillkomsten av det arbetsmarknadspolitiskt motiverade bidraget till företag för utbildning av anställda vid påtaglig risk för permittering eller avskedande.

För statlig garanti för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital bör för nästa budgetår i enlighet med propositionens förslag fastställas en ram om 25 milj. kr.

Innehållsförteckning

	sid.
Granskningsarbetets omfattning och inriktning	1
Översiktlig redovisning av regeringsprotokollens innehåll m. m.	2
Utskottets granskning	3
1. Vissa frågor rörande regeringsärendenas beredning	3
2. Talerätt mot enskilt statsråds beslut	5
3. Remisser till lagrådet under år 1977	8
4. Propositionsavlämnandet till riksdagen	10
5. Utgivningen av Svensk författningssamling	12
6. Riksdagens skrivelser till regeringen	15
7. Interpellationer och frågor	16
8. Handläggningen av ärenden enligt byggnadslagstiftningen	18
9. Angående regeringens åtgärder rörande Norrbottens Järnverk (NJA) efter utskottets granskning av Stålverk 80-ärendet	23
10. Regeringens handläggning av energifrågorna	26
11. Beslut om devalvering 1977	28
12. Regeringens handläggning av frågor med anknytning till de s. k. SAS-frikorten	29
13. Vissa uttalanden av kommunministern	31
14. Övriga frågor	32
a) Handläggning av ärenden rörande utvisning av utländska medborgare	32
b) Handläggning av ärenden angående regionalpolitiskt stöd m. m.	32
c) Information från justitiedepartementet angående innehållet i 1976 års reform på vårdnadslagstiftningens område	32
Reservationer	33

BILAGOR

1. Regeringsärenden 1976 och 1977.	42
2. PM angående beredningen av ärenden inom regeringskansliet	44
3. Statsrådsberedningens organisation och arbetsuppgifter m. m.	54
4. Statsrådsberedningens språkexperter	58
5. Förteckning över organ för samråd med departementen (1978)	60
6. Förteckning över organ för samråd med departementen (1976)	80

7.	Statsrådsberedningens anvisningar beträffande samråds- sorg	94
8.	Förteckning över de under 1977 av lagrådet granskade propositionerna	96
9.	Tabeller (A–D) över propositionsavlämnandet till riksdag- en	98
10.	Tabell över regeringens behandling av riksdagens skrivelser 1976-11-01–1977-11-30	102
11 A.	Diagram över antalet interpellationer och frågor 1971–1977	103
11 B.	Förteckning över tidsöverdrag vid besvarandet av frågor.	104
11 C.	Förteckning över interpellationer och frågor till statsminis- tern	105
12 A.	Kort översikt av gällande rätt på byggnadslagstiftningens område	110
12 B.	PM med vissa uppgifter om regeringsbeslut angående dispens från det s. k. tätortsbebyggelseförbudet (inkl. referat av dispensbeslut)	117
12 C–E.	Regeringsbeslut ang. fastställelse av stadsplan m. m.	149
13.	PM angående regeringens åtgärder rörande Norrbottens Järnverk (NJA) efter utskottets granskning av Stålverk 80- ärendet	156
14.	Regeringens handläggning av energifrågorna	160
15 A–C.	Kommunikéer från Sveriges riksbank angående devalve- ringsbeslut 1977 samt intervju med ekonomiminister Gösta Bohman	193
16.	Riksdagens ombudsmäns beslut rörande skatterättslig behandling av förmåner i form av fria resor med SAS m. m.	205
17.	PM angående kommunministerns uttalanden rörande delning av kommun	209
18.	PM angående regeringens tillämpning av terroristlagstift- ningen	212
19.	PM angående regeringens handläggning av ärenden angå- ende regionalpolitiskt stöd m. m.	217

